CENTRUL INTERNAȚIONAL PENTRU
ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR
"TEHNOECONOMIA EUROPEANĂ"

UNIVERSITATEA INTERNATIONALĂ DESCHISĂ "TEHNOECONOMIA EUROPEANĂ"
ACADEMIA DE TEHNOECONOMIE SI COOPERARE ROMÂNO - AMERICANĂ

Bucuresti, Sector 2, Str. Parintele Galeriu,, Nr. 6 C,
Tel. 021/210.53.57; 021/210.53.58; Fax. 021/210.70.53 *www.ffdc.ro* e-mail: ara@ffdc.ro
Autorizată definitiv de statul român prin sentința civilă nr.1981/10.07.1991
(publicată în Monitorul Oficial al României)

UZANȚE DIPLOMATICE ȘI DE PROTOCOL

-Note de curs-

PROF. UNIV. PETRE TĂNĂSIE

BUCUREȘTI

Cuprins

Capitolul I

DIPLOMAȚIA. ROLUL ȘI OBIECTIVELE EI ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ ____ **7**

I. Definiția și conținutul diplomației ____ 7

II. Obiectul de studiu și metoda de cercetare ____ 10

III. Apariția și evoluția istorică a diplomației ____ 11

IV. Domeniile de acțiune diplomatică și forme actuale ale diplomației ____ 22

V. Funcțiile de bază ale diplomației ____ 28

Capitolul 2

RELAȚIILE DIPLOMATICE ____ **32**

I. Importanța relațiilor diplomatice în viața internațională ____ 32

II. Stabilirea relațiilor diplomatice ____ 34

III. Dezvoltarea relațiilor diplomatice ____ 38

IV. Încetarea relațiilor diplomatice ____ 39

V. Relațiile diplomatice, relațiile consulare și relațiile economice ____ 46

Capitolul 3

DIPLOMAȚIA ECONOMICĂ ____ **48**

I. Politica economică externă și diplomația economică. Rolul diplomației economice ____ 49

II. Funcțiile diplomației economice ____ 53

III. Organele instituționale ale diplomației economice ____ 57

IV. Identificarea anticipată și diplomația economică preventivă ____ 61

V. Preocupări actuale ale diplomației economice în România ____ 65

Capitolul 4

MISIUNILE DIPLOMATICE ȘI POSTURILE CONSULARE ____ **68**

I. Definirea și categoriile de misiuni diplomatice ____ 69

II. Deschiderea și închiderea de misiuni diplomatice ____ 72

III. Structura misiunilor diplomatice ____ 74

IV. Membrii misiunilor diplomatice 76
V. Corpul diplomatic 91
VI. Posturile consulare 93

Capitolul 5

COMUNICAREA – CALE DE REALIZARE A DEMERSULUI DIPLOMATIC 98
I. Funcțiile misiunii diplomatice 98
II. Comunicarea - la baza activității diplomatice 103
III. Stilul și langajul diplomatic 105

Capitolul 6

DIPLOMAȚIA PRIN ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE 107
I. Noțiunea și caracteristicile organizației internaționale 107
II. Categorii de organizații internaționale și însemnătatea lor pentru societatea contemporană 110
III. Diplomația prin organizațiile internaționale 112
IV. Contribuția diplomației prin organizații internaționale la dezvoltarea cooperării economice mondiale, la asigurarea păcii și întărirea securității internaționale 123
V. Participarea României la activitatea organizațiilor internaționale 130

Capitolul 7

DIPLOMAȚIA AD-HOC 132
I. Misiunile speciale 133
II. Diplomația prin conferințe internaționale 135
III. Diplomația prin trimiși itineranți 149
IV. Birourile temporare 150

Capitolul 8

COMUNICAREA ȘI NEGOCIEREA – FUNCȚII DE BAZĂ ALE DIPLOMAȚIEI. PARTICULARITĂȚI ALE NEGOCIERILOR DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ 151
I. Comunicarea și negocierile – cerințe esențiale ale funcționării economiei mondiale 152

II. Obiective şi cerinţe ale negocierilor economice internaţionale ____ 155
III. Strategie şi tactică în negocieri. Etapele procesului negocierilor ___ 157
IV. Negocierile bilaterale şi mecanismele lor ____ 162
V. Negocierile economice multilaterale ____ 166
VI. Particularităţi ale negocierilor de aderare la Uniunea Europeană ___ 171
VII. O nouă eră de negocieri internaţionale pentru România ____ 176

Capitolul 9

IMUNITĂŢILE ŞI PRIVILEGIILE DIPLOMATICE ____ 179

I. Noţiunea şi necesitatea imunităţilor şi privilegiilor diplomatice ____ 180
II. Imunitatea de jurisdicţie a misiunilor diplomatice şi membrilor lor _ 183
III. Inviolabilitatea ____ 188
IV. Privilegiile misiunii diplomatice şi ale membrilor lor ____ 194
V. Acordarea diferenţiată a imunităţilor şi privilegiilor diplomatice ___ 198
VI. Durata imunităţilor şi privilegiilor diplomatice ____ 199
VII. Privilegiile şi imunităţile consulare comparativ cu cele diplomatice ____ 200
VIII. Privilegiile reprezentanţilor economici ____ 202

Capitolul 10

CEREMONIALUL ŞI PROTOCOLUL DIPLOMATIC ____ 203

I. Definirea şi rolul ceremonialului şi protocolului în relaţiile internaţionale ____ 203
II. Principalele norme de ceremonial şi protocol ____ 206
III. Organizarea acţiunilor protocolare ____ 220
IV. Uzanţe de ceremonial şi protocol diplomatic în România ____ 227

Anexe ____ *232*

1. CONVENŢIA CU PRIVIRE LA RELAŢIILE DIPLOMATICE ÎNCHEIATĂ LA VIENA LA 18 APRILIE 1961 ____ 232
2. CONVENŢIA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA RELAŢIILE CONSULARE (24 aprilie 1963) ____ 249
3. MODEL DE SCRISOARE DE ACREDITARE ____ 281

4. MODEL DE SCRISOARE DE RECHEMARE ____ 282
5. MODEL DE PATENTĂ CONSULARĂ ____ 283
6. MODEL DE EXEQUATOR ____ 284
7. MODEL DE NOTĂ VERBALĂ ____ 285
8. MODEL DE NOTĂ SEMNATĂ ____ 286
9. MODEL DE "AIDE-MÉMOIRE" ____ 287
10. MODEL DE MEMORANDUM ____ 288
11. DECLARAȚIA PRIVIND DREPTUL LA DEZVOLTARE ____ 317

Ghidul studentului

ÎNTREBĂRI RECAPITULATIVE ____ **323**

Bibliografie selectivă ____ *326*

Table of Content ____ *328*

Sommaire ____ *331*

Capitolul 1

DIPLOMAȚIA. ROLUL ŞI OBIECTIVELE EI ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Societatea contemporană este o lume a națiunilor libere şi independente. Existența şi dezvoltarea ei depinde de activitățile constructive ale fiecărei națiuni în parte şi de raporturile care se creează între ele. Nici o națiune nu poate trăi izolat de celelalte națiuni, cu deosebire în etapa actuală a progresului şi civilizației omenirii.

În angrenajul complex al relațiilor dintre națiunile lumii – politice, economice, sociale, culturale, ştiințifice, militare, ş.a – diplomația este chemată să joace rolul de promotor al cooperării în toate aceste domenii. Exercitându-şi acest rol, ea se identifică prin ea însăşi devenind o formă a relațiilor internaționale şi activitate distinctă.

I. Definiția şi conținutul diplomației

Diplomația a apărut din cele mai vechi timpuri. Diverse forme de acțiuni diplomatice întâlnim încă din antichitate.

Între apariția acțiunii diplomatice şi apariția termenului de "diplomație" există o distanță în timp. Denumirea de diplomație a fost utilizată începând cu secolul al XVII-lea.

Noțiunea de diplomație vine de la cuvântul grecesc "diplóô", care înseamnă "dublez", devenit mai târziu "diploma", adică "împăturit în două", respectiv "act închis, ca un plic, emanând de la şefi de state". Noțiunea desemna acțiunea de a redacta actele oficiale sau diplomele în două exemplare, unul ca scrisoare de împuternicire sau recomandare a trimişilor, iar celălalt se păstra la arhivă. Purtătorul unui asemenea document a fost numit diplomat, iar activitatea lui diplomație.

Există, desigur, o legătură între dezvoltarea activităților diplomatice în secolul al XVI-lea şi al XVII-lea şi desemnarea acestor activități cu denumirea de diplomație.

În țările Europei apar lucrări care folosesc termenul tot mai frecvent. În limba engleză el este întâlnit deja în 1645. Îl găsim, de asemenea, la Leibnitz în "codex juris gentium diplomaticus", la Jean Dumont în culegerea de tratate "Corps universel diplomatique du droit de gens" şi alții. În limba română noțiunea de diplomație apare în

secolul al XIX-lea, fiind preluată din limba franceză. Anterior, în secolul al XVIII-lea fusese folosit de Dimitrie Cantemir în "Hronicul româno-moldovlahilor" în sens de document (diplomă = hrisov). În perioada premergătoare revoluției de la 1848, Aaron Florian, G. Hill și Petrache Poenaru au scris în Vocabularul francezo-român că diplomația este "știința care învață a cunoaște interesele și raporturile statelor și ale suveranilor între sine; chiar aceste interese și raporturi; miniștrii, ambasadorii și alții care le pun în orânduială, tractează despre dânsele". Alecu Russo folosește în "Amintiri" cuvântul diplomatic, Costache Negruzzi vorbește în "Scrieri" de diplomație ca abilitate, Nicolae Bălcescu folosește adjectivul acestei activități. Termenul intră definitiv în limba română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în scrierile lui Gheorghe Șincai, Petru Maior, B.P. Hașdeu și Titu Maiorescu, precum și la curtea domnească.

Definirea diplomației a fost o preocupare a oamenilor de știință și diplomaților încă din secolul al XIX-lea. S-au formulat încă de atunci multe definiții. O definiție este corectă în măsura în care reflectă conținutul real al fenomenului sau procesului. În acest sens, conținutul diplomației se manifestă ca:

a) **activitate**, respectiv conducerea raporturilor unui stat dat cu un alt stat sau grupuri de state prin mijloace sau căi oficiale. Sub acest aspect, diplomația se referă la activitățile agenților diplomatici, ale ministerelor afacerilor externe, șefilor de stat și guvern, altor persoane care acționează în domeniul relațiilor internaționale;
b) **formă de relații**, adică formă distinctă a raporturilor bilaterale și multilaterale dintre state. Relațiile diplomatice au identitate proprie, deosebită de celelalte forme ale relațiilor internaționale;
c) **artă**, respectiv abilitatea de a folosi procedeele și metodele adecvate pentru a concilia interesele popoarelor și a dezvolta colaborarea dintre ele;
d) **profesie**, adică o specializare oficial recunoscută al cărei obiect de sine stătător este diplomația.

Definită prin acest conținut, diplomația este știință, artă și activitate. Mulți autori definesc diplomația ca o **știință**, arătând că ea este "știința relațiilor dintre state așa cum rezultă din interesele lor

reciproce"[1] sau "știința care învață a cunoaște administrarea afacerilor internaționale"[2], ori "expresia prin care este desemnată... știința raporturilor exterioare care are la bază diplome sau acte scrise..."[3] sau "diplomația este totalitatea cunoștințelor și principiilor care sunt necesare pentru a conduce bine afacerile publice între state".[4]

Mulți alți autori afirmă că diplomația este o **artă**, formulând diverse definiții ca "folosirea tactului, subtilității și îndemânării în orice negociere... arta de a negocia"[5], "arta de a reprezenta guvernul și interesele țării"[6], "arta de a rezolva în mod pașnic conflictele internaționale"[7], "conducerea relațiilor internaționale pe calea negocierilor"[8], "aplicarea tactului și inteligenței la întreținerea relațiilor oficiale între guvernele statelor independente... sau și mai pe scurt, întreținerea afacerilor între state prin mijloace pașnice"[9].

Unii autori definesc diplomația ca **știință și artă** în același timp. În această concepție, "diplomația este știința raporturilor și intereselor popoarelor între ele; într-un sens mai restrâns, știința sau arta negocierilor"[10]. Într-o altă formulare, "diplomația este știința relațiilor externe sau, într-un sens mai determinat, știința sau arta negocierilor"[11]. Ori, "diplomația poate fi privită ca o știință și ca o artă"[12].

În sfârșit, autorii care definesc diplomația ca un domeniu specific arată că prin această noțiune se înțelege "și cariera sau profesia de diplomat"[13], sau diplomatul este acela... care se ocupă de diplomație" ori "diplomația este ea însăși o profesie"[14].

---

[1] Charles Calvo, Dictionnaire manuel de diplomatie et de droit international public et privé, Paris, 1885

[2] F. Roudybush, Twentieth Century Diplomacy, Strasburg, 1967

[3] De Flassan, Histoire générale et raisinée de la diplomatie francaise ou de la politique de France, Paris, 1811

[4] Ferdinant de Cussy, Dictionnaire ou manuel lexique du diplomat et du consul, Leipzig, 1846

[5] Q. Wright, The Study of International Relations, New York, 1955.

[6] P. Pradier-Fodéré, Cours de droit diplomatique, Paris, 1899

[7] Jean Serres, Manuel pratique de protocol, Paris, 1960

[8] Harold Nicolson, Diplomacy, London, 1950

[9] Ernest Sattow, A guide to Diplomatic Practice, London, 1957

[10] Guillome de Garden, Traité complet de diplomatie, Paris, 1833

[11] Charles de Martenes, Le guide diplomatique, Leipzig, 1866

[12] Paul Fauchille, Traité du droit international public, Paris, 1965, vol. I, nr. 654.

[13] A. Rivier, Principes du Droit de Gens, Paris, 1896

[14] Leaster B. Pearson, Diplomacy in the Nuclear Age, Cambridge, 1959

Dicționarul Oxford arată că "diplomația este o conducere a relațiilor internaționale prin negociere; metoda prin care aceste relații se reglementează și se duc prin ambasador și trimiși; activitatea sau arta diplomatului".

În același sens, în Dicționarul Collins se definește diplomația ca:

a) conducerea relațiilor unui stat cu celelalte prin mijloace pașnice;

b) abilitate în managementul relațiilor internaționale[1].

Așa cum rezultă și din definițiile de mai sus, diplomația este, prin urmare, știință, artă și activitate menită să reprezinte statele, să ducă la îndeplinire politica lor externă, să le apere și să le promoveze interesele. Ca **știință**, diplomația emite idei, concepții, principii și norme privind conducerea relațiilor internaționale; ca **artă** ea ne oferă modalitățile, deprinderile și abilitățile de a înfăptui în cele mai bune condiții orientările de politică externă; ca **activitate**, diplomația acționează concret prin mijloacele care îi sunt specifice, îndeosebi negocierile, pentru punerea în aplicare a politicii statului.

Diplomația reprezintă, de aceea, o știință care prin **obiect și metodă** capătă o individualitate aparte.

II. Obiectul de studiu și metoda de cercetare

Ca știință distinctă, care se interferează cu multe alte științe (istoria, economia, dreptul internațional, sociologia, psihologia ș.a.) căpătând caracter de știință integratoare, diplomația care ca **obiect de studiu** modul de promovare și transpunere în viață a politicii externe a statelor, a strategiilor persoanelor juridice sau fizice pe plan internațional, în acest scop emițând concepte și norme sau consfințind cutume și uzanțe care să contribuie la respectarea principiilor de drept în raporturile internaționale.

În acest sens, diplomația, din care se detașează ca disciplină de studiu **uzanțele diplomatice**, operează cu asemenea concepte și categorii cum sunt: misiunea diplomatică, oficiul consular, reprezentanța economică, agent diplomatic, agent consular, demers diplomatic, "agreat", "persona non grata".

Ca **metodă de studiu,** diplomația ca știință apelează la un ansamblu de metode a căror viabilitate este confirmată de teoria și praxisul social-economic și politic.

[1] Collins, Concise Dictionary Plus, Collins, London and Glasgow, 1989

Astfel în cercetarea fenomenelor din viața internațională, se apelează la **abordarea istoric-științifică**, în contextul mai larg al **inducției și deducției, analizei dinamice** și **sintezei, psihoanalizei, comparațiilor, instituționalizărilor, modelărilor** și **simulărilor,** încercărilor de **prevenire** a unor manifestări nedorite.

Diplomația nu se confundă cu politica externă și nici cu relațiile internaționale. Există **triada relații internaționale – politică externă - diplomație,** care sunt strâns legate și se intercondiționează între ele, dar nu sunt sinonime. **Relațiile internaționale** reprezintă ansamblul raporturilor oficiale și neoficiale, politice, economice și de altă natură pe care la întreține un stat cu alte state sau cu alte subiecte de drept internațional, organizații și organisme internaționale. **Politica externă** este totalitatea obiectivelor și mijloacelor urmărite și folosite de un stat în relațiile cu alte state. **Diplomația** servește obiectivele externe fiind știință, artă și activitate depusă în slujba acestei politici. În raport cu relațiile internaționale, diplomația este partea unui întreg, ea fiind așa cum am arătat anterior și o formă de relații. Există relații diplomatice, ca parte a relațiilor internaționale, alături de relații politice, economice, culturale, științifice, militare și altele.

III. Apariția și evoluția istorică a diplomației

Diplomația, în adevăratul sens al cuvântului, a apărut odată cu constituirea statelor și a fost folosită ca unul din mijloacele pentru ducerea politicilor externe.

1) În **antichitate** (din cele mai vechi timpuri până în anul 476), formele de activitate diplomatică exprimau specificul acestei perioade a societății omenești. Între statele conduse de suverani legăturile diplomatice se înnodau în numele acestora. Unde au existat republici, democrația antică și-a pus pecetea și asupra diplomației.

Formele de activitate diplomatică cele mai răspândite în antichitate au fost:

- soliile;
- negocierile;
- încheierea tratatelor de alianță, ofensivă și defensivă;
- conferințele interstatale;
- corespondența diplomatică;
- rapoartele împuterniciților.

Soliile au devenit o adevărată instituție în antichitate. Iată câteva realități evidente în acest sens. În Egipt, la curtea faraonilor apăruse o categorie specială de slujitori, trimiși în calitate de curieri în țările asiatice.

În Grecia antică exista instituția proxeniei, adică a ospitalității, în care locuitorul unui oraș (proxen) aducea servicii altui oraș luând asupra sa apărarea intereselor orașului respectiv în raporturile cu orașul său natal. Prin proxeni se duceau tratative diplomatice. Trimișii republicilor grecești (Atena, Sparta, Corint, ș.a.) erau aleși în adunările publice ale cetățenilor care se bucurau de drepturi depline. Solul putea fi deferit justiției la cererea acestora. Tot în Grecia se practica eticheta internațională.

Se considera util să se trimită solii de felicitare în statele vecine cu prilejul evenimentelor importante.

În Roma antică exista, de asemenea, dreptul de ospitalitate, asemănător cu proxenia la greci. Solii romani purtau un inel de aur care le dădea dreptul să călătorească fără plată și să obțină tot ce aveau nevoie în timpul călătoriei. Exista un ceremonial de primire a solilor străini, diferențiat dacă erau ai unui stat prieten sau stat dușman. Misiunile soliilor romane erau foarte importante: declararea războiului și încheierea păcii; semnarea tratatelor; organizarea provinciilor cucerite; reglementarea prin arbitraj a unor conflicte; rezolvarea litigiilor religioase. În timpul republicii, dreptul de a trimite soli revenea Senatului, dar în epoca imperiului diplomația s-a transformat într-un atribut al funcționarilor imperiali și solii erau numiți de împărat.

În China și India, relațiile diplomatice datează din perioada apariției celor mai vechi formații statale.

Practica **negocierilor** este cunoscută încă din antichitate. Se duceau tratative diplomatice înaintea începerii operațiunilor militare. Cel mai vechi caz de ultimatum a avut loc în secolul al XVI-lea î.e.n. când hicsoșii nomazi, care cuceriseră nordul Egiptului, au prezentat regelui Tebei condiții inacceptabile, amenințând cu războiul. În Grecia antică războiul era considerat mijlocul extrem la care se putea recurge și aceasta numai în cazul în care toate posibilitățile de a rezolva conflictul prin tratative diplomatice au fost epuizate.

Diplomația **alianțelor** își are și ea începuturile în perioada antică. Sunt nenumărate astfel de alianțe sau coaliții în istoria Egiptului, Greciei, Persiei și altor state din Orient. Alianțele se consfințeau prin

tratate. Menționăm, în acest sens, tratatul din 1296 î.e.n. dintre faraonul egiptean Ramses al II-lea și regele hitiților Hattușil al III-lea, care este cel mai vechi document de drept internațional. În anul 412 î.e.n. s-a încheiat un tratat între Persia și Sparta. Este cunoscută, de asemenea, coaliția anti-romană formată prin tratatul din anul 215 î.e.n. dintre Filip al II-lea, regele Macedoniei și Hanibal, comandantul suprem al armatei cartagineze, la care romanii au contraatacat prin formarea cu statele grecești a unei mari coaliții anti-macedoniene.

Diplomația prin **congrese** s-a practicat în Grecia antică. Filip al II-lea, regele Macedoniei, a convocat la Corint în anul 338 î.e.n. o adunare panelenică la care au fost reprezentate toate statele grecești, în afară de Sparta. La adunare s-a proclamat încetarea războiului și instaurarea păcii generale în Grecia.

Începuturile **corespondenței diplomatice** se întâlnesc și ele în antichitate, sub diverse forme. O astfel de corespondență sunt scrisorile diplomatice ale regelui Filip al II-lea al Macedoniei către poporul atenian. În Egipt s-au găsit tăblițe de lut cuprinzând scrisori trimise faraonilor de principi sirieni, supușii lor. Sunt și alte documente păstrate din antichitate care ilustrează folosirea largă a corespondenței diplomatice. În Grecia, publicarea corespondenței diplomatice secrete era considerată un act absolut inadmisibil și deosebit de incorect.

Acte diplomatice interesante ale epocii sunt și **rapoartele secrete ale împuterniciților**. Exista practica prezentării de către soli, la întoarcerea din misiune, de rapoarte către suveran. La asirieni, împuterniciții în regiunile periferice și țările învecinate informau pe rege despre tot ce vedeau în legătură cu pregătirile de război, deplasări de trupe, încheierea de alianțe, primiri și trimiteri de soli, comploturi, răscoale, construirea de fortărețe și altele, adică despre toate evenimentele importante.

În antichitate s-a format nu numai o practică, ci și o **concepție diplomatică**, o gândire asupra normelor și regulilor diplomației. Unul din cele mai interesante documente, în acest sens, îl constituie legile lui Manu, după care s-a păstrat o variantă datând probabil din secolul I al erei noastre. După tradiția indiană, Legile lui Manu datează din vremea acestui personaj legendar, considerat părintele arienilor. Ele conțin un cod alcătuit din diferite decizii în legătură cu politica, dreptul

internațional, comerțul și arta militară. Esența învățăturii lui Manu este că arta diplomatică constă în priceperea de a preîntâmpina războiul și de a întări pacea. Problemele cele mai complexe ale vieții internaționale trebuie rezolvate în primul rând pe cale diplomatică. Pacea și opusul său, războiul, depind de soli, căci ei sunt cei care creează alianțele sau îi învrăjbesc pe aliați. Solul îl informează pe suveranul său despre intențiile și planurile cârmuitorilor străini. Bazele învățăturii lui Manu cu privire la diplomație și rolul diplomatului și-au pus multă vreme amprenta asupra gândirii urmașilor.

În antichitate apar și primii germeni ai dreptului internațional. La romani, de exemplu, s-a instituit "dreptul popoarelor", care reglementa relațiile dintre romani și străini, cuprinzând și unele principii referitoare la relațiile internaționale.

În unele state antice, cu deosebire la romani, existau norme și reglementări bine stabilite cu privire la activitățile diplomatice, desemnarea soliilor și misiunilor lor, răspunderilor acestora față de Senat, adunarea poporului sau suverani.

2) În **evul mediu** (476-1453), diplomația a fost instrumentul realizării politicii statelor feudale. După cucerirea Imperiului Roman și formarea statelor "barbare" a luat ființă o diplomație care îmbina trăsăturile diplomației rudimentare, caracteristice noilor formații politice, cu unele elemente ale tradițiilor romane. Bizanțul, care păstrase tradițiile diplomatice ale Imperiului Roman, a exercitat o influență considerabilă asupra diplomației tinerelor state "barbare". Nivelul înalt de organizare a diplomației bizantine, ceremonialul ei fastuos, abilitatea de a manevra combinațiile de tot felul au avut un rol deosebit în diplomația evului mediu.

Prin activitatea diplomatică din perioada evului mediu se urmărea în special reglementarea litigiilor și conflictelor dintre suveranii statelor și principatelor medievale.

Un loc aparte a revenit în diplomația evului mediu bisericii atolice. Diplomația papală a participat activ la organizarea unor asemenea mari acțiuni internaționale cum au fost cruciadele. Papalitatea este, de asemenea, promotoarea diplomației conciliilor generale. La aceste concilii, convocate de papă, participau, în afară de reprezentanții înaltului cler, și solii suveranilor laici din toate țările Europei. Întrucât problemele bisericii aveau întotdeauna un caracter

politic internațional, conciliile pot fi considerate ca predecesoare ale congreselor internaționale. La concilii se dezbăteau nu numai probleme ale bisericii, ci și chestiuni laice.

După modelul conciliilor bisericești, au început să se întrunească și congrese pur laice pentru reglementarea litigiilor și conflictelor internaționale. Unul dintre primele congrese de acest fel a fost acela al suveranilor din Europa răsăriteană, care a avut loc la Luțk (Volânia) în anul 1429, care a dezbătut probleme legate de lupta împotriva primejdiei turcești și reglementarea relațiilor dintre Polonia, Lituania și Ordinul Teutonilor. În anul 1439 a avut loc Congresul de la Aaras, care urma să stabilească condițiile de pace dintre Anglia și Franța.

O etapă nouă în istoria diplomației apare odată cu formarea marilor monarhii absolute - Franța, Anglia, Spania, Rusia. Diplomația devine tot mai mult un domeniu special în activitatea statului. În organizarea și în metodele ei încep să apară trăsături care o apropie de diplomația epocii moderne.

În evul mediu, **soliile** nu erau o instituție permanentă, ci erau determinate de diferite împrejurări speciale, durata lor depinzând de importanța mai mare sau mai mică a problemelor pe care urmau să le rezolve. În secolul al XIII-lea ele nu durau mai mult de trei-patru luni, dar odată cu consolidarea relațiilor diplomatice, durata a început să se prelungească. Spre sfârșitul evului mediu se trimiteau și se primeau soli de la curțile domnitoare nu numai cu misiuni temporare, ci și permanent pe perioade de luni și chiar câțiva ani.

În Imperiul Bizantin exista un Departament pentru afacerile străine, care se afla sub conducerea primului ministru și dispunea de un personal foarte mare. Acesta a întocmit un ceremonial complicat de primire a solilor. Bizantinii îi uluiau pe solii străini prin recepții fastuoase. Lor li se organizau primiri și programe speciale pentru a-i impresiona de puterea imperiului.

În China, diplomația s-a dezvoltat în condiții oarecum diferite de cele din Europa. Ea și-a păstrat sistemul diplomatic temeinic elaborat încă din antichitate, pe care a continuat să-l perfecționeze. O trăsătură specifică diplomației Chinei medievale era că ea nu exprima interesele unor cârmuitori locali, ci era o diplomație a statului, condusă de puterea centrală. Diplomația acționa pentru întărirea puterii de stat dinastice și pentru păstrarea unității țării. Spre deosebire

de Europa, influențele religioase și interesele speciale ale bisericii n-au jucat aici vreun rol esențial.

În ultima parte a evului mediu, un rol deosebit în istoria diplomației l-au avut orașele italiene. Necesitatea reglementării relațiilor lor externe, având în vedere comerțul lor internațional intens, a dat naștere diplomației lor abile și rafinate, care a împrumutat multe trăsături din Orient și în special din Bizanț. La rândul ei, diplomația orașelor italiene a influențat foarte mult practica diplomatică a monarhiilor absolute ce se formau în Europa. Orașele comerciale italiene – Veneția, Genova, Pisa ș.a. – au asigurat apărarea intereselor cetățenilor lor în alte țări prin organizarea unui serviciu consular. În fruntea coloniilor geneveze se aflau doi consuli, iar a celor pisane la început trei și apoi un consul. Florența era renumită prin diplomația ei. Printre diplomații florentini găsim în secolul al XIV-lea nume celebre în întreaga lume, ca Dante, Petrarca și Boccaccio.

Veneția a avut cea mai bună organizare a serviciului diplomatic. avea elaborate regulamente care stabileau până în cele mai mici amănunte conduita și activitatea reprezentanților săi în străinătate. A fost printre primele oraşe care a introdus sistemul reprezentanțelor permanente în străinătate. A introdus, de asemenea, corespondența diplomatică cifrată. Specialiștii consideră că la Veneția diplomația a fost ridicată pentru prima oară la gradul de artă și sistem.

3) În **epoca modernă** (1453-1789) apar și se dezvoltă formele diplomației specifice statelor naționale centralizate și predominării monarhiilor absolute.

Conținutul principal al activității diplomatice desfășurate de statele europene în această perioadă a fost lupta pentru supremația comercială și politică. În această luptă au triumfat de regulă țările care au pornit mai devreme pe calea dezvoltării economice și progresului social.

În epoca modernă, grupările și coalițiile de state au dobândit o importanță și mai mare decât în evul mediu. În noile condiții, caracterizate prin apariția de state centralizate în locul fărâmițării feudale, au apărut noi noțiuni politico-diplomatice și juridice, ca "echilibru politic", "granițele naturale" ale unui stat, dreptul declarării războiului și al încheierii păcii, libertatea mărilor, inviolabilitatea acordurilor internaționale. Astfel se pun bazele dreptului internațional.

Pentru istoria diplomației, epoca modernă este o perioadă de mai multă stabilitate în organizarea serviciilor diplomatice. Reprezentanțele diplomatice permanente, apărute în evul mediu în practica diplomatică a papalității și a republicii Veneția, a luat o extindere generală. S-a stabilit o ierarhie diplomatică riguroasă și s-au elaborat formule de corespondență diplomatică unanim acceptate. Limba franceză a luat locul limbii latine și a devenit limba oficială unanim admisă în relațiile diplomatice. Ceremonialul diplomatic a fost mai precis reglementat.

Politologii din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea (Machiavelli în Italia, Bodin în Franța, Grotius în Olanda și Hobbes în Anglia) au dezvoltat ideea despre stat ca principiu suprem. Slujirea intereselor statului a fost proclamată ca obiectiv principal al politicii și diplomației.

Machiavelli (1469-1527) a fost unul din cei mai mari gânditori politici ai secolului al XVI-lea. În opera sa "Principele" el a zugrăvit chipul monarhului căruia totul îi este permis, pentru a-și putea extinde în mod nelimitat puterea. Dar eliberându-și suveranul de orice îngrădiri morale, Machiavelli a subliniat setea de putere a cârmuitorilor pusă în serviciul unificării Italiei. El a subordonat teoria artei diplomatice principiului "interesului de stat".

Cu aproape 200 de ani mai târziu, principiile lui Machiavelli nu i s-au părut deloc cinice cardinalului Richelieu, care a condus Franța între anii 1624-1642, ci, dimpotrivă, i se păreau chiar pline de o adevărată măreție. "Binele public" și "interesul de stat" ale Franței au dominat concepția și practica diplomatică a cardinalului.

Se poate spune că secolul al XVI-lea a fost perioada constituirii organelor diplomatice care deserveau politica externă a statului. Instituția reprezentanțelor diplomatice permanente capătă o bază tot mai trainică. În secolul al XVII-lea, principatele mai mari ale Germaniei au început să aibă și ele în străinătate reprezentanți permanenți. Papa Leon al X-lea (1513-1521) a numit, la adunarea cardinalilor din 1513, reprezentanți permanenți (nunți) în Germania, Franța și Anglia. În felul acesta, nunțiatura papală a devenit o regulă în sistemul diplomatic al Vaticanului.

În ceremonialul respectiv s-au stabilit treptat reguli precise. Încă din secolul al XVI-lea a început să se facă deosebirea între un trimis sau agent obișnuit și ambasador. Nu toți suveranii aveau dreptul să trimită ambasadori. Un exemplu, în acest sens, este reprezentarea la curtea lui

Carol al V-lea, împăratul Sfântului Imperiu Roman. Aici existau numai nunțiul papal, ambasadorul regelui Franței, ambasadorul fratelui său Ferdinand (regele Romei) și ambasadorul Veneției. Suveranii aflați în raporturi de dependența față de împărat sau față de alți monarhi erau reprezentați doar prin simpli agenți diplomatici.

Statele mai puternice și suveranii lor au căutat să-i marcheze prestigiul și prin rangul ambasadorilor lor. Ei au început să-i desemneze pe aceștia cu rangul de ambasadori "extraordinari". Din secolul al XVII-lea acest obicei a luat o largă răspândire.

În secolele al XV-lea și al XVI-lea s-a conturat și **stilul diplomatic**. Suveranii italieni îi foloseau pe umaniști ca secretari pentru problemele externe, ceea ce a contribuit la introducerea unui stil elegant în discuțiile și în corespondența diplomatică. Cancelarul republicii florentine, cunoscutul Coluccio Salutati, a fost primul reprezentant al noii elocvențe diplomatice. Scrisorile sale au devenit un model pentru diplomații din secolul al XVI-lea.

În epoca modernă (secolele al XVI-lea - XVII-lea) a fost elaborat un nou ceremonial diplomatic. Onorurile și regulile de primire a ambasadorilor la împărat, papă și ceilalți suverani au fost riguros stabilite.

Paralel cu reprezentanțele diplomatice permanente, în epoca modernă au continuat să fie folosite și **misiunile speciale**, trimise în cazuri deosebit de importante, ca ducerea de tratative directe între guverne, urcarea pe tron a unui nou suveran etc.

În perioada modernă, concomitent cu extinderea relațiilor internaționale și a practicii diplomatice, s-a dezvoltat gândirea, teoria diplomatică. Acum a luat naștere dreptul diplomatic[1]. Teoreticieni renumiți ca olandezul Balthazar Ayala, italianul Alberico Gentili, olandezul Hugo Grotius, considerat întemeietorul dreptului internațional, englezul Richard Zouch, olandezul Abraham de Wicquefort și alții au scris lucrări valoroase despre ambasade, drepturile ambasadorului, inviolabilitatea și funcțiile lor, precum și alte elemente privind diplomația epocii.

Unii cercetători împart istoria relațiilor internaționale și a diplomației din secolele XVI-XVIII în trei perioade: cea a

[1] Dreptul diplomatic-ansamblul de norme și reguli de drept internațional care se referă la organizarea, sarcinile, competența și statutul organelor pentru relații externe; ansamblu de reguli care s-au format și se aplică cu privire la desfășurarea activității diplomatice.

preponderenței spaniole (secolul al XVI-lea), respectiv a rivalităților dintre Spania și Franța, precum și dintre Spania și Anglia; cea a preponderenței Franței, al cărei punct culminant este Pacea din Westfalia (1648), în care predomină rivalitățile dintre Franța și Olanda; și cea a rivalităților dintre Franța și Anglia care cuprinde aproximativ întreg secolul al XVIII-lea.

4) În **perioada contemporană** (din 1789 până în prezent), diplomația se afirmă ca un puternic mijloc de reglementare și promovare a relațiilor internaționale. Sunt două secole de schimbări radicale în relațiile internaționale, care au dus la actualele structuri ale lumii.

O caracteristică esențială pentru începutul acestei perioade este proclamarea și întronarea în relațiile internaționale a principiului suveranității națiunii. În diplomație, acest principiu a fost proclamat pentru prima oară se Statele Unite ale Americii în timpul luptei lor pentru independență (1775-1782). Revoluția franceză de la sfârșitul secolului al XVIII-lea a dezvoltat în continuare acest principiu. Aplicarea principiului s-a extins apoi pe întregul glob.

Pornind de la acest principiu, o direcție fundamentală a activităților diplomatice de-a lungul secolelor al XIX-lea și al XX-lea a fost unificarea națională a statelor divizate în evul mediu (Italia, Germania, România ș.a.) și eliberarea națională a popoarelor din Europa, America Latină, Asia, Africa și alte regiuni ale globului, care s-au constituit în state independente. Acest uriaș proces de transformări istorice a necesitat o diplomație efervescentă, bazată pe o gândire avansată și o artă deosebită pentru realizarea acestor obiective ale progresului omenirii. Pe de altă parte, diplomația secolelor al XIX-lea și al XX-lea este pentru marile puteri un instrument în acțiunile lor de împărțire și reîmpărțire a sferelor de influență. În acest cadru s-a folosit pe scară largă diplomația coaliților bazată pe încheierea de tratate și acorduri. După cel de-al doilea război mondial, scena politică și militară a lumii a fost dominată de politica blocurilor militare, iar în prezent, de politica" alianțelor strategice", "parteneriatelor", asocierilor grupărilor economice, politice, științifice, lingvistice, religioase ș.a.m.d.

În secolul al XIX-lea a luat amploare diplomația prin congrese și conferințe internaționale, care a atins apogeul în sec. al XX-lea. Astfel, pe baza ideilor exprimate de fostul președinte al SUA, Woodrow Wilson, cu privire la crearea unei instituții internaționale pe care a numit-o "Liga

Națiunilor"[1], a apărut **noua diplomație**, cea prin organizațiile internaționale, forma cea mai înaltă a acesteia desfășurându-se în sistemul ONU.

Diplomația economică obține o pondere crescândă în activitățile diplomatice, la aceasta participând în prezent toate statele lumii.

Negocierile, ca instrument de înfăptuire a diplomației, au luat o amploare deosebită cuprinzând practic toate sferele relațiilor internaționale. Nu există zi lucrătoare a anului în care să nu se desfășoare într-un domeniu sau altul negocieri.

S-a generalizat nivelul cel mai înalt al relațiilor diplomatice. Sunt izolate cazurile în care nu există relații diplomatice între unele țări. Organele diplomației s-au perfecționat. Formele ei sunt foarte variate. Calitatea personalului diplomatic a crescut.

În scopuri pur propagandistice, doctrina comunistă a anilor 1917-1920 s-a străduit să folosească această denumire de "noua diplomație" atribuindu-i caracterul popular, democratic, ș.a. pentru a o diferenția de "diplomația imperialistă" și pentru a-i evidenția neapărat superioritatea[2].

Cât de deschis a fost caracterul "noii diplomații comuniste", ca de altfel, și a celei "imperialiste", a dovedit-o "marele ospăț al învingătorilor" de la Ialta, din 1945, unde marile puteri: SUA, Marea Britanie și Rusia și-au împărțit sferele de influență.

Succesele diplomației în rezolvarea problemelor cu care se confruntă omenirea sunt tot mai mari. Dispariția războiului rece deschide diplomației un câmp de acțiune tot mai vast.

* * *

În istoria universală a diplomației, un loc onorabil revine **diplomației române**. Istoria diplomației române începe cu peste două milenii în urmă. Strămoșii noștrii-dacii - au folosit toate metodele și formele de diplomație cunoscute în antichitate: solii, adunările, tratativele, garanțiile, tratatele. Încercările de reglementare a diferendelor prin negocieri au existat în toate fazele istoriei relațiilor daco-romane de la Burebista la Decebal.

Forme de activitate diplomatică se regăsesc și în mileniul migrațiunilor (275 - secolul al XIV-lea). Voievozii din Transilvania, Oltenia și Muntenia întreținеau relații cu regatele vecine.

---

[1] Henry Kissinger, Diplomația, Editura ALL, 1998

[2] An. Kovaleov, Azbuka diplomatii, Moskva, Mejdunaroduîie otnoșenia, 1988

Devenite independente în 1330 și respectiv 1359 Țara Românească și Moldova s-au înscris cu autoritate în rețeaua de relații a statelor sud-est europene, precum și cu cele din centrul Europei. Obiectivul fundamental al diplomației lor a fost păstrarea ființei și continuitatea statelor respective. Deosebit de importante sunt momentele de coordonare a acțiunilor diplomatice ale celor trei voievodate - Țara Românească, Moldova și Transilvania. Menținerea unui echilibru în relațiile acestora cu Polonia și Ungaria, precum și a unui modus vivendi cu Poarta otomană a fost o reușită a diplomației celor trei voievodate. Dreptul de reprezentare, dreptul de negociere și dreptul de a încheia tratate au fost exercitate fără întrerupere. Experiența diplomatică a secolelor XIV-XV este menționată și în Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, în care găsim formulată importanța negocierilor diplomatice și a soluțiilor politice pentru existența statului și a instituțiilor sale.

Activitatea diplomatică a principatelor române a urmărit permanent slăbirea presiunii otomane, cu obiectivul final al redobândirii independenței depline. Ea a reușit să asigure permanența funcțiilor de reprezentare, de negociere, de încheiere a tratatelor.

Un exemplu strălucit de diplomație este unirea celor trei principate române sub Mihai Viteazul.

Din cauza statutului special al principatelor față de Poartă, diplomația română n-a putut beneficia, cu excepția capuchehaielor de la Istambul, de acreditare a unor reprezentanți permanenți pe lângă puterile vecine. Domnitorii români au știut să folosească în schimb o rețea largă de solii trimise în aceste puteri.

Păstrarea autonomiei principatelor față de Poartă, înțelegerile (capitulațiile) care garantau această autonomie constituie pagini importante ale istoriei diplomației române.

Un moment crucial pentru diplomația română a fost unirea Principatelor Române în 1859. După dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la Iași și București, diplomația a avut măreața misiune, de care s-a achitat cu cinste, de a asigura recunoașterea alegerii de către statele garante și, într-o a doua etapă, a unirii depline a celor două țări. În acest sens, Conferința de la Paris din 1859 în vederea recunoașterii dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza a ilustrat rezultatele diplomației românești. Sub A.I. Cuza a început organizarea aparatului diplomatic

propriu-zis. Au luat ființă reprezentanțe diplomatice permanente la Paris (1860) și Belgrad (1863) și a fost reorganizată cea de la Istambul (1859).

Câștigarea independenței României în 1877, la care și-a adus contribuția și diplomația română, marchează o nouă etapă în istoria acesteia.

Recunoașterea internațională a independenței este proclamată de Congresul de la Berlin (1878). România înființează imediat și alte legații la Sofia, Londra și Atena. Se încheie un mare număr de acorduri, convenții și tratate. În 1873-1874 Ministerul de Externe se reorganizează.

După proclamarea independenței (1877) și până la primul război mondial, diplomația română a avut de făcut față unor probleme majore ale relațiilor intereuropene; poziția față de alianțele politice ale marilor puteri, crizele balcanice din 1912-1913 și negocierile privind intrarea României în primul război mondial.

Marea Unire din 1918 și formarea României Mari s-au bucurat de o contribuție importantă a diplomației.

După înfăptuirea marelui său ideal național, România s-a angajat într-un sistem de alianțe, atât pe plan general european, cât și regional, pentru a-și consolida noul statut, pentru securitatea colectivă europeană. Prin Nicolae Titulescu, România s-a afirmat ca un promotor activ al sistemului de securitate europeană.

După primul război mondial și cu deosebire după cel de-al doilea război mondial, România și-a lărgit relațiile diplomatice cu celelalte țări ale lumii. În anul 2000, România întreținea relații diplomatice cu 90% din statele lumii. Ea contribuie la eforturile de soluționare a problemelor cu care se confruntă comunitatea internațională la întărirea parteneriatului regional și global pentru dezvoltare.

IV. Domeniile de acțiune diplomatică și forme actuale ale diplomației

Acțiunea diplomatică, în diversele ei forme, cuprinde practic toate domeniile relațiilor internaționale: politic (guvernamental și neguvernamental, inclusiv parlamentar), economic, social, cultural științific, militar ș.a. Pornind de la această realitate, diplomația își însușește denumirea domeniului în care acționează.

Dar acțiunea diplomatică se desfășoară nu numai în domenii diferite, dar și în diverse forme de reprezentare, spații, moduri de

realizare etc., ceea ce face posibilă **clasificarea diplomației după mai multe criterii.**

- **După domeniul de activitate:**
  - **diplomația politică** prin care se urmărește promovarea intereselor politice ale unui stat sau grup de state în scopul garantării securității lor, apărării drepturilor fundamentale ale cetățenilor, în acest scop apelându-se la dezvoltarea unor bune relații cu alte state sau grupări de state, la cele mai diverse niveluri, convenirea de acțiuni comune, desfășurarea de negocieri pentru menținerea păcii și stabilității în diferite zone și în lume etc.

    În domeniul politic s-a detașat **diplomația parlamentară**, care poate semnifica fie faptul că anumiți parlamentari care își păstrează această calitate joacă rolul diplomaților, fie că adunările parlamentare intervin în mod activ în formularea sau criticarea acțiunilor de politică externă[1].

    Parlamentarii pot acționa în numele propriului lor guvern sau în strânsă legătură cu acesta. Un parlamentar poate fi trimis într-o misiune diplomatică pentru a sonda terenul într-o situație dificilă, ceea ce poate conduce la deblocarea unor negocieri, fără a angaja propriul guvern. Este o practică adesea folosită de Statele Unite și de alte democrații.

    Mai există parlamentarii internaționali care pot acționa fie în mod individual, ca raportori ai unor comisii sau subcomisii parlamentare, fie în grup, cu același statut, așa cum se întâmplă cu membrii Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, ai Parlamentului European sau ai altor adunări parlamentare internaționale.

    Asemenea parlamentari se pot deplasa într-un stat membru pentru a studia o anumită problemă de natură politică sau de altă natură (violarea drepturilor omului, problema minorităților etc.) sau se pot deplasa într-un

[1] **Heinrich Klebes**, Diplomația parlamentară, Institutul Român de Studii Internaționale, Centrul de Informare și Documentare al Consiliului Europei la București, 1998

stat membru a cărei politică sau situaţie internă preocupă statele membre ale Consiliului Europei.

Din acest punct de vedere, se poate vorbi despre diplomaţia parlamentară "internă", respectiv despre activităţi parlamentare care vizează fie soluţionarea diferendelor dintre statele membre ale unei organizaţii , fie atitudinea critică faţă de conduita unui stat neconformă cu prevederile Statutului, şi despre diplomaţia parlamentară "externă", atunci când interesele, de pildă ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, considerându-se că acesta nu se poate insulariza într-o lume tot mai interdependentă, că ar putea să nu ţină seama de ceea ce se petrece în fosta Iugoslavie, în Orientul Apropiat sau în alte zone; acţiunile parlamentare sau ceea ce numim diplomaţie parlamentară ar putea crea condiţii favorabile unor negocieri interguvernamentale.

- **diplomaţia economică**, care se referă la reprezentarea intereselor economice ale statului şi agenţilor economici în străinătate, negocieri pe teme economice, încheierea de tratate bilaterale şi multilaterale în materie.

  În ultimul timp, se observă că diplomaţia economică îmbracă şi formele: "diplomaţiei dezvoltării", "diplomaţiei resurselor", "diplomaţiei integrării economice", diplomaţia mediului", ş.a.
- **diplomaţia culturală**, prin care se urmăreşte întărirea, pe cale bi sau multilaterală, a cooperării internaţionale în domeniul culturii, ocrotirii şi îmbogăţirii patrimoniului cultural al omenirii.
- **diplomaţia ştiinţifică**, prin care se urmăreşte întărirea legăturilor şi cooperării între comunităţile oamenilor şi instituţiilor de cercetare din diferite zone, ca şi din întreaga lume;
- **diplomaţie militară**, care reflectă ansamblul acţiunilor şi mijloacelor utilizate pentru realizarea anumitor scopuri în domeniul militar sau al prevenirii războiului nuclear aşa cum se urmăreşte prin "diplomaţia atomică".

Prin excelență, diplomația este o activitate de natură pașnică, însă ea poate deveni și o **armă**, atunci când, prin demersuri abile, subtile, se urmărește punerea în inferioritate economică, politică sau militară a adversarului pentru ca la un moment dat să i se impună anumite condiții sau regime. "Se pot face multe prin diplomație, spunea Kofi Annan, secretarul general al ONU, dar se pot face și mai multe printr-o diplomație care are în spatele ei forța ..."[1].

- **diplomație socială**, care urmărește edificarea unui nou profil de diplomație, pe baza vechii vocații a profesionistului specializat în stabilirea de relații, dialog și negocieri, realizând interacțiuni între entitățile vieții internaționale[2].

- **După forma de reprezentare:**
  - **diplomația guvernamentală**, prin care agenții economici sau alte persoane împuternicite au capacitatea de a reprezenta și angaja statele în realizarea unor obiective ale politicii externe;
  - **diplomația integrată**, atunci când unele instituții sau organisme internaționale guvernamentale au capacitatea de a reprezenta și angaja instituțiile respective, precum și țările membre, așa cum procedează în prezent Comisia Europeană a Uniunii Europene;
  - **diplomația neguvernamentală,** prin care reprezentanții unor instituții neguvernamentale (ONU) desfășoară acțiuni pe plan internațional, fără a angaja guvernele;
  - **diplomația personală**, prin care contactele și discuțiile între două sau mai multe persoane în forță politică pot determina acțiuni pe linia guvernamentală. Fostul secretar de stat al SUA, Henry Kissinger, atribuia acest gen de diplomație lui Roosevelt și Stalin[3].

---

[1] **Kofi A. Annan,** Declarație la Conferința de presă din 23 februarie 1998, de la Bagdad.

[2] Vezi **Mircea Malitza,** La Diplomatie: déclin ou épanovis-sement? L'êmergence de la fonction préventive, en Romanian Journal of International Affairs, vol. V, 1/1999, Romanian Institute of International Studies, Bucharest

[3] Henry Kissinger, Diplomația, Editura ALL, 1998

- **După spațiul de desfășurare:**
  - **diplomația bilaterală**, care se realizează numai între două părți (țări);
  - **diplomația multilaterală**, cea desfășurată cu participarea unui număr mare de țări, îndeosebi prin conferințe, organizații și programe internaționale. Această diplomație îmbracă și unele forme specifice, cum ar fi "diplomația triunghiulară", atribuită de Henry Kissinger acțiunilor întreprinse de americani în anii '60, în contextul relațiilor încordate dintre fosta URSS și China sau "diplomația trilaterală" care ar putea desemna acțiunile întreprinse se state din aceeași zonă geografică posibil cu frontiere comune, în vederea organizării unor acțiuni de cooperare în cadrul trilateral așa cum au apărut "triadele": România-Polonia-Ucraina, România-Bulgaria-Turcia, România-Bulgaria-Grecia, România-Republica Moldova-Ucraina etc.

    În cadrul diplomației multilaterale se desfășoară numeroase acțiuni diplomatice la nivel subregional, regional, interregional și planetar, în acest ultim caz un rol aparte revenind Organizației Națiunilor Unite.

- **După timpul de desfășurare:**
  - **diplomația permanentă**, desfășurată prin instituții cu caracter permanent, cum sunt misiunile diplomatice, oficiile consulare, organizațiile internaționale ș.a.;
  - **diplomația ad-hoc**, care cuprinde activitățile diplomatice desfășurate temporar prin trimiși speciali, delegați la conferințe internaționale; misiuni speciale.

- **Din punct de vedere al transparenței:**
  - **diplomația deschisă,** care permite opiniei publice să cunoască conținutul și modalitățile de desfășurare a acțiunilor diplomatice ceea ce se realizează prin informări pe parcursul unor negocieri, la încheierea lor sau numai la final prin anunțarea înțelegerilor realizate.
  - **diplomația secretă sau confidențială**, în care negocierile și alte acțiuni diplomatice sunt întreprinse fără ca despre

existența și desfășurarea lor să fie informată opinia publică. Această confidențialitate este considerată normală. Istoria diplomației ne oferă multiple cazuri de astfel de negocieri. Mai recent, respectiv din anii '90, este cunoscută "Metoda Oslo", o diplomație confidențială de negocieri pozitive purtate în Norvegia între Israel și Organizația pentru Eliberarea Palestinei, care au pus bazele acordului de pace israelo-palestinian. Când s-a făcut public acordul de la Oslo, primul ministru de atunci al Israelului a elogiat diplomația secretă de tipul celei de la Oslo afirmând că nu cunoaște un caz în care tratativele publice cu statele arabe să se fi soldat cu vreun rezultat concret. Tot prin negocieri confidențiale s-au pus la punct și detaliile acordului de pace între Israel și Iordania. Încurajat de aceste rezultate, Israelul a propus negocieri secrete și Siriei.

Realitățile evidențiază însă că, atât în Est, cât și în Vest, frecvent se practică sistemul dezinformării, existând diferențe numai în privința metodelor. În fosta URSS, înapoierea culturală și tehnologică în combinație cu vechile tendințe spre secretomanie, avea ca efect dezinformarea prin omisiune. În Occident, autoritățile politice și militare preferă sistemul mai ușor de hipermediatizare sau "managementul informației", prin care se recurge la mari agenții de advertising - cum a fost cazul cu războaiele din Golf și din Iugoslavia - pentru a coordona fluxul de știri în sensul dorit[1].

Diplomația are în viața internațională un **dublu rol** constructiv-**preventiv și curativ**. Deosebit de important este rolul său preventiv, care presupune identificarea anticipată a fenomenelor care pot afecta negativ relațiile internaționale. Identificând la timp aceste fenomene se pot întreprinde măsuri pentru a preveni efectele lor distructive. Diplomația poate identifica anticipat și fenomene care pot avea efecte pozitive asupra relațiilor internaționale. În acest caz, diplomația trebuie să sprijine producerea efectelor pozitive respective. Dacă fenomenele de criză, sau apariția unor probleme nu pot fi evitate, atunci diplomația

[1] Vezi detalii în grupajul de informații realizat de **Romulus Căplescu** în ziarul "Adevărul" din 26 august 2000, sub titlul "S-a încheiat cu adevărat războiul rece!?"

trebuie folosită cu întregul său potențial pentru înlăturarea crizelor și rezolvarea problemelor apărute. În cadrul Națiunilor Unite s-a creat un sistem de identificare anticipată și diplomație preventivă.

În ultimele decenii s-au făcut încercări de a **elimina** sau măcar de a reduce conceptul de stat în definirea diplomației. Se susține că există o suveranitate internațională căreia trebuie să-i fie subordonată, suveranitatea națională, "pentru binele comun universal", cum susținea Georges Scelles încă din primii ani după încheierea celui de-al doilea război mondial. Susținătorii acestei concepții afirmă că epoca noastă este caracterizată de o diplomație de tip nou, o diplomație a coaliților, a grupurilor, a blocurilor[1]. Acceptarea acestei concepții ar duce practic la dispariția instituției diplomatice. Afirmarea în ultimii ani a conceptului de stat intim legat de suveranitate infirmă încă o dată ideea delimitării statului de diplomație.

V. Funcțiile de bază ale diplomației

Conținutul diplomației este determinat în primul rând prin funcțiile sale de bază. Aceste funcții dau finalitatea diplomației, obiectivele fundamentale pe care ea le urmărește.

Diplomația se înfăptuiește, în principal, prin activitatea ministerelor de externe și a misiunilor diplomatice. De aceea, funcțiile misiunilor diplomatice sunt forma concretă de manifestare a funcțiilor diplomației. Dar, diplomația nu se limitează la activitățile misiunilor diplomatice, ea este o activitate mult mai largă. Activitățile șefilor de stat și de guvern desfășurate în raporturile cu corespondenții lor, de exemplu, sunt activități diplomatice. Nu întâmplător se vorbește despre diplomația la cel mai înalt nivel care se practică tot mai mult în viața internațională contemporană.

În această accepțiune largă a noțiunii de diplomație putem distinge, fără îndoială, unele funcții de bază ale diplomației, pe care se axează și activitatea organelor diplomatice. Aceste funcții sunt:

- reprezentarea unui stat în raporturile cu alt stat sau alți subiecți de drept internațional;
- instrument de înfăptuire a politicii externe a statului;

[1] **Lester B. Pearson**, Coalition in Diplomacy in the Nuclear Age, Harvard University Press,1959

- sistem de apărare și promovare a intereselor statului;
- promotor al cunoașterii reciproce, apropierii și colaborării dintre state.

1. Reprezentarea

Funcția de reprezentare a diplomației este una dintre cele mai vechi. Încă din antichitate trimișii suveranilor – solii – îndeplineau o astfel de funcție. Reprezentarea, ca funcție a diplomației, a intrat însă în drepturile sale depline odată cu instituirea reprezentanțelor diplomatice permanente.

Noțiunea de reprezentare are o sferă largă de cuprindere date fiind relațiile complexe și extrem de variate existente între state. În contextul acestor relații, apare necesar ca statul să fie reprezentat la toate activitățile bilaterale și multilaterale care prezintă interes pentru el.

Reprezentarea ia în practică forme dintre cele mai diverse. Există reprezentare generală exercitată prin șefii de stat și guvern, miniștrii de externe, misiunile diplomatice etc., care poate acoperi toate domeniile activității de stat, dat poate fi și reprezentare specifică, atunci când statul este reprezentat doar într-un domeniu specific de activitate. De asemenea, reprezentarea este permanentă, în special prin misiunile diplomatice sau ad-hoc, respectiv temporar, prin trimișii extraordinari, misiuni speciale sau la conferințele internaționale.

Funcția de reprezentare a diplomației este exercitată prin împuternicire. Dreptul de reprezentare al statului îl au doar cei împuterniciți în acest scop de organele statului respectiv. Funcția de reprezentare este o acțiune oficială și nu una particulară. În diplomație există modalități bine determinate pentru împuternicire. Ambasadorii sunt împuterniciți prin scrisori de acreditare, delegațiile la conferințe internaționale și negocieri sunt împuternicite printr-un document denumit **depline puteri.** La reuniunile internaționale, în special la sesiunile Adunării Generale a ONU deplinele puteri se verifică de o comisie special constituită în acest scop și aprobate în plenul reuniunii.

Funcția de reprezentare în diplomație cere ca împuterniciții să exprime în dezbaterile și negocierile la care participă punctul de vedere oficial al statului pe care îl reprezintă. În cazul în care un împuternicit exprimă un punct de vedere personal deosebit de cel oficial, el poate fi dezavuat de guvernul său. În diplomație se acționează pe bază de poziții oficiale și nu după păreri personale.

Reprezentarea diplomatică se poate face la diverse niveluri. În ultimul timp s-a extins diplomația la nivel înalt prin întâlnirile șefilor de state și guverne. În unele cazuri, aceste întâlniri s-au instituționalizat, devenind periodice, cum este cazul întâlnirilor la nivel de șefi de stat și guvern din Grupul celor șapte țări industriale principale (SUA, Canada, Germania, Japonia, Anglia, Franța și Italia) care se întrunesc anual sau reuniunea anuală la același nivel a țărilor membre ale Organizației Unității Africane și altele. În februarie 1992 a avut loc, pentru prima dată în istoria ONU, o reuniune la nivelul șefilor de stat sau guverne din țările membre ale Consiliului de Securitate. Diplomația la nivel înalt joacă un mare rol în viața internațională întrucât măsurile care se adoptă au girul autorității supreme a statelor respective.

2. Instrument de înfăptuire a politicii externe a statului

Diplomația nu se confundă cu politica externă. Aceasta din urmă reprezintă ansamblul obiectivelor pe care și le propune un stat în relațiile internaționale și al mijloacelor folosite pentru înfăptuirea lor. Diplomația servește obiectivele politicii externe, este o artă, o tehnică folosită pentru atingerea lor.

Diplomația este cel mai important mijloc de realizare a politicii externe. Ea este o activitate a organelor de stat pentru relații externe și în primul rând a diplomaților, desfășurată prin mijloace pașnice, pentru realizarea scopurilor politicii externe a statelor.

3. Sistem de apărare și promovare a intereselor statului

Deseori diplomația a fost definită ca arta de a veghea ca drepturile, interesele, demnitatea țării să nu fie încălcate sau subestimate în exterior. Ea este legată de ideea gestiunii afacerilor internaționale, a mânuirii raporturilor exterioare, a administrării intereselor naționale.

Modalitățile concrete prin care diplomația apără și promovează interesele naționale sunt foarte diverse, dintre care activitățile misiunilor diplomatice sunt de primă importanță. Negocierile și demersurile diplomatice sunt, în acest sens, căile principale de acțiune. Prin mijloacele diplomației se acționează întotdeauna pentru ocrotirea și promovarea intereselor statului și cetățenilor săi.

Interesele națiunii sunt principalul mobil al participării la acțiuni internaționale, bilaterale și multilaterale, cum sunt tratatele, alianțele, organizațiile și conferințele internaționale.

4. Promotor al cunoașterii reciproce, apropierii și cooperării între state

O funcție importantă a diplomației este de a promova dezvoltarea unor raporturi mai bune între state, de a menține o atmosferă de conlucrare, de a preveni conflictele dintre ele.

Calitatea raporturilor dintre două țări poate fi influențată prin calitatea diplomației lor. Vocația naturală a diplomației este nu numai menținerea păcii și înțelegerii între state, ci și îmbogățirea continuă a relațiilor dintre ele cu noi elemente de colaborare în domeniile economic, științific, cultural și altele.

Funcția de cooperare internațională a diplomației a luat o amploare deosebită în perioada postbelică. În prezent când perioada războiului rece a fost depășită, când omenirea se confruntă în continuare cu probleme complexe, diplomației îi revin răspunderi istorice foarte mari. Începe o nouă eră a cooperării internaționale cu cerințe uriașe pentru diplomația statelor.

Capitolul 2

RELAȚIILE DIPLOMATICE

Relațiile diplomatice constituie cadrul optim al desfășurării raporturilor de cooperare între țări independente și suverane. În ansamblul de legături dintre state, relațiile diplomatice sunt, prin natura lor politică și prin complexitatea lor, cele mai importante. Ele dau substanță calitativă, de maturitate și complexitate raporturilor interstatale.

În doctrina diplomatică, noțiunea de relații diplomatice a fost definită ca "o calitate specială de raporturi între state de o calitate superioară și de o importanță deosebită ... acele relații interstatale care au o notă distinctă dată de subiecții, obiectul și finalitatea pe care acestea o au"[1], sau "conducerea prin intermediul organelor reprezentative și prin mijloace pașnice a relațiilor externe ..."[2], ori "raporturi politice cu caracter oficial și de continuitate între state, stabilite pe baza acordului de voință reciproc ..."[3]. Există, desigur, multe alte formulări pentru noțiunea respectivă. Nu există însă o definiție a relațiilor diplomatice codificată în înțelegeri internaționale.

I. Importanța relațiilor diplomatice în viața internațională

Existența de relații diplomatice între două țări este indicativă pentru calitatea raporturilor dintre ele, exprimă starea lor normală, un anumit grad de înțelegere și colaborare. Se poate afirma că relațiile diplomatice sunt barometrul relațiilor generale.

Relațiile diplomatice presupun recunoașterea reciprocă a statelor care au stabilit între ele astfel de relații. Cu cât un stat are relații diplomatice cu mai multe state, cu atât se bucură pe plan internațional de mai largă recunoaștere, cu atât mai mult îi este recunoscut rolul important pe care îl poate avea în cooperarea bilaterală și multilaterală. În momente deosebite, ca, de exemplu, admiterea într-o organizație internațională sau sprijinul pe plan

[1] M. Anghel, Dreptul Diplomatic, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, pag. 49.

[2] Michael Hardy, Modern Diplomatic Law, Manchester University Press, 1968, pag. 1.

[3] Dicționar Diplomatic, Editura Politică, București, 1979, pag. 744.

internaţional într-o anumită situaţie statele cu care ţara respectivă întreţine relaţii diplomatice vor fi mai accesibile şi mai favorabile pentru sprijinul solicitat. Lipsa de relaţii diplomatice poate uneori să fie interpretată ca îndoială asupra capacităţii unui stat de a-şi îndeplini obligaţiile de subiect al dreptului internaţional.

Amploarea sau limitarea relaţiilor diplomatice ale unui stat are, prin urmare, o anumită semnificaţie. Dar limitarea de relaţii diplomatice nu este o limitare a suveranităţii statului respectiv, deoarece ea poate avea şi alte raţiuni obiective, mai ales când este vorba de statele mici.. Totodată, lipsa de relaţii diplomatice nu este neapărat un obstacol pentru dezvoltarea relaţiilor economice, culturale şi în alte domenii. Se pot încheia acorduri între două ţări, chiar dacă ele nu au relaţii diplomatice. Pot, de asemenea, colabora în cadrul organizaţiilor internaţionale, deşi nu au între ele stabilite relaţii diplomatice.

România are relaţii diplomatice cu marea majoritate a statelor lumii. Sunt foarte puţine ţările cu care ea nu a stabilit până acum astfel de relaţii. Ţara noastră nu are nici un fel de diferende cu alte state care s-o împiedice a stabili şi dezvolta relaţii diplomatice. Amploarea acestor relaţii este expresia prestigiului său internaţional, a rolului pozitiv pe care îl are în concertul naţiunilor lumii.

În cazul României, ca şi al celorlalte state ale lumii, relaţiile diplomatice apar ca un rezultat în evoluţia de ansamblu a raporturilor interstatale şi se constituie, totodată, într-o premiză pentru dezvoltarea lor generală. Influenţa pozitivă a existenţei relaţiilor diplomatice asupra dezvoltării relaţiilor politice, economice, culturale, ştiinţifice şi în alte domenii este practic demonstrată de întreaga istorie a relaţiilor internaţionale. După măreţul val de afirmare a independenţei popoarelor produs după cel de-al doilea război mondial s-a realizat o reţea puternică de relaţii diplomatice, în care noii subiecţi de drept internaţional şi-au adus contribuţia la edificarea structurilor actuale ale comunităţii naţiunilor. În zilele noastre, suveranitatea şi independenţa rămân în continuare idealuri supreme ale popoarelor. Au apărut noi state independente, a căror primă preocupare pe plan internaţional este stabilirea de relaţii cu statele existente şi angrenarea lor în eforturile generale pentru înţelegere şi colaborare în folosul progresului tuturor naţiunilor.

Naţiunea română traversează şi ea o perioadă specifică în istoria sa. După ce reuşise să realizeze Marea Unire în 1918, în

prezent trebuie să lupte pentru aceeași unitate. Specificul acestei perioade este existența a două state române – România și Moldova - între care s-au stabilit relații diplomatice. Această stare nu poate fi însă decât provizorie, iar relațiile diplomatice au ca funcție fundamentală pregătirea condițiilor pentru unire.

II. Stabilirea relațiilor diplomatice

Din practica diplomatică rezultă că părțile în relațiile diplomatice sunt statele și organizațiile internaționale guvernamentale. Statele, luate individual ca subiecți de drept internațional, se înțeleg între ele să devină părți la actul diplomatic. Organizațiile internaționale sunt colective de state, care devin subiecți de drept internațional autonomi în virtutea faptului că membrii lor sunt statele. Această determinare a părților care constituie actul diplomatic n-a fost codificată prin tratate internaționale, dar în practică s-a admis că statele și organizațiile internaționale guvernamentale au această calitate.

Dreptul internațional nu reglementează nici condițiile pentru stabilirea de relații diplomatice. Sintetizând însă practica statelor rezultă că asemenea cerințe există.

Prima condiție este ca entitățile între care se stabilesc relații diplomatice să aibă personalitate juridică internațională. Aceasta înseamnă că ele trebuie să fie titulare de drepturi și obligații internaționale, să aibă capacitatea de a încheia acte juridice internaționale. În practica diplomatică, unii teoreticieni pun semnul egalității între personalitate de drept internațional și subiect de drept internațional. Alții fac deosebire între cele două noțiuni susținând că persoanele juridice internaționale au competențe generale, număr determinat de drepturi și obligații, în timp ce subiecții de drept internațional au drepturi și competențe limitate.

Teoria pluralistă asupra subiecților de drept internațional nu face deosebire între cele două noțiuni. Ea dă noțiunii de subiect de drept internațional un sens larg, cuprinzând statele suverane și independente, popoarele ca purtătoare ale dreptului inalienabil și imprescriptibil de a-și hotărî singure destinul, națiunile în lupta de eliberare și organizațiile internaționale.

Trebuie făcută deosebirea între entități și subiecți de drept internațional. Numai unele entități au calitatea de subiect de drept

internațional. Printre acestea se numără statele, confederațiile, Vaticanul, organizațiile internaționale şi altele. Dar nici acestea nu sunt identice după natura şi întinderea drepturilor lor. Deci, nu orice entitate este şi subiect de drept internațional.

De asemenea, nu orice subiect de drept internațional este în mod necesar şi subiect al relațiilor diplomatice, după cum nu toate relațiile internaționale sunt neapărat şi relații diplomatice.

După natura şi sfera drepturilor lor, subiecții de drept internațional sunt diferiți. Relațiile diplomatice sunt specifice raporturilor dintre state. Dar relațiile dintre un stat şi o organizație internațională şi mai ales dintre două organizații internaționale nu au propriu-zis un caracter diplomatic în sensul propriu şi deplin al cuvântului. Tot astfel, relațiile stabilite între stat şi mişcările de eliberare națională au particularități care le dau o natură specială în comparație cu relațiile diplomatice. Aceste categorii de relații împrumută din regulile care guvernează relațiile diplomatice (numai unele dintre ele) fără însă să ajungă la o identificare a acestora. Toate aceste categorii de relații, deşi deosebite între ele, rămân în cadrul instituției relațiilor diplomatice, întrucât au aceeaşi factură generală, respectiv se stabilesc între subiecții de drept internațional şi au ca obiect să asigure dezvoltarea raporturilor dintre acestea.

Prin urmare, personalitatea juridică internațională este o condiție indispensabilă pentru stabilirea de relații diplomatice.

O a doua condiție este ca cele două state sau guverne să se recunoască oficial. Este necesară recunoaşterea de jure şi nu numai de facto. Recunoaşterea se poate realiza anterior sau concomitent cu stabilirea de relații diplomatice. Indiferent de modul în care se realizează, recunoaşterea este o premiză a stabilirii relațiilor diplomatice. Două state se pot recunoaşte reciproc ca persoane juridice internaționale fără a stabili între ele şi relații diplomatice. Dar stabilirea de relații diplomatice înseamnă implicit recunoaşterea reciprocă. Relații diplomatice fără recunoaştere nu există.

Specificul corelației dintre cele două acte internaționale este, prin urmare, acela că recunoaşterea nu antrenează în mod necesar şi automat stabilirea de relații diplomatice sau obligația de a stabili relații diplomatice. Dar convenirea de relații diplomatice, înființarea de misiuni diplomatice, menținerea unei misiuni diplomatice pe

teritoriul unui stat au valoarea unor acte de recunoaștere, chiar dacă aceasta n-a existat anterior. Sau, menținerea misiunii diplomatice în condițiile în care într-o țară s-a schimbat guvernul pe cale neconstituțională are valoarea unui act de recunoaștere. Tot astfel ruperea relațiilor diplomatice nu antrenează prin ea însăși retragerea recunoașterii, dar retragerea recunoașterii antrenează și încetarea relațiilor diplomatice.

Recunoașterea și stabilirea relațiilor diplomatice exprimă o anumită stare a relațiilor dintre cele două state. Recunoașterea poate fi dictată de considerente de ordin politic, în timp ce stabilirea de relații diplomatice reprezintă o stare calitativ superioară, o situație pe care o promovează interesele reciproce. Stabilirea de relații diplomatice este o chestiune care ține de bunele raporturi dintre state. Sunt și circumstanțe de natură specială care împiedică normalizarea și stabilirea de relații diplomatice. Politica de apartheid din Africa de Sud, de exemplu, a împiedicat desfășurarea de relații normale între această țară și celelalte state, îndeosebi africane. Ocuparea de teritorii străine, problema Taiwan-ului și altele au fost obstacole în calea stabilirii de relații diplomatice pentru mai multe țări.

Într-un mod specific apare problema relațiilor diplomatice multilaterale și legătura ei cu recunoașterea. În momentul aderării ei la o organizație internațională, la ONU, de exemplu, o țară intră în relații diplomatice cu acea organizație. Dar nu există o corelație între admiterea unui stat în ONU și recunoașterea lui de către statele membre. Admiterea nu afectează din punct de vedere juridic problema recunoașterii sau nerecunoașterii statului admis de către statele membre. Nu există o reglementare internațională în acest sens. Dar de facto, când un stat membru al ONU și-a dat votul în favoarea admiterii statului respectiv în organizație, aceasta înseamnă implicit recunoașterea lui. Cu toate acestea, din punct de vedere juridic, actul recunoașterii nu poate fi considerat realizat. Numai un act bilateral intervenit ulterior, cum ar fi stabilirea de relații diplomatice, poate perfecta și recunoașterea de drept. Dacă un stat membru al ONU votează împotriva admiterii statului în cauză, atunci nerecunoașterea este oficial declarată.

Cazurile speciale sunt acelea în care o țară s-a divizat în două state separate sau când într-o țară există două guverne, dintre care unul interior și celălalt în exil. În prima situație, cea de state divizate, au fost

după cel de-al doilea război mondial Germania, Vietnamul, Yemenul şi Coreea. Primele trei s-au reunificat, Coreea este divizată. La început, statele divizate au fost recunoscute doar de unele state, dar după o perioadă statele s-au acomodat cu existența lor. Câte două state separate pentru Germania, Yemen şi Coreea au fost primite în ONU. Cu fiecare stat separat s-au stabilit relațiile diplomatice de către celelalte state. Prin urmare, s-a recunoscut pe plan internațional existența a două state germane, două yemenite şi două coreene. Când statele germane şi cele yemenite s-au reunificat, recunoaşterea internațională, cu consecințele corespunzătoare pentru relațiile diplomatice, a revenit unui singur stat german şi a unui singur stat yemenit.

Situația Cambodgiei a fost diferită. N-au existat două state, dar s-au format două guverne, unul la Pnom Penh şi altul în exil. Comunitatea internațională a fost divizată în privința recunoaşterii guvernului care reprezintă Cambodgia. Unele state au susținut guvernul din exil, altele pe cel de la Pnom Penh. Problema a fost discutată ani în şir la ONU, votându-se în fiecare an asupra reprezentării Cambodgiei în ONU. Majoritatea statelor au susținut guvernul din exil. Cu sprijinul ONU, problema a fost rezolvată şi Cambodgia a revenit în cadrul națiunilor ca stat independent, cu guvernare unică.

A treia condiție pentru stabilirea relațiilor diplomatice este consimțământul mutual în termenul unui acord de voință între statele respective. Dacă actul recunoaşterii are un caracter unilateral, depinzând de fiecare stat în parte, cel al stabilirii de relații diplomatice se face doar cu consimțământul celor două state.

Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961 prevede în articolul 2 că "stabilirea de relații diplomatice între state şi trimiterea de misiuni diplomatice permanente se fac prin consimțământul mutual". Specificând că stabilirea de relații diplomatice depinde de consimțământul părților, Convenția nu a instituit nici un fel de restricție sau îngrădire cu privire la exercitarea acestui drept.

Acordul de stabilire a relațiilor diplomatice poate lua mai multe forme. Poate fi realizat printr-un tratat solemn, printr-un tratat ad-hoc sau printr-o clauză dintr-un tratat politic mai amplu. Poate fi realizat, de asemenea, prin forme mai puțin solemne, cum este schimbul de note între miniştrii afacerilor externe sau între ambasadori. Cel mai frecvent sistem folosit în prezent este difuzarea la ONU a unei note comune a

misiunilor permanente ale celor două state prin care se consemnează acordul dintre guvernele lor de a stabili relații diplomatice.

Acordul trebuie să exprime în mod neechivoc dorința statelor de a stabili relații diplomatice. Pentru intrarea lui în vigoare nu trebuie îndeplinită nici o cerință internațională. Nu orice tratat presupune începerea sau existența de relații diplomatice. Încheierea unui tratat între două state nu are prin ea însăși efect privind stabilirea de relații diplomatice. Această normă este reglementată pe plan internațional, existând în acest scop, o prevedere specială în articolul 74 al Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969.

III. Dezvoltarea relațiilor diplomatice

Relațiile diplomatice constituie un proces în care stabilirea lor este doar începutul. Acordul de stabilire a relațiilor diplomatice este un "acord cadru" pe baza căruia procesul se dezvoltă în continuare. În relațiile dintre cele două state, concomitent sau ulterior stabilirii relațiilor diplomatice poate avea loc deschiderea de misiuni diplomatice. Când relațiile diplomatice iau amploare, cele două state pot conveni înființarea de birouri în alte localități decât cea în care se află sediul misiunii diplomatice. De asemenea, cele două țări își pot acorda reciproc mai multe privilegii și imunități decât cele prevăzute de Convenția de la Viena din 1961. Pot fi convenite și alte înțelegeri care amplifică relațiile diplomatice.

Cea mai profundă dezvoltare a relațiilor diplomatice se realizează însă prin înmulțirea și lărgirea funcțiilor diplomației. Se extind acțiunile de reprezentare, se amplifică negocierile, se adâncește colaborarea, guvernele se informează reciproc mai mult, interesele statului și ale cetățenilor se protejează tot mai bine, cooperarea pe plan internațional se întărește.

Instituția relațiilor diplomatice cunoaște o largă dezvoltare și prin înmulțirea subiecților de drept internațional. Declanșat cu putere după cel de-al doilea război mondial, procesul afirmării independente și suverane a popoarelor continuă și în prezent. În primii ani ai deceniului '90 au devenit state independente 14 republici din fosta URSS, 4 republici din fosta Iugoslavie și cinci teritorii dependente (Namibia, Micronezia, Insulele Marshall, Palau și Timorul de Est). Toate aceste noi state se află acum angajate în procesul stabilirii și

dezvoltării de relații diplomatice. Ele își aduc contribuția la schimbarea structurilor societății contemporane.

La fel de importantă este dezvoltarea relațiilor diplomatice prin organizațiile internaționale. ONU și instituțiile specializate capătă noi membri. Se dezvoltă relațiile diplomatice în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare Europeană (O.S.C.E.) și se extinde diplomația prin organisme de cooperare regională.

IV. Încetarea relațiilor diplomatice

Stabilirea relațiilor diplomatice nu este definită în timp. Odată începute, în mod normal ele au o existență continuă și perspectiva procesului de dezvoltare. În viața practică însă, relațiile diplomatice pot să și înceteze. Însă, spre deosebire de stabilirea relațiilor diplomatice, care este rezultatul a două voințe politice puse de acord, încetarea relațiilor diplomatice este rezultatul unei voințe politice unilaterale, ea nu se realizează prin acord între state.

Încetarea relațiilor diplomatice este consecința unor acte de existență și voință a statelor, printre care:

- dispariția ca subiect de drept internațional a unuia dintre state;
- suspendarea relațiilor diplomatice;
- ruperea relațiilor diplomatice.

1. Relațiile diplomatice încetează în mod firesc atunci când **dispare una dintre părțile la raportul diplomatic** sau **pierde calitatea de personalitate juridică internațională.** În ultimii ani s-au petrecut mai multe cazuri de dispariție a unor subiecți de drept internațional. A dispărut URSS prin dezintegrare în mai multe state independente. Din punct de vedere juridic, relațiile diplomatice ale statelor cu fosta URSS au încetat, chiar dacă sub aspect practic Rusia a preluat calitatea acesteia de subiect de drept internațional, a drepturilor și obligațiilor ei internaționale, inclusiv locul de membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU. Faptul că Rusia s-a substituit Uniunii Sovietice nu schimbă cu nimic autenticitatea încetării relațiilor diplomatice care au existat în raporturile cu fosta URSS și că relațiile diplomatice cu Rusia sunt relații noi pentru toate statele.

Dispariția unor subiecți de drept internațional are loc și prin unificarea a două state, cum a fost cazul Germaniei și Yemenului. Din doi subiecți de drept internațional a rămas unul și în consecință, în loc

de relații diplomatice cu două state, acestea se întrețin cu un singur stat. Deși s-a realizat pe calea războiului, tot reunificare a fost și cea din 1975 a celor două state vietnameze. A dispărut unul din state, respectiv Vietnamul de Sud, cu care unele state întreținеau relații diplomatice.

Un caz special de dispariție a unui subiect de drept internațional și, ca urmare, de încetare a relațiilor diplomatice este cel al Taiwan-ului. Mai mulți ani după cel de-al doilea război mondial, Taiwan-ul a fost considerat la ONU că reprezintă China. Când ONU a decis că adevăratul reprezentant al Chinei este Republica Populară Chineză, treptat relațiile diplomatice pe care unele state le-au întreținut cu Taiwan-ul au încetat. Acum Taiwan-ul este considerat pe plan internațional, inclusiv la ONU, ca provincie a Chinei.

Ocuparea prin forță a unui stat de către alt stat nu este considerată ca dispariție a unui subiect de drept internațional. Cel mai recent caz este ocuparea în 1991 a Kuwait-ului de către Irak. Relațiile diplomatice cu Kuwait-ul nu au fost considerate ca încetate, chiar dacă misiunile diplomatice din această țară și-au încetat activitatea, diplomații părăsind teritoriul ei.

2. Suspendarea relațiilor diplomatice are loc în împrejurări specifice, cum ar fi ocuparea teritoriului unui stat, loviturile de stat și rațiuni politice care împiedică desfășurarea normală a relațiilor diplomatice.

Schimbarea prin forță a regimului sau a guvernului este situația care duce uneori la suspendarea relațiilor diplomatice. Există practica internațională ca noul guvern să notifice schimbarea și să ceară recunoașterea. Dacă recunoașterea nu intervine atunci relațiile diplomatice sunt considerate suspendate. Poate fi urmată și de o declarație a suspendării. În practica multor state (Franța, Mexic, România, etc.) nu intervin situații de suspendare a relațiilor diplomatice fiindcă recunoașterea guvernelor nu se consideră necesară, schimbarea fiind o treabă internă a statelor.

Politica nerecunoașterii este utilizată uneori ca sancțiune internațională. În 1965, de exemplu, Consiliul de Securitate a cerut statelor membre ale ONU să nu recunoască regimul rasist al lui Jan Smith din Rhodesia.

În cazul suspendării, relațiile diplomatice se mențin în forma în care se prezentau la data respectivă. La reluarea lor, șeful misiunii diplomatice nu trebuie să prezinte noi scrisori de acreditare.

3. Ruperea relaţiilor diplomatice este un moment extrem într-un proces de tensiune politică. Ea nu este un mod normal de încetare a relaţiilor diplomatice. Înaintea celui de-al doilea război mondial era un fenomen izolat, însă după război din accident a devenit practică, adică un fenomen aproape obişnuit.

Motivele ruperii relaţiilor diplomatice pot fi variate: reacţia împotriva unui act contrar normelor internaţionale, nemulţumirea generată de o comportare inamicală, războiul, acţiune acceptată în cazul unei organizaţii internaţionale, reacţia la violarea unui drept, la amestec în treburile interne, afectarea prestigiului şi alte raţiuni.

Ruperea relaţiilor diplomatice este un act discreţional, unilateral al unui stat. Din punct de vedere al normelor de drept internaţional, ea rămâne un act licit, nu poate fi considerată ca o ameninţare la adresa păcii. Dreptul unui stat de a rupe relaţiile diplomatice nu poate fi pus în discuţie. Ruperea relaţiilor diplomatice este un act de voinţă unilateral sau reacţia concertată a unor state, în grup ori în cadrul ONU. Prin urmare, în timp ce stabilirea relaţiilor diplomatice se face prin acord, ruperea lor este un act unilateral.

Ruperea relaţiilor diplomatice se face, de obicei, în mod expres, dar în practică poate avea loc şi în mod tacit. Ea poate fi motivată sau nu. Când se motivează se fac referiri la normele de drept internaţional şi apel la opinia publică mondială. În mod tacit, ruperea relaţiilor diplomatice se poate face prin plecarea voluntară a agenţilor diplomatici în urma unor incidente care trebuiau să aibă ca efect obişnuit încetarea temporară sau definitivă a relaţiilor, plecarea tuturor diplomaţilor fără motivare, refuzul de recunoaştere a unui nou guvern.

Războiul provoacă, în mod normal, ruperea relaţiilor diplomatice. Nu însă şi invers, ruperea relaţiilor diplomatice nu duce la război, Războiul precede ruperea relaţiilor diplomatice sau în momentul declarării războiului încetează ipso facto să mai existe relaţii diplomatice.

Relaţia dintre război şi ruperea relaţiilor diplomatice are o regulă, dar şi excepţii. Regula este că războiul antrenează ruperea relaţiilor diplomatice. Excepţiile apar când relaţiile diplomatice sunt menţinute. În timpul conflictului chino-japonez din 1931-1932 şi al conflictelor indo-pakistaneze din 1965 şi 1971 relaţiile diplomatice nu au fost rupte. Sau în caz de armistiţiu se restabilesc relaţiile diplomatice, deşi starea de război

se menține. Poate fi menționată, în acest sens, situația dintre Rusia și Japonia după cel de-al doilea război mondial.

Mai poate să apară și situația războiului "pe hârtie", adică o situație în care există declarație de război, dar nu se ajunge efectiv la conflict armat. În acest caz, declarația de război declanșează ruperea relațiilor diplomatice. Astfel s-au întâmplat lucrurile între România și Bulgaria în 1913 în timpul războiului balcanic.

Ruperea relațiilor diplomatice poate să apară în viața internațională ca un act concertat în cadrul unei alianțe militare, a unui bloc sau pe baza unor afinități speciale. În istoria relațiilor internaționale se cunosc multe cazuri de rupere concertată a relațiilor diplomatice. În 1956, unele țări arabe (Egipt, Siria, Iordania, Irak) au rupt relațiile diplomatice cu Franța și Anglia, care trimiseseră trupe în zona Canalului de Suez. În 1967, după războiul arabo-israelian unele țări arabe au rupt relațiile diplomatice cu SUA și Anglia, iar unele țări est-europene (cu excepția României) au rupt relațiile diplomatice cu Israelul.

Ruperea relațiilor diplomatice poate avea loc, de asemenea, la cererea unei organizații regionale, luând astfel caracterul unei acțiuni colective. Este o modalitate de a face presiuni asupra unui stat. În acest cadru s-a înscris în trecut cererea Organizației Unității Africane adresată tuturor statelor de a rupe relațiile diplomatice cu Africa de Sud și cererea Organizației Statelor Americane de a se rupe relațiile diplomatice cu Cuba.

Acțiunea colectivă de rupere a relațiilor diplomatice este posibilă și prin organizațiile mondiale. În acest caz, presiunea este mult mai puternică și obiectivul urmărit are mai multe șanse de reușită. Prima organizație cu caracter universal care a aplicat măsura ruperii relațiilor diplomatice a fost Societatea Națiunilor. Deși în statutul său nu era menționată în mod expres, măsura a fost aplicată împotriva Italiei în 1936 în legătură cu conflictul italo-etiopian.

Organizația Națiunilor Unite a stabilit reguli mai precise la ruperea colectivă a relațiilor diplomatice cu un stat membru. În Carta ONU, articolul 41, se prevede expres: "Consiliul de Securitate poate hotărî ce măsuri, care implică folosirea forței armate, trebuie luate pentru a da eficiență hotărârilor sale și poate invita pe membrii Națiunilor Unite să aplice aceste măsuri. Ele pot include întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare,

maritime, aeriene, poştale, telegrafice, prin radio şi a altor mijloace de comunicație, precum şi ruperea relațiilor diplomatice". Consiliul de Securitate n-a recurs la această măsură, dar a făcut-o Adunarea Generală a ONU în două cazuri, ultima dată în 1962 în problema apartheidului din Africa de Sud. În 1991 când Consiliul de Securitate a hotărât declanşarea acțiunii militare împotriva Irakului, care anexase cu forța Kuwait-ul, nu s-a cerut statelor membre ale ONU să rupă şi relațiile diplomatice cu Irakul. Practic acestea au fost suspendate.

Efectele ruperii relațiilor diplomatice sunt desigur defavorabile pentru ambele state. În fapt se întrerup relațiile lor oficiale şi dispare, premisa raportului de reprezentare. În lumea actuală a globalizării şi interdependențelor crescânde, ruperea relațiilor diplomatice vine în contradicție cu procesul obiectiv al creşterii legăturilor dintre state.

În timp ce comunitatea internațională în ansamblul ei acționează în direcția colaborării, două state merg împotriva curentului sau chiar renunță la colaborare.

Ruperea relațiilor diplomatice ridică problema închiderii misiunilor diplomatice. În mod tradițional, prima atrage după sine pe cea de a doua. Modul de gândire clasic bate acum în retragere în favoarea unei practici noi, în care ruperea relațiilor diplomatice nu presupune neapărat şi închiderea misiunii diplomatice. Se foloseşte o formulă adaptată la noua situație. Pleacă ambasadorul dar rămâne o parte din diplomați, fără desemnarea vreunuia dintre ei ca însărcinat cu afaceri ad-interim. Cum s-ar spune, rămâne organismul dar fără cap, deoarece misiunea nu mai are nici şef titular şi nici înlocuitor oficial al acestuia. Sau, o situație şi mai anormală, în care pleacă tot personalul diplomatic, dar rămâne cel administrativ, tehnic şi de serviciu, cu desemnarea unuia ca gerant pentru problemele administrative şi tehnice.

Ruperea relațiilor diplomatice nu afectează inviolabilitatea sediului misiunii diplomatice. Convenția de la Viena prevede că statul acreditar este obligat chiar în caz de conflict armat să respecte şi să ocrotească localurile misiunii, precum şi bunurile şi arhivele sale. Nu este afectată nici imunitatea agentului diplomatic, al cărui statut juridic nu încetează odată cu întreruperea relațiilor diplomatice. Şi această regulă este prevăzută de Convenția de la Viena. Pe baza acesteia, este exclusă internarea agenților diplomatici, ori supunerea lor unor condiții restrictive.

Ruperea relațiilor diplomatice nu afectează, de asemenea, situația drepturilor și bunurilor persoanelor aflate pe teritoriul celuilalt stat. Inviolabilitatea drepturilor și bunurilor este un principiu general de drept internațional care se aplică și în cazul ruperii relațiilor diplomatice. Nu va mai exista protecția misiunii diplomatice, care este închisă, dar regulile privind drepturile cetățenilor rămân în mod normal în vigoare. Desigur, nu poate împiedica statul să ia măsurile pe care le poate lua chiar dacă există relații diplomatice, ca de exemplu naționalizarea bunurilor străine. În practică, unele din drepturile străinilor sunt afectate, mai ales cele politice.

După cum se știe, tratatele internaționale au caracter obligatoriu. Acesta este un principiu de drept internațional. Dacă are loc ruperea relațiilor diplomatice, tratatele bilaterale nu își pierd valabilitatea. Numai în caz de război are loc o încetare a acestor tratate. Convenția de la Viena din 1961 a codificat că ruperea relațiilor diplomatice este fără efect asupra relațiilor juridice dintre cele două state, afară de cazul când existența relațiilor diplomatice este indispensabilă pentru aplicarea tratatului. Ruperea relațiilor diplomatice nu duce automat și la ruperea relațiilor consulare. Uneori încetează și acestea, dar alteori nu. Istoria relațiilor diplomatice și consulare ne oferă cazuri și de un fel și de celălalt.

În ceea ce privește relațiile economice, ruperea relațiilor diplomatice are de regulă influență limitată. Uneori le afectează însă substanțial sau chiar total. Se întrerup schimburile comerciale, încetează ajutorul pentru dezvoltare, investițiile, se introduc prohibiții la împrumuturi și credite. Practicile sancțiunilor economice de acest gen sunt foarte frecvente și fără ruperea relațiilor diplomatice.

Ruperea relațiilor diplomatice este o măsură extremă, dacă nu luăm în calcul folosirea forței militare. Ea creează dificultăți pentru ambele state, lipsindu-le de posibilitățile de contacte directe. Poate influența indirect și raporturile cu alte țări. De aceea statele manifestă prudență în folosirea ei. Se apelează mai întâi la alte căi, cum este aducerea problemei în Consiliul de Securitate sau Adunarea Generală a ONU, solicitarea statelor sau a opiniei publice internaționale să dezaprobe sau să condamne actele unui stat care contravin legalității internaționale.

Situația creată prin ruperea relațiilor diplomatice ridică problema reprezentării intereselor celor două state în cauză. Cum ele nu-și mai pot reprezenta singure aceste interese apare necesitatea

apelării la un stat terţ care să le protejeze. Astfel a apărut instituţia **"puterii protectoare"**, care presupune angajamentul unui stat terţ de a proteja interesele unui stat care a rupt relaţiile diplomatice cu un alt stat. Instituţia este atestată de multă vreme în dreptul cutumiar şi preluată apoi în convenţiile de război. A avut un rol important în perioadele de război din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi apoi în secolul nostru, cu deosebire în timpul celor două războaie mondiale. Puterea protectoare s-a ocupat de protecţia civililor şi a prizonierilor de război, precum şi de asigurarea unui minim de contacte între statele beligerante. După cel de-al doilea război mondial, instituţia a căpătat o importanţă crescândă şi în timp de pace, accentul punându-se acum pe protecţia intereselor publice şi private.

Statul care urmăreşte să-şi asigure protecţia intereselor alege puterea protectoare orientându-se după unele criterii politice generale, reguli interne, afinităţi şi raţiuni practice.

Între cele două ţări se realizează un acord de reprezentare, bazat pe consimţământul reprezentantului şi reprezentatului. După alegere se obţine acordul puterii protectoare şi se stabileşte mandatul ei, care poate fi diplomatic şi consular, exclusiv diplomatic sau strict consular, limitat la salvgardarea arhivelor şi protecţia localurilor.

Actele încheiate de reprezentant, conform mandatului, sunt obligatorii pentru reprezentat. Reprezentantul nu răspunde de actele săvârşite de reprezentat. Este necesar, apoi, consimţământul statului primitor cu privire la puterea protectoare aleasă. În acest scop, guvernul ţării protectoare îi adresează pe căi diplomatice o cerere specială de agrement. Consimţământul se dă expres sau tacit.

Pentru îndeplinirea mandatului care i s-a dat, misiunea puterii protectoare creează **un serviciu de protecţie** a intereselor străine, care foloseşte localurile proprii, localuri închiriate separat sau, cu avizul statului primitor, localul statului reprezentat. Personalul folosit este al puterii protectoare. Uneori se practică **sistemul secţiei de interese**, în care serviciul de protecţie al puterii protectoare este de fapt o misiune la nivel redus a statului respectiv. Secţia de interese nu are ambasador şi nici însărcinat cu afaceri ad-interim. Personalul ei este alcătuit din diplomaţi ai statului reprezentat instalaţi în localurile vechii misiuni diplomatice. Aceştia pot primi sau nu, parţial sau total, statut diplomatic. Relaţiile lor cu Ministerul Afacerilor Externe pot fi

oficiale sau neoficiale. Crearea secției de interese se bazează pe un acord oral sau uneori tacit între guvernele statelor care au rupt relațiile diplomatice. Sistemul secției de protecție a apărut în condițiile în care relațiile dintre state sunt din ce în ce mai numeroase şi variate, când funcțiile diplomatice de natură politică au o asemenea importanță că nu pot fi lăsate pe seama misiunii puterii protectoare.

Dreptul internațional permite reprezentarea. Convenția de la Viena din 1961 prevede (articolul 45) că statul acreditat poate încredința, în cazul ruperii relațiilor diplomatice, ocrotirea intereselor sale şi ale cetățenilor săi unui stat terț acceptabil pentru statul acreditar. Deci, toate statele se bucură de dreptul de reprezentare. Într-un singur caz nu se asigură acest drept (jus diplomaticum) unui stat. Atunci când relațiile diplomatice cu el sunt rupte pe baza unei rezoluții a Consiliului de Securitate al ONU. Se urmăreşte realizarea unei puternice presiuni asupra statului respectiv, un fel de excludere a lui din comunitatea internațională.

V. Relațiile diplomatice, relațiile consulare şi relațiile economice

Ca şi relațiile diplomatice, **relațiile consulare** sunt relații între state. Ele sunt relații stabilite în scopul promovării legăturilor economice în sensul larg şi, îndeosebi, al protecției intereselor materiale ale statului şi persoanelor lui fizice şi juridice aflate pe teritoriul altui stat. Însă, relațiile consulare nu au semnificația relațiilor diplomatice. Ele se pot stabili şi între entități care nu au personalitate juridică internațională deplină, respectiv, a căror reprezentare este exercitată de alte state. Relațiile consulare nu au caracter de reprezentare, consulii exercitând funcții politice de reprezentare numai în cazuri excepționale. Pot fi relații consulare între state care nu au relații diplomatice. Ruperea relațiilor diplomatice nu duce automat la ruperea relațiilor consulare. Relațiile consulare se mențin şi în timpul războiului.

Relațiile diplomatice şi relațiile consulare se realizează în exterior prin organe distincte, cele diplomatice prin misiuni diplomatice, cele consulare prin misiuni consulare. Personalul diplomatic (diplomații) şi personalul consular (consulii) sunt categorii

pe care normele de drept internațional uneori le tratează similar, dar în multe privințe le diferențiază.

Prin urmare, relațiile diplomatice și relațiile consulare sunt două tipuri diferite de raporturi între state. Ele au fost codificate în mod diferit în dreptul internațional prin două convenții separate, respectiv Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 18 aprilie 1961 și Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare din 24 aprilie 1963. (A se vedea Anexa nr. 1 și Anexa nr. 2).

Relațiile economice internaționale sunt și ele diferite de relațiile diplomatice și de cele consulare. Relațiile economice ale unei țări reprezintă totalitatea legăturilor, schimburilor și tranzacțiilor ei economice (în sens de fluxuri în toate domeniile economice) cu alte țări, indiferent dacă aceste legături se realizează între agenți economici privați sau publici.

Relațiile economice au precedat cu mult apariția primelor state și deci a relațiilor diplomatice și consulare. Dezvoltarea lor a fost una dintre cauzele care au generat necesitatea relațiilor diplomatice și consulare. După apariția lor, relațiile diplomatice au devenit un cadru favorabil dezvoltării relațiilor economice. Relațiile diplomatice și relațiile economice se influențează reciproc, dar nu sunt inseparabile. Relațiile economice pot să existe fără relații diplomatice, istoria și practica relațiilor internaționale dovedind în mod frecvent această realitate. În mod excepțional, se poate întâmpla ca între două țări să existe relații diplomatice, fără să se realizeze și relații economice. De asemenea, dacă între două state se rup relațiile diplomatice, nu se întrerup în mod automat și relațiile economice. Acestea se dezvoltă după legi proprii acestui domeniu al raporturilor internaționale.

Capitolul 3

DIPLOMAȚIA ECONOMICĂ

Diplomația este chemată, prin funcțiile sale de bază, să reprezinte statele în relațiile internaționale, să se constituie în instrument de înfăptuire a politicii lor externe, în sistem de apărare și promovare a intereselor lor, un promotor al cunoașterii reciproce, al apropierii și colaborării dintre state.

Domeniile de acțiune diplomatică sunt multiple. Dintre acestea, domeniul relațiilor economice internaționale este unul dintre cele mai importante. Comunitatea internațională contemporană își întemeiază existența pe raporturi complexe dintre un număr foarte mare de state suverane și independente. Organizația Națiunilor Unite, care reflectă cel mai fidel structurile statale ale lumii actuale, numără 189 de state la finele anului 2000. Dacă luăm în considerație doar această realitate ne putem imagina câte raporturi se pot crea, în diverse domenii, între acest număr mare de țări. Fiecare stat are propriile sale interese naționale și propria sa politică externă. Diplomația are misiunea de a promova interesele națiunii prin acomodarea lor cu interesele celorlalte națiuni.

Societatea contemporană se caracterizează prin afirmarea puternică în raporturile internaționale generale a însemnătății relațiilor economice. Cele mai complicate probleme ale lumii sunt acum de ordin economic. Legăturile economice constituie componenta de bază, cea mai dinamică, cu pondere decisivă, a relațiilor internaționale. Au fost depășite dificultățile "războiului rece" și lumea se îndreaptă cu noi speranțe spre o nouă cooperare internațională, care să ajute la progresul general al omenirii, în primul rând la eliminarea sărăciei și ridicarea bunăstării popoarelor.

În virtutea acestor cerințe obiective ale societății contemporane, diplomația se orientează tot mai mult spre soluționarea problemelor economice internaționale și dezvoltarea colaborării dintre state în acest scop. Orientată spre înfăptuirea unor obiective economice, diplomația devine **diplomație economică.**

I. Politica economică externă şi diplomația economică. Rolul diplomației economice

Între politica externă, în general, şi politica economică există o strânsă corelație. Politica economică reprezintă ansamblul obiectivelor, principiilor şi normelor care guvernează relațiile economice externe ale unui stat.

Relațiile economice au precedat în istorie cu mult apariția primelor state. Noțiunea de politică economică, însă, este pusă în legătură cu apariția statului şi intervenția lui în economie. Diplomația economică este un instrument de realizare a politicii economice externe, serveşte la realizarea obiectivelor economice.

Comerțul este principalul flux economic şi are un rol preponderent în relațiile internaționale. Creşterea volumului comerțului a avut o influență considerabilă şi asupra diplomației. Se ştie că unul din primele servicii diplomatice, cel al Veneției, care a pus bazele diplomației ca profesiune, s-a ocupat în cea mai mare parte de probleme comerciale. Mai târziu, în Franța, pe vremea lui Napoleon, ministrul de externe, Talleyrand, a pus instituția consulilor în slujba intereselor comerciale. Consulii au primit titlul de "comisari pentru relațiile comerciale".

Diplomația economică s-a manifestat şi sub diverse alte forme, mai ales prin încheierea de acorduri şi înțelegeri. Ca să dăm un exemplu din istoria Principatelor româneşti, menționăm tratatul încheiat în 1455 între Ioan de Hunedoara, voievodul Transilvaniei, şi Vladislav al II-lea, voievodul Munteniei, care garanta libera circulație a negustorilor şi mărfurilor transilvănene şi muntene între cele două țări.

În doctrina diplomatică, legătura dintre comerț şi diplomație a fost întotdeauna sesizată şi subliniată. Harold Nicolson, de exemplu, susține că "diplomația, ca profesiune organizată, datorează la fel de mult intereselor comerciale, ca şi celor politice"[1].

Se poate spune că ori de câte ori statul a intervenit în relațiile economice externe diplomația economică şi-a făcut simțită prezența acționând prin metodele ei specifice pentru promovarea intereselor de stat. Protecționismul în relațiile economice internaționale a fost politica de stat care a solicitat cel mai mult aportul diplomației. De la

[1] H. Nicolson, Diplomacy, New York, 1964, pag. 88.

mercantiliști până la neoprotecționismul actual diplomația economică a cunoscut forme dintre cele mai diverse în realizarea politicii de intervenție a statului în relațiile externe internaționale. Dar nu mai puține sunt realizările diplomației economice în direcția liberalizării comerțului internațional și negocierile multilaterale în cadrul celor opt runde ale Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT), precum și altele care stau mărturie în acest sens.

Instituționalizarea diplomației economice se legitimează mai precis în a doua jumătate a secolului al XIX-lea când apar schimbări în funcțiile serviciului extern, care include acum activități de promovare a intereselor comerciale ale statului. În 1886 se formează în Anglia în cadrul Foreign Office-ului un departament comercial. Spre sfârșitul secolului, Anglia numește atașați comerciali la Paris și Petersburg. Și alte țări adoptă măsuri similare. Tot în a doua parte a secolului trecut se folosesc pentru domeniul economic noile forme ale diplomației – conferințele și diplomația prin organizații internaționale.

În secolul al XX-lea diplomația economică devine o preocupare majoră a statelor, fiecare luat separat și a comunității internaționale, în ansamblul său. Ministerele de externe și misiunile diplomatice își organizează în mod corespunzător activitatea. Diplomația economică se afirmă cu putere în organizațiile internaționale cu caracter universal. Imediat după primul război mondial, la Societatea Națiunilor diplomația economică obține legitimitatea prin crearea în cadrul organizației a două comisii, Comisia economică și Comisia financiară, care apoi s-au contopit într-una singură. Și cu toate că n-au obținut rezultate practice deosebite, comisiile au evidențiat necesitatea și actualitatea diplomației economice multilaterale.

După cel de-al doilea război mondial, diplomația economică intră într-o nouă etapă istorică, determinată în principal de doi factori. Primul este apariția pe scena istoriei a unui mare număr de state independente, mărind numărul subiecților de drept internațional de aproape patru ori față de perioada antebelică. Între aceste state crește gradul interdependențelor economice. Diplomația economică are marea misiune și răspundere să le armonizeze interesele, să le facă să coopereze între ele într-un mod nou, de egalitate și avantaj mutual, în folosul progresului general. Al doilea factor este dezvoltarea fără precedent a diplomației noi, diplomația economică prin Organizația Națiunilor Unite și instituțiile sale specializate.

Încă de la crearea ONU, diplomației i-au revenit sarcini noi și complexe în domenii interdependente – politic și economic. Chiar articolul 1 din Carta ONU prevede că unul din scopurile organizației este "să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural și umanitar ...". Unul din organele principale ale ONU este Consiliul Economic și Social, care a devenit centrul mondial al diplomației economice, unde se concentrează dezbaterea celor mai importante probleme economice ale lumii contemporane. Tot în perioada postbelică s-au constituit și cele mai multe organizații economice specializate din sistemul ONU.

În afară de Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor, Uniunea Poștală Universală, înființate în 1865 și, respectiv, 1874, celelalte instituții specializate ONU pentru activitățile economice-financiare au luat ființă după al doilea război mondial. La reuniunile acestor organizații specializate, în organele și organismele lor de lucru, întâlnim o desfășurare amplă de diplomație economică, cu metodele și formele ei cele mai diverse de manifestare.

O diplomație deosebită s-a desfășurat în cadrul Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT), care nu a fost o instituție specializată a ONU, unde s-au concentrat în ultimele decenii cele mai ample negocieri multilaterale în domeniul comerțului internațional. La ultima rundă de negocieri, "Runda Uruguay", s-a hotărât crearea Organizației Mondiale a Comerțului (OMC).

Marea complexitate a problemelor economice ale lumii contemporane determină o creștere tot mai pronunțată a rolului diplomației economice. Apariția și dezvoltarea sistemelor de integrare economică regională și subregională a generat o nouă formă de manifestare a diplomației, care ar putea fi numită "diplomație economică integrată". Ea se raportează, pe de o parte, între membri organizației regionale respective și, pe de altă parte, între organizație și țările terțe. Cel mai dezvoltat sistem de "diplomație economică integrată" este în prezent cel din cadrul Uniunii Europene (UE). Uniunea a devenit un subiect de drept internațional de tip nou. UE negociază și încheie acorduri și alte înțelegeri cu statele nemembre ale comunității. Are și alte atribuții specifice activității diplomatice. Multe țări, care nu sunt membre ale organizației, au deschis ambasade și au acreditat ambasadori pe lângă UE.

O consfințire a rolului major al diplomației economice în lumea contemporană o reprezintă și **diplomația la nivel înalt.**

Problemele economice capătă o pondere crescândă în preocupările șefilor de state, șefilor de guverne, miniștrilor de externe. "Grupul celor 8" (SUA, Canada, Franța, Marea Britanie, Germania, Italia, Japonia, Rusia) se întrunește anual la nivel de șef de stat sau guvern și ia hotărâri, printre care cele de ordin economic ocupă un loc deosebit de important, de însemnătate majoră pentru viața internațională. Practica discutării problemelor economice la nivelul șefilor de stat și guvern s-a extins la toate grupările regionale, indiferent dacă sunt specializate pe probleme economice sau dezbat problemele internaționale în ansamblul lor. Miniștrii de externe se preocupă tot mai mult de problemele economice. În cadrul UE, ca să menționăm din nou experiența europeană, există Consiliul de Miniștri, care este organul de decizie al organizației.

Creșterea rolului diplomației economice a determinat necesitatea perfecționării organizării activității diplomatice. Mobilul economic duce la noi forme de relații diplomatice și la crearea de noi organe ale diplomației. La deschiderea unei misiuni diplomatice, argumentele de ordin economic cântăresc în prezent foarte mult. Se poate spune că existența sau perspectiva dezvoltării relațiilor economice sunt hotărâtoare pentru luarea deciziei guvernamentale. De asemenea, când deschiderea de misiuni diplomatice este limitată, la stabilirea priorității unei țări față de alta rațiunile economice precumpănesc.

Se poate vorbi, prin urmare, de o corelație între extinderea relațiilor economice externe ale unei țări și creșterea numărului reprezentanțelor sale diplomatice, sau, în cadrul reprezentanțelor existente, a numărului personalului diplomatic.

O altă evoluție se constată în legătură cu reprezentarea statelor prin misiuni (reprezentanțe) permanente pe lângă organizațiile internaționale. Se extinde această reprezentare la instituțiile specializate în domenii economice ale ONU, precum și la alte organizații universale sau regionale. Am menționat mai înainte ambasadele acreditate la Uniunea Europeană.

Pregătirea corespunzătoare pentru diplomația economică devine o cerință esențială pentru diplomatul contemporan. În doctrina diplomatică se discută în prezent foarte mult despre atribuțiile misiunilor și

personalului diplomatic în domeniul relațiilor economice și a necesității bunei lor pregătiri în materie. Jaques Chazelle, de exemplu, scria că "ambasadorul modern este primul agent de prospectare al țării sale în exterior ..." și că diplomația "fără a renunța la rolul său tradițional, adaugă la aceasta sarcina de a asigura în țara respectivă, în evoluția dinamică a raporturilor internaționale din ce în ce mai interdependente, un maximum de prezență și influență în toate domeniile"[1].

II. Funcțiile diplomației economice

Funcțiile diplomației economice nu sunt altele decât funcțiile diplomației în general, adaptate la specificul relațiilor economice internaționale.

1. Reprezentarea este una din aceste funcții. Interesele economice ale statului în străinătate pot fi reprezentate în multe feluri. În fapt, orice împuternicit al statului pentru discutarea problemelor economice desfășoară o activitate de reprezentare. **Reprezentarea este, după durata ei**, reprezentare **permanentă** și reprezentare **ad-hoc**. Reprezentarea permanentă se face prin organe diplomatice permanente, cum sunt ambasadele, agențiile economice, misiunile permanente de pe lângă organizațiile internaționale interguvernamentale, iar reprezentarea ad-hoc prin trimiși speciali și delegații la conferințele economice internaționale.

Reprezentarea se poate face, de asemenea, la nivel de persoane oficiale, miniștri de externe, prim miniștri și șefi de stat. În ultimul timp a luat dezvoltare reprezentarea la nivel înalt pentru discutarea unor probleme majore ale relațiilor economice internaționale.

2. Diplomația economică este **instrumentul de înfăptuire a politicii economice a statului.** Ca atribut al suveranității statului, politica economică include ansamblul măsurilor de ordin juridic, valutar, fiscal, administrativ și de altă natură adoptate de stat cu scopul influențării comerțului, cooperării și celorlalte fluxuri ale relațiilor cu alte țări.

Obiectivul fundamental urmărit prin politica economică este creșterea aportului legăturilor externe la progresul economiei naționale. Ca obiective concrete, prin politica economică se urmărește promovarea exporturilor, respectiv asigurarea și lărgirea accesului pe piețe externe a produselor producătorilor proprii, controlul

[1] Jaques Chazelle, La Diplomatie d'aujourd'hui, Paris, 1962.

importurilor pentru protecția producătorilor locali, asigurarea echilibrului balanței de plăți externe.

Diplomația economică folosește mijloacele sale specifice, arta sa, pentru atingerea acestor obiective. Eficiența ei se măsoară cu rezultatele concrete obținute.

Fiind instrument de realizare a politicii economice externe a statului, diplomația economică poartă pecetea tipului de politică economică. De-a lungul istoriei, viața economică internațională a cunoscut mai multe orientări în politicile economice ale statelor. În privința politicilor comerciale, componenta esențială a politicilor economice, au existat și există și în prezent diverse tipuri.

În comerțul mondial predomină în prezent politicile de liberalizare a schimburilor comerciale. Cea mai mare parte a comerțului internațional se desfășoară pe baza prevederilor Organizației Mondiale a Comerțului. Tendințele de liberalizare a comerțului internațional sunt și mai pronunțate în cadrul zonelor de integrare economică. UE, de exemplu, a eliminat taxele vamale între țările membre, iar de la 1 ianuarie 1993 în relațiile dintre ele se aplică "cele patru libertăți", respectiv libertatea de mișcare a produselor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor. De la 1 ianuarie 1999 s-a trecut la folosirea monedei unice – EURO – pentru 11 din cele 15 țări membre.

Politicile de protecționism și, în ultimul timp, cel de neprotecționism sunt, în continuare, practicate de unele state. Diplomația economică face deosebire între protejarea justificată a economiei naționale și protecționismul comercial. Principiul protejării economiei naționale a țărilor în curs de dezvoltare a fost acceptat în cadrul OMC. Politica protecționistă, cum este cea a subvențiilor UE pentru produsele agricole sau practicile neoprotecționiste de genul acordurilor de restrângere voluntară a exporturilor și a acordurilor de marketing, precum și altele se află pe agenda negocierilor din cadrul OMC în vederea eliminării lor.

O formă de protejare a economiei naționale este politica de substituire a importurilor, care se practică în multe țări în curs de dezvoltare.

Diplomația economică acționează, de asemenea, în funcție de modul de aplicare al politicilor comerciale. Sunt politici comerciale autonome și unilaterale, care se adoptă fără a se ține seama de celelalte state. Altele sunt politici comerciale bilaterale, care se bazează pe înțelegeri între state. Și, în

fine, sunt politici comerciale bazate pe multilateralism, care țin seama de acordurile internaționale multilaterale, în special OMC.

Diplomația economică se orientează după principiile generale ale relațiilor economice internaționale și principiile specifice politicii comerciale. Într-un cadru diplomatic universal, respectiv ONU, s-a elaborat și adoptat în 1974 Carta drepturilor și îndatoririlor economice ale statelor. Negocierea și adaptarea Cartei pot fi considerate ca o reușită a diplomației economice multilaterale. Și mai profundă este diplomația economică atunci când este vorba de aplicarea principiilor specifice de politică comercială, cum sunt: clauza națiunii celei mai favorizate, nediscriminarea în relațiile economice internaționale, reciprocitatea și avantajul reciproc, aplicarea clauzei regimului național. Printr-o diplomație economică adecvată s-a reușit nu numai realizarea de acorduri pentru aplicarea fidelă a acestor principii, ci și aplicarea amendată a lor în folosul țărilor mai puțin dezvoltate. Exemplul cel mai edificator, în acest sens, este sistemul generalizat de preferințe vamale acordate de țările dezvoltate țărilor în curs de dezvoltare.

3. Funcția diplomației de **apărare a drepturilor și promovarea intereselor statului** își găsește forma cea mai concretă, materială de manifestare în domeniul economic. Diplomația economică asigură avantajul material al raporturilor economice externe. Dacă nu se asigură un asemenea avantaj, practic nu există nici diplomație economică. Fiindcă aceasta are doar un sens pozitiv, constructiv pentru interesele statului. Nu poate fi denumită diplomație o activitate care prejudiciază interesele economice ale statului.

Diplomația economică nu urmărește promovarea intereselor statului propriu pe seama intereselor altor state. Ea reprezintă arta de a armoniza aceste interese, care să ducă la avantaj reciproc.

4. Negocierea este funcția care dă un câmp larg de acțiune, creativitate și finalitate artei diplomatice. Sfera relațiilor economice internaționale, cu toate fluxurile lor (comerț, cooperare, investiții, turism, transporturi, monetar-financiar, etc.) nu poate fi practic cuprinsă în amplitudinea ei, de aceea se poate spune că negocierile nu se opresc niciodată în contextul mondial actual. Mijloacele de informare în masă dau în fiecare zi știri despre negocieri într-un domeniu sau altul al vieții economice internaționale. Negocierile sunt legate de această viață. Cum ea nu se oprește niciodată, tot așa se poate spune despre negocierile economice ca fenomen internațional.

Negocierile sunt bilaterale și multilaterale. Ele își găsesc finalitatea în acorduri și înțelegeri internaționale – bilaterale și multilaterale. Diplomația economică adaptează tipul de acord la obiectivele urmărite prin negocieri.

Negocierile bilaterale pot duce la convenții de colaborare economică și tehnico-științifică (acordurile-program, acordurile de cooperare economică și tehnico-științifică), convenții comerciale (tratatele de comerț și navigație, acordurile comerciale, protocoalele privind schimburile comerciale), convenții financiar-valutare (acordurile de credit, acorduri pentru evitarea dublei impuneri), protocoale ale comisiilor mixte guvernamentale de colaborare economică și tehnico-științifică, contracte economice externe (în cele mai diverse domenii), înțelegeri pentru soluționarea abaterilor de la prevederile acordurilor guvernamentale încheiate și de la prevederile contractelor economice.

Pe lângă extinderea negocierilor bilaterale în ultimele decenii s-a dezvoltat foarte mult sistemul negocierilor multilaterale. Aceasta se concretizează în două categorii de înțelegeri: unele cu caracter de recomandare (rezoluții, decizii, declarații, etc.) și altele cu caracter juridic obligatoriu (convenții și acorduri internaționale).

5. Informarea este și ea o funcție importantă a diplomației economice. Pentru ca organele statului să poată lua hotărâri în domeniul relațiilor economice externe, ele trebuie să fie bine informate. Ambasadele informează în mod sistematic, prin ministerele afacerilor externe, organele statului lor asupra evoluțiilor din economia statului acreditar, a perspectivelor acesteia, resurselor, capacității de import-export, situației financiare, îndeosebi a balanței de plăți, investitorilor străini și reglementărilor naționale, asupra tuturor aspectelor de relații economice internaționale care pot interesa statul acreditant. Pe baza acestor informații, a studiilor și analizelor pe care le fac, ambasadele înaintează în țara lor propuneri pentru dezvoltarea relațiilor economice bilaterale.

Informarea misiunilor permanente pe lângă organizațiile internaționale este specifică activității acestora. Ea se referă la dezbaterile care au loc, pozițiile și propunerile prezentate de delegații, concordanțele sau deosebirile față de pozițiile țării proprii. Se fac propuneri pentru pozițiile care trebuie adoptate în vederea obținerii mandatului necesar.

6. Cooperarea economică internațională este funcția de sinteză a diplomației economice. Orice acțiune diplomatică, oricare ar fi forma prin care ea se desfăşoară urmăreşte, ca finalitate, cooperarea internațională, pusă în slujba intereselor tuturor națiunilor. Toate funcțiile diplomației economice menționate mai înainte converg într-un fel sau altul, spre cooperarea economică internațională. Arta diplomației economice este de a face din cooperarea economică internațională un factor complementar al creşterii economice, al progresului economic şi social al fiecărei națiuni. Cu cât este mai mare contribuția cooperării internaționale la acest progres, cu atât diplomația economică este mai eficientă. Diplomația economică are astfel o misiune națională de prim ordin. Totodată, ea îndeplineşte o importantă misiune internațională, cooperarea economică contribuind la apropierea şi înțelegerea între națiuni.

III. Organele instituționale ale diplomației economice

Instituționalizarea diplomației economice, în sensul de permanentizare a activităților diplomatice prin organisme de stat specifice şi organisme interstatale specializate pe probleme economice, este un proces istoric legat de angajarea crescândă a statelor în viața economică internațională. Această instituționalizare are loc pe două căi principale: bilaterală şi multilaterală.

1. Diplomația economică bilaterală se desfăşoară prin organisme interne de stat şi organisme externe. Organismele interne sunt cele din cadrul ministerelor de externe, ministerelor de comerț exterior şi altor organe de stat care au contribuții în domeniul relațiilor economice internaționale. Organismele externe sunt secțiile economice ale ambasadelor, agențiile economice şi alte organisme ale statelor în străinătate.

Diplomația economică nu trebuie confundată cu intervenția statului în relațiile economice externe. Agenți pentru relațiile economice externe pot să fie societăți particulare sau de stat. Diplomația economică foloseşte organisme de stat specializate pentru a promova interesele economice ale unei țări indiferent de natura agenților economici din țara respectivă. Dacă de exemplu, prin

diplomația economică se realizează un acord interstatal de garantare a investițiilor, aceasta servește deopotrivă atât investitorilor particulari, cât și celor de stat.

Misiunile diplomatice ale statelor sunt implicate pe diverse căi și în forme variate, în promovarea relațiilor economice și apărarea intereselor țării lor. Majoritatea misiunilor diplomatice au secții sau birouri speciale pentru orientarea și sprijinirea agenților economici din țările lor. Pentru negocierea de acorduri și înțelegeri interstatale, misiunile diplomatice sunt implicate, fie cu răspundere directă și unică, fie cu răspundere concertată cu cea a reprezentanților sosiți special din țară pentru negocierile respective.

Organismele menționate mai sus sunt organisme permanente ale diplomației economice bilaterale. Există însă, așa cum am arătat mai înainte și o diplomație ad-hoc, care se deosebește de prima prin caracterul său temporar. Domeniul economic este o arie nețărmurită pentru diplomația ad-hoc. Aceasta manevrează de fapt frânele colaborării economice internaționale, pentru că organismele permanente din exterior nu au capacitatea de a acoperi cerințele multiple ale activităților economice externe. De aceea, se recurge la trimiși speciali și misiuni speciale, instrumente ale diplomației ad-hoc.

Diplomația economică nu este, prin urmare, legată de o anumită politică economică, de monopolul comerțului exterior, cum au susținut unii din doctrina diplomatică. Ea deservește interesele țării, indiferent de natura agenților angajați în relații economice internaționale, particulari sau publici. De asemenea, diplomația economică nu este specifică protecționismului în relațiile internaționale. Ea deservește tot așa de bine și protejarea intereselor economice ale statelor și liberalizarea relațiilor economice internaționale. Tendințele de liberalizare care se afirmă tot mai puternic în prezent sunt susținute pe toate căile de diplomația economică.

2. Diplomația economică multilaterală s-a instituționalizat, de asemenea, prin organisme specifice. Acestea sunt, în primul rând:

- misiunile permanente și reprezentanții permanenți pe lângă ONU și instituțiile sale specializate din domenii economice, precum și pe lângă organizațiile regionale specializate sau cu activități economice;

- reprezentanțe permanente ale organizațiilor economice internaționale în statele membre, precum și unele pe lângă altele.

După cel de-al doilea război mondial, sistemul și rețeaua organismelor de acest fel pentru diplomația economică au luat amploare. Sistemul s-a generalizat dat fiind caracterul universal al organizațiilor internaționale. La activitățile ONU și ale instituțiilor sale specializate participă, cu puține excepții, toate statele lumii, care au reprezentanțe proprii pe lângă aceste organizații.

În afara diplomației economice desfășurate prin reprezentanțele permanente, există și forme de diplomație multilaterală ad-hoc, realizată prin delegațiile trimise din țară la reuniunile organizațiilor internaționale. Sistemul este larg practicat din două motive: misiunile permanente nu pot acoperi numărul mare de reuniuni care au loc în același timp și unele sunt foarte specializate și necesită delegați specializați corespunzător, de care misiunile permanente nu dispun.

Cadrul internațional instituționalizat pentru desfășurarea diplomației economice este foarte larg și diversificat. El cuprinde:

a) Organizația Națiunilor Unite, organele și organismele sale;
b) Instituțiile specializate ale ONU;
c) Organizațiile internaționale interguvernamentale care nu au statut de instituții ale ONU;
d) Organizațiile regionale și subregionale;
e) Conferințele și reuniunile internaționale, altele decât cele organizate sub egida organizațiilor internaționale universale și regionale.

Abordarea problemelor economice în acest cadru instituțional se face **global** și **specializat**. Abordarea globală se întreprinde prin ONU și organismele sale, iar abordarea specializată prin instituțiile specializate ale ONU.

Organele ONU în care se dezbat problemele de ansamblu ale economiei mondiale sunt: Adunarea Generală, prin Comisia pentru problemele economice și financiare, Consiliul Economic și Social, comisiile și comitetele acestuia, precum și alte organe. Printre acestea, un rol deosebit îl are Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), care este un organ al Adunării Generale a ONU. Dezbaterea problemelor economiei mondiale are loc atât la

nivel central, cât și la nivel regional. Există cinci comisii regionale economice ale ONU, respectiv Comisia economică ONU pentru Europa, Comisia economică ONU pentru Africa, Comisia economică ONU pentru America Latină și Caraibe, Comisia economică și socială a ONU pentru Asia de Vest și Comisia economică și socială a ONU pentru Asia și Pacific.

Problemele majore care fac obiectul diplomației economice prin ONU și organismele sale sunt materiile prime, energia, comerțul dezvoltarea și problemele monetar-financiare.

În aproape o jumătate de secol care a trecut de la înființarea sa, ONU a adus o contribuție importantă la dezvoltarea cooperării economice internaționale. Prin ONU s-au realizat multe înțelegeri multilaterale care constituie un cadru juridic favorabil cooperării economice internaționale. S-au stabilit programe pentru dezvoltarea acestei cooperări și s-au constituit fonduri speciale ONU pentru finanțarea lor. Desigur economia mondială se confruntă în continuare cu probleme foarte grave și activitățile ONU sunt departe de a satisface speranțele tuturor națiunilor. Totuși, nu ar corespunde realității negarea eforturilor mari pe care organizația mondială le-a desfășurat pentru a veni în întâmpinarea acestor speranțe.

Diplomația economică desfășurată în cadrul instituțiilor specializate ale ONU are obiective mai concrete decât organele și organismele ONU. Aici abordările sunt pe domenii de specialitate. Din cele 16 instituții specializate ale ONU, 14 sunt specializate pe domenii de activitate economică. Dacă la acestea adăugăm OMC, ne imaginăm amploarea și diversitatea activităților diplomatice de natură economică.

În prezent, datorită realizărilor științei și tehnologiei moderne, diplomația economică pătrunde în sfere noi, inaccesibile anterior. S-a ajuns la înțelegeri internaționale importante în domenii noi, ca folosirea energiei nucleare în scopuri nemilitare, utilizarea fundului mărilor și oceanelor și folosirea spațiului extraatmosferic în scopuri pașnice. Diplomația economică a reușit în bună măsură să creeze un cadru politic și juridic favorabil dezvoltării științei și tehnologiei în folosul dezvoltării.

Deceniile care au trecut după cel de-al doilea război mondial au fost martorele unor intense eforturi ale comunității internaționale, prin diplomația economică, pentru oprirea cursei înarmărilor și convertirea utilizării în scopuri pașnice a uriașelor mijloace materiale și umane

care au fost folosite în scopuri militare. Dar, cu toate că s-au realizat progrese importante pe linia dezarmării, până în prezent nu s-a putut conveni, în cadrul ONU sau pe alte căi, folosirea mijloacelor materiale şi financiare economisite prin dezarmare pentru sprijinirea creşterii economice, îndeosebi a ţărilor în curs de dezvoltare. Situaţia radical schimbată în ultimii ani odată cu terminarea războiului rece permite acum diplomaţiei economice să abordeze într-un mod nou şi poate cu mai multe şanse convertirea în scopuri paşnice a utilizării mijloacelor folosite până acum în scopuri militare.

IV. Identificarea anticipată şi diplomaţia economică preventivă

Comunitatea internaţională este preocupată nu numai de dezvoltarea şi creşterea economiilor naţionale, luate individual, şi a economiei mondiale, privită în ansamblul său, ci şi de **identificare la timp, anticipată** a perturbaţiilor macroeconomice în scopul prevenirii crizelor potenţiale, atât la nivel naţional, cât şi la nivel internaţional. Marea însemnătate a acestei probleme a făcut necesară abordarea ei pe plan mondial în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite. Sesizat de importanţa problemei, la cererea statelor membre, Consiliul Economic şi Social al ONU a dispus elaborarea unui studiu asupra mecanismelor disponibile în sistemul Naţiunilor Unite pentru activităţile de identificare anticipată. În acest studiu, conceptul de "**identificarea anticipată**" („early identification", în limba engleză) este definit în sensul de "colectarea de informaţii corecte şi la timp, precum şi interpretarea lor corespunzătoare având ca obiect să permită guvernelor şi altor factori relevanţi să anticipeze evenimentele, în special pe cele adverse, şi în consecinţă, să fie în poziţia mai bună de a face faţă consecinţelor lor, sau chiar să le prevină"[1].

Preocupările pentru identificarea anticipată sunt mai vechi pe plan internaţional. La început, ele erau mai puţin de ordin economic şi în primul rând de ordin militar. În loc de "identificarea anticipată" se spunea "avertizarea anticipată". S-a mai discutat de avertizarea anticipată în legătură cu pericolul creat de răspândirea drogurilor, creşterea terorismului, privind securitatea alimentară, războaiele locale şi, mai

[1] World Economic Survey, United Nation, New York, 1989, p. 203.

recent, problema refugiaților. În ultimele decenii s-au intensificat preocupările în legătură cu prognozele economice și ecologice.

Ideea identificării anticipate pentru problemele economiei mondiale a atras în mod cu totul deosebit atenția comunității internaționale. În fapt este vorba de viața și interesele popoarelor și indivizilor. O comparație cu cutremurele de pământ este foarte elocventă. Interesul pentru cunoașterea din timp a izbucnirii unui cutremur este vital pentru prevenirea pierderilor de vieți omenești și bunuri materiale. Accelerarea schimbărilor rapide în toate domeniile și consecințele serioase și chiar dezastruoase pe care omenirea le suferă când este prinsă nepregătită au ridicat conceptul de "identificare anticipată" la rangul de interes major și printre cele mai înalte priorități ale comunității internaționale.

Identificarea anticipată este o largă activitate națională și internațională cu multe ramificații cu caracter general sau sectorial. Ea se bazează pe folosirea unui sistem de **indicatori principali** care sunt agregați între ei, ducând la un index compus. În SUA, de exemplu, Departamentul Comerțului publică lunar un index compus, format pe baza ponderii a 11 indicatori principali diferiți. La fel procedează Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) pentru țările membre. Folosirea indicatorilor principali pentru identificarea anticipată a fost ridicată la rangul cel mai înalt de importanță prin adoptarea sistemului în politica țărilor industrializate majore (SUA, Canada, Germania, Franța, Anglia, Italia și Japonia). La reuniunea lor la nivel înalt din iunie 1987 de la Veneția, G-7 a convenit să utilizeze "indicatori de performanță prin care să studieze și să aprecieze tendințele economice actuale și să determine dacă sunt devieri semnificative de la cursul prevăzut care cer acțiuni de remediere"[1]. Acești indicatori sunt: creșterea producției, comerțul, echilibrul bugetar, inflația, rata dobânzii, cursul de schimb și prețul mărfurilor și serviciilor.

Stabilirea sistemului de indicatori pentru identificarea anticipată este, desigur, foarte importantă. Dar aceasta nu este totul. Sistemul trebuie pus în practică, ceea ce nu exclude mai multe soluții posibile. Problema se pune să apreciezi care este cea mai bună dintre ele. Fiindcă nu este niciodată vorba să prevezi viitorul în termeni

[1] The Economic Declaration of the Venice Economic Summit, 8-10 June 1987 (Anexa la doc. ONU A/42/344 p.11)

foarte generali, ci să întrevezi dezvoltări sau evenimente specifice. Activitățile de identificare anticipată sunt necesare nu numai pentru a ști când o situație critică poate să apară, dar și pentru a ne preveni asupra eroziunii unei situații acceptabile în prezent.

Adâncirea interdependențelor în economia mondială fac necesară o corelare strânsă între eforturile de identificare anticipată pe plan național și pe plan internațional. Organizației Națiunilor Unite îi revine rolul de a coordona această corelare.

Mecanismele internaționale de identificare anticipată sunt foarte variate, cuprinzând fenomene globale ale economiei mondiale, sau sectoare specifice ale acesteia. De asemenea, ea se face în timp, respectiv pe termen scurt, mediu sau lung.

Sistemul Națiunilor Unite, care cuprinde organele și organismele ONU și instituțiile sale specializate, concentrează cele mai multe organisme și mijloace de identificare anticipată prin analize și studii privind evoluțiile economice și sociale în lume. Prin aceste organisme, ONU pune la dispoziție guvernelor și statelor membre un bogat material informativ cu indicații asupra dezvoltărilor și întâmplărilor posibile.

Au fost elaborate și puse în practică mai multe mecanisme, care s-au dovedit a fi deosebit de utile pentru toate țările. Câteva exemple pot fi, în acest sens, menționate. Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO) are un sistem bine pus la punct denumit "Sistemul de prevenire la timp și de informații globale privind alimentația și agricultura". Peste 100 de țări participă la acest sistem. Comisia pentru știință și tehnologie în folosul dezvoltării din cadrul UNCTAD are un "Sistem de alertă pentru tehnologia avansată" (ATAS), cu scopul de a identifica noile tehnologii cu implicații economice și sociale majore. Sistemul își concentrează eforturile spre a demonstra ce mari beneficii se pierd din nefolosirea noilor tehnologii. Organizația Meteorologică Mondială (OMM) desfășoară activități deosebit de utile pentru prevenirea vremii severe și inundațiilor, care pot avea consecințe economice negative uriașe. Printr-o convenție încheiată cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică, OMM colaborează cu această organizație pentru prevenirea accidentelor nucleare. Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) are un "Sistem mondial global pentru mediu" (GEMS), care se ocupă de identificarea problemelor de importanță globală privind mediul ambiant. Organizația Mondială a

Comerțului are un "Mecanism de trecere în revistă a politicilor comerciale", care urmărește activitățile comerciale ale părților contractate, țară cu țară, sesizând influențele lor asupra funcționării sistemului comercial multilateral. Alte instituții specializate au și ele sisteme de identificare anticipată în domeniul lor specific. Fenomenele economiei mondiale se intercondiționează reciproc. Ținând seama de toate legăturile vieții economico-sociale, preocupările pentru identificarea anticipată au determinat apariția concepției **"modelelor globale"**. Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD) are un "Sistem de analiză și modelare global corelate", care cuprinde 58 de modele pentru diverse țări și regiuni. Banca Mondială elaborează și ea modelele econometrice. ONU a publicat "Prognoza asupra economiei mondiale până în anul 2000 și în primele decenii ale secolului XXI". Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a elaborat un model intitulat "Sănătate pentru toți până în anul 2000". Organizația internațională a muncii (OIM) a pregătit un studiu privind tendințele de creștere a populației în perioada 1985-2025. ONESCO a publicat "Reflecții asupra dezvoltării învățământului în viitor". Centrul Națiunilor Unite pentru Locuințe (HABITAT) a elaborat o strategie globală pentru locuințe până în anul 2000.

Mecanismele din sistemul ONU sunt mult mai numeroase. În fapt, toate studiile, rapoartele și documentele elaborate în acest sistem sunt menite să facă într-un mod sau altul o identificare anticipată, să dezvăluie tendințele și fenomenele ce pot să apară.

Obiectivul urmărit prin această identificare anticipată este de a se lua măsuri de prevenire pentru fenomenele cu influențe adverse și de încurajare pentru cele cu posibile consecințe pozitive. Acțiunea pe plan internațional pentru realizarea acestui obiectiv este diplomația preventivă. Folosirea căilor, mijloacelor și funcțiilor diplomației pentru prevenirea diverselor forme de criză din economia mondială este o operă dintre cele mai dificile. Reușitele diplomației preventive sunt multe, dar și insuccesele sunt frecvente. Ca să menționăm doar unele cazuri, reamintim că, deși existau unele informații, nu s-au putut evita efectele potențial devastatoare ale crizei petrolului la mijlocul deceniului '70, criza datoriei externe la începutul anilor '80, crahul pieței valutare din octombrie 1987 și 1997-1998. Deși prevenirea războaielor a fost o preocupare majoră a ONU în perioada postbelică, diplomația n-a reușit

să prevină războiul din Golf din 1991. Nu s-au abordat la timp problemele care se creează pentru economia mondială din dezintegrarea sistemelor federale a fostei Uniuni Sovietice şi fostei Iugoslavii. Trecerea la sisteme democratice în țările est-europene n-a fost precedată de o diplomație preventivă care să facă această trecere cu cât mai multe efecte pozitive şi cât mai puține consecințe economice negative.

Transformările rapide din ultimii ani în economia mondială deschid noi perspective pentru dezvoltarea ei generală, dar, pentru perioada actuală, problemele ei nu sunt mai puțin complicate. Rămân multe întrebări privind viitorul economiei mondiale. În mod obiectiv, rolul identificării anticipate şi a diplomației preventive creşte. Comunitatea internațională este profund interesată ca această diplomație să dea roadele aşteptate.

V. Preocupări actuale ale diplomației economice în România

România traversează în prezent o perioadă de restructurare a relațiilor sale economice externe. În această acțiune amplă, profundă şi de importanță deosebită pentru economia națională, diplomația economică este chemată să joace rolul de instrument al înfăptuirii noii politici economice externe a țării.

1. În **diplomația bilaterală** se porneşte de la interesul național al dezvoltării de bune relații între România si toate țările lumii, în primul rând de la cerințele bunei vecinătăți şi apartenenței la valorile europene.

În deceniul '90 s-au semnat Tratate de bază cu unele țări vecine, precum şi o multitudine de acorduri pentru cooperare în diverse domenii.

Un loc aparte revine diplomației române pentru dezvoltarea relațiilor dintre România şi Republica Moldova. Acestea trebuie aşezate pe baze care să permită apropierea şi în perspectivă unificarea celor două economii.

Țările occidentale sunt considerate de diplomația economică drept principalele surse de capitaluri şi noi tehnologii. Noul regim al investițiilor încurajează intrările de capital străin, ceea ce poate constitui un factor suplimentar de relansare economică.

România are ambasade şi consulate în multe state de pe toate continentele. Dezvoltarea relațiilor economice în țările acreditare este

o preocupare esențială pentru ele. În România funcționează 76 ambasade, 7 oficii consulare și 10 consulate onorifice.

2. Diplomația europeană este preocuparea de bază a diplomației românești determinată de politica externă a țării de integrare în structurile euro-atlantice. România are depuse cereri oficiale de aderare la NATO și Uniunea Europeană. Din 1995, ea are statut de asociat la Uniunea Europeană.

Aderarea la Uniunea Europeană este în centrul activității diplomatice românești. Este vorba de un proces care se parcurge în etape. Mai întâi, în 1995, s-a depus cererea oficială de aderare. S-a trecut apoi la o nouă etapă, în primăvara anului 2000, aceea a negocierilor propriu-zise. Poziția României pentru aceste negocieri a fost stabilită într-un document al guvernului privind "Strategia de dezvoltare pe termen mediu", prezentat în anul 2000 la Comisia Europeană. Guvernul a numit un negociator-șef care coordonează de la MAE român toate activitățile. România a început negocierile în "al doilea val" alături de Bulgaria, Letonia, Lituania, Malta, Slovacia și Turcia.

Relațiile diplomatice ale României cu Uniunea Europeană au fost stabilite în anul 1990, când s-a deschis și ambasada română de la Bruxelles, unde se află sediul U.E. La rândul său, U.E. are o delegație permanentă la București.

România participă și la alte structuri europene sau majoritar europene. Este membru fondator, cu drepturi depline, al Organizației pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE), membru fondator al Cooperării Economice în zona Mării Negre (CEMN), membru al Asociației Europene a Liberului Schimb (CEFTA), al Inițiativei Central Europene, al Inițiativei de Cooperare Sud-Est Europene (SECI) și al Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est.

3. Restructurarea relațiilor economice internaționale determină o diplomație economică activă în raporturile cu **organizațiile economice internaționale**, în special Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și Organizația Mondială a Comerțului. Fondul Monetar Internațional sprijină programul de ajustare economică pe care l-a convenit cu România. Banca Mondială acordă și ea unele credite. Negocierile cu aceste instituții financiare internaționale constituie una din principalele direcții ale diplomației economice românești. Cu cât

balanța de plăți va avea mai multe dificultăți, cu atât vor fi mai necesare și mai grele demersurile diplomatice la FMI și BIRD.

O acțiune importantă de diplomație economică are loc în cadrul OMC. Negocierile comerciale multilaterale, desfășurate de-a lungul a aproape o jumătate de secol, în mai multe runde, vor cere și în viitor eforturi uriașe diplomației românești, fiindcă liberalizarea comerțului mondial, spre care se tinde, aduce avantaje incontestabile dacă în același timp se găsesc și mijloacele de protejare corespunzătoare a economiei naționale. România va avea mult timp nevoie de sistemul generalizat de preferințe vamale, precum și alte mecanisme de protecție până se ajunge la un echilibru în nivelul de dezvoltare a națiunilor.

ONU și instituțiile sale specializate trebuie mai mult folosite pentru cooperare, obținerea de asistență internațională, necesară restructurării economiei, ieșirii din criză și relansării creșterii economice. Cu cât sunt mai dificile problemele economice interne și internaționale cu atât este mai importantă diplomația economică pentru a face din colaborarea internațională un factor de sprijin al dezvoltării economiei naționale.

Capitolul 4

MISIUNILE DIPLOMATICE ŞI POSTURILE CONSULARE

Dezvoltarea relaţiilor dintre state şi ridicarea acestora la un nivel superior prin stabilirea de relaţii diplomatice a determinat necesitatea înfiinţării în străinătate de reprezentanţe ale statului, care să-l reprezinte şi să-i apere interesele.

În raporturile dintre state apar cerinţe obiective care pot fi înfăptuite numai prin activităţile din capitalele celor două ţări. Este nevoie de întreţinerea unor relaţii prieteneşti care să permită dezvoltarea colaborării, de acţiune la faţa locului pentru reglementarea problemelor care se ivesc, pentru înlăturarea cauzelor de conflict, de apărarea demnităţii şi prestigiului ţării, de protejarea propriilor cetăţeni, precum şi multe alte ramuri care justifică pe deplin crearea de reprezentanţe ale unui stat în celelalte state.

Istoria reprezentanţelor statului în străinătate începe cu câteva secole în urmă. Originea instituţiei diplomatice permanente poate fi găsită către mijlocul secolului al XVI-lea, în practica statelor italiene. S-a extins în Europa în secolul al XVI-lea şi s-a generalizat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

La formaţiunile statale româneşti, instituţiile diplomatice sunt atestate încă din evul mediu. Primul reprezentant diplomatic a fost **capuchehaia**, care era agentul acreditat de Domn pe lângă Poarta Otomană. Unii domni au avut reprezentanţi şi în ale ţări. Constantin Brâncoveanu avea agenţi la Viena şi Veneţia, iar unii domni din Moldova au avut agenţi diplomatici în Polonia şi Ungaria.

În secolul al XIX-lea şi secolul al XX-lea instituţia reprezentanţelor diplomatice capătă amploare şi se adaptează la dezvoltarea vieţii internaţionale. În perioada contemporană, alături de reprezentanţele permanente clasice, apar multiple forme de diplomaţie nouă, respectiv reprezentanţele pe lângă organizaţiile internaţionale.

De-a lungul istoriei, noţiunile utilizate pentru desemnarea instituţiei diplomatice au fost diferite. La început s-au numit agenţi diplomatici sau miniştri publici, iar apoi reprezentanţe sau misiuni diplomatice. În prezent, termenul generic folosit pentru desemnarea

organului permanent al relaţiilor diplomatice este cel de reprezentanţă diplomatică, folosit în sensul cel mai larg. În Convenţia de la Viena din 1961 privind relaţiile diplomatice s-a codificat noţiunea de **misiuni diplomatice**, care este termenul cel mai mult folosit şi echivalent în practica relaţiilor internaţionale cu cel de reprezentanţe diplomatice.

I. Definirea şi categoriile de misiuni diplomatice

În doctrina diplomatică se întâlnesc următoarele înţelesuri pentru misiunea diplomatică: organ al statului acreditant; raport juridic de drept internaţional; sarcină încredinţată agentului diplomatic; grup de persoane care desfăşoară activitate diplomatică. Convenţia de la Viena priveşte misiunea diplomatică în mod special ca o entitate independentă, cu drepturi şi îndatoriri care se bucură de imunităţi şi privilegii.

Cerinţele practice ale desfăşurării relaţiilor internaţionale au determinat şi necesitatea clasificării misiunilor diplomatice pe categorii, în funcţie de anumite criterii şi ţinând seama de sensurile care se dau misiunii diplomatice menţionate mai sus.

Ca organe diplomatice, misiunile sunt de două tipuri:

- misiuni diplomatice de **tip clasic**: ambasada, nunţiatura, legaţia şi internunţiatura;
- misiuni de **tip nou**: bilaterale (înaltele comisariate, înaltele reprezentanţe) şi multilaterale (misiunile permanente ale statelor membre pe lângă organizaţiile internaţionale, misiunile organizaţiilor în statele membre).

După durata lor, misiunile diplomatice sunt de două categorii: **permanente** şi **temporare.**

După specificul obiectivului de îndeplinit, întâlnim misiuni cu **sarcini generale** şi misiuni cu **sarcini precise**.

După statutul lor juridic şi politic există **misiuni diplomatice** şi **misiuni paradiplomatice.** Şeful acestora din urmă nu este asimilat cu cel al misiunilor diplomatice.

După criteriul subiecţilor de drept internaţional sunt misiuni pentru diplomaţia **bilaterală** şi misiuni pentru diplomaţia **multilaterală**.

1. Misiunile diplomatice în diplomația bilaterală

În diplomația bilaterală își desfășoară activitatea misiuni diplomatice care se deosebesc între ele după rang, reflectând nivelul relațiilor dintre state, natura raporturilor dintre subiecții de drept internațional și specificul unora dintre aceștia subiecți. În acest sens, există misiuni diplomatice de rangul întâi (ambasada, nunțiatura apostolică, înaltul comisariat și înalta reprezentanță), misiuni diplomatice de rangul doi (legația și internunțiatura). Există de asemenea misiuni diplomatice specifice unor state: biroul, delegația apostolică și reprezentanța diplomatică.

Ambasada este misiunea diplomatică cea mai importantă ca rang și cea mai frecvent întâlnită. Este prin excelență organul de reprezentare contemporan.

Nunțiatura Apostolică este misiunea diplomatică a Sfântului Scaun. Are funcții diplomatice și eclesiastice. Cu statul acreditar are relații oficiale guvernate de dreptul internațional, iar organul național catolic are relații guvernate de dreptul canonic. Deci, îmbină sarcini de reprezentare a unui subiect de drept cu atribuții directe privind ierarhia eclesiastică locală.

Înaltul Comisariat și Înalta Reprezentanță sunt misiuni diplomatice care se stabilesc între statele cu interese deosebit de strânse. Înaltele Comisariate sunt specifice pentru țările membre ale Commonwealth-ului. Înaltele Reprezentanțe sunt specifice relațiilor dintre Franța și unele state ale Comunității francofone. Numărul acestora este redus. Înaltele Comisariate și Înaltele Reprezentanțe sunt de același rang cu ambasadele.

În unele țări, înaltul comisar nu prezintă scrisori de acreditare pentru că ambele state au același șef de stat, regina Angliei. Este, de exemplu, cazul Canadei, Australiei, Noii Zeelande și altor state.

Legația este o misiune diplomatică de rangul doi, inferior ambasadei, la care statele recurg din ce în ce mai puțin. Dacă în 1968 existau aproape o sută de legații în lume în ultimul timp au rămas foarte puține. După cel de-al doilea război mondial, legația a exprimat, în raport cu ambasada starea mai puțin bună a raporturilor dintre cele două țări. Legația este condusă de un ministru, care poartă, de obicei titlul de "trimis extraordinar și ministru plenipotențiar". În prezent,

deosebirile dintre ambasadă şi legaţie sunt minime şi se limitează practic la chestiunile de precădere.

Internunţiatura Apostolică este o misiune care corespunde ca rang legaţiei şi este condusă de un internunţiu.

Pe lângă misiunile diplomatice menţionate mai sus, există unele reprezentanţe diplomatice specifice unor state.

Biroul este misiunea diplomatică a Libiei. În unele ţări se numeşte birou popular, iar în ţările arabe birou frăţesc. Personalul biroului este alcătuit dintr-un colegiu, în loc de ambasador şi personal diplomatic. Pentru şeful biroului nu se cere agrement. El nu prezintă scrisori de acreditare.

Delegaţia apostolică est reprezentanţa Vaticanului în ţări cu care nu au relaţii diplomatice. Delegatul apostolic este un preot cu funcţie nediplomatică. El lucrează într-o regiune eclesiastică cu ierarhie catolică.

Reprezentanţa diplomatică este expresia folosită pentru unele misiuni înfiinţate în statele care nu acordă decât o recunoaştere de facto a statului trimiţător. Aşa a fost cazul misiunii Israelului în Germania Occidentală până în 1965.

2. *Misiunile diplomatice în diplomaţia multilaterală*

Misiunile diplomatice acreditate pe lângă organizaţiile internaţionale poartă denumirea de misiuni permanente. Reprezentanţele organizaţiilor internaţionale în statele membre se numesc misiuni.

Misiunea Permanentă la Organizaţia Naţiunilor Unite (sau alte organizaţii internaţionale) este misiunea diplomatică a statelor membre pe lângă organizaţia respectivă. Normele aplicabile misiunilor permanente sunt similare cu cele pentru misiunile diplomatice tradiţionale, dar există şi unele diferenţe. Scrisorile de acreditare ale şefului misiunii permanente emană de cele mai multe ori de la ministrul de externe, ceremonialul de reprezentare a acestora este mult simplificat şi nu este necesară obţinerea prealabilă a agrementului. Misiunea Permanentă este distinctă de misiunea diplomatică a statului respectiv în ţara în care se află sediul organizaţiei internaţionale.

Misiunea unei organizaţii internaţionale într-un stat membru este tipul de misiuni diplomatice cel mai recent. Misiunea poate fi, în principiu, acreditată într-un stat membru sau nemembru al organizaţiei, ori în mai multe state în acelaşi timp.

Sediul misiunilor diplomatice este, de regulă, în capitala statului acreditar. Sunt uneori însă și situații specifice. Un caz special este cel al Ierusalimului, capitala Israelului. Întrucât problema Ierusalimului de est, ca și cea a teritoriilor arabe ocupate de Israel în 1967, nu a fost reglementată, unele țări au misiuni diplomatice în Israel cu sediul la Tel Aviv și la Ierusalim.

II. Deschiderea și închiderea de misiuni diplomatice

Deschiderea sau înființarea unei misiuni diplomatice este un act de voință politică concertată a două state. Pentru realizarea acestui act sunt necesare două condiții:

- între statele respective să existe relații diplomatice;
- între ele să se realizeze un acord pentru deschiderea de misiuni diplomatice.

Pentru stabilirea de relații diplomatice este nevoie, la rândul ei, ca cele două state să fie subiecți de drept internațional și să se recunoască reciproc.

Numai un subiect de drept internațional poate înființa misiunea diplomatică, aceasta fiind un organ al său în exterior. De asemenea, pentru înființarea misiunii diplomatice este necesară recunoașterea de jure între cele două state. Dacă recunoașterea n-a intervenit în prealabil înființarea unei misiuni diplomatice o atestă, o încorporează. Recunoașterea deschide calea spre înființarea misiunii diplomatice, una are efect asupra celeilalte, dar nu există un raport direct între recunoaștere și înființare. Recunoașterea nu înseamnă implicit înființarea misiunii diplomatice. Două state pot să se recunoască reciproc pe plan internațional fără ca între ele să se fi schimbat misiuni diplomatice.

De asemenea, nu există o relație directă nici între stabilirea de relații diplomatice și deschiderea de misiuni diplomatice. Dacă nu înființează misiuni în capitalele celor două state, se pot folosi misiunile diplomatice din alte țări, sau se recurge la contactele directe, în scris ori pe alte căi. În cazul când se reiau relațiile diplomatice după o întrerupere nu este neapărat necesar ca și misiunile diplomatice să fie redeschise, dacă au existat anterior.

Nu este un drept absolut pentru un stat de a avea misiuni diplomatice într-un alt stat și nu există o obligație juridică într-un alt stat și nu există o obligație juridică a statelor de a primi misiuni

diplomatice ale celorlalte state. Pentru deschiderea unei misiuni diplomatice este nevoie, de aceea, de un acord special între statul care o trimite şi statul care o primeşte. Convenţia de la Viena din 1961 privind relaţiile diplomatice prevede în articolul 2 necesitatea consimţământului celor doi subiecţi de drept internaţional.

La deschiderea de misiuni diplomatice se iau în considerare diverşi factori, printre care interesele colaborării dintre cele două ţări, interese care trebuie să fie protejate în celălalt stat, reciprocitatea în deschiderea de reprezentanţe diplomatice, obţinerea de voturi la ONU şi în alte organizaţii internaţionale. Se iau, totodată, în calcul costurile deschiderii şi menţinerii misiunii diplomatice. În funcţie de aceşti factori se alege şi momentul istoric optim al deschiderii misiunii diplomatice.

Tot prin acord se stabileşte şi rangul misiunii diplomatice. Convenţia de la Viena prevede acest lucru implicit prin referire la şefii de misiuni, arătând că "statele convin asupra clasei căreia trebuie să-i aparţină şefii misiunilor". Dacă se convine că şefii misiunilor diplomatice vor fi din clasa ambasadorilor, este evident că misiunile vor fi la rang de ambasadă. De regulă, misiunile sunt de acelaşi rang, dar în trecut au fost şi excepţii. De exemplu, o perioadă Elveţia a avut legaţie la Paris, în timp ce Franţa avea ambasadă la Berna.

Activitatea misiunii diplomatice poate începe independent de acreditarea şefului ei. În practică, până la venirea acestuia se numeşte un însărcinat cu afaceri ad-interim.

În procesul dezvoltării relaţiilor dintre două state, o misiune diplomatică poate fi ridicată la rang superior. Dacă a fost legaţie, ea poate fi transformată în ambasadă. Acesta a fost un proces mai larg care s-a petrecut după al doilea război mondial. Transformarea se face printr-un acord între statul acreditant şi statul acreditar. În această situaţie, şeful misiunii diplomatice prezintă noi scrisori de acreditare, dacă tot el a condus anterior misiunea diplomatică.

În relaţiile dintre două state pot să apară situaţii care duc la suspendarea activităţii misiunilor diplomatice. Se poate suspenda numai activitatea misiunii diplomatice, fără a se suspenda şi relaţiile diplomatice. Motivele pot fi de ordin politic, sau de ordin material, costurile întreţinerii fiind ridicate în raport cu avantajele obţinute în relaţiile dintre cele două ţări. Pot apare situaţii în care ambele state să-şi suspende misiunile diplomatice, sau unul doar să şi-o suspende în timp

ce celălalt să și-o mențină. Principiul reciprocității nu se aplică în mod automat. Cazuri mai frecvente de suspendare a misiunilor diplomatice s-au petrecut în timpul celui de-al doilea război mondial. Suspendarea nu se face cu o determinare în timp. După o perioadă, statul în cauză poate să decidă reinstalarea misiunii. Pentru aceasta nu mai este nevoie de un acord expres între cele două state. Scrisorile de acreditare ale șefului de misiune ar putea fi valabile în continuare sau reînnoite.

În relațiile dintre două state pot să apară situații în care se hotărăște încetarea existenței însăși a misiunii diplomatice. Încheierea misiunii diplomatice poate fi rezultatul deciziei statului acreditant, a ruperii relațiilor diplomatice, a dispariției unuia dintre subiecții de drept internațional, precum și altor cauze. De regulă, ruperea relațiilor diplomatice duce la desființarea misiunilor diplomatice, dar închiderea acestora nu înseamnă neapărat ruperea relațiilor diplomatice. De asemenea, încetarea misiunii diplomatice și încetarea misiunii agentului diplomatic sunt două lucruri diferite. Pot înceta amândouă concomitent dar poate înceta doar activitatea agentului diplomatic și să rămână misiunea diplomatică, sau poate fi închisă misiunea diplomatică, dar agentul diplomatic să rămână în continuare acreditat, cu reședința într-o altă țară. Închiderea misiuni diplomatice poate interveni și la cererea statului acreditar. Aceasta este de obicei rezultatul unei situații de tensiune gravă. Spre deosebire de suspendare, reluarea misiunii diplomatice după încetare necesită din nou acordul celor două state, ceea ce nu este cazul după suspendare.

În prezent au loc în lume procese noi de afirmare a națiunilor. Pe harta globului apar noi state independente, care se încadrează în comunitatea internațională cu raporturi proprii față de ceilalți subiecți de drept internațional. Această evoluție va determina și o creștere a misiunilor diplomatice prin deschiderea reprezentanțelor noilor state și răspunsul celorlalte țări la această deschidere.

III. Structura misiunilor diplomatice

Misiunea diplomatică are o structură internă de organizare a activităților care este determinată de cerințele și funcțiile ei. Nu există o schemă universal valabilă pentru toate țările. Fiecare țară ia în considerare la stabilirea structurii misiunii diplomatice diverse elemente, printre care: calitatea relațiilor dintre cele două țări; poziția

politică, economică, militară etc. a statului acreditar pe plan internaţional, regional şi bilateral; interesele statului acreditant, ca şi importanţa lui pentru statul acreditar.

Modul de organizare internă a activităţii misiunilor diplomatice este de competenţă exclusivă a statului acreditant. Acordul statului acreditar pentru înfiinţarea misiunii diplomatice nu are nici o legătură cu organizarea ei internă, nu poate fi condiţionat de o anumită structură a acesteia.

Deşi nu există norme generale şi o experienţă uniformă, din practica internaţională se poate desprinde o schemă de organizare a misiunii diplomatice pe secţii sau birouri, care cuprinde: cancelaria, secţia politică, secţia (biroul) economică şi comercială, biroul militar, secţia (biroul) cultură, secţia (biroul) presă, secţia consulară.

Cancelaria ocupă locul central în cadrul misiunilor diplomatice, unde se coordonează activitatea tuturor secţiilor. La cancelarie se primesc actele care sunt de competenţa şefului misiunii, se găsesc codurile diplomatice şi arhivele, se rezolvă problemele cetăţenilor statului acreditant (dacă misiunea nu are secţie consulară). Cancelaria este condusă de diplomatul cu cel mai înalt grad, care ţine locul şefului de misiune când acesta este plecat din ţara de reşedinţă.

Secţia politică se ocupă de chestiuni politice de ordin general, interne şi externe. Legăturile secţiei cu membri ai conducerii statului acreditar, parlamentari, oameni politici, oameni de cultură şi artă etc. este de o deosebită importanţă pentru reuşita activităţilor ei.

Secţia economică are funcţia de informare, studiere şi prospectare, sprijinire a promovării comerţului şi cooperării, îndrumării iniţiativei private. Unele ţări au sisteme specifice de personal auxiliar. Belgia, de exemplu, are sistemul prospectorilor comerciali, iar Australia pe cel al funcţionarilor de marketing.

Secţia (biroul) ataşatului cultural se ocupă de cunoaşterea şi informarea asupra culturii naţionale a statului acreditar, dezvoltarea relaţiilor culturale bilaterale, răspândirea operelor culturale şi ştiinţifice din propria ţară, îndrumarea lectoratelor de limba română şi altele. În unele ţări există şi ataşaţi cu probleme ştiinţifice.

Secţia (biroul) de informare şi presă urmăreşte diseminarea prin mijloacele de informare în masă din statul acreditar, de ştiri şi informaţii privind viaţa politică, economică şi alte domenii din statul acreditant,

orientările de politică externă ale acestuia, capacitatea lui de participare la colaborarea internațională. Secția informează, de asemenea, organele statului acreditant asupra politicilor interne și externe a statului acreditar. În ultimele decenii, domeniile de activitate ale secției s-au extins și diferențiat, mijloacele și tehnicile de lucru s-au perfecționat.

Biroul ataşatului militar are funcții de reprezentare, observare și colaborare în acest domeniu specific, precum și de consilier tehnic al șefului misiunii diplomatice. Practica ataşaților militari s-a dezvoltat mai ales în secolul al XIX-lea. Cea a ataşaților aerului a apărut în secolul al XX-lea.

Secția consulară se ocupă de problemele consulare, atunci când nu există un consulat separat de misiunea diplomatică. Convenția de la Viena din 1961 prevede posibilitatea ca misiunile diplomatice să aibă funcții consulare. La misiunile diplomatice ale unor țări de migrație largă, când problemele acesteia nu pot fi cuprinse de secția consulară sau consulat, s-au creat **birouri pentru migrație**, care pot fi birouri de imigrare (Brazilia, Argentina etc.) sau birouri de emigrare (Italia și alte țări). Birourile studiază condițiile legale ale pieței mâinii de lucru, legislația de imigrare și acordurile în materie ale statului acreditar cu alte state.

IV. Membrii misiunilor diplomatice

În practica diplomatică a fost nevoie de precizarea conținutului fiecărei noțiuni, fiindcă reglementările și normele muncii diplomatice trebuie aplicate cu precizia corespunzătoare a fiecărei categorii de diplomație. Noțiunea de "**membrii misiunii**" a fost codificată prin Convenția de la Veneția din 1961 privind relațiile diplomatice (art. 1 lit. b). care împarte membrii misiunii în:

a) șeful de misiune și
b) personalul misiunii.

Personalul misiunii este împărțit de Convenție în trei categorii:

1. personalul diplomatic;
2. personalul administrativ și tehnic;
3. personalul de serviciu.

În afara acestora, există persoane care nu sunt membri ai personalului misiunii, respectiv a) membrii de familie ai membrilor misiunii diplomatice și b) membrii personalului privat care sunt angajați ai unor membri ai misiunii diplomatice.

A. Şeful misiunii diplomatice

Şeful de misiune diplomatică este persoana juridică centrală în structura misiunii, împuternicit cu prerogative speciale, care asigură unitatea de funcţionare a ei. El este unicul investit cu această calitate şi răspundere, fiind superior faţă de toţi membrii misiunii diplomatice. Convenţia de la Viena precizează că "prin expresia "şef de misiune" se înţelege persoana însărcinată de statul acreditant să acţioneze în această calitate".

Şeful de misiune beneficiază de statutul diplomatic deplin, bucurându-se de tratamentul acordat oricărui agent diplomatic, precum şi de alte privilegii acordate lui de statul acreditar.

Din cerinţele activităţii diplomatice şi a reglementărilor pe plan intern şi internaţional a acestei activităţi a rezultat necesitatea clasificării şefilor de misiune după mai multe criterii.

După caracterul misiunii lor, ei sunt **titulari** şi **interimari**. Şeful de misiune titular conduce misiunea diplomatică cu titlu propriu, fiind investit cu acest mandat direct de instituţiile centrale prin şeful statului sau ministrul de externe şi pentru un termen nedeterminat. Şeful de misiune interimar este însărcinat cu conducerea misiunii nu în nume propriu şi nu cu un titlu permanent, ci cu titlu temporar şi numai provizoriu.

După durata misiunii, şefii de misiune sunt **permanenţi** şi **nepermanenţi**, aceştia din urmă având o misiune specială.

După specificul misiunii, şefii de misiune pot fi cu **misiune generală** sau cu **misiune specială** (de negociere, ceremonial, etc.).

În sfârşit, după rangul lor, şefii de misiune sunt:

a) ambasadori, înalţi comisari, nunţi;
b) miniştri, internunţi;
c) însărcinaţi cu afaceri.

1. Clasele şefilor de misiune

Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961 (art. 14) a reglementat împărţirea şefilor de misiune diplomatică în trei clase:

a) aceea a ambasadorilor sau nunţilor acreditaţi pe lângă şefii de stat şi a celorlalţi şefi de misiune având rang echivalent;
b) aceea a trimişilor, miniştrilor sau internunţilor pe lângă şefii de stat;
c) aceea a însărcinaţilor cu afaceri acreditaţi pe lângă ministerele de externe.

Convenția a reglementat această clasificare în cadrul afirmării principiului egalității suverane a statelor. În acest sens, în Convenție se precizează că în afară de precădere și etichetă nu se face nici o deosebire între șefii de misiune în raport cu clasele lor.

Ambasadorii fac parte din prima clasă a șefilor de misiune. Reprezintă categoria de șefi de misiune cea mai răspândită în prezent. Cuvântul ambasador provine de la vechiul cuvânt franțuzesc ambaxadeur, apărut la mijlocul secolului al XII-lea. Generalizând practica și experiența acumulată, Regulamentul de la Viena, din 1815, a dat denumirii de ambasador un sens de reprezentare, acesta reprezentând persoana suveranului. În doctrina diplomatică a fost larg răspândită teoria că ambasadorii sunt reprezentanții personali ai suveranilor sau șefilor de stat.

Nunții fac parte, de asemenea, din prima clasă a șefilor de misiune. Nunțiul conduce o nunțiatură papală, care este misiunea diplomatică a Sfântului Scaun. În practica Vaticanului este întâlnită și categoria de **legat**, care este un cardinal (prelat) însărcinat cu o misiune specială cu caracter religios sau politic, reprezentându-l pe Papă.

Înalții comisari fac și ei parte din prima clasă a șefilor de misiune. Ei conduc misiunile diplomatice ale țărilor membre ale Commonwealth-ului.

Înalții reprezentanți sunt șefi de misiune, tot din prima clasă, întâlniți în practica Franței cu unele state din fosta Comunitate franceză. Denumirea se folosește mai rar în prezent.

În cea de-a doua clasă a șefilor de misiune Convenția de la Viena include trimișii, miniștrii și internunții.

Trimișii, miniștrii conduc misiunile diplomatice cu rang de legație. Denumirile de trimiși și miniștri au în prezent același sens. Termenul de ministru este mult mai frecvent folosit. Se mai folosește și denumirea de "trimis extraordinar și ministru plenipotențiar". Până la cel de-al doilea război mondial, trimișii extraordinari și miniștrii plenipotențiari au constituit marea majoritate a agenților diplomatici. În prezent, s-a generalizat practica stabilirii de relații diplomatice la nivel de ambasadă și, ca urmare, șefii misiunilor cu rang de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar sunt rar întâlniți.

Internunții conduc internunțiaturile apostolice. Tind și ei să dispară, mai ales de când Vaticanul a început să numească pronunți.

Cea de-a treia clasă a şefilor de misiune o constituie însărcinaţii cu afaceri.

Însărcinaţii cu afaceri constituie o categorie de şefi de misiune care sunt acreditaţi pe lângă ministrul afacerilor externe, spre deosebire de ambasadori şi trimişi extraordinari şi plenipotenţiari care sunt acreditaţi pe lângă şefii de stat. Însărcinatul cu afaceri este un şef de misiune permanent. I se spune însărcinat cu afaceri permanent, "en titre" sau "en pied".

2. Locţiitorul şefului de misiune

Când şeful de misiune titular, oricare ar fi el (ambasador, ministru sau însărcinat cu afacerile en titre), nu se află la post, el este înlocuit de **însărcinatul cu afaceri ad-interim**. Devine însărcinat cu afaceri ad-interim agentul diplomatic cu cel mai mare grad, imediat inferior şefului de misiune titular. Înlocuind temporar pe şeful de misiune, el capătă calitatea de şef de misiune, dar nu conduce în nume propriu, ci în numele titularului.

Desemnarea agentului diplomatic ca însărcinat cu afaceri ad-interim se face prin notificare. Nota verbală, care se trimite la MAE al statului de reşedinţă şi celorlalte misiuni diplomatice, se face de misiune sau de şeful misiunii diplomatice. Această notificare este obligatorie.

Dacă însărcinatul cu afaceri a.i. face parte din personalul diplomatic al misiunii nu este necesară o acceptare specială a lui de către statul acreditar. Dar dacă el este trimis de acasă, din statul acreditant, atunci este nevoie de consimţământul statului acreditar.

Funcţia de însărcinat cu afaceri ad-interim este prin natura ei temporară. De regulă, ea se exercită pe perioade limitate, în absenţa şefului de misiune titular. Uneori, însă, considerente de ordin politic, economic sau practic, determină conducerea misiunii diplomatice de către un însărcinat cu afaceri a.i. pe perioade îndelungate, nedefinite.

Însărcinatul cu afaceri a.i. are aceleaşi prerogative ca şi şeful de misiune pe care îl înlocuieşte, dar nu ia şi rangul lui. De aceea, în ordinea de precădere a şefilor de misiune el vine la sfârşit, după însărcinaţii cu afaceri titulari.

Calitatea de însărcinat cu afaceri a.i. încetează, în mod normal, automat, odată cu revenirea la post a şefului de misiune titular. Apar însă şi situaţii când însărcinatul cu afaceri a.i. trebuie să părăsească ţara de reşedinţă fără ca şeful de misiune titular să se fi întors la post.

În asemenea situații, funcția de însărcinat cu afaceri a.i. se transmite unui alt diplomat, cel care îl urmează în grad. Mandatul pentru succesor al însărcinatului cu afaceri a.i., în lipsa acestuia, se dă însă de Ministrul Afacerilor Externe al statului acreditant și notificat la Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditar prin scrisoare de prezentare. Sau, mai există o posibilitate folosită în mod frecvent, misiunea diplomatică trimite o notă la MAE al statului acreditar în care specifică "din însărcinarea Ministrului Afacerilor Externe...".

Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961 reglementează normele de exercitare a funcției de însărcinat cu afaceri a.i. Ea recunoaşte calitatea de şef de misiune diplomatică atât pentru însărcinatul cu afaceri titular cât şi pentru însărcinatul cu afaceri ad-interim, cu deosebirile respective dintre ei. Convenția de la Viena a reglementat și situația specifică în care nici un membru al personalului diplomatic al misiunii nu se află în statul acreditar. Ea prevede (art. 19) că în această situație, cu consimțământul statului acreditar, un membru al personalului administrativ și tehnic poate fi desemnat de către statul acreditant pentru a gira afacerile administrative curente ale misiunii. **Gerantul cu afaceri administrative curente** trebuie notificat la MAE al statului acreditar. El nu are posibilitatea juridică de a înfăptui funcții diplomatice.

În practica relațiilor internaționale se întâlnesc șefi de misiuni care nu au un statut formal și nu aparțin nici uneia din clasele șefilor de misiune cunoscute. În doctrina diplomatică acestora li s-a spus șefi de **misiuni paradiplomatice** și printre ei sunt incluși: consulii, reprezentanții comerciali, delegații mișcărilor de eliberare națională, șefii serviciilor de protecție a intereselor "străine" și alții. Ei exercită, în fapt, unele funcții diplomatice.

3. Numirea și acceptarea șefului de misiune

Statutul de şef de misiune diplomatică se obține prin punerea de acord a două voințe distincte:

- voința statului acreditant relativ la numirea agentului diplomatic;
- declarația expresă a statului acreditar de acceptare a numirii respective.

Numirea șefului de misiune este o prerogativă a statului acreditant. Ea se realizează în conformitate cu normele interne ale

acestuia, care pot să difere de la o ţară la alta. În unele ţări, de exemplu, numirea se face de şeful statului, dar ea trebuie confirmată de un organ parlamentar.

După desemnarea şefului de misiune, statul acreditant adresează o cerere de agrement statului acreditar.

a) Agrementul

Una din normele de drept internaţional este aceea care dă dreptul unui stat de a accepta sau nu persoana propusă să fie şef de misiune diplomatică pe teritoriul său. De aceea, statul acreditant trebuie să ceară întotdeauna consimţământul statului acreditar pentru numirea agentului său diplomatic ca şef de misiune. Actul prin care statul acreditar îşi dă asentimentul pentru această numire poartă denumirea de **agrement**. Procedura de înfăptuire a actului respectiv este agrearea.

Agrementul a devenit o regulă de drept internaţional obligatorie. Raţiunile care au dus la stabilirea ei sunt multiple. Funcţia de şef de misiune implică unele activităţi care se interferează cu suveranitatea; ori, statele sunt suverane asupra teritoriului lor. Statul acreditar este, totodată, obligat să acorde un tratament specific şefului de misiune diplomatică. El nu trebuie să aibă nici cea mai mică rezervă faţă de el, mai ales că acesta îndeplineşte deseori sarcini de natură confidenţială. Prin urmare, statul acreditar nu poate rămâne indiferent faţă de persoana care va deveni şeful misiunii diplomatice. Convenţia de la Viena (art. 4) a stipulat că "Statul acreditant trebuie să se asigure că persoana pe care doreşte să o acrediteze ca şef al misiunii în statul acreditar a primit agrementul acestui stat".

Procedura de agrement conţine cererea de agrement a statului acreditant şi răspunsul statului acreditar. Cererea de agrement este întotdeauna însoţită de curriculum vitae al persoanei pentru care se cere agrementul. În practică se obişnuieşte ca cererea de agrement să rămână confidenţială, nu însă şi răspunsul. Acesta trebuie să fie expres şi nu tacit. Comunicarea agrementului se face pe calea inversă a cererii, de obicei prin notă verbală.

Statul acreditar are dreptul de a refuza agrementul şi nu este obligat să explice de ce o face. Un răspuns amânat poate fi considerat un refuz tacit. În mod indirect se poate sugera propunerea unui alt candidat. Convenţia de la Viena prevede şi ea că "statul acreditar nu este obligat să comunice statului acreditant motivele unui refuz de agrement" (art. 4). În

general, refuzul nu afectează relațiile dintre cele două state, dar în practică statul refuzat se simte, uneori, ofensat. De aceea, statul acreditant trebuie să evite o propunere de persoană cunoscută pentru sentimentele sale neprietenești față de statul acreditar.

Odată acordat agrementul se încheie procedura agrementului și se creează premizele necesare producerii acreditării, care se desfășoară separat.

În perioada dintre acordarea agrementului și depunerea scrisorilor de acreditare, agentul diplomatic are calitatea specială de "agreat" ("agée"). El poate fi înscris cu această calitate în lista corpului diplomatic din statul acreditar. Până la efectuarea acreditării, el nu este investit cu calitatea diplomatică de șef al misiunii.

În această perioadă pot să apară și situații deosebite. Statul acreditant poate să-și schimbe intenția. Dacă își schimbă propunerea, atunci reia procedura de agrement pentru o altă persoană. Dacă se schimbă șeful statului acreditar, agrementul dat rămâne valabil. Statul acreditar are posibilitatea să-și retragă agrementul. De asemenea, în conformitate cu Convenția de la Viena, o persoană poate fi declarată persona non grata chiar și înainte de a sosi pe teritoriul statului acreditar.

Agrementul este necesar pentru toți șefii de misiune titulari (ambasadori, miniștri, însărcinați cu afaceri en pied), dar nu este obligatoriu pentru însărcinații cu afaceri ad-interim.

b) Acreditarea șefului de misiune titular

Calitatea de șef de misiune diplomatică se perfectează prin **procedura acreditării**, care materializează declarațiile de voință ale celor două state.

Statul acreditant participă la procedura de acreditare prin documentul oficial denumit **scrisori de acreditare**, prezentate de agentul diplomatic. Statul acreditar participă la această procedură prin primirea scrisorilor de acreditare, exprimându-și astfel consimțământul la numirea șefului misiunii diplomatice.

Scrisorile de acreditare reprezintă documentul care dă calitatea oficială a șefului misiunii diplomatice. Ele sunt un instrument diplomatic întocmit după formele și terminologia proprie dreptului diplomatic. Sunt elaborate într-un stil simplu, direct. Cuprind mențiunea că agentul diplomatic abilitat să vorbească în numele guvernului său și se exprimă dorința de a-i acorda o primire binevoitoare. (Vezi Anexa nr. 3)

Denumirea de scrisori de acreditare este folosită pentru documentul de acreditare a ambasadorilor şi miniştrilor. Pentru înaltul comisar, documentul se numeşte **scrisoare de prezentare** (Letter of Introduction), cu aceeaşi valoare ca scrisorile de acreditare. Pentru nunţiul papal nu se dau scrisori de acreditare, bula prin care este numit constituie actul său de acreditare. Însărcinatul cu afaceri permanent nu prezintă scrisori de acreditare, ci o **scrisoare de cabinet** adresată ministrului afacerilor externe.

Între data sosirii şi cea a depunerii scrisorilor de acreditare, şeful de misiune agreat nu are întâlniri oficiale. El face o vizită ministrului afacerilor externe, căruia îi predă o copie de pe scrisorile de acreditare. Poate face, de asemenea, vizite decanului corpului diplomatic şi unor colegi mai apropiaţi.

Prezentarea scrisorilor de acreditare se face după regulile de ceremonial şi protocol ale statului acreditar. Pronunţarea unui discurs nu este o practică obligatorie.

Data prezentării scrisorilor de acreditare este decisivă pentru un şef de misiune diplomatică. Din acel moment dobândeşte investirea în funcţia sa oficială. Tot acel moment marchează locul său în ordinea de precădere a şefilor de misiune diplomatică. De la această regulă fac excepţie înalţii comisari, ale căror funcţii încep oficial la data sosirii lor în statul acreditar.

În relaţiile internaţionale pot să apară situaţii când devine necesar **reînnoirea acreditării**. Astfel de situaţii pot fi: schimbarea personalităţii de drept internaţional (două state fuzionează, un stat unitar devine stat federal); modificarea rangului misiunii diplomatice (din legaţie devine ambasadă); schimbarea constituţională prin care o monarhie devine republică (dacă statul acreditar o cere); schimbări de ordin politico-social (un nou guvern izvorât dintr-o revoluţie solicită reînnoirea acreditării).

Acreditarea şefului de misiune titular poate fi singulară sau multiplă. Acreditarea singulară este aceea în care şeful de misiune respectiv este acreditat într-o singură ţară. Acreditarea multiplă este aceea în care aceeaşi persoană este acreditată în mai multe state sau mai multe state acreditează aceeaşi persoană în calitate de şef de misiune diplomatică.

Acreditarea multiplă a apărut ca urmare a unor cerinţe de ordin politic. În sensul ei larg, acreditarea multiplă este posibilă în

diverse forme. Sunt cazuri în care un stat este reprezentat în aceeași țară de mai mulți trimiși. Astfel s-au petrecut lucrurile în timpul celui de-al doilea război mondial în relațiile anglo-americane când Anglia a fost reprezentată în SUA de un ambasador și de mai multe persoane cu rang de ministru. Se poate, de asemenea, ca statul să numească mai mulți reprezentanți la congrese și conferințe. Dar cele mai curente sunt situațiile în care un singur trimis reprezintă statul acreditant în mai multe țări sau organizații internaționale.

Acreditarea multiplă, denumită și acreditare concurentă sau concomitentă (concurrent accreditation) este o practică veche. Ea respectă valoarea regulilor aplicabile în orice acreditare. A fost codificată în Convenția de la Viena ca posibilă, stipulându-se regula obținerii acordului tuturor statelor acreditare.

În acreditarea multiplă, șeful de misiune are reședința permanentă într-unul din statele acreditare. Sunt și cazuri, dar mai rare, în care el are reședința permanentă în statul acreditant. În celelalte state acreditare pot exista sau nu misiuni diplomatice. Dacă există, atunci diplomatul cu gradul cel mai înalt este desemnat însărcinat cu afaceri an-interim. Șeful de misiune nerezident și diplomați de la misiune rezidenți sunt înscriși în lista corpului diplomatic. Dacă nu există misiune diplomatică, atunci se acreditează în țara respectivă, pe lângă șeful de misiune și alți diplomați de la misiunea existentă în statul acreditar de reședință a ambasadorului.

Foarte frecventă este acreditarea șefului de misiune și a personalului diplomatic de la o ambasadă și pe lângă o organizație internațională.

Acreditarea de către mai multe state a aceleiași persoane în calitate de șef de misiune este o idee mai veche, dar practica a apărut în 1960. Primele state care au stabilit ambasade comune în străinătate au fost țările africane membre ale Consiliului Înțelegerii (Benin, Burkina Faso, Côte d'Ivoire, Niger și Togo). În 1961 țările membre ale Uniunii africane și malgașe au semnat Convenția generală privind reprezentarea diplomatică în care s-a prevăzut expres numirea de reprezentanți comuni în statele terțe. Practica nu s-a dezvoltat. Din cele. aproximativ 5.000 de ambasade existente în statele lumii în deceniul anilor '80 doar 6 erau ambasade comune. Posibilitatea este însă reglementată și de Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961.

B. Personalul misiunii diplomatice

Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961 prevede, aşa cum am arătat mai înainte, că personalul misiunii diplomatice cuprinde trei categorii: personalul diplomatic, personalul administrativ şi tehnic şi personalul de serviciu.

1. Personalul diplomatic al misiunii

Funcţionarii politici care se ocupă de activităţi diplomatice sunt denumiţi "diplomaţi". Ei sunt o categorie distinctivă a funcţionarilor publici determinată de natura specifică a muncii lor. Pentru diplomat se mai folosesc şi denumirile de agent diplomatic, trimis, funcţionar diplomatic, care au toate aceeaşi semnificaţie.

În trecut denumirea de agent diplomatic era rezervată numai şefului de misiune. Regulamentul de la Viena din 19 martie 1815 a pus semnul egalităţii între agentul diplomatic şi şeful misiunii diplomatice. Mai târziu denumirea de agent diplomatic s-a extins şi la membrii personalului diplomatic. Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 18 aprilie 1961 precizează că prin expresia "agent diplomatic" se înţelege şeful misiunii sau un membru al personalului diplomatic al misiunii" (art. 1, lit. e). Calitatea de agent diplomatic are o dublă semnificaţie. Pe de o parte, el este funcţionar public al statului acreditant căruia i se aplică normele de drept intern ale acestuia. Pe de altă parte, el este mandatar al statului şi, ca urmare, i se aplică normele de drept internaţional.

Membrii personalului diplomatic se delimitează între ei după **rangul** (gradul) **diplomatic**. În ordine descrescătoare, de la cel mai înalt la cel mai mic, ierarhia diplomatică după rang cuprinde: ambasador extraordinar şi plenipotenţiar (sau alt şef de misiune titular, după specificul lor), ministru sau ministru-consilier, consilier, prim-secretar, secretar II, secretar III şi ataşat diplomatic.

O categorie importantă a membrilor personalului diplomatic este aceea a ataşaţilor de specialitate, care cuprinde: ataşatul militar, naval şi al aerului, ataşatul comercial, ataşatul de presă, ataşatul cultural, ataşatul financiar, ataşatul cu problemele migraţiei etc. Numirea de ataşat pentru activităţi specializate este o tendinţă modernă a practicii diplomatice. Ea a luat amploare după cel de-al doilea război mondial. Ataşaţii de

specialitate primesc rang diplomatic, cel mai frecvent consilier sau ministru consilier și conduc secțiile specializate ale misiunilor diplomatice. Nu trebuie confundați ataşații de specialitate cu ataşatul diplomatic, care este cel mai mic grad diplomatic. Ataşații de specialitate pot să nu fie diplomați de carieră. Ei sunt selectați dintre specialiști în domeniu respectiv și li se atribuie, la misiunea diplomatică, rang diplomatic. Convenția de la Viena din 1961 nu a făcut diferențe între membri personalului diplomatic care aparțin carierei diplomatice și cei care nu sunt diplomați de profesie.

Printre ataşații de specialitate un rol deosebit revine ataşatului comercial. Cel mai adesea el are rang de consilier și de aceea se mai numește și consilier economic. El provine, de regulă, din personalul ministerelor economice. În secția economică a misiunii diplomatice mai pot fi numiți, pentru a-l ajuta pe consilierul economic, secretari economici, cărora, de asemenea, li se poate acorda rang diplomatic de prim-secretar, secretar II sau secretar III. Cu toții sunt înscriși în personalul diplomatic al misiunii și pe lista corpului diplomatic.

Practica diplomatică în domeniul economic se îmbogățește permanent. În prezent capătă actualitate reprezentanțele diplomatice pe lângă organizațiile regionale de integrare economică. Pe lângă Uniunea Europeană există acreditați ambasadori și alți diplomați specializați.

Și mai răspândită este acreditarea diplomaților pe lângă organizațiile economice internaționale.

2. Personalul nediplomatic al misiunii

Personalul nediplomatic al misiunii este format din personalul administrativ și tehnic și personalul de serviciu. Convenția de la Viena din 1961 definește amândouă aceste categorii de personal. Prin expresia "membrii personalului de serviciu" se înțeleg membrii personalului misiunii angajați în serviciul clasic al misiunii. În această categorie intră: portarii, șoferii, îngrijitorii, menajerii, paznicii, grădinarii, bucătarii și alții.

Definirea noțiunilor "personal administrativ și tehnic" și "personal de serviciu" a fost făcută de Convenția de la Viena din necesitatea aplicării normelor de drept internațional, în deosebi imunități, privilegii și facilități, în mod adecvat acestui personal.

C. Efectivul misiunii diplomatice

Efectivul misiunii diplomatice este una dintre cele mai controversate probleme în teoria şi practica diplomatică. Se întâlnesc două opinii diferite. Unii susţin dreptul statului acreditant de a da misiunii diplomatice dimensiunile pe care le crede de cuviinţă. Alţii sunt de părere că dimensiunile personalului misiunii trebuie limitată. În favoarea limitării se aduc mai multe argumente. Se afirmă că în ultimul timp a crescut mult numărul misiunilor diplomatice şi al personalului lor. Această creştere creează statului acreditar dificultăţi în legătură cu protecţia diplomaţilor, cu localurile şi locuinţele pentru misiuni, scutiri vamale şi alte facilităţi. Personalul diplomatic acţionează prin contacte cu organele statului acreditar. Acesta trebuie să dispună de un personal numeros care să stea la dispoziţia lui. Efectivul şi atribuţiile misiunilor depind de starea relaţiilor bilaterale, care nu pot rămâne în afara controlului şi voinţei statului acreditar. În sfârşit, fiecare agent diplomatic se bucură de privilegii şi facilităţi. Statul acreditar nu poate fi obligat să acorde un asemenea tratament unui număr nelimitat de persoane.

În ultimii ani se manifestă o tendinţă de reducere sau limitare a efectivului misiunilor diplomatice de către statul acreditar. Cel mai adesea se stabileşte prin acord bilateral un anumit plafon. Dacă nu se face pe bază de acord, atunci se aplică principiul reciprocităţii.

Convenţia de la Viena din 1961 prevede posibilitatea pentru statul acreditar de a cere ca efectivul misiunii să fie menţinut în limitele a ceea ce el consideră ca rezonabil şi normal, având în vedere împrejurările şi condiţiile existente în acest stat şi nevoile misiunii în cauză.

D. Numirea membrilor misiunii diplomatice

Numirea membrilor misiunii diplomatice este un drept al statului acreditant. Acest drept este recunoscut şi de Convenţia de la Viena, în care se arată că "statul acreditant numeşte la alegerea sa personalul misiunii". Fiind de competenţa statului acreditant numirea se face potrivit dreptului său intern.

Fiecare ţară are propriul său sistem de numire a agenţilor diplomatici. În majoritatea statelor, dreptul de numire a şefilor de misiune este definit prin Constituţie. În SUA, ambasadorii sunt numiţi de

președinte, cu consimțământul Senatului. În Franța ambasadorii sunt numiți de Consiliul de Miniștrii. În Marea Britanie și țările Commonwealth-ului selecția se face de către MAE sau Consiliul de Miniștrii. În România, ambasadorii sunt numiți de președinte și confirmați de Senat. Dreptul internațional nu cuprinde norme în legătură cu specialitatea persoanelor care devin diplomați, fiecare stat fiind liber în alegerea acestora. Pentru ambasadori, există practica selecționării după criteriul profesional și criteriul politic. Diplomații de carieră sunt cei care s-au specializat în diplomație ca profesie. Ambasadorii numiți după criteriul politic se bucură de încrederea personală a conducerii care a luat puterea în stat. În SUA, de exemplu, există practica prezentării demisiei de către toți ambasadorii atunci când este ales un nou președinte, dându-se acestuia posibilitatea să aleagă, fie dintre cei existenți, de obicei cei de carieră, fie alții noi, legați de partidul care a câștigat alegerile.

Pentru ceilalți diplomați, în afara ambasadorilor, recrutarea se face prin concurs sau pe bază ad-hoc și criterii politice. Sunt unele condiții esențiale pe care trebuie să le îndeplinească diplomatul. El trebuie să fie cetățean al țării respective, să constituie persona grata pentru statul acreditar, să aibă calificare corespunzătoare și calități intelectuale și morale.

Consimțământul statului acreditar pentru personalul diplomatic numit de statul acreditant este obligatoriu. Pentru ceilalți diplomați însă, formele sunt mult mai puțin rigide decât în cazul șefului de misiune. Nu există formalitatea agrementului prealabil, consimțământul statului acreditar nu trebuie să fie neapărat explicit, el poate fi și implicit, acordându-se, de exemplu, viză de ședere, sau, odată notificată, acceptarea misiuni poate fi prezumată. De regulă, la nota de comunicare a numirii diplomatului, ministrul de externe al statului acreditar confirmă consimțământul sau printr-o notă de răspuns.

Libertatea statului acreditant de a numi personalul diplomatic al misiunii sale are unele limite. Una din limite este condiția ca agentul diplomatic să aibă cetățenia statului acreditant. Dacă el este cetățean al statului acreditar sau al unui stat terț trebuie să aibă consimțământul statului acreditar. O a doua condiție este respectarea reguli cu privire la efectivul misiunii diplomatice.

Un caz special de numire a personalului misiunii diplomatice este cel al **ataşatului militar, naval şi al aerului.** Pentru aceasta se cere

argumentul statului acreditar, ca în cazul şefului de misiune. Procedura de numire a lui se situează între aceea a şefului de misiune şi cea pentru personalul diplomatic. Statul acreditar poate să refuze argumentul pentru ataşatul militar, fără să fie obligat să explice motivele.

Pentru personalul nediplomatic cetăţenia statului acreditant nu este o condiţie. Acestuia nu i se aplică procedura persona non grata. Misiunea diplomatică este doar informată că nu sunt acceptabili. Pentru cetăţenii statului acreditar este necesară notificarea la Ministerul Afacerilor Externe. Pentru familiile membrilor misiunii diplomatice, controlul statului acreditar este şi mai redus. Se notifică la MAE sosirea şi plecarea lor.

Caracteristici specifice are numirea diplomaţilor şi a celorlalţi membri ai personalului misiunii care sunt cetăţeni ai statului acreditar. Sunt ţări care nu acceptă numirea ca agent diplomatic a unui cetăţean al său (Franţa, SUA, România şi altele). Alte ţări, printre care Anglia, Elveţia, Olanda acceptă această numire, dar statutul lui privilegiat este foarte limitat. Dificultăţile unei asemenea numiri rezidă în faptul că agentul diplomatic, bucurându-se de privilegii, nu poate fi atacat în justiţie, nici în faţa instanţelor statului acreditar, nici în faţa celorlalte state acreditante.

În practica actuală se face distincţiei între şeful de misiune şi personalul diplomatic, pe de o parte, şi personalul administrativ şi tehnic şi personalul de serviciu, pe de altă parte. Pentru prima categorie de personal se manifestă o tendinţă de descurajare a recurgerii la serviciile cetăţenilor străini. Pentru cea de-a doua categorie nu există asemenea tendinţe.

E. Încetarea funcţiei unui membru al misiunii diplomatice

Un membru al misiunii diplomatice se află la post pentru o perioadă determinată. Durata funcţiei sale de membru al misiunii diplomatice este o chestiune distinctă de existenţa misiunii. De aceea, încetarea misiunii diplomatice şi încetarea funcţiei agentului diplomatic sunt două lucruri deosebite.

Motivele posibile pentru încetarea funcţiei agentului diplomatic sunt multe: realizarea obiectivelor pentru care a fost trimis la post, rechemarea de către statul acreditant, expirarea scrisorilor de acreditare (dacă nu au fost de durată limitată), promovarea într-o clasă superioară,

ruperea relațiilor diplomatice, război între cele două state, cererea statului acreditar, desființarea misiunii diplomatice, demisia și altele.

Încetarea misiunii agentului diplomatic trebuie notificată. Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961 a reglementat această necesitate, arătând că statul acreditant trebuie să notifice că funcția agentului diplomatic a încetat, iar statul acreditar trebuie să notifice că refuză să recunoască, în continuare, agentul diplomatic ca membru al misiunii diplomatice.

O modalitate de încetare a funcției agentului diplomatic la cerea statului acreditar este declararea lui **persona non grata**. Motivele care fac statul acreditar să recurgă la această măsură extremă sunt diverse și greu de controlat. Cea mai frecventă dintre cauze este incorectitudinea în conduita agentului diplomatic, încălcarea gravă de către el a legilor statului de reședință sau înfăptuirea unui act care are ca efect discreditarea sa. Uneori măsura este dictată de rațiuni străine de persoana agentului diplomatic. Sunt frecvente cazurile când un diplomat este declarat persona non grata pentru a avertiza statul acreditant, a marca o atitudine sau ca răspuns la un act similar.

Procedura declarării persona non grata poate fi gradată în trei faze. Într-o primă fază se face sugestia de rechemare, în care demersul este confidențial și neformal. Această fază este însă obligatorie. Se poate trece direct la cerea de rechemare, care este un demers mai grav. Cererea se face pe căi diplomatice normale. Faza finală este expulzarea, care este măsura extremă intervenind fie în urma respingerii cererii de rechemare, fie datorită nerespectării termenului impus de statul acreditar.

Statul acreditant poate reacționa după împrejurări la măsura statului acreditar împotriva agentului său diplomatic: ia act de cerere și i se conformează, respinge cererea și ia măsuri de retorsiune.

Convenția de la Viena din 1961 admite (art. 9.) dreptul statului acreditar de a declara persona non grata un agent diplomatic, fără a trebui să motiveze hotărârea, precum și dreptul de a refuza să recunoască persoanei în cauză calitatea de membru al misiunii, dacă statul acreditant nu recheamă sau nu îl retrage într-un termen rezonabil.

Cea mai obișnuită cale de încetare a funcției de agent diplomatic este rechemarea lui de către statul acreditant. Așa cum la numirea și acceptarea membrilor misiunii diplomatice există deosebiri

de procedură între şeful misiunii diplomatice şi ceilalţi diplomaţi, tot astfel şi la rechemare.

Rechemarea şefului de misiune se face după o procedură solemnă, oarecum asemănătoare cu cea de la sosire dar cu efect invers acreditării. Documentul oficial prin care ea se efectuează poartă denumirea de **scrisori de rechemare**. Acestea emană de la şeful statului acreditant şi se adresează şefului statului acreditar. (Vezi Anexa nr. 4). Dacă scrisorile de rechemare nu sunt prezentate cu ocazia plecării definitive a şefului de misiune, ele pot fi prezentate de către succesorul lui.

V. Corpul diplomatic

Noţiunea de "corp diplomatic" are un sens mai restrâns şi unul mai larg. În primul sens, ea este uniunea şefilor de misiuni diplomatice de toate clasele acreditaţi într-un stat. În cel de al doilea, ea cuprinde totalitatea corpului diplomatic înscris în lista diplomatică, adică şefii misiunilor diplomatice, personalul diplomatic al tuturor misiunilor diplomatice şi soţiile acestora.

Lista diplomatică este întocmită de Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditar în mod periodic. Înscrierea unei persoane în lista Corpului diplomatic atestă, de regulă, statutul său diplomatic.

Instituţia Corpului diplomatic are o existenţă cutumiară, ea n-a fost reglementată prin convenţii internaţionale. Nu este un organ juridic constituit şi nu are personalitate juridică. Totuşi, Corpul diplomatic desfăşoară funcţii legale, acţiunile sale au caracter oficial. El este un organ internaţional, în sens strict, dar fără personalitate juridică.

Corpul diplomatic îndeplineşte anumite funcţii. Funcţia sa esenţială este reprezentativă, de participare la ceremoniile publice din statul acreditar. Dar mai îndeplineşte şi alte funcţii cum ar fi demersul în caz de violare a dreptului internaţional şi asigurarea colectivă a producţiei membrilor săi şi a privilegiilor lor.

Corpul diplomatic este prezidat de un **decan**. Ca regulă generală, decanul Corpului diplomatic este şeful de misiune cu cea mai mare vechime în post, din prima clasă a şefilor de misiune. Sunt şi unele excepţii de la această regulă. În unele state cu religie catolică, reprezentantul Vaticanului devine decan, indiferent de vechimea sa la post. O situaţie excepţională este în Corpul diplomatic de la Londra. Aici,

înalții comisari din țările Commowealth-ului nu pot deveni decani. La București, în anii '90 s-a trecut la desemnarea ca decan a reprezentantului Sfântului Scaun. Instituția decanului n-a fost nici ea reglementată prin tratate internaționale. Decanul îndeplinește, în general, funcții ceremoniale. De asemenea, poate prezenta eventuale note de protest, formulează doleanțe comune și recomandări colective statului acreditar, prezidează eventualele reuniuni ale Corpului diplomatic.

Între membrii Corpului diplomatic există raporturi protocolare. Își fac diverse comunicări, vizite, se invită la recepții, mese, acțiuni culturale etc. O situație specială este cea a diplomaților din statele care nu se recunosc reciproc. Între ei nu se realizează acțiuni protocolare. În situația țărilor care nu au relații diplomatice, dar pentru care nu se pun probleme de recunoaștere, diplomații pot avea relații protocolare între ei.

Ataşații militari, navali și ai aerului formează un corp distinct, recunoscut oficial. În practică se întâlnesc și alte grupări diplomatice (ataşați cu probleme economice, culturale, consulare), dar acestea nu au caracter diplomatic oficial.

Există grupări de șefi de misiune legate de organizațiile politice și regionale. Unele au decan de grup, dar nu sunt oficiale.

În Corpul diplomatic funcționează instituția **ordine de precădere**. Noțiunea de precădere sau ordine de precădere este preferința în ordine și în rang care trebuie urmată atunci când șefii misiunilor diplomatice se întâlnesc.

Practica precăderii are și ea o istorie. Înainte de Congresul de la Viena din 1815, ordinea de precădere era fixată ad-hoc de statul acreditar. Reprezentantului Vaticanului i se acorda precăderea superioară. Țările din aceeași alianță militară își acordau precădere. Congresul din 1815 a consacrat ca principiu de precădere vechimea la post. La fel s-a convenit la Congresul de la Aix-la Chapelle în 1818. Vechimea s-a considerat în aceeași clasă. S-a mai instaurat și o precădere de clasă, fiindcă șefii misiunilor diplomatice au fost clasificați atunci în patru clase.

Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961 a preluat reglementările anterioare, dar a reținut numai trei clase ale șefilor de misiune. În Convenție se precizează că șefii de misiune primesc rangul în fiecare clasă după data și ora la care și-au asumat funcțiile.

Prin urmare, ordinea de precădere se stabilește în practica diplomatică după clasa șefilor de misiune și data prezentării scrisorilor de

acreditare (respectiv scrisorile de cabinet pentru însărcinații cu afaceri titulari). Deci, mai întâi şefii de misiune din clasa ambasadorilor, nunților, înalților comisari şi înalților reprezentanți, în ordinea datei prezentării scrisorilor de acreditare, apoi şefii de misiune din clasa trimişilor, miniştrilor şi internunților, în ordinea datei prezentării scrisorilor de acreditare şi după aceea şefii de misiune din clasa însărcinaților cu afaceri titulari, în ordinea prezentării scrisorilor de cabinet. Însărcinații cu afaceri ad-interim vin în ordine după aceştia din urmă. Agenții diplomatici, alții decât şefii de misiune, iau precădere în cadrul clasei lor proprii pe baza notificării datei sosirii lor în statul de reşedință.

Ordinea de precădere a şefilor de misiune diplomatică în raport cu personalitatea statului acreditar nu este stabilită prin norme internaționale convenite. În practică, fiecare țară îşi stabileşte precăderea. Practica cea mai răspândită a fost ca şefii de misiune diplomatică să vină în ordine după şeful statului, şeful guvernului, preşedinții adunărilor (Cameră, Senat), preşedintele Înaltei Curți de Justiție şi ministrul afacerilor externe, însă înaintea celorlalți membri ai guvernului. În ultimul timp, s-a extins practica precăderii membrilor guvernului statului acreditar față de şefii misiunilor diplomatice.

VI. Posturile consulare

Relațiile consulare s-au stabilit între popoare dintr-o epocă îndepărtată. Instituția consulară, spun unii istorici ai relațiilor consulare, îşi are originea în vechii consules mercatorum cunoscuți în istoria oraşelor din evul mediu. Consulii care erau aleşi de obicei dintre membri comunității negustoreşti, îndeplineau, în primul rând, funcții de judecători sau arbitri în litigiile dintre comercianți sau dintre aceştia şi marinari. Consulii devin reprezentanți oficiali ai statelor în secolul al XVI-lea, când încetează a mai fi aleşi dintre membrii comunității locale. Atribuția lor de bază devine ocrotirea intereselor comerciale ale statului trimițător. În epoca modernă, evoluția instituției consulare este influențată de ansamblul factorilor economici, sociali şi politici. În prezent, statele au oficii consulare, constituite separat de misiunile diplomatice, sau ca secții în cazul acestora.

Raporturile consulare dintre state au fost reglementate pe plan internațional prin Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare din 24 aprilie 1963.

1. Stabilirea oficiilor consulare. Funcțiile consulare

În raportul consular intervine statul trimițător, cel care înființează oficiul consular, și statul de reședință (primitor), cel pe teritoriul căruia se stabilește oficiul consular.

Oficiul consular este un organ extern al statului trimițător pentru relații consulare. I se mai spune și misiune consulară, reprezentanță consulară sau post consular. Convenția de la Viena din 1963 folosește termenul de "post consular".

Convenția arată că un post consular nu poate fi stabilit pe teritoriul statului de reședință decât cu consimțământul acestui stat. Sediul postului consular, rangul și circumscripția sa sunt fixate de statul trimițător și supuse aprobării statului de reședință.

Consimțământul statului de reședință este principiul de bază care trebuie respectat la stabilirea unui post consular și la orice modificare a statutului acestuia. Dacă se deschide un viceconsulat, o agenție consulară în altă localitate decât sediul consulatului, sau dacă se deschide un birou, făcând parte dintr-un consulat existent, în afara sediului acestuia, este de consimțământul expres și prealabil al acestuia. Postul consular poate fi: consulat general, consulat, viceconsulat sau agenție consulară. Circumscripția consulară este teritoriul atribuit unui post consular pentru exercitarea funcțiilor sale.

Funcțiile exercitate de posturile consulare constau în:

a. protejarea intereselor statului trimițător și ale cetățenilor săi, persoane fizice sau juridice;
b. promovarea relațiilor comerciale, economice, culturale și științifice între cele două țări;
c. să se informeze, prin mijloace licite, despre viața economică, științifică și culturală din statul de reședință și să raporteze despre aceasta guvernului statului trimițător;
d. eliberarea de pașapoarte, vize și alte documente cetățenilor statului trimițător;
e. acordarea de ajutor și asistență cetățenilor statului trimițător;
f. să acționeze în calitate de notar și de ofițer de stare civilă, să exercite alte funcții similare și unele funcții administrative;
g. apărarea intereselor statului trimițător și ale cetățenilor lui în succesiunile de pe teritoriul statului de reședință;

h. apărarea intereselor minorilor şi handicapaţilor, cetăţeni ai statului trimiţător;
i. să reprezinte sau să asigure în faţa tribunalelor şi altor autorităţi ale statului de reşedinţă pentru a le apăra drepturile şi interesele;
j. a transmite acte judiciare şi extrajudiciare în conformitate cu acordurile internaţionale în vigoare;
k. exercitarea drepturilor de control şi de inspecţie asupra vaselor maritime, navelor fluviale şi avioanelor aparţinând statului trimiţător, precum şi asupra echipajelor lor;
l. acordarea de asistenţă navelor şi avioanelor, precum şi echipajelor lor; examinarea şi vizarea documentelor de bord; anchetarea incidentelor survenite în cursul călătoriei;
m. exercitarea oricăror alte funcţii menţionate în acordurile internaţionale dintre statul trimiţător şi statul de reşedinţă, sau care nu sunt interzise de legile şi regulamentele statului de reşedinţă.

Un post consular poate să exercite funcţii consulare şi într-un alt stat decât statul de reşedinţă, după ce s-a făcut notificarea corespunzătoare către statele interesate şi dacă acestea nu se opun. De asemenea, un post consular poate exercita funcţii consulare pentru un stat terţ în statul de reşedinţă, cu condiţia notificării corespunzătoare şi a acordului acestuia.

Postul consular îşi exercită funcţiile în localurile consulare. Convenţia de la Viena din 1963 arată că prin expresia "localuri consulare" se înţeleg clădirile sau părţile de clădiri şi terenul aferent care, indiferent în a cui proprietate de află, sunt folosite exclusiv pentru postul consular.

2. Personalul oficiilor consulare

Conţinutul noţiunilor referitoare la personalul postului consular este important pentru stabilirea drepturilor şi obligaţiilor acestora, mai ales în legătură cu imunităţile şi privilegiile consulare. Menţionăm precizările Convenţiei de la Viena în legătură cu aceste noţiuni.

Expresia "**membrii postului consular**" înseamnă funcţionarii consulari, angajaţii consulari şi membrii personalului de serviciu. Expresia "**funcţionar consular**" înseamnă orice persoană, inclusiv

șeful de post consular, însărcinat în această calitate cu exercitarea funcțiilor consulare. Expresia "**angajat consular**" înseamnă orice persoană angajată în serviciile administrative sau tehnice ale unui post consular. Expresia "**membru al personalului de serviciu**" înseamnă orice persoană afectată serviciului casnic al unui post consular. Expresia **"membrii personalului consular"** desemnează membrii postului consular cu excepția șefului postului consular.

Șefii de post consular se împart în patru clase:

1. consuli generali;
2. consuli;
3. viceconsuli;
4. agenți consulari.

a) Numirea și admiterea șefilor de post consular

Numirea șefilor de post consular este o prerogativă a statului trimițător, admiterea lui este prerogativa statului de reședință. Modalitățile de înfăptuire a acestor acte sunt fixate prin legile, regulamentele și uzanțele celor două state.

Documentul trimis de statul trimițător prin care se face numirea șefului de post consular se numește **patentă consulară** (Vezi Anexa nr. 5). Acest document atestă calitatea lui de șef de post consular, categoria și clasa sa, circumscripția consulară și sediul postului consular. Patenta consulară poate fi înlocuită cu un act similar sau printr-o notificare către statul de reședință, dacă acesta este de acord.

Nu există procedură specială pentru depunerea patentei consulare, așa cum se procedează cu depunerea scrisorilor de acreditare pentru șefii de misiuni diplomatice. Statul trimițător transmite patenta sau actul similar pe cale diplomatică sau pe orice altă cale potrivită.

Autorizația prin care statul de reședință admite pe șeful de post consular să-și exercite funcțiile este denumită **exequatur** (Vezi Anexa nr. 6). Statul de reședință poate furniza un exequatur fără a avea obligația să explice motivele. Funcțiile oficiale ale șefului de post consular încep din momentul obținerii exequatur-ului. Există însă și posibilitatea ca șeful de post consular să fie admis provizoriu în timp cât așteaptă exequatur-ul.

În cazul că postul șefului de post consular devine vacant, sau acesta este împiedicat să-și exercite funcțiile, un **gerant interimar**

poate acţiona cu titlu provizoriu de şef de post consular. Gerantul interimar trebuie notificat Ministerului de Externe al statului de reşedinţă, care trebuie să-şi dea consimţământul.

Între şefii de post consular se stabileşte o **ordine de precădere**, care este determinată, în fiecare clasă, după data acordării exequatur-ului. Geranţii interimari se situează ca ordine de precădere după toţi şefii de post consular. Şefii de post consular au precădere asupra funcţionarilor consulari care nu au această calitate.

b) Numirea membrilor personalului consular

Cu unele rezerve, statul trimiţător poate numi liber pe membrii personalului consular. Numirea se notifică statului de reşedinţă, precizându-se şi categoria funcţionarilor consulari, alţii decât şeful de post consular.

Notificarea la Ministerul Afacerilor Externe al statului de reşedinţă se face pentru toţi membrii postului consular, precum şi pentru persoanele din familia acestuia. Notificarea se face la numire, la sosire după numire, la plecarea definitivă sau încetarea funcţiei lor, inclusiv orice schimbări în statutul lor.

Efectivul personalului consular se stabileşte prin acord între cele două ţări. Dacă nu există un acord explicit în acest sens, statul poate cere ca efectivul să fie menţinut în limitele considerate de el ca fiind raţionale şi normale, având în vedere condiţiile din circumscripţia consulară şi nevoile postului consular în cauză.

Reglementările internaţionale se referă, de asemenea, la naţionalitatea funcţionarilor consulari. În principiu, aceştia trebuie să aibă naţionalitatea statului trimiţător. Dacă se alege un funcţionar consular dintre cetăţenii statului de reşedinţă, consimţământul acestuia trebuie obţinut în mod expres. Consimţământul statului de reşedinţă este necesar şi în cazul numirii ca funcţionar consular a unui cetăţean dintr-un stat terţ.

Ca şi pentru diplomaţi, statul de reşedinţă are dreptul să declare un funcţionar consular persona non grata, sau că orice alt membru al personalului nu este acceptabil. În acest caz, statul trimiţător trebuie să retragă de la post persoana respectivă. Dacă refuză să-l retragă într-un termen rezonabil, statul de reşedinţă poate, după caz, să retragă exequatur-ul persoanei în cauză sau să înceteze de a o considera ca membru al personalului consular.

Capitolul 5

COMUNICAREA – CALE DE REALIZARE A DEMERSULUI DIPLOMATIC

I. Funcțiile misiunii diplomatice

Misiunile diplomatice desfăşoară o activitate cuprinzătoare şi foarte variată care este determinată de starea relațiilor dintre statul acreditant şi statul acreditar. Cu cât sunt mai dezvoltate aceste relații, cu atât mai complexe sunt activitățile misiunii diplomatice.

Activitatea misiunii diplomatice trebuie să se încadreze în funcțiile ce îi revin, acestea fiind baza ei politico-juridică. Coordonatele de delimitare între funcții şi activitate sunt date de caracterul misiunii diplomatice, finalitatea urmărită şi acordul dintre statul acreditant şi statul acreditar.

Misiunea diplomatică este un organ de relații externe al unui stat pe teritoriul altui stat care pune, deci, față în față, cele două state. De aici a apărut necesitatea definirii şi precizării prin norme de drept internațional a sarcinilor lor.

În mod tradițional, agentul diplomatic şi apoi misiunea diplomatică au de îndeplinit funcții de reprezentare a statului, acționând ca purtător de cuvânt al guvernului şi canal de comunicare între organele de conducere ale celor două state, de informare asupra situației din statul acreditar şi de protejare a intereselor statului trimițător şi a cetățenilor săi. În prezent, misiunea diplomatică desfăşoară o gamă de activități incomparabil mai largă, funcțiile ei îmbogățindu-se în raport cu cele tradiționale. Ea are nu numai funcții politice şi juridice, ci şi comerciale, financiare şi industriale, culturale, umane, precum şi consulare.

Creşterea rolului misiunilor diplomatice în dezvoltarea cooperării internaționale – bilaterale şi multilaterale – a determinat necesitatea codificării funcțiilor lor prin înțelegeri internaționale. O astfel de înțelegere privind funcțiile misiunii diplomatice s-a realizat prin Convenția de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice. În articolul 3 al Convenției se prevede:

1. "Funcțiile misiunii diplomatice constau în special în:
   a) a reprezenta statul acreditant în statul acreditar;
   b) a ocroti în statul acreditar interesele statului acreditant şi ale cetățenilor săi, în limitele admise de dreptul internațional;
   c) a duce tratative cu guvernul statului acreditar;
   d) a informa prin toate mijloacele licite despre condițiile şi evoluția evenimentelor din statul acreditar şi a raporta cu privire la acestea guvernului statului acreditant;
   e) a promova relații de prietenie şi a dezvolta relațiile economice, culturale, ştiințifice între statul acreditant şi statul acreditar.
2. Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu poate fi interpretată ca interzicând misiunii diplomatice exercitarea funcțiilor consulare".

1. Funcția de reprezentare

Misiunea diplomatică reprezintă de drept statul acreditant având sarcina unei reprezentări generale. Funcția de reprezentare este una din cele mai vechi funcții şi se materializează într-un mod foarte variat. Participă la diverse forme ale vieții publice şi este autorizată să trateze în numele statului acreditant. Ea este exercitată cu proeminență de şeful misiunii diplomatice, dar şi de ceilalți membri ai personalului diplomatic. Misiunea diplomatică nu este subiect de drept internațional, ci numai organ exterior al statului pe care îl reprezintă. Statul acreditant răspunde de acțiunile întreprinse de misiunea diplomatică şi nu poate invoca depăşirea de către aceasta a mandatului care i s-a încredințat.

2. Funcția de negociere

Importanța acestei funcții decurge din faptul că negocierea este esența muncii diplomatice. În doctrina diplomatică unii au echivalat diplomația cu "negocierea permanentă". De asemenea, societatea contemporană traversează în prezent o epocă a negocierilor în care misiunile diplomatice sunt puternic ancorate.

Ca funcţie a misiunii diplomatice, negocierea are un sens larg cuprinzând negocierea propriu-zisă de acorduri şi înţelegeri, demersurile de toate felurile, dialogul cu organele statului acreditar.

Misiunea diplomatică duce negocieri cu statul acreditar ca unic mandatar al statului acreditant sau împreună cu delegaţii sosite din ţară. Amplificarea negocierilor şi specializarea lor crescândă fac necesară tot mai mult prezenţa specialiştilor veniţi din ţară în mod special pentru negocieri împreună cu misiunea diplomatică.

Prin natura funcţiei sale, şeful misiunii diplomatice este împuternicit să negocieze şi să autentifice acorduri bilaterale cu organele statului acreditar. Pentru negocieri el nu are nevoie de puteri depline, care sunt însă necesare pentru ceilalţi agenţi diplomatici. Şeful misiunii are nevoie de depline puteri doar pentru semnarea acordurilor.

Misiunea diplomatică are un rol important în negocierile oficioase, care le preced pe cele oficiale. Negocierile oficioase se realizează prin contacte în decursul cărora părţile îşi sondează în mod reciproc intenţiile. Desfăşurându-şi activitatea în statul acreditar, misiunea diplomatică se află în cea mai bună poziţie pentru sondaje printre organele acestuia privind poziţiile şi pregătirile lor pentru viitoarele negocieri.

3. Funcţia de observare şi informare

Una din activităţile cele mai importante ale misiunii diplomatice este să-şi informeze guvernul asupra evenimentelor care se petrec în statul acreditar, asupra orientărilor acestuia în politica internă şi externă. De asemenea, să informeze organele statului acreditar asupra situaţiei economice, sociale şi politice din propria ţară, a acţiunilor întreprinse sau care urmează să fie întreprinse de statul acreditant pe plan internaţional. Această informare cu două direcţii – statul acreditar şi statul acreditant – urmăreşte cunoaşterea reciprocă, înţelegerea şi dezvoltarea colaborării dintre ele.

Informarea organelor de conducere ale statului acreditant se face prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe folosind rapoartele şi informările trimise prin curierul diplomatic, precum şi operativ prin informări cifrate.

Culegerea de informaţii de către misiunea diplomatică şi informarea organelor ţării sale este considerată în zilele noastre ca legitimă. Convenţia de codificare a dreptului diplomatic precizează că

misiunile diplomatice au funcția de a se informa prin toate mijloacele licite despre condițiile şi evoluția evenimentelor din statul acreditar şi a raporta cu privire la acestea guvernului statului acreditant. Mijloacele licite de informare sunt contactele oficiale şi oficioase, cultivarea de relații prieteneşti, studierea presei şi a altor mijloace de informare în masă, schimbul de vederi, discuțiile cu diplomații altor țări şi altele. Sursa principală de unde misiunea obține informații sunt autoritățile țării de reşedință. Prin urmare, în diplomație se acționează numai pe căi licite. Aceasta este, de fapt, diferența fundamentală dintre diplomație şi spionaj, care acționează pe căi ilicite, secrete. Misiunea diplomatică trebuie să se conformeze normelor de drept internațional, care îi dau permisiunea să se informeze, dar numai prin mijloace legale.

4. Funcția de cooperare internațională

Rațiunea de a fi a misiunii diplomatice este de a contribui la dezvoltarea relațiilor dintre cele două țări. Convenția de la Viena din 1961 a codificat şi această funcție menținând rolul misiunii diplomatice de "a promova relații de prietenie şi a dezvolta relații economice, culturale şi ştiințifice între statul acreditant şi statul acreditar".

Formele de colaborare pe care misiunea le promovează sunt foarte diverse şi cuprind toate sferele relațiilor bilaterale. După cel de-al doilea război mondial, cu deosebire, misiunile diplomatice se ocupă tot mai intens de dezvoltarea relațiilor economice. Preocupări largi în acest domeniu au, de asemenea, misiunile permanente pe lângă ONU şi celelalte organizații internaționale.

5. Funcția de protejare a intereselor statului acreditant şi a cetățenilor acestuia – persoane fizice şi juridice

Protejarea intereselor statului pe care îl reprezintă şi a conaționalilor săi este o preocupare tradițională a misiunii diplomatice. Calea pe care se acționează este aceea a demersului diplomatic. Misiunea intervine pe lângă organele statului acreditar atunci când se întreprind măsuri care afectează interesele statului său, sau când conaționalii sunt supuşi arestării, expulzării, confiscării proprietății ori altor acte ilegale.

Această funcție a misiunii diplomatice este similară cu cea a reprezentanțelor consulare. Acolo unde există oficii consulare separate

de ambasadă, protejarea intereselor revine acestora în cea mai mare parte a cazurilor. În practica nouă a statelor, în cadrul misiunilor diplomatice există o secție consulară. Convenția de la Viena prevede că misiunile diplomatice pot exercita funcții consulare.

Misiunea diplomatică exercită protecția diplomatică. Expresia "**protecție diplomatică**" desemnează din punct de vedere juridic dreptul unui stat de a proteja pe cetățenii săi ori drepturile acestora în statul acreditar. Protecția diplomatică se exercită potrivit următoarelor reguli: actul de care se plânge cetățeanul lezat trebuie să fie licit, el trebuie să reprezinte violarea unui tratat sau a regulii standardului minim; cel lezat să aibă cetățenia statului acreditant; să se fi epuizat toate posibilitățile recursului intern. Statul protector are facultatea de a acționa sau de a se abține.

6. Alte funcții

Unele misiuni diplomatice exercită în statul acreditar protecția intereselor străine. Această funcție are la bază un acord între statul acreditant și statul ale cărui interese sunt protejate, precum și consimțământul statului acreditar. Există în practica diplomatică două sisteme de protecție a intereselor străine, unul cu titlu permanent și altul cu titlu provizoriu. În primul caz, misiunea diplomatică își asumă funcția protectoare pe o bază permanentă. De exemplu, între Elveția și Liechtenstein există un acord prin care misiunile diplomatice elvețiene exercită protecția intereselor celuilalt stat în toate țările în care acesta nu are reprezentanțe diplomatice. Protecția cu titlu provizoriu se asumă de misiunile diplomatice în caz de război, de rupere a relațiilor diplomatice și în alte situații.

O misiune diplomatică deosebită, cu funcții speciale, este nunțiatura apostolică. Ea are menirea să favorizeze relațiile dintre Vatican și guverne, și totodată, să vegheze asupra stării bisericii și să informeze Pontiful roman.

O problemă larg discutată în prezent pe plan internațional este aceea a protecției minorităților etnice. S-a pus întrebarea dacă agentul diplomatic are dreptul să se implice în activități de protecție a minorității etnice de aceeași origine cu cetățenii statului acreditant. Dreptul internațional nu recunoaște agentului diplomatic nici un fel de "drept", fiindcă ar însemna să accepte amestecul în treburile interne ale statului acreditar. Convenția de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice nu

prevede nici un fel de atribuții pentru misiunile diplomatice în legătură cu minoritățile etnice. Contactele misiunii diplomatice cu aceste minorități sunt de competența exclusivă a statului acreditar.

II. Comunicarea - la baza activității diplomatice

Activitatea misiunii diplomatice – în raport cu guvernul propriu și în relație cu statul acreditar – se desfășoară în trei faze: în prima fază ea primește instrucțiunile statului acreditant, în a doua îndeplinește sarcinile primite prin demersuri pe lângă organele statului acreditar, iar în faza a treia raportează guvernului său asupra modului în care a îndeplinit indicațiile primite și rezultatele obținute.

Ținând seama de aceste faze, se poate aprecia ca cea mai complexă dintre ele este faza a doua respectiv acțiunea întreprinsă de misiunea diplomatică pe lângă organele statului acreditar, care poartă denumirea de **demers diplomatic.**

Tocmai acest demers are la bază "ansamblul proceselor fizice și psihologice prin care se efectuează operația punerii în relație cu una sau mai multe persoane în vederea obținerii unor anumite obiective"[1], adică ceea ce se regăsește în **comunicare.**

Din definiția de mai sus rezultă că această comunicare acționează nu numai în cazul demersului diplomatic propriu – zis, ci și în contextul relațiilor ce se stabilesc între agenții economici pe plan internațional.

Este unanim recunoscut că teoria comunicării cunoaște o dezvoltare fără precedent în zilele noastre, că există numeroase definiții, clasificări ș.a. ale comunicării[2], însă din punct de vedere al teoriei și practicii diplomatice, interesează în mod deosebit, **comunicarea directă**, ca modalitate de transmitere a mesajului cu posibilitatea interlocutorilor de a se vedea, de a cunoaște imediat reacția generată de mesaj, transmis verbal, în scris sau mixt.

Mai în detaliu, este vorba **comunicarea directă reciprocă** (față în față), neexcluzându-se **comunicarea reciprocă indirectă** sau **interactivă** (prin intermediul radioului, telefonului), **unilaterală directă** (printr-o conferință) sau **unilaterală indirectă** (prin intermediul discului, suporturilor magnetice în mișcare, filmului, scrisorii).

---

[1] Laurențiu Șoitu, Comunicare și acțiune, Institutul European, Iași, 1997, pag. 7.

[2] Dan Popescu, Arta de a comunica, Editura Economică, 1998; Alexandru Puiu, Management internațional, Independența Economică, 2000

Unele din aceste genuri de comunicare stau la baza demersului diplomatic, care, ca şi comunicarea, se poate face verbal, scris sau mixt (mai întâi verbal şi apoi scris).

Demersurile verbale se fac sub formă de declarații (prezentarea unei intenții politice), notificare (punerea în gardă asupra unei stări de lucruri), reprezentare (nemulțumirea statului acreditant față de o acțiunea statului acreditar) şi comunicare (acte simple de informare).

Demersul scris se face prin note diplomatice. În practica diplomatică s-au încetățenit unele tipuri specifice de notă diplomatică, menite să reflecte, prin conținut şi formă, obiectivele pe care le urmăreşte demersul. Acestea sunt: nota verbală, nota semnată, scrisoarea personală, nota colectivă, aide-mémoire, memorandumul, schimbul de note şi ultimatumul.

Nota verbală este întocmită într-o formă impersonală, cu formule de curtoazie la început şi la sfârşit. Este redactată la persoana a treia, nu se semnează şi poartă sigiliul misiunii diplomatice. Formula de început este "Ambasada ... prezintă saltul său Ministerului Afacerilor Externe şi are onoarea de a-i face cunoscut ...", iar cea de sfârşit este: "Ambasada ... foloseşte acest prilej pentru a reînnoi Ministerului Afacerilor Externe înalta sa considerație" (Vezi Anexa nr. 7).

Nota semnată este un document mai solemn decât nota verbală. Începe cu "Domnule ministru" (respectiv funcția celui căruia se adresează) şi se încheie cu "Primiți, vă rog, Domnule ministru, asigurările înaltei mele considerațiuni" (Vezi Anexa nr. 8).

Scrisoarea personală are un caracter mai puțin protocolar şi mult mai personal, chiar amical. Poate fi adresată de şeful de misiune şefului de stat, primului ministru, ministrului afacerilor de externe sau altor funcționari de stat. Ea nu angajează statele ca în situația celorlalte note.

Nota colectivă este o formă de comunicare deosebit de solemnă, adresată de mai mulți şefi de misiune ministrului de externe al statului acreditar. Se foloseşte pentru cazurile care preocupă mai multe state în raporturile lor cu statul acreditar.

Aide-mémoire (pro-memoria) urmăreşte să expună în rezumat aspectele unei probleme pendinte între statul acreditant şi statul acreditar, să prezinte punctul de vedere al statului respectiv. Aide-mémoire-ul nu se semnează şi nu conține formule de curtoazie (Vezi Anexa nr. 9).

Memorandum-ul este asemănător aide-mémoire-ul, dar mai complet decât acesta sub raportul conținutului. Include istoricul problemei și al negocierilor, argumentele politice și juridice, argumentele în favoarea poziției statului în numele căruia se elaborează. Memorandum-ul poate fi adresat și mai multor state, celui acreditar și unor state terțe. El poate fi elaborat și distribuit atât de misiunea diplomatică, cât și de delegații la conferințele internaționale (Vezi Anexa nr. 10).

Schimbul de note se poate realiza între misiunea diplomatică și Ministerul Afacerilor Externe, între două delegații care au purtat tratative, între două reprezentanțe pe lângă organizațiile internaționale și în alte cazuri. Sunt două documente independente care consemnează un acord. Schimbul de note este modalitatea cea mai directă și operativă de a ajunge la un acord, practicat în mod frecvent în relațiile internaționale.

Ultimatumul este o notă sau un memorandum care conține o cerere expresă pentru un răspuns prompt, clar și categoric, într-un interval de timp. Este poziția ultimă și irevocabilă a unui stat pe care o comunică celuilalt stat într-o situație deosebită. De obicei, dar nu întotdeauna, ultimatumul implică amenințarea cu folosirea forței.

Demersul diplomatic, atât cel al misiunii diplomatice, cât și cel al Ministerului Afacerilor Externe, poate fi admis sau respins. Respingerea unei note diplomatice este un procedeu folosit în viața internațională contemporană, care este legată de perioadele de tensiune în raporturile dintre state. Respingerea unui demers diplomatic se face oral sau în scris, cu sau fără prezentarea de motivații.

III. Stilul și langajul diplomatic

Activitatea misiunii diplomatice se distinge nu numai prin conținut, ci și prin stilul ei. Ei îi este caracteristic **stilul diplomatic.** Noțiunea de stil diplomatic are două sensuri: unul de artă a diplomației, celălalt de ansamblu de norme care reglementează forma documentelor. În primul sens, stilul diplomatic presupune o expunere clară, limbaj concis și precis, fără înțelesuri echivoce, convingător, într-un mod logic și fără contradicții, alegerea tipului de notă diplomatică în funcție de natura problemei tratate. În al doilea sens, trebuie respectate regulile precise referitoare la terminologia care trebuie folosită în documente, respectiv formulele de curtoazie ținând seama de caracterul notei și mai ales de destinatar, când se impune

semnătura și când nu, folosirea limbajului potrivit. Importanța stilului diplomatic devine evidentă atunci când un demers este respins pentru simplul motiv că nu a fost redactat într-un limbaj corespunzător.

Legat de stilul diplomatic este și limbajul convențional care a apărut din necesitatea conducerii cu tact a relațiilor oficiale dintre state. Acest limbaj, folosit în practica diplomatică, trebuie bine cunoscut pentru corecta înțelegere a demersurilor diplomatice. Iată câteva formule de limbaj convențional. Când un guvern declară că "nu poate rămâne indiferent" față de un diferend internațional, sensul expresiei este că guvernul respectiv "va interveni în mod sigur" în acest diferend. Sau, dacă agentul diplomatic spune că guvernul său "privește cu îngrijorare" sau "privește cu mare îngrijorare", aceasta înseamnă că guvernul respectiv intenționează să adopte o linie politică fermă în problema respectivă. Dacă el afirmă că "în acest caz, guvernul meu se va simți obligat să reconsidere cu atenție poziția sa", aceasta înseamnă că relațiile normale sunt pe cale de a se transforma în raporturi ostile. Dacă spune că guvernul său "este obligat să formuleze rezerve cu privire la ...", trebuie înțeles că guvernul respectiv "nu va permite". Dacă se folosește formula "în acest caz, guvernul meu va fi obligat să considere propriile sale interese" sau "să ceară mână liberă" aceasta înseamnă că guvernul respectiv examinează posibilitatea ruperii relațiilor. Ori formula "guvernul meu este nevoit să-și decline orice răspundere pentru urmări", care trebuie înțeleasă în sensul că guvernul respectiv este pe punctul de a provoca un incident care va duce la un conflict militar. În sfârșit, dacă agentul diplomatic cere, în termeni politicoși un răspuns "până la orele... în ziua de...", într-o problemă gravă, aceasta înseamnă ultimatum.

În activitatea lor, misiunile diplomatice trebuie să se călăuzească după unele **principii** și **reguli**. Ele au menirea de a nu se amesteca în treburile interne ale statului acreditar. Trebuie să respecte constituția acestuia, să nu-i aducă ofense, să respecte regulile de etică și protocol, regulile de circulație, regulamentele sanitare, să nu abuzeze de privilegii și imunități. Agentul diplomatic nu trebuie să facă declarații care pot tulbura bunele relații ale statului acreditar cu statele terțe.

La rândul său, statul acreditar are unele îndatoriri față de misiunea diplomatică. El trebuie să-i faciliteze și să-i înlesnească activitatea manifestând o atitudine pozitivă de colaborare. În Convenția de la Viena (art. 25) se menționează că "statul acreditar asigură toate înlesnirile pentru îndeplinirea funcțiilor misiunii".

Capitolul 6

DIPLOMAȚIA PRIN ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE

Diplomația prin organizații internaționale este o formă nouă a diplomației, apărută în perioada contemporană a istoriei. Începuturile ei pot fi identificate istoric în secolul al XIX-lea. Este principala formă de diplomație multilaterală și i se mai spune și "noua diplomație", în comparație cu diplomația bilaterală, căreia i s-a zis "clasică" sau "tradițională".

Organizațiile internaționale constituie cadrul instituțional în care se desfășoară diplomația multilaterală. Acest cadru a devenit necesar pe măsură ce s-au dezvoltat relațiile dintre statele naționale, formate prin eliminarea fărâmițării medievale și apoi în procesul autodeterminării popoarelor. În secolul al XX-lea și cu deosebire după cel de-al doilea război mondial, când s-au destrămat imperiile, numărul statelor independente a crescut foarte mult. În Organizația Națiunilor Unite numărul țărilor membre a ajuns la 189 în 2000, față de numai 51 la crearea ei în 1945. În plus, mai există unele state independente, care nu sunt încă membre ale organizației mondiale. Este evidentă amploarea pe care o capătă diplomația prin organizații internaționale, nu numai ca urmare a creșterii numărului acestor organizații, dar și ca efect al numărului crescut al statelor participante la activitatea diplomatică în fiecare din organizațiile internaționale. Marea familie a comunității statelor lumii dispune prin organizațiile internaționale de o casă comună în care dezbat problemele și caută soluții pentru întărirea păcii și colaborării mondiale.

I. Noțiunea și caracteristicile organizației internaționale

Definită în termenii cei mai generali, organizația internațională este un cadru instituțional pentru colaborarea între părțile aderante, un centru în care se armonizează eforturile părților pentru atingerea unor scopuri comune. Părțile care aderă la organizația internațională sunt statele sau entități neguvernamentale. Natura organizației internaționale este, prin urmare, guvernamentală sau neguvernamentală.

Organizaţia internaţională de natură guvernamentală are propriile sale caracteristici definitorii, printre care:

1. Membrii organizaţiei sunt **statele.** Întrucât statele sunt suverane şi egale în drepturi înseamnă că organizaţia internaţională este o instituţie care îşi bazează întreaga activitate pe principiul egalităţii depline în drepturi a membrilor săi. Toţi membrii au aceleaşi drepturi şi obligaţii în cadrul organizaţiei. În Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite, de exemplu, se arată că "organizaţia este întemeiată pe principiul egalităţii suverane a tuturor membrilor ei" (art. 2.).

Organizaţiile internaţionale nu sunt organisme suprastatale. În activitatea lor îşi găseşte cea mai puternică afirmare conceptul de stat şi de naţiune. Bazându-şi existenţa pe acest concept, organizaţia internaţională nu are nimic în comun cu "teoria statului mondial", susţinută de unii teoreticieni în doctrina politico-diplomatică. În condiţiile societăţii contemporane, formarea "statului mondial" nu are consistenţă, este irealistă.

Prin urmare, organizaţia internaţională are obligaţia să respecte suveranitatea statelor membre, să nu-şi asume atribuţii suprastatale şi să nu instituie organisme supranaţionale. Ea nu poate lua hotărâri care privesc ordinea internă a statelor.

2. Organizaţia internaţională se constituie pe baza **adeziunii libere** a statelor membre. Nici un stat nu poate fi obligat să intre într-o organizaţie internaţională. Consimţământul fiecărui stat şi înţelegerea dintre statele interesate determină formarea şi existenţa organizaţiei.

Constituirea organizaţiei se face printr-o înţelegere realizată în cadrul uneia sau mai multor conferinţe la care se stabilesc scopurile şi obiectivele organizaţiei, membrii ei, competenţele organizaţiei, tipurile şi formele de activitate, modul de formare şi funcţionare al secretariatului şi organelor organizaţiei etc.

3. Organizaţia internaţională are o **existenţă permanentă.** La constituirea ei nu se stabileşte o perioadă dată de existenţă, ci se consideră că ea se înfiinţează pentru totdeauna. Scopurile şi obiectivele ei sunt perene, deoarece colaborarea internaţională va fi necesară atâta timp cât vor exista statele naţionale. Organizaţia are structuri, competenţe şi funcţionări cu caracter permanent, atribute stabilite prin tratatul multilateral de înfiinţare, având rolul unui centru de coordonare a acţiunilor şi de armonizare a eforturilor statelor membre în diverse domenii de activitate.

4. O organizație internațională are **personalitate juridică**, a cărei capacitate derivă nemijlocit din acordul statelor consemnat prin actul de constituire. Organizația are o personalitate distinctă, bucurându-se de autonomie funcțională. Ea nu dispune însă de o voință suverană, după cum nu posedă nici alte atribute specifice statelor. Voința ei exprimă voința majorității statelor membre. Organizația nu se substituie statelor, însă statele îi conferă atributele necesare realizării unor obiective de interes comun.

5. Rezoluțiile și deciziile organizației internaționale sunt, în principiu, recomandări și nu au caracter juridic obligatoriu. Precizarea că în principiu sunt recomandări este necesară pentru că sunt situații de excepție. Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU, de exemplu, sunt obligatorii.

6. În sfârșit, organizația internațională are **organe proprii și permanente.** Ea are un sediu permanent, un secretariat și alte organe de activitate. Nu există o structură unică pentru toate organizațiile, fiecare având organe specifice, cu denumiri proprii. Componența acestor organe este diferită, putând fi plenară, atunci când la lucrările organului respectiv participă toate statele membre ale organizației, sau restrânsă, atunci când în organul respectiv sunt aleși, prin rotație, un număr determinat de membrii ai organizației.

Cu caracteristicile de mai sus, organizațiile internaționale au apărut, așa cum am menționat deja, în secolul al XIX-lea. Gândirea politico-diplomatică privind organizarea internațională este însă mai veche. Francezul Pierre Dubois a afirmat principiul acestei organizări încă din secolul al XIV-lea. Emeric de Crucé a elaborat un proiect privind crearea unei organizații internaționale în secolul al XVI-lea, la care preconiza să participe și China. Immanuel Kant și alți gânditori au susținut idei interesante asupra organizării relațiilor internaționale. Pe baza practicii congreselor și conferințelor internaționale, s-a încetățenit tot mai mult ideea constituirii de organizații internaționale, ca formă superioară a organizării colaborării dintre state. Primele organizații cu participare universală create în secolul trecut au fost Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (U.I.T.), înființată în 1865, Organizația Meteorologică Mondială, în 1873 și Uniunea Poștală Universală (U.P.U), constituită în 1874. Acestea erau, după cum se observă din denumirea lor, organizații internaționale

specializate. În secolul al XX-lea apar multe organizații, printre care şi cele cu caracter universal şi general, menite să joace un rol istoric deosebit în viața internațională, respectiv Societatea Națiunilor (1919-1939) şi Organizația Națiunilor Unite, creată în 1945.

România a manifestat interes pentru participarea la activitățile organizațiilor internaționale chiar înainte de obținerea independenței de stat depline de la 1877. În 1874 a aderat la U.P.U., iar în 1875 la U.I.T., acte care constituie manifestări de stat independent. La Societatea Națiunilor, România s-a bucurat de mare prestigiu pentru participarea sa activă la soluționarea problemelor internaționale, fiind singura țară care a deținut, prin Nicolae Titulescu, două mandate consecutive în funcția supremă de preşedinte al Adunării acestei organizații. După cel de-al doilea război mondial, România a prezentat, de asemenea, la Organizația Națiunilor Unite şi în alte organizații internaționale inițiative care au întrunit o largă audiență şi apreciere internațională.

II. Categorii de organizații internaționale şi însemnătatea lor pentru societatea contemporană

În lumea de astăzi există o multitudine de organizații internaționale, din care peste 300 interguvernamentale şi peste 3.000 neguvernamentale. Ele se delimitează între ele după scopuri, obiectul activității, rază de acțiune şi alte criterii.

Cea mai importantă activitate pentru activitățile diplomatice este delimitarea organizațiilor internaționale în **guvernamentale** şi **neguvernamentale**. Aceasta are o importanță deosebită, nu numai teoretică, dar mai ales practică. Organizațiile guvernamentale angajează statele în acțiunile internaționale, ceea ce le imprimă autoritate şi eficiență concretă. Organizațiile guvernamentale pot negocia tratate internaționale, care devin juridic obligatorii. Organizațiile neguvernamentale nu au asemenea atribute şi, în consecință, nici acelaşi impact asupra vieții internaționale. Diplomația, prin natura şi funcțiile ei este organic legată de organizațiile internaționale guvernamentale. Activitățile din cadrul organizațiilor neguvernamentale nu intră în categoria activităților diplomatice.

Separația dintre organizațiile guvernamentale şi cele neguvernamentale nu exclude unele legături între ele. Organizațiile neguvernamentale joacă, desigur, şi ele un rol important în viața

internațională actuală. Nu întâmplător numărul lor a crescut la câteva mii şi creşte în continuare. Ele desfăşoară o activitate largă şi variată pe plan internațional, unele din ele de peste un secol. Constituind o vastă rețea, ele favorizează şi organizează schimbul de informații şi cunoştințe între țări contribuind astfel la dezvoltarea cooperării între acestea.

Legătura dintre organizațiile guvernamentale şi cele neguvernamentale se manifestă în statutul consultativ al acestora pe lângă cele dintâi. Din cele peste 3.000 de organizații neguvernamentale, mai mult de trei sute au statut consultativ pe lângă Consiliul Economic şi Social al ONU. Pentru rațiuni funcționale Consiliul a definit prin rezoluția sa 288(X) din februarie 1950 organizația neguvernamentală, precizând că "orice organizație internațională care nu este stabilită printr-un act interguvernamental va fi considerată drept organizație neguvernamentală". Printr-o altă rezoluție, adoptată în 1968, Consiliul a precizat că în categoria organizațiilor neguvernamentale pot intra şi organizațiile care acceptă membri desemnați de autorități guvernamentale, cu condiția ca aceşti membri "să nu afecteze libera exprimare a vederilor în organizațiile date". Consiliul Economic şi Social are mandat, în conformitate cu articolul 71 din Carta ONU, să încheie aranjamente corespunzătoare şi să ia orice măsuri potrivite pentru consultarea organizațiilor neguvernamentale care se ocupă cu probleme de competența sa.

După scopurile lor, organizațiile internaționale sunt **generale** şi **speciale.** Prin amploarea activităților sale, cea mai generală dintre organizațiile internaționale este Organizația Națiunilor Unite. Dintre organizațiile speciale, cele mai importante sunt instituțiile specializate ale ONU, organizații cu caracter guvernamental. Împreună, Organizația Națiunilor Unite şi instituțiile specializate ale Organizației Națiunilor Unite formează ceea ce se numeşte **Sistemul Națiunilor Unite**.

După obiectul activității lor, organizațiile internaționale sunt politice, economice, sociale, culturale, ştiințifice, ecologice şi militare. Dacă ne referim numai la domeniul militar, trebuie menționat că în perioada postbelică viața internațională politico-militară a fost dominată de confruntarea a două mari blocuri militare: Organizația Tratatului de la Varşovia (OTV) şi Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). Dispariția OTV la începutul deceniului '90 a dus la dispariția "războiului rece", cu consecințe favorabile pentru pace, securitate şi colaborare internațională.

După raza lor de acțiune geografică, organizațiile internaționale sunt **mondiale** și **regionale**. Organizațiile din sistemul ONU și altele sunt mondiale.

În afara categoriilor de mai sus, organizațiile internaționale mai pot fi, după posibilitatea statelor de a deveni membre, **deschise** și **închise.** În statutul organizațiilor deschise se prevede că aderarea la ele este deschisă oricărui stat. Cele închise nu au asemenea prevedere. Unele organizații sunt prin natura lor regională limitate la țările din zonă.

Doctrina politico-diplomatică contemporană acordă organizațiilor internaționale o atenție tot mai mare dat fiind rolul crescând al acestora în viața internațională. Se întărește concepția privind rolul organizațiilor internaționale ca garant al păcii și securității internaționale, de centru al promovării cooperării între țările lumii - în cele mai diverse domenii. Organizațiile internaționale constituie cadrul cel mai favorabil în care statele își exprimă pe bază de egalitate pozițiile lor cu privire la problemele vieții internaționale. În acest cadru se desfășoară cele mai importante negocieri privind soluționarea problemelor respective. Organizațiile internaționale constituie laboratorul în care se elaborează marile programe de colaborare internațională, menite să sprijine progresul economic și social al tuturor națiunilor lumii. Bilanțul rezultatelor lor confirmă utilitatea organizațiilor în viața internațională actuală. Preocuparea statelor membre pentru creșterea rolului și perfecționarea activității organizațiilor internaționale ilustrează cel mai elocvent necesitatea lor ca parte organică a mecanismelor societății contemporane.

III. Diplomația prin organizațiile internaționale

Rețeaua largă de organizații internaționale permite și stimulează desfășurarea unor activități multiple și variate. Sintetizate, aceste activități se concentrează pe expunerea poziției statelor în problemele internaționale, negocierile pentru armonizarea acestor poziții, convenirea de măsuri și programe de acțiune pentru întărirea păcii și colaborării internaționale. Cadrul instituțional optim pentru aceste activități, verificat de experiența internațională ca promotor activ al cooperării tuturor țărilor lumii, este sistemul Națiunilor Unite.

A. Diplomația globală

1. Activitățile Organizației Națiunilor Unite

În sistemul Națiunilor Unite rolul primordial revine Organizației Națiunilor Unite (ONU), care este cel mai reprezentativ forum cu vocație de universalitate. ONU a fost creată la Conferința de la San Francisco, din iunie 1945, când a fost semnată Carta organizației. Carta ONU a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945, ceea ce a făcut ca ziua de 24 octombrie să devină "ziua ONU". Carta ONU precizează în articolele 1 și 2 care sunt scopurile și principiile organizației mondiale.

Scopurile Organizației Națiunilor Unite sunt următoarele: să mențină pacea și securitatea internațională; să dezvolte relațiile prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de ele însele; să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural și umanitar; să fie un centru de armonizare a eforturilor națiunilor pentru atingerea scopurilor comune.

Principiile pe care se bazează activitățile ONU sunt următoarele: egalitatea suverană a statelor membre; îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate prin Cartă; rezolvarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea, securitatea internațională și justiția să nu fie puse în primejdie; abținerea, în relațiile internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei; ajutorul statelor membre pentru acțiunile întreprinse de ONU în conformitate cu prevederile Cartei și abținerea de a sprijini statul împotriva căruia ONU întreprinde o acțiune preventivă sau de constrângere; neamestecul ONU în chestiuni care aparțin competenței interne a unui stat.

Activitățile ONU se desfășoară prin organele sale, dintre care principalele sunt: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul.

Adunarea Generală este organul cel mai reprezentativ al ONU, fiind alcătuită din membrii organizației. Ea asigură participarea pe bază de deplină egalitate a tuturor statelor membre la activitățile

organizației. Adunarea Generală poate discuta orice chestiuni sau cauze care intră în prevederile Cartei.

Adunarea Generală se întrunește anual în sesiuni ordinare și în sesiuni extraordinare sau speciale atunci când membrii organizației cad de acord asupra acestui lucru.

O semnificație deosebită a avut sesiunea specială la nivel de șefi de stat și guvern, intrată deja în istoria ONU sub denumirea "Adunarea Mileniului", care a dezbătut provocările ce stau în fața omenirii în noul mileniu. Adunarea Generală a adoptat rezoluția 55/2 din 15 septembrie 2000 intitulată "United Nations Millennium Declaration".

Adunarea Generală inițiază studii și face recomandări pentru promovarea cooperării internaționale în domeniul politic, încurajarea dezvoltării progresive a dreptului internațional și codificarea lui, promovarea cooperării în domeniile economic, social, cultural, învățământ și sănătate, sprijinirea înfăptuirii drepturilor omului și libertăților fundamentale. Adunarea primește și examinează raporturile anuale ale celorlalte organe ale Națiunilor Unite, precum și bugetul organizației.

Adunarea Generală adoptă rezoluții prin vot, cu majoritate simplă sau majoritate de două treimi. Carta ONU prevede în articolul 18 problemele importante pentru care adoptarea se face cu majoritate de două treimi a membrilor prezenți și votanți. Fiecare stat membru are dreptul la un vot, manifestându-se și pe această cale egalitatea deplină a membrilor organizației. Votul este deschis sau secret. Pentru majoritatea problemelor votul este deschis. Numai pentru alegerea membrilor organelor principale ale ONU se folosește votul secret.

Adunarea Generală își desfășoară activitatea în ședințe plenare și pe comisii: Comisia pentru dezarmare și securitate internațională (Comisia I-a), Comisia economică și financiară (Comisia a II-a), Comisia pentru probleme sociale, umanitare și culturale (Comisia a III-a), Comisia pentru problemele politice speciale și decolonizare (Comisia a IV-a), Comisia pentru problemele administrative și bugetare (Comisia a V-a) și Comisia juridică (Comisia a VI-a).

În afara comisiilor principale, Adunarea Generală își creează organe specializate și organisme subsidiare permanente, universale sau cu o competență mai restrânsă, cum sunt: Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Programul Națiunilor Unite pentru Mediu

(UNEP), Centrul Națiunilor Unite pentru Așezăminte Umane (HABITAT), Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), Comisia Mondială pentru Alimentație (WFC), Institutul Națiunilor Unite pentru Formare și Cercetare (UNITAR), Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Controlul Internațional al Drogurilor (UNDCP), Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite pentru Femei (UNIFEM), Institutul Internațional de Cercetare și Formare pentru Progresul Femeii (UNSTRAW), Universitatea Națiunilor Unite (UNU).

În timpul sesiunilor, lucrările Adunării Generale a ONU sunt conduse de un birou, compus dintr-un președinte, 17 vicepreședinți și președinții comisiilor principale. România a deținut președinția Adunării Generale la Sesiunea a XXVII-a din 1967.

Consiliul de Securitate este organ principal al ONU cu importante atribuții pentru menținerea păcii și securității internaționale. El este alcătuit din 15 membri ai ONU, dintre care 5 membri permanenți: China, Franța, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Rusia și Statele Unite ale Americii. Ceilalți zece membri sunt aleși pe o perioadă de doi ani, pe criteriul reprezentării geografice prin rotație. Hotărârile Consiliului de Securitate, altele decât cele de procedură, se adoptă cu votul afirmativ a nouă membri, cuprinzând și voturile concordante ale tuturor membrilor permanenți. Prin urmare, membri permanenți ai Consiliului au drept de veto.

Consiliul de Securitate poate ancheta orice diferend sau orice situație care ar putea duce la fricțiuni internaționale sau ar putea da naștere unui diferend. Consiliul constată existența unei amenințări împotriva păcii, a unei încălcări a păcii sau a unui act de agresiune și face recomandări sau ia hotărâri asupra măsurilor ce trebuie luate, inclusiv folosirea forței armate. Cel mai recent caz a fost hotărârea de folosire a forței armate împotriva Irakului, ca urmare a agresiunii și ocupării de către acesta a Kuwaitului. Când Consiliul de Securitate decide adoptarea unor măsuri de constrângere cu folosirea forței armate, membri ONU sunt obligați, pe baza prevederilor Cartei, să pună la dispoziția Consiliului, la cererea acestuia, forțele armate necesare pentru crearea forței internaționale.

Consiliul de Securitate are atribuții importante, alături de Adunarea Generală, în inițierea și desfășurarea operațiunilor ONU pentru menținerea păcii. Acestea sunt acțiuni întreprinse de ONU cu

forţe armate şi civile în regiuni în care au izbucnit conflicte militare, cu misiunea de a se instala ca tampon între părţile beligerante şi a favoriza în acest fel soluţionarea paşnică a diferendului.

Consiliul Economic şi Social (ECOSOC – prescurtare de la Economic and Social Council) este organul principal al ONU menit să promoveze cooperarea economică şi socială internaţională. El este alcătuit din 54 de membri, aleşi pe termen de trei ani.

Funcţiile ECOSOC constau în elaborarea sau iniţierea de studii privind problemele internaţionale în domeniul economic, social, cultural, al învăţământului, sănătăţii şi alte domenii conexe, precum şi prezentarea de recomandări în aceste probleme Adunării Generale, membrilor ONU şi instituţiilor specializate interesate; prezentarea de recomandări pentru respectarea efectivă a drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale; pregătirea, spre a fi supuse Adunării Generale de proiecte de convenţii în probleme de competenţa sa; încheie cu instituţiile specializate acorduri stabilind condiţiile în care acestea sunt puse în legătură cu ONU, acorduri care sunt supuse aprobării Adunării Generale, coordonează activitatea instituţiilor specializate prin consultări cu ele şi recomandări adresate lor, Adunării Generale şi membrilor ONU; obţine rapoarte regulate din partea instituţiilor specializate şi comunică Adunării Generale observaţiile sale asupra lor; dă informaţii şi asistenţă, la cerere, Consiliului de Securitate.

ECOSOC are anual o scurtă sesiune organizatorică la New York şi o sesiune de fond de 4-5 săptămâni, alternativ la New York şi Geneva. Consiliul şi-a creat o reţea de organe subsidiare, comisii şi comitete tehnice. La lucrările ECOSOC pot participa, fără drept de vot, statele care nu sunt membre ale Consiliului şi reprezentanţii instituţiilor specializate. De asemenea, ECOSOC poate lua orice măsuri potrivite pentru consultarea organizaţiilor neguvernamentale care se ocupă cu probleme de competenţa sa.

Consiliul Economic şi Social are, ca organe regionale subsidiare, cinci comisii economice: Comisia economică pentru Africa, Comisia economică pentru Europa, Comisia economică şi socială pentru Asia şi Pacific, Comisia economică pentru America Latină şi Caraibe, Comisia economică şi Socială pentru Asia de Vest. Toate sunt comisii economice ale Naţiunilor Unite. Ele dezbat problemele economice şi stabilesc programe de cooperare economică

pentru zona respectivă. Activitățile lor sunt concrete, stimulând fluxurile economice regionale. Multe proiecte de cooperare regională s-au inițiat şi realizat prin intermediul acestor comisii. Comisiile regionale au, la rândul lor, o serie de organe subsidiare specializate.

Consiliul de Tutelă este un organ principal al ONU, creat pentru a aplica sub autoritatea Adunării Generale, sistemul internațional de tutelă, care cuprinde teritoriile care au fost desprinse din statele inamice, ca urmare a celui de-al doilea război mondial, şi teritoriile care au fost supuse în mod voluntar acestui sistem de către statele care au răspuns de administrarea lor. Principalele obiective ale Consiliului de Tutelă au fost: promovarea progresului politic, economic şi social al popoarelor din teritoriile sub tutelă şi evoluția lor spre independență, încurajarea respectării drepturilor omului şi dezvoltarea sentimentului de independență a popoarelor, asigurarea în aceste teritorii a unui tratament egal în chestiunile de ordin social, economic şi comercial. La crearea ONU, numărul teritoriilor incluse în sistemul internațional de tutelă era important. Accesul lor la independență a făcut ca în prezent să nu mai rămână în acest sistem nici un teritoriu. De aceea, în cadrul reformei ONU s-a propus realocarea de noi activități Consiliului de Tutelă.

Curtea Internațională de Justiție (CIJ) este principalul organ judiciar al ONU, funcționând pe baza unui statut propriu, care face parte integrantă din Carta ONU. CIJ se compune din 15 judecători aleşi concomitent de Adunarea Generală şi Consiliul de Securitate pe o perioadă de nouă ani. Ei sunt jurişti de competență recunoscută în domeniul dreptului internațional. Nu pot fi aleşi judecători la CIJ în acelaşi timp doi cetățeni ai aceleiaşi țări. Membri CIJ se bucură, în exercițiul funcțiunii lor, de privilegii şi imunități diplomatice. În atribuțiile Curții intră rezolvarea diferendelor pe care statele i le supun, precum şi darea unor avize consultative. La cauzele pe care le judecă CIJ pot fi părți numai statele. Jurisdicția Curții în materie contencioasă este facultativă, însă statele pot accepta, cu sau fără rezerve, printr-o declarație prealabilă, depusă la Secretariatul CIJ, jurisdicția obligatorie a Curții. Unele tratate internaționale prevăd jurisdicția obligatorie a Curții. Sediul CIJ este la Haga.

Secretariatul este un organ principal al ONU, condus de secretarul general, cel mai înalt funcționar al organizației. Ca organ

executiv, secretarul general este chemat să ducă la îndeplinire hotărârile Adunării Generale, ale Consiliului de Securitate și ale celorlalte organe.

Secretarul general al ONU este ales pe o perioadă de cinci ani de Adunarea Generală, la propunerea Consiliului de Securitate. Din 1997 secretar general al ONU este Kofi A. Annan (Ghana).

Secretariatul ONU este organizat pe departamente, conduse de un secretar general adjunct, direcții, oficii, birouri etc. Aparatul Secretariatului este format din funcționari internaționali ONU. Numărul acestora este foarte mare și în ultimii ani s-a ridicat mereu problema reducerii lui.

2. Activitățile instituțiilor specializate ale Națiunilor Unite

Instituțiile specializate ale ONU sunt organizații internaționale înființate prin acorduri interguvernamentale care au, potrivit statutelor proprii, largi atribuții internaționale în domeniile economic, social, cultural, al învățământului, sănătății și alte domenii conexe. Fiecare instituție specializată posedă caracteristici proprii și competențe particulare.

Denumirea de "instituții specializate" stabilită prin Carta ONU, desemnează instituțiile puse în legătură cu Națiunile Unite. Punerea în legătură cu Națiunile Unite înseamnă, conform articolului 63 al Cartei, că instituțiile specializate încheie cu Consiliul Economic și Social al ONU acorduri stabilind condițiile în care se desfășoară relațiile lor cu Națiunile Unite. Aceste acorduri sunt supuse aprobării Adunării Generale a ONU. Consiliul Economic și Social coordonează activitatea instituțiilor specializate prin consultări cu ele și prin recomandări adresate lor, Adunării Generale și membrilor ONU. ECOSOC primește rapoarte regulate din partea instituțiilor specializate și comunică Adunării Generale observațiile sale asupra acestor rapoarte.

Instituțiile specializate ale ONU sunt următoarele: Fondul Monetar Internațional (FMI), creat în 1944, cu sediul la Washington; "Grupul Băncii Mondiale" din care fac parte: Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), fondată în 1944, cu sediul la Washington, Asociația Internațională pentru Dezvoltare (AID), Corporația Financiară Internațională (CFI), Agenția Multilaterală pentru Garantarea Investițiilor (MIGA) și Centrul Internațional de Soluționare a Disputelor Internaționale (CISDI); Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO), înființată în

1945, cu sediul la Roma; Organizația Internațională a Muncii (OIM), reorganizată în 1946, cu sediul la Geneva; Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), creată în 1946, cu sediul la Paris; Uniunea Poștală Universală (UPU), creată în 1874, primește statutul de instituție specializată a ONU în 1947; cu sediul la Geneva; Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (UIT), înființată în 1865, a primit statutul de instituție specializată a ONU în 1947, cu sediul la Geneva; Organizația Aviației Civile Internaționale (OACI), înființată în 1947, cu sediul la Montreal; Organizația Meteorologică Mondială (OMM), constituită în 1947, cu sediul la Geneva; Organizația Mondială a Sănătății (OMS), fondată în 1946 și devenită instituție specializată în 1947, cu sediul la Geneva; Agenția Internațională pentru Energia Atomică (AIEA), înființată în 1957, cu sediul la Viena; Organizația Maritimă Internațională (OMI), care funcționează din 1959, cu sediul la Londra; Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI), creată în 1967, cu sediul la Geneva; Organizația Mondială de Turism (OMT), creată în 1970, cu sediul la Geneva; Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (FIDA), creat în 1976, cu sediul la Roma; Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), transformată în 1975 din organ al Adunării Generale a ONU în instituție specializată cu sediul la Viena.

De la intrarea sa în funcțiune, 1 ianuarie 1995, Organizația Mondială a Comerțului (OMC), cu sediul la Geneva, a negociat cu ONU obținerea statutului de instituție specializată.

Prin urmare, legătura dintre instituția specializată și ONU este o legătură juridică, având la bază un acord internațional. În afară de această relație, între ele există o legătură de acțiune. Instituțiile specializate sunt asociate la activitățile ONU în diverse domenii. Ele devin, de exemplu, agenții de execuție a programelor de asistență tehnică a ONU în domeniile lor de specializare.

Statele membre ale ONU au dreptul, dar nu și obligația, de a face parte din instituțiile specializate. Admiterea se face după o procedură variabilă de la o instituție la alta. De asemenea, în instituțiile specializate pot fi membri și state care nu sunt membre ale ONU. Votul poate fi și el diferit față de sistemul "o țară un vot" existent la ONU. La FMI și BIRD, de exemplu, statele membre au un număr de voturi legat de cota de participare.

Instituțiile specializate sunt organizații cu autonomie proprie, cu organe proprii de conducere și mijloace financiare (bugete) distincte. Organul suprem al instituțiilor specializate poartă diferite denumiri; adunare generală (OMPI), adunare (OMCI, OACI), adunare mondială (OMS), consiliu (BIRD), congres mondial (OMM), congres (UPU), conferință (OIM, FAO, UNESCO, AIEA) și altele. Fiecare are un secretariat propriu și organe (comitete, consilii etc.) care conduc activitatea organizației între două sesiuni anuale.

Instituțiile specializate desfășoară o largă activitate în domeniile lor specifice cu rezultate importante pentru colaborarea internațională. România este membră a tuturor instituțiilor specializate ale ONU și s-a remarcat printr-o participare activă având unele inițiative pentru promovarea cooperării în folosul creșterii și dezvoltării economice.

B. Diplomația regională

În cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea, s-a afirmat o nouă diplomație, care poate fi definită cu titlul generic de **diplomație regională,** desfășurându-se pe structuri la nivel continental și structuri subregionale, adică pe zone ale continentelor.

Carta ONU admite organizațiile regionale destinate a se ocupa cu problemele privind menținerea păcii și securității internaționale care sunt susceptibile de acțiuni cu caracter regional, cu condiția ca asemenea organizații, precum și activitatea lor să fie compatibile cu scopurile și principiile ONU. Carta cere ca despre acțiunile lor în scopul păcii și securității internaționale organizațiile regionale să informeze permanent Consiliul de Securitate.

1. Diplomația prin organizațiile continentale

Principalele structuri ale diplomației regionale de dimensiune continentală s-au format în Europa, Africa și America.

1.1. În Europa, vocație continentală au OSCE și Consiliul Europei

a) Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE) s-a constituit la 1 ianuarie 1995 prin transformarea Conferinței pentru Securitate și Cooperare Europeană (CSCE) din conferință în organizație.

Specificul OSCE este calitatea de membru al organizației obținută în procesul specific al cooperării și securității europene la care au participat statele europene, împreună cu SUA și Canada (din America de Nord) și statele asiatice, devenite independente prin destrămarea URSS în 1991. Prin urmare, membri OSCE sunt 45 țări europene, 2 nord-americane și 8 asiatice.

Diplomația regională prin OSCE urmează competențele organizației în domenii importante pentru viitorul continentului, precum prevenirea conflictelor și operațiunile de menținere a păcii, controlul armamentelor, dezarmarea și creșterea încrederii și securității, cooperarea pe plan economic, cultural, umanitar, ecologic și în alte domenii de interes comun.

Instituțiile OSCE sunt: Consiliul Miniștrilor, Adunarea Parlamentară, Consiliul Permanent și Secretariatul.

b) Consiliul Europei este o organizație interguvernamentală și interparlamentară europeană creată în 1949. Orice stat european poate deveni membru al Consiliului Europei cu condiția ca el să accepte principiul supremației legii.

Consiliul Europei urmărește în mod deosebit: apărarea drepturilor omului și democrației pluraliste; favorizarea conștientizării și valorizării identității culturale europene pronunțându-se împotriva oricărei forme de intoleranță; căutarea de soluții pentru problemele societății (minorități, xenofobie, intoleranță, protecția mediului înconjurător, bioetică, droguri etc.); sprijinirea țărilor membre în vederea punerii în practică și consolidării reformelor politice, legislative și constituționale cu ajutorul unor programe de cooperare.

Sistemul organismelor Consiliului Europei este cadrul de desfășurare al diplomației europene. El cuprinde:

1. Consiliul Miniștrilor.
2. Adunarea Parlamentară.
3. Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa (CPLRE).
4. Secretariatul.
5. Conferințele ministeriale de specialitate.

România este membră a Consiliului Europei de la 7 octombrie 1993.

1.2. În Africa, de natură continentală este Organizația Unității Africane (OUA).

Organizația Unității Africane (OUA) a fost înființată în 1963 și cuprinde în prezent toate țările de pe continentul african.

Carta OUA prevede ca structură o adunare, un consiliu, un secretariat permanent, comisii speciale. Sediul său se află la Addis-Abeba (Etiopia).

Activitățile OUA se concentrează pe:

- prevenirea și soluționarea conflictelor, inclusiv prin folosirea forțelor de menținere a păcii;
- cooperarea în toate domeniile pentru eliminarea subdezvoltării.

La 3 iunie 1991, șefii de stat și guvern ai țărilor OUA au semnat la Abuja (Nigeria) un tratat de instituire a Comunității Economice Africane (CEA) în scopul promovării dezvoltării economice, sociale și culturale, precum și pentru integrarea economiilor africane în vederea creșterii economice prin forțe proprii și a dezvoltării endogene și durabile. CEA va fi realizată în șase etape pe o perioadă care să nu depășească 34 de ani de la intrarea în vigoare a tratatului (12 mai 1994).

2. Diplomația prin organizațiile subregionale

După cel de-al doilea război mondial, au luat naștere pe toate continentele o multitudine de organizații economice subregionale cu un conținut specific formelor de integrare. Diplomația a fost și continuă să fie un factor promotor al constituirii și dezvoltării activităților acestor organizații.

Ingeniozitatea diplomatică s-a concretizat într-o diversitate a formelor de integrare menite să răspundă intereselor economice ale țărilor participante. În acest sens s-au constituit: zone de comerț liber, uniuni vamale, zone de cooperare economică, piețe comune, uniuni economice, monetare.

Diplomația integrării economice se regăsește mai pregnant în următoarele principale organizații subregionale:

a) Europa: Uniunea Europeană, Asociația Europeană a Liberului Schimb, Cooperarea Economică în zona Mării Negre, Comunitatea Statelor Independente, Asociația Central-Europeană a Liberului Schimb, Uniunea Vamală a Țărilor Baltice, Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană.

b) America: Acordul Nord-American pentru Comerț Liber (NAFTA), Asociația de Integrare Latino-Americană, Piața Comună a Americii Centrale, Piața Comună a Conului de Sud (MERCOSUR), Grupul Andin, Comunitatea Caribiană.

c) Africa: Uniunea Arabă a Magrebului, Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest, Comunitatea Economică a Statelor Africii Centrale, Comunitatea Est-Africană, Piața Comună a Africii Australe și de Est, Comunitatea pentru Dezvoltarea Africii Australe.

d) Asia și Pacific: Piața Comună Arabă, Organizația de Cooperare Economică, Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), Asociația Sud–Asiatică de Cooperarea Regională, Forumul Pacificului de Sud.

În afara organizațiilor cu caracter economic dintre care au fost menționate mai sus cele mai importante, pe plan subregional există și alte mecanisme instituționale în domeniile social, umanitar, cultural, științific, ecologic și altele prin care se desfășoară o importantă diplomație subregională.

IV. Contribuția diplomației prin organizații internaționale la dezvoltarea cooperării economice mondiale, la asigurarea păcii și întărirea securității internaționale

Organizația Națiunilor Unite și toate celelalte organizații internaționale acționează în domeniile lor specifice, pe căile și mijloacele de care dispun, pentru realizarea scopurilor și obiectivelor prevăzute în Carta ONU.

1. Menținerea păcii și întărirea securității internaționale este vitală pentru existența însăși a societății contemporane. De aceea, preocuparea majoră a organizațiilor internaționale a fost și rămâne prevenirea și eliminarea războiului din viața internațională, rezolvarea prin mijloace politice a diferendelor dintre state, asigurarea securității pentru toate națiunile lumii.

În perioada "războiului rece" de după cel de-al doilea război mondial, organizațiile internaționale au acționat pentru prevenirea unui nou război mondial. Dezbaterile la ONU au fost în toți anii concentrate cu precădere pe problemele menținerii păcii. Tema centrală dezbătută a fost dezarmarea generală. S-au creat organisme internaționale pentru convenirea de înțelegeri pentru dezarmare. O activitate diplomatică uriașă s-a desfășurat pentru realizarea dezarmării. Deși nu toate negocierile de dezarmare s-au realizat prin

organisme ONU, organizația mondială a urmărit cu atenție toate negocierile și le-a încurajat.

Au fost încheiate Tratatul de Neproliferare a Armelor Nucleare (1968), Tratatul de interzicere a experiențelor cu arme nucleare (1963), Tratatul de interzicere a armelor chimice, tratatele americano-ruse privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și reducerea rachetelor strategice. ONU a proclamat deceniul 1971-1980 ca Deceniu al dezarmării, cu scopul de a intensifica negocierile pentru dezarmare și a realiza noi măsuri concrete în această direcție. În 1978, Adunarea Generală a ONU s-a întrunit într-o sesiunea extraordinară pentru examinarea situației pe planul dezarmărilor și al negocierilor de dezarmare, iar în 1988, tot în sesiune extraordinară a examinat problemele dezarmării-dezvoltării.

O contribuție deosebită a adus ONU la reglementarea politică a diferendelor dintre state și eliminarea unor focare de conflict regionale. Adunarea Generală a adoptat o declarație specială privind reglementarea pașnică a diferendelor, care întărește prevederile Cartei privind această problemă. Mecanismul prin care s-a realizat cel mai mult această contribuție au fost operațiunile ONU pentru pace. Aceste operațiuni sunt acțiuni întreprinse de ONU cu forțe armate și personal civil în regiuni în care au izbucnit conflicte militare, cu misiunea de a se amplasa ca tampon între părțile beligerante și a favoriza în acest fel reglementarea pe cale pașnică a diferendului. Forțele ONU pentru pace au fost folosite în Balcani (1946-1949), Indonezia (1947-1948), Palestina (1948-1956), Còreea (1951-1953), Sinai (1956-1967), Liban (1958), Zair (1960-1964), Iranul de Vest (1962-1963), Yemen (1963-1965), Cipru (1964-1973), India – Pakistan (1965-1966), Sinai (1973-1979).

La finele anului 2000, existau încă 14 misiuni ONU de menținere a păcii, printre care cele din zonele Caşmir (din 1948), Cipru (din 1974), Înălțimile Golan (din 1974), Liban (din 1978), Afganistan (din 1988), America Centrală (din 1989), Bosnia-Herțegovina (din 1992), Angola, R.D. Congo.

Operațiunile ONU în aceste zone au fost de două categorii: forțe de menținere a păcii și misiuni de observatori. Prima categorie implică prezența de trupe ONU în zonă, cea de a doua doar de observatori militari. Efectivul trupelor depinde de la situație la situație. Misiunile de observatori sunt reduse ca număr de militari.

Multe din operațiunile ONU pentru pace au contribuit efectiv la menținerea liniștii în zonă în vederea soluționării politice a conflictelor. Dintre cele mai recente operațiuni, operațiunile ONU în Namibia constituie o realizare importantă. ONU a pregătit această țară pentru independență, care a fost proclamată în 1990. Operațiunile din Cambodgia au fost, de asemenea, încheiate cu reglementarea situației din această țară.

Operațiunile ONU de menținere a păcii se deosebesc de acțiunea militară de reprimare a unei agresiuni hotărâtă de Consiliul de Securitate pe baza prevederilor Cartei ONU (Capitolul VII). Operațiunile de menținere a păcii sunt întreprinse numai cu consimțământul statului sau al statelor pe teritoriul cărora se execută, atât în privința operației în sine, cât și a competenței naționale a forțelor. În aceste operațiuni sunt folosite forțe militare din țările mici și mijlocii. Acțiunile militare de reprimare a unei agresiuni se întreprind cu forțe militare în primul rând din țările care sunt membri permanenți ai Consiliului de Securitate.

Operațiunile de menținere a păcii sunt permanent în atenția Organizației Națiunilor Unite. La cererea Consiliului de Securitate, secretarul general ONU a prezentat un raport, intitulat "Agendă pentru pace" în care se fac propuneri pentru mai buna organizare a acestor activități. Un loc aparte se acordă în raport diplomației preventive. Se arată că până acum operațiunile ONU au intervenit numai după izbucnirea conflictelor. Pentru menținerea păcii și asigurarea securității internaționale sunt necesare și operațiuni ale ONU, în diverse forme, înainte de declanșarea conflictelor armate.

Conceptul și practica operațiunilor de menținere a păcii este o creație a Organizației Națiunilor Unite. Preocupări de acest gen au însă și organizațiile regionale – Organizația Statelor Americane (OSA), Organizația Unității Africane (OUA), Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE).

2. Promovarea **cooperării economice internaționale** este una din preocupările majore ale organizațiilor internaționale. Comunitatea internațională este conștientă de faptul că asigurarea păcii și securității internaționale este nu numai o chestiune politico-militară, ci și una economică, din ce în ce mai mult economică. Starea economică a majorității țărilor lumii, care nu asigură un nivel de viață decent,

progresul și civilizația lor, este o permanentă sursă de instabilitate, de amenințări la pace și securitate. Tocmai de aceea, organizațiile internaționale au pus în centrul activității lor sprijinirea eforturilor naționale pentru dezvoltare. În organizațiile internaționale s-au auzit permanent semnale de alarmă, afirmându-se pe bună dreptate că, în zilele noastre, pacea înseamnă dezvoltare.

Desigur, factorul determinant al dezvoltării unei țări rămâne efortul național. Dar cooperarea internațională poate să vină în sprijinul acestui efort, ca un factor complementar pentru dezvoltare. Organizațiile internaționale acționează pe baza acestui principiu.

Organizația Națiunilor Unite, cu organele și organismele sale, instituțiile specializate ale ONU și celelalte organizații internaționale sunt tot atâtea direcții de acțiune și domenii de cooperare internațională în folosul dezvoltării, al progresului economic și social pentru toate națiunile lumii.

Deseori se spune că domeniul economic este cel mai fertil dintre domeniile de acțiune ale organizațiilor internaționale. Rezultatele obținute în cooperarea economică internațională ar fi o dovadă în acest sens. Și, într-adevăr, prin organizațiile internaționale s-au întreprins nenumărate acțiuni cu efecte concrete pentru dezvoltarea multor țări.

Un prim rezultat important al organizațiilor internaționale este constituirea lor într-un cadru organizat de dezbatere a problemelor economiei mondiale și luare a hotărârilor necesare întăririi cooperării internaționale. Fiecare organizație este un forum în care orice țară poate să-și exprime poziția, să fie sau nu de acord cu măsurile care se propun, în funcție de interesele sale. Numai și pentru faptul că oferă statelor posibilitatea de a-și spune cuvântul, organizațiile internaționale sunt de importanță deosebită pentru fiecare dintre ele și pentru toate, luate împreună.

Dar ONU și celelalte organizații internaționale reprezintă nu numai atât pentru omenire. Ele sunt și cadrul în care convin reglementarea raporturilor dintre ele, stabilirea unor norme, a codurilor de conduită valabile pentru toate țările. Într-o lume complexă ca cea contemporană, fără asemenea reglementări viața internațională nu se poate desfășura normal. De aceea, eforturile organizațiilor internaționale au fost tot mai mult îndreptate spre negocierea de convenții internaționale prin care să se reglementeze pe baza unor principii noi relațiile economice dintre state. Adunarea

Generală a ONU a adoptat de-a lungul istoriei sale de peste jumătate de secol o mulțime de declarații, rezoluții și alte documente importante în care se consemnează principiile care să guverneze statele în relațiile dintre ele.

Convențiile internaționale, semnate de state după negocieri sub egida ONU, constituie, de asemenea, momente marcante în viața economică internațională.

Activitatea organizațiilor internaționale nu se limitează la dezbateri și adoptarea de documente conținând norme de drept internaționale. Aceste organizații s-au remarcat și prin programele lor de acțiune în scopul promovării cooperării internaționale. ONU a adoptat, începând cu anii 1960, sistemul de strategie – program denumit "Deceniul ONU pentru dezvoltare". Adunarea Generală ONU a stabilit pentru fiecare din cele patru decenii de până acum o strategie specifică și un program de acțiune adecvat. Cel de-al patrulea Deceniu ONU pentru dezvoltare (1991-2000), ca și cele anterioare, a decepționat. Foarte multe programe de acțiune se desfășoară prin instituțiile specializate ale ONU și alte organizații guvernamentale și neguvernamentale.

Reforma ONU, lansată la finele secolului XX, are printre obiectivele sale fundamentale întărirea cooperării economice internaționale în condițiile globalizării. Adunarea Generală are în ultimii ani un punct special pe ordinea sesiunilor sale intitulat: "Globalizare și interdependență". La "Adunarea Mileniului", reuniune a șefilor de stat și guvern din țările membre ONU în septembrie 2000, întărirea cooperării internaționale a fost reafirmată ca obiectiv central al preocupărilor pentru o lume a prosperității tuturor națiunilor. Declarația adoptată cu acest prilej exprimă această voință politică.

În finanțarea internațională a dezvoltării, agențiile operaționale ale ONU au o pondere restrânsă. Prin contribuțiile voluntare ale statelor, agențiile ONU acumulează unele resurse financiare constituite în Grupul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, format din Programul Națiunilor Unite pentru dezvoltare, Fondul ONU pentru populație, Fondul ONU pentru copii și Programul Alimentar Mondial. Din aceste fonduri se execută proiecte în favoarea țărilor în curs de dezvoltare constând în studii, formarea cadrelor, trimiterea de experți, proiecte de preinvestiții, centre de cercetare etc. Fondurile alocate diverselor țări membre ale ONU pe această cale sunt nerambursabile.

Mult mai importantă pentru finanţarea internaţională a dezvoltării este contribuţia instituţiilor financiare multilaterale. Această categorie de instituţii cuprinde Grupul Băncii Mondiale, Fondul Monetar Internaţional precum şi băncile regionale, respectiv Banca Africană pentru Dezvoltare, Banca Asiatică pentru Dezvoltare, Banca Caraibiană pentru Dezvoltare, Banca Interamericană pentru Dezvoltare şi Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare.

3. Organizaţia Naţiunilor Unite şi alte organizaţii internaţionale desfăşoară activităţi importante în legătură cu **dezvoltarea socială** în lume. La ONU, problemele sociale se discută în Comisia a III-a a Adunării Generale şi Consiliul Economic şi Social al ONU.

Principalul domeniu al activităţilor sunt drepturile omului. Dezbaterea problemelor legate de drepturile omului are loc, cu deosebire, în Comisia pentru drepturile omului, care a fost constituită încă din 1946. Ca organism subsidiar al Comisiei a fost creată o subcomisie pentru minorităţi şi problemele tineretului.

În 1948 Adunarea Generală a ONU a adoptat Declaraţia drepturilor omului, care stă la baza activităţilor internaţionale în domeniul social. Pe baza Declaraţiei s-au adoptat în 1966, după două decenii de negocieri, principalele pacte cu privire la drepturile omului: Pactul internaţional asupra drepturilor economice, sociale şi culturale şi Pactul internaţional asupra drepturilor civile şi politice ale omului. S-au adoptat, de asemenea, şi alte instrumente internaţionale importante, printre care: Declaraţia privind acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor coloniale (1960), Declaraţia drepturilor copilului (1959), Declaraţia privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1963). Declaraţia privind eliminarea discriminărilor faţă de femei, Declaraţia Naţiunilor Unite privind promovarea în rândul tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc şi înţelegere între popoare (1965) şi altele.

Respectarea drepturilor omului este în prezent una din problemele cel mai larg dezbătute în organizaţiile internaţionale, atât în cele guvernamentale, cât şi în cele neguvernamentale. În organele şi organismele ONU, statele membre prezintă periodic informaţii asupra modului în care sunt aplicate pactele internaţionale care privesc drepturile omului.

În 1986, Adunarea Generală a ONU a adoptat "Declaraţia privind dreptul la dezvoltare", în care, în art. 1, consfinţeşte că dreptul

la dezvoltare este un drept uman inalienabil în virtutea căruia orice ființă umană și toate popoarele sunt îndreptățite să participe, să contribuie și să se bucure de dezvoltarea economică, socială, culturală și politică, în care toate drepturile umane și libertățile fundamentale pot fi pe deplin realizate.

În legătură cu respectarea drepturilor omului au apărut în ultimul timp unele abordări noi. Una din acestea este legarea acordării asistenței internaționale de înfăptuire a drepturilor omului. Poziția statelor față de această abordare este diferită. Țările nealiniate, de exemplu, au considerat la ședința Biroului de coordonare al mișcării (Bali, Indonezia, 14-15 mai 1992) ca inoportună condiționarea ajutorului financiar acordat de țările dezvoltate de respectarea drepturilor omului.

4. Organizațiile internaționale s-au afirmat în societatea contemporană și prin rolul lor de promotori ai **colaborării culturale și științifice internaționale**. Principalul centru al diplomației culturale multilaterale este organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), care a luat ființă în 1946 ca instituție specializată a ONU. Principalele obiective ale activităților UNESCO sunt următoarele: promovarea cooperării intelectuale, stimularea dezvoltării educației de toate gradele și răspândirea culturii; sprijinirea progresului, răspândirii și aplicării științelor în procesul dezvoltării. Conferința generală a UNESCO din 1965 a adoptat Declarația asupra principiilor colaborării culturale internaționale, din care se inspiră răspunderea guvernelor, autorităților, asociațiilor și organizațiilor internaționale pentru activitățile culturale.

Organizația Națiunilor Unite a desfășurat și ea prin organele și organismele sale activități importante în domeniul științei și culturii, cu deosebire privind aplicarea științei și tehnologiei în folosul dezvoltării. În 1979 s-a ținut la Viena Conferința Națiunilor Unite pentru știință și tehnologie în folosul dezvoltării la care s-a convenit un program de acțiune de colaborare pe plan internațional. În sistemul ONU funcționează o comisie pentru știință și tehnologie în folosul dezvoltării.

În afara sistemului ONU, există o rețea vastă de organizații internaționale care contribuie la dezvoltarea colaborării culturale și științifice internaționale, toate angajându-se în marele proces al eforturilor omenirii în direcția progresului și civilizației.

V. Participarea României la activitatea organizațiilor internaționale

România este membră a Organizației Națiunilor Unite de la 14 decembrie 1955. Ea este, de asemenea, membră a tuturor instituțiilor specializate ale ONU și a multor altor organizații internaționale guvernamentale și neguvernamentale. Participă la activitățile tuturor acestor organizații cu scopul promovării intereselor sale naționale și pentru a-și aduce contribuția la întărirea păcii și colaborării internaționale.

Poziția României cu privire la problemele internaționale este exprimată, în primul rând, la sesiunile anuale ale Adunării Generale a ONU și la sesiunile ordinare ale instituțiilor specializate. De regulă, delegația română la sesiunea ONU este condusă de ministrul afacerilor externe. În discursul său, ministrul român expune poziția țării în principalele probleme internaționale. La sesiunile instituțiilor specializate și în celelalte organizații internaționale, șefii delegațiilor române prezintă poziția țării pe problemele specifice ale organizațiilor respective.

O activitate importantă a desfășurat și desfășoară România în organele și organismele ONU și altor organizații internaționale. Țara noastră a deținut președinția Adunării Generale a ONU în 1967 prin ministrul său de externe. A fost membră de câteva ori a Consiliului de Securitate, a Consiliului Economic și Social, precum și a altor comisii, comitete, grupuri de lucru și alte organisme.

Contribuția României la dezbaterea și soluționarea problemelor internaționale a acoperit o gamă largă de subiecte, care prezintă interes atât pentru ea, cât și pentru întreaga comunitate internațională. Delegațiile române au inițiat multe acțiuni care au fost reținute și consemnate în declarații și rezoluții ale organizațiilor internaționale. Dintre inițiativele delegațiilor române de-a lungul istoriei participării României la activitățile organizațiilor internaționale au găsit o largă audiență cele privind acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene, elaborarea principiilor de colaborare economică internațională, promovarea în rândul tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare (pe baza căreia Adunarea Generală a adoptat o declarație cu acest subiect), rolul științei și tehnologiei în dezvoltarea națiunilor și necesitatea de a întări cooperarea economică și tehnico-științifică

între state, reglementarea prin mijloace paşnice a diferendelor dintre state, consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume, creşterea rolului ONU în menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, în dezvoltarea colaborării între toate naţiunile, în promovarea dreptului internaţional în relaţiile dintre state, precum şi altele.

O altă expresie a contribuţiei României la colaborarea prin organizaţiile internaţionale este organizarea în capitala ţării a unor reuniuni internaţionale. România a găzduit la Bucureşti Conferinţa mondială a populaţiei şi un număr mare de reuniuni cu caracter tehnic şi de specialitate.

Economia noastră naţională a beneficiat de buna colaborare dintre România şi programele de asistenţă tehnică ale ONU şi instituţiilor specializate. Proiecte de preinvestiţii în valoare de câteva zeci de milioane de dolari au fost executate în ţara noastră din fondurile Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). La rândul său, România contribuie cu experţi, la acordarea de burse şi, în alte forme, la activităţile de asistenţă tehnică a ONU.

România are misiuni permanente pe lângă Organizaţia Naţiunilor Unite (New York), Oficiul ONU şi instituţiile specializate (Geneva), Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură (Roma) şi Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică şi Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (Viena). La Bucureşti există reprezentanţe, ale ONU, ale unor instituţii specializate şi organizaţii europene.

România parcurge în prezent o etapă de profunde transformări structurale în toate domeniile de activitate internă şi în raporturile sale internaţionale. În această etapă, ea are nevoie mai mult decât oricând de o colaborare eficientă cu organizaţiile internaţionale. Există în acest sens, un potenţial important de care aceste organizaţii dispun şi pe care ţara noastră trebuie să-l folosească. O diplomaţie penetrantă, utilizând mijloace şi mecanisme inspirate de arta diplomatică, poate atrage sprijinul lor pentru cerinţele actuale urgente ale progresului nostru economico-social, contribuind, totodată, la afirmarea României în rândurile naţiunilor lumii ca factor activ de pace, securitate, înţelegere şi cooperare internaţională.

Capitolul 7

DIPLOMAȚIA AD-HOC

Funcțiile diplomației, respectiv de reprezentare, negociere, colaborare, informare și apărare a intereselor statului și cetățenilor săi, se realizează în cele mai diverse forme, metode și procedee, pe o bază permanentă sau temporară. Denumirea de diplomație ad-hoc desemnează acele forme de diplomație la care statele recurg, în mod temporar, pentru înfăptuirea unor obiective determinate.

Diplomația ad-hoc a apărut ca o cerință a dinamicii vieții internaționale, ale cărei probleme nu pot fi rezolvate doar prin formele și organele permanente ale diplomației, cum sunt misiunile diplomatice și organizațiile internaționale. Dinamica vieții internaționale se manifestă, pe de o parte, printr-o, amplificare deosebită a situațiilor care trebuie rezolvate pe căi diplomatice, iar, pe de altă parte, prin creșterea complexității și specificității acestor situații, cărora numai formele clasice, permanente ale diplomației nu le pot face față. Cu alte cuvinte, dialogul diplomatic în societatea contemporană necesită numai o bună pregătire generală, ci și una de specialitate, la care partenerii sunt profund cunoscători ai domeniului specific de activitate. Mai ales în prezent, când știința și tehnica avansată își pune tot mai puternic amprenta asupra relațiilor internaționale, activitatea diplomatică "se tehnicizează", purtătorii ei trebuind să fie oameni de specialitate.

În doctrina și practica diplomatică au fost și sunt în continuare discuții asupra delimitării noțiunii și a conținutul diplomației ad-hoc. O dezbatere pe această temă a avut loc și în cadrul Comisiei de drept internațional, care a fost înființată printr-o rezoluție a Adunării Generale a ONU din 1947. Membrii Comisiei sunt specialiști de drept internațional, aleși pe un mandat de cinci ani. Obiectivul Comisiei este dezvoltarea progresivă a dreptului internațional și codificarea acestuia. Comisia de drept internațional n-a dat o definiție diplomației ad-hoc, dar a convenit că ea vizează misiunile speciale, conferințele diplomatice și trimișii itineranți.

Pornind de la considerentele Comisiei de drept internațional și opiniile multor autori din doctrina diplomatică se poate spune că diplomația ad-hoc se exercită prin: a) misiuni speciale; b) conferințe internaționale; c) trimiși itineranți și d) birouri temporare.

I. Misiunile speciale

Misiunile speciale joacă un rol crescând în viaţa internaţională. Misiunea specială este "o misiune temporară, reprezentativă, trimisă de stat pe lângă un alt stat, cu consimţământul acestuia din urmă, pentru a trata cu el chestiuni determinate sau pentru a îndeplini, pe lângă el, o anumită sarcină"[1]. Misiunea este constituită de unul sau mai mulţi reprezentanţi ai statului trimiţător, dintre care unul este desemnat şef de misiune. Ea mai poate cuprinde personal diplomatic, tehnic, administrativ şi de serviciu.

Între misiunile speciale şi misiunile permanente, cum sunt misiunile permanente pe lângă ONU şi alte organizaţii internaţionale, există asemănări şi deosebiri. Ca asemănări, amândouă au caracter reprezentativ, au un regim juridic analog şi beneficiază de toate imunităţile, privilegiile şi facilităţile necesare exercitării normale a funcţiilor lor. Regimul misiunilor speciale este analog celui stabilit pentru misiunile diplomatice prin Convenţia de la Viena din 1961 privind relaţiile diplomatice. Spre deosebire însă de misiunile permanente, misiunile speciale funcţionează pe o durată determinată sau pentru un obiectiv bine stabilit.

Nivelul la care este condusă misiunea specială îi imprimă autoritatea, precum şi forţa de decizie şi angajare. Când sunt probleme deosebite de stat, se constituie o misiune specială condusă de şeful statului sau de şeful guvernului. În asemenea situaţii, şeful statului trimiţător se bucură în statul primitor, ca şi în statele terţe, de imunităţile, privilegiile şi facilităţile recunoscute de dreptul internaţional şefilor de stat în vizite oficiale. Tot astfel, primul ministru şi ministrul de externe se bucură, atunci când conduc sau fac parte dintr-o misiune specială, de toate facilităţile, privilegiile şi imunităţile ce se acordă conform convenţiilor internaţionale. Miniştrii de externe sunt cei care conduc în modul cel mai frecvent misiunile speciale. Deosebit de frecvente sunt misiunile speciale cu sarcini economice conduse la niveluri diferite. Dacă o ţară doreşte, de exemplu, să obţină un credit de la Fondul Monetar Internaţional, ea trimite o misiune specială condusă de ministrul finanţelor sau guvernatorul băncii naţionale.

[1] Dicţionar diplomatic, Bucureşti, 1979, p. 569

Normele de drept internațional cu privire la misiunile speciale au fost codificate prin Convenția cu privire la misiunile speciale, adoptată la cea de-a XXIV-a sesiune a Adunării Generale a ONU în 1969. Tot atunci s-a adoptat și un Protocol privind rezolvarea diferendelor apărute în legătură cu misiunile speciale. Prin Convenție s-a definit misiunea specială și s-au stabilit normele referitoare la trimiterea, acceptarea, funcțiile, activitatea și componența ei. Convenția stabilește, totodată, un statut de privilegii și imunități analog celor acordate misiunilor diplomatice permanente.

Misiunile speciale se folosesc nu numai în diplomația bilaterală. În prezent sunt tot mai mult folosite de organizațiile internaționale și cele religioase. În domeniul finanțării programelor de ajustare structurală, de exemplu, Fondul Monetar Internațional trimite întotdeauna o misiune specială în țările care solicită sprijinul său. Practic, misiunea FMI leagă acordarea creditului de aprobarea de către ea a programului de ajustare. În domeniul politic, se extinde, de asemenea, practica trimiterii de misiuni speciale. Organizația Națiunilor Unite se bazează foarte mult pe această diplomație. În fapt, se poate spune că întregul sistem al "forțelor ONU pentru pace" este forma modernă a misiunilor speciale. Acestea au o componentă politico-diplomatică și una militară. Forțele ONU pentru pace au jucat un rol pozitiv în viața internațională și stingerea unor conflicte regionale. Pentru acest rol, ONU a primit Premiul Nobel pentru Pace, ca o recunoaștere a contribuției organizației la restabilirea păcii în aceste zone. Și în prezent forțele ONU pentru pace acționează în diferite zone ale lumii. În anii '90 forțele ONU pentru pace au desfășurat o activitate meritorie în soluționarea situațiilor din Namibia și Cambodgia.

Folosirea misiunilor speciale în problemele europene generează o nouă practică și deschide o nouă eră în viața continentului. Uniunea Europeană a trimis misiuni speciale în republicile foste iugoslave, în legătură cu evenimentele și situațiile create prin destrămarea vechii federații.

Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE) își creează un mecanism similar. Consiliul Europei practică și el sistemul misiunilor speciale, mai ales pentru cazul în care o țară dorește să adere la Consiliu.

II. Diplomația prin conferințe internaționale

Statele şi-au rezolvat, de regulă, problemele dintre ele pe cale directă, bilaterală. Diplomația a început să se desfăşoare pe această cale din cele mai vechi timpuri, contactele şi negocierile bilaterale fiind un cadru suficient de soluționare a problemelor. Şi în prezent, bilateralismul continuă să joace în unele sfere ale vieții internaționale rolul principal.

Pe măsură ce relațiile internaționale s-au extins şi interdependențele dintre state au crescut, pe măsură ce în viața națiunilor lumii au apărut fenomene şi probleme care interesau sau afectau concomitent un număr tot mai mare de state a apărut necesitatea ca ele să se întâlnească într-un cadru mai larg pentru a dezbate asemenea probleme. Acest cadru a fost constituit de **reuniunile internaționale**.

Noțiune de reuniune internațională ca denumire generică, desemnează o întâlnire organizată a mai multor state pentru a dezbate şi soluționa una sau mai multe probleme care interesează pe toți participanții. Prin reuniuni internaționale se înfăptuieşte un nou tip de diplomație, ele devenind un cadru organizat pe baze multilaterale pentru activitatea diplomatică. Reuniunile internaționale devin expresie pentru noua diplomație – diplomația multilaterală – spre deosebire de diplomația clasică - diplomația bilaterală.

Obiectivele reuniunilor internaționale sunt foarte diverse. Ca obiective fundamentale, acestea s-ar putea sintetiza în trei direcții principale:

- unele sunt organizate din nevoia asigurării păcii şi securității naționale. Acestea sunt reuniuni pentru soluționarea conflictelor apărute între două sau mai multe state sau pentru prevenirea lor. Aici intră, de exemplu, conferințele de pace după război, sau cele de dezarmare şi de alianțe pentru prevenirea războiului; într-un sens mai larg, ele urmăresc rezolvarea situațiilor de criză (politică, militară, economică etc.) sau prevenirea lor;
- alte reuniuni internaționale se organizează pentru stabilirea unor norme de convieţuire în viața internațională. Produsul lor sunt convențiile internaționale. Societatea noastră a produs un număr impresionant de astfel de convenții care

conțin coduri de conduită pentru state, de care depinde acum într-un mod hotărâtor mersul normal al vieții internaționale;

- în sfârșit, cele mai multe reuniuni internaționale urmăresc constituirea de mecanisme și convenirea de programe de cooperare internațională în cele mai diferite domenii. Practic, acestea sunt un domeniu nelimitat de activități diplomatice.

Termenul general de "reuniune internațională" este folosit pentru a marca genul de diplomație multilaterală. El n-a fost consfințit ca atare prin norme de drept internațional. În viața societății contemporane reuniunile sunt desemnate ca evenimente specifice cu denumirile de **congrese și conferințe**. Termenul de reuniune nu se folosește pentru întâlniri internaționale importante, de natură universală, ci mai frecvent pentru întâlniri restrânse, cu determinare mai limitată, sau pentru a marca întâlnirea unei părți dintre cei prezenți la o participare. De obicei, o conferință internațională se desfășoară în ședințe plenare și grupe de lucru. Când are loc ședința plenară se spune că s-a întrunit conferința, dar când se întrunesc participanții unui grup de lucru se spune că a avut loc reuniunea sau ședința grupului de lucru și nu conferința grupului de lucru. Dacă o conferință hotărăște crearea unui comitet, care se întrunește periodic pentru punerea în aplicare a hotărârilor conferințelor întrunirile unui asemenea comitet se numesc reuniuni și nu conferințe.

Folosirea noțiunilor de congres și conferință pentru reuniunile internaționale nu are o determinare precisă. Ele se interferează în cea mai mare măsură. Evoluția lor istorică este oarecum diferită. Până în secolul al XIX-lea s-a folosit mai mult termenul de congres pentru desemnarea marilor reuniuni internaționale. Primele congrese s-au organizat în secolul al XV-lea, după modelul conciliilor generale convocate de papalitate. Era perioada consolidării monarhiilor medievale și a formării statelor naționale. Sunt cunoscute, de exemplu, Congresul suveranilor din Europa răsăriteană (Luțk, Volînia, 1429) și Congresul de la Arras din 1435, convocat pentru a stabili condițiile păcii după războiul de 100 de ani între Franța și Anglia. Între 1650-1880 au avut loc 22 de congrese internaționale. În istoria evenimentelor care au purtat denumirea de congres unele au rămas ca momente marcante, cum a fost Congresul de la Viena din 1815, Congresul de la Paris din 1856 și Congresul de la Berlin din 1878. În a

doua jumătate a secolului al XIX-lea balanța a început să încline în favoare conferințelor. În această perioadă au avut loc numai 8 congrese, dar 45 de conferințe.

În doctrina diplomatică se consideră că diplomația prin conferințe propriu-zise s-a afirmat după primul război mondial şi s-a dezvoltat puternic în timpul şi după cel de-al doilea război mondial. În această perioadă deosebirea între congres şi conferință devine mai strictă. În prezent, noțiunea de congres se utilizează mai ales pentru reuniuni internaționale cu caracter tehnic şi social. Astfel a fost Congresul Internațional de Apicultură (Bucureşti 1964), Congresul Mondial Forestier (Madrid 1966), precum şi congresele medicale, geologice etc. congresele păcii, congresele sindicale şi altele.

Conferința internațională a cunoscut de-a lungul istoriei relațiilor internaționale mai multe forme de organizare practică.

1. Forma cea mai răspândită este aceea a **conferinței-reuniune temporară**. Această conferință este o reuniune a reprezentanților (delegaților) statelor sau a organizațiilor neguvernamentale pentru dezbaterea unor probleme internaționale. Caracteristică pentru acest gen de conferință este existența sa temporară, circumscrisă la o perioadă de timp determinată şi absența unor organe permanente de conducere şi organizare.

2. O altă formă este **conferința-organism permanent** sau temporar, instituționalizat, guvernamental sau neguvernamental. În practica internațională sunt cunoscute mai multe feluri de astfel de conferințe. Încă din secolul al XIX-lea s-a constituit **conferința ambasadorilor**, care era o întâlnire a ambasadorilor unor state acreditați în aceeaşi capitală pentru discutarea şi soluționarea unei probleme internaționale. Astfel de conferințe au avut loc după războaiele napoleoniene, la Paris (1814) şi Viena (1815). În timpul războiului Crimeii a avut loc Conferința de la Viena (1854), iar pentru medierea conflictului greco-turc s-a organizat Conferința de la Berlin din 1880. În 1919 s-a constituit conferința ambasadorilor, organ creat de Consiliul suprem al Antantei pentru examinarea problemelor concrete legat de înfăptuirea Tratatului de pace de la Versailles.

Un alt gen de conferințe au fost **conferințele de pace**, care au reprezentat o reuniune a statelor aflate în stare de război, în scopul examinării şi statornicirii condițiilor păcii şi al încheierii unui tratat de

pàce. Uneori, conferința de pace adoptă și alte documente menite să asigure colaborarea statelor după încheierea păcii. Astfel, Conferința de pace de la Paris (1919-1920) a elaborat Pactul Societății Națiunilor, care a alcătuit preambulul tratatelor de pace încheiate cu Puterile Centrale. Conferința de pace de la Paris (1946), convocată în scopul reglementării problemelor intervenite după cel de-al doilea război mondial, a elaborat tratatele de pace din Bulgaria, Finlanda, Italia, România și Ungaria. La conferință au fost prezente 33 de state. În timpul și după cel de-al doilea război mondial s-au instituționalizat **conferințele la nivel înalt**, întâlniri la care participă șefii de state sau de guverne. Aceste întâlniri au devenit în ultimele decenii o parte integrantă a activității diplomatice. Instituționalizarea constă în organizarea lor periodică, uneori la intervale precis stabilite. Conferința la nivel înalt a țărilor membre ale Organizației Unității Africane are loc anual, întâlnirea la nivel înalt a țărilor nealiniate din patru în patru ani, conferința "Grupului celor opt" (SUA, Canada, Germania, Franța, Anglia, Italia, Japonia și Rusia) în fiecare an. Întâlnirile la nivel înalt ale țărilor participante la Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană au avut loc în 1975, 1990 și 1992. Un organism instituționalizat este și Conferința islamică la care participă țările musulmane sau cu populație preponderent musulmană. Ea se întrunește periodic și uneori la nivelul cel mai înalt, cu participarea șefilor de stat sau guvern.

3. O categorie aparte de conferințe este **conferința-organ** al Adunării Generale a ONU și conferințele internaționale organizate de ONU. În prezent, mai există doar un singur organ al Adunării Generale a ONU cu denumirea de conferință. Numele acestui organ este Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD) după inițialele în limba engleză. Până în 1975 a avut același statut și Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială, care s-a transformat în instituție specializată.

Conferința-organ se întrunește periodic și are organe permanente. UNCTAD se întrunește la fiecare patru ani și are ca organ permanent Consiliul pentru Comerț și Dezvoltare, care se întrunește în sesiuni ordinare de două ori pe an și în sesiuni extraordinare ori de câte ori este nevoie.

ONU a organizat multe conferințe importante pe probleme specifice. Aceste conferințe nu au caracter permanent și nici periodicitate.

În ultimul deceniu al secolului al XX-lea s-au organizat, sub egida ONU și în contextul preocupărilor de guvernare globală cerută de globalizarea relațiilor internaționale, zece conferințe majore:

- Conferința mondială pentru copii (1990);
- Conferința mondială privind educația pentru toți (1990);
- Conferința Națiunilor Unite pentru mediu și dezvoltare (Rio de Janeiro, 1992);
- Conferința mondială privind drepturile omului (Viena, 1993)
- Conferința internațională privind populația și dezvoltarea (Cairo, 1994);
- Conferința mondială privind dezvoltarea socială (Copenhaga, 1995);
- Conferința mondială privind condiția femeii (Beijing, 1995);
- Conferința mondială privind așezămintele umane – HABITAT II (Istambul, 1996);
- Conferința mondială privind alimentația (Roma, 1996);
- Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNTAD IX, 1996 și UNCTAD X, 2000).

Principiile și programele adoptate la aceste conferințe majore stau la baza Parteneriatului global pentru dezvoltare, care va deveni o realitate prin înfăptuirea pe plan național și internațional a măsurilor, acțiunilor și mecanismelor de cooperare adoptate prin voința politică a țărilor participante, practic aproape a tuturor țărilor lumii.

În funcție de obiectivele urmărite, conferințele internaționale privesc un stat, un grup de state sau toate statele lumii. Există conferințe internaționale care marchează istoria unui popor. Dacă ne referim la istoria poporului român, de exemplu, putem menționa câteva cu rol major în această istorie, cum sunt: Conferința de la Constantinopol referitoare la principatele române, Conferința de la Paris în vederea recunoașterii dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza (1859), Conferința de la Constantinopol pentru recunoașterea unirii politice și administrative a Principatelor Unite (1861), Conferința reprezentanților puterii garante de la Constantinopol privind recunoașterea noii cârmuiri instituite de Alexandru Ioan Cuza la 2/14

mai 1864, Conferința de pace de la Paris (1919-1920), Conferința de pace de la Paris din 1946. Formarea sau renașterea multor state naționale și-a găsit recunoașterea internațională prin aceste conferințe. După primul război mondial, pe harta Europei au apărut noi state (Cehoslovacia, Polonia) consfințite de Conferința de pace de la Paris. Unele conferințe dezbat și negociază probleme zonale, cum este cazul Conferinței pentru Orientul Mijlociu, în curs de desfășurare. Problemele globale ale societății contemporane, în care sunt interesate toate statele lumii, fac necesare conferințele cu participare universală. Globalizarea cuprinde toate procese vieții internaționale, de unde și înmulțirea conferințelor care discută aceste procese în toate domeniile.

În funcție de punctele înscrise pe ordinea lor de zi conferințele sunt **generale** și **specializate**. Conferința pentru Securitate și Cooperare Europeană (până la formarea OSCE), conferințele țărilor nealiniate și altele sunt conferințe cu caracter general, în timp de conferința pentru dezarmare, conferința pentru mediu, conferința pentru populație etc. sunt conferințe specializate. De regulă, conferințele se organizează pe domenii specifice ale relațiilor internaționale.

După natura participanților, conferințele internaționale sunt **guvernamentale** și **neguvernamentale**. La cele guvernamentale, participanții sunt reprezentanți ai guvernelor, iar la cele neguvernamentale sunt organizații sau persoane fizice și juridice care participă în numele lor și nu al statului cărora aparțin. În perioada postbelică a crescut foarte mult numărul conferințelor neguvernamentale care dezbat probleme ale vieții internaționale și supun propunerile lor spre considerare guvernelor și organizațiilor internaționale.

Conferința internațională are unele caracteristici proprii, care o determină ca o formă specifică de manifestare a evenimentelor internaționale, a diplomației.

În primul rând, **conferința este o entitate finită,** are o existență de sine stătătoare, independentă de conferințele anterioare. Ea dezbate problemele pe care le are pe ordinea de zi până se ajunge la un rezultat, sau dacă nu se realizează o înțelegere până la constatarea că în acea etapă nu se poate atinge obiectivul scontat. Conferința nu lasă probleme în suspensie, în sensul de a fi abordate din nou la o reuniune ulterioară. Nu se ia nici o hotărâre care ar implica o nouă conferință. Cu alte cuvinte, conferința internațională nu presupune nici un fel de

periodicitate. În legătură cu această caracteristică trebuie precizat că ea se referă numai la conferințele propriu-zise, gen reuniune, și nu la conferințele-organism sau la conferințele-organ. Aceasta din urmă presupune o periodicitate, cum este cazul Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare care se întrunește din patru în patru ani. Această reuniune s-a instituționalizat, fiind organ al Adunării Generale a ONU și astfel și-a pierdut caracteristicile propriu-zise de conferință. Ca entitate finită, conferința se desfășoară pe o perioadă de timp determinată, dar aceasta nu înseamnă și continuitate absolută pe toată această perioadă. Unele conferințe se desfășoară în etape, dar până la urmă au o încheiere. Conferința pentru dreptul mării a durat peste 12 ani, dar aceasta nu înseamnă că delegațiile statelor au stat în ședințe permanent toată această perioadă. Sunt, prin urmare, conferințe care se întrerup și se reiau până ce obiectivul lor este atins.

În al doilea rând, **conferința are obiect special și un scop limitat**. Ordinea de zi definește obiectivul pe care și-l propune, ea este specific acestei conferințe. O conferință de pace urmărește încheierea tratatului de pace după războiul respectiv. Conferințele de la Viena din 1961 și 1963 au fost conferințe de codificare, referindu-se numai la relațiile diplomatice, respectiv relațiile consulare. Conferința Națiunilor Unite pentru mediu și dezvoltare (3-14 iunie 1992) a dezbătut problemele de mediu în relația lor cu dezvoltarea ș.a.m.d.

În al treilea rând, **conferința internațională nu are capacitate juridică**. Ea nu intră în raporturi juridice internaționale. La o conferință se pot negocia și chiar semna tratate și convenții internaționale, care stabilesc raporturi juridice între state. Dar nu conferința a intrat în aceste raporturi, ea a servit doar de cadru pentru stabilirea acestora. Tratatul negociat la o conferință nu se semnează între conferință și statele participante, ci numai de țările care aderă la acel tratat.

În al patrulea rând, conferința internațională **nu are un cadru instituționalizat, permanent, nu este o organizație internațională**. Ei îi sunt caracteristice organele alese ad-hoc. Biroul conferinței, secțiile și grupele ei de lucru funcționează numai pe perioada conferinței.

Caracteristicile menționate mai sus identifică genul de conferințe internaționale obișnuite, tipul clasic al acestora. În viața internațională au apărut însă noi tipuri de conferințe, care nu mai au

toate caracteristicile tipului obișnuit, dar nu sunt nici organizații internaționale sau organe ale acestora.

Diferite de genul clasic de conferințe sunt și conferințele țărilor nealiniate, conferințele afro-asiatice, conferințele țărilor islamice și altele. Și acestea sunt conferințe și nu organizații internaționale, nu au specificul internațional al acestora. Dar, mișcarea țărilor nealiniate, de exemplu, are un Birou de coordonare, care acționează între două conferințe la nivel înalt. La ONU și în alte organizații internaționale acest birou are rolul de coordonare a pozițiilor țărilor membre ale mișcării în problemele internaționale.

Organizarea și desfășurarea conferințelor internaționale constituie una dintre cele mai importante activități diplomatice în lumea contemporană. Într-o societate în care globalizarea proceselor și raporturilor internaționale se intensifică devine tot mai presantă necesitatea pentru statele lumii de a se întâlni, a dezbate și a lua măsuri pentru soluționarea problemelor complexe în care sunt interesate toate națiunile. În prezent, fiecare țară caută să folosească acest mecanism al conferințelor pentru a se ajunge la rezolvarea problemelor care o afectează, fie folosindu-l pentru încurajarea tendințelor pozitive, fie pentru prevenirea efectelor negative posibile. Organizarea unei conferințe internaționale este un proces care se realizează prin mai multe acțiuni diplomatice, desfășurate în etape. Prima din lanțul acțiunilor care se întreprind pentru organizarea conferinței este **convocarea** ei. Conferința, fiind o entitate finită care începe și se încheie într-o perioadă determinată, trebuie să fie inițiată de cineva. Conferința nu este un eveniment internațional care apare automat, în virtutea periodicității, cum sunt sesiunile organizațiilor internaționale. Conferința trebuie deci să aibă un inițiator. În funcție de natura și obiectivele urmărite, conferința poate fi inițiată de un stat, de un grup de state sau de o organizație internațională interguvernamentală atunci când este vorba de o conferință guvernamentală, la care participă reprezentanții statelor și în care sunt angajate statele. Conferințele pot fi, de asemenea, inițiate de organizații internaționale neguvernamentale, de alte organizații, asociații, instituții politice, economice, sociale, științifice și din orice alte domenii. Acestea sunt conferințe neguvernamentale, participanții nu reprezintă și nu angajează guvernele, ci doar instituțiile sau persoanele respective.

Nu există norme de drept internațional cu privire la organizarea unei conferințe. Orice stat, orice organizație internațională guvernamentală sau neguvernamentală, chiar orice persoană fizică sau juridică are dreptul să o facă.

Inițiatorul stabilește mai întâi obiectivul conferinței. Există în viața internațională o practică a concentrării selective a unor state pe un anumit domeniu, în care vine cu inițiativa convocării unei conferințe internaționale. Așa, de exemplu, Suedia acordă o mare atenție problemelor de mediu. La fel Brazilia. Prima a avut inițiativa convocării Conferinței ONU pentru mediul ambiant de la Stockholm din 1972, iar a doua pe cea a convocării Conferinței Națiunilor Unite pentru mediu și dezvoltare de la Rio de Janeiro din 1992. De cele mai multe ori, atunci când este vorba de conferințe internaționale importante, inițiatorii se constituie într-un grup de inițiativă, care acționează împreună pentru convocarea conferinței.

Conferințele internaționale se convoacă în prezent pe două căi principale: prin sistemul ONU și în afara acestuia. Sistemul ONU cuprinde organizația mondială cu organele și sistemele sale, precum și instituțiile specializate ale ONU. O conferință internațională convocată prin sistemul ONU presupune inițiativa unui grup de țări care propune la reuniunile organelor ONU sau ale instituțiilor sale specializate convocarea conferinței. Inițiativa se supune aprobării statelor membre ale ONU sau instituției specializate respective. Este necesar votul majorității țărilor membre. În viața practică statele evită inițierea convocării unei conferințe internaționale la care sunt de acord doar unele state. De fapt se depun de fiecare dată eforturi pentru realizarea unui consens privind utilitatea organizării conferinței. Dacă nu se realizează un consens, atunci inițiatorii trebuie să se asigure de participarea unui număr de state, în orice caz a celor care au un rol important în soluționarea problemelor pe care conferința urmează să le abordeze. De mai mulți ani, ca să luăm un alt exemplu, țările nealiniate au venit cu inițiativa convocării unei conferințe internaționale pentru reforma sistemului monetar-financiar internațional. Ideea unei asemenea conferințe n-a fost împărtășită de principalele puteri financiare ale lumii contemporane. Cum ar putea da rezultate o conferință cu acest obiectiv în absența SUA, Uniunii Europene și Japoniei? Este evident că nu se poate. De aceea, ideea conferinței propuse de țările nealiniate a rămas doar propunere și nu s-a ajuns până acum la punerea ei în practică.

După luarea hotărârii privind organizarea unei conferințe internaționale de către ONU sau o altă organizație internațională, secretarul general al ONU sau secretariatele organizațiilor respective transmit din timp statelor membre invitația de participare la conferință. Statele decid în mod suveran dacă participă sau nu în funcție de interesul lor pentru conferință.

Stabilirea statelor participante la conferință este, prin urmare, esențială pentru reușita ei. Dacă este vorba de conferințe organizate sub egida ONU sau a instituțiilor ei specializate sunt invitate în mod firesc toate statele membre. La conferințele neguvernamentale organizatorii decid asupra celor invitați. Criteriul apartenenței la organizația respectivă este călăuzitor, dar în funcție de specificul ordinii de zi a conferinței pot fi invitați și cei din afara organizației. De aceea, în practică apar situații când la o conferință întâlnim două sau trei categorii de participanți: membrii cu toate drepturile, observatori și invitați. Încă de la începutul procesului de convocare și organizare a conferinței se stabilește calitatea participanților, respectiv membri observatori și invitați.

De regulă, odată cu luarea hotărârii de convocare a conferinței se convine și **locul** desfășurării ei. Când inițiativa convocării conferinței o are un stat, acesta se oferă să o găzduiască, dacă dispune de condițiile bunei ei desfășurări. Sau un alt stat deosebit de interesat în ținerea conferinței se oferă el să o găzduiască. Dar cele mai multe conferințe se organizează la sediul organizațiilor internaționale, dacă se ține sub egida acestora. Țara care găzduiește conferința se oferă, de obicei, să suporte o parte din cheltuielile care se fac cu acea conferință. Dacă sunt conferințe sub egida organizațiilor internaționale, acestea suportă cheltuielile, asigură secretariatul și interpreții de limbi străine internaționale. La stabilirea locului conferinței se mai ține seama și de alte elemente, cum ar fi asigurarea unei bune deplasări în timp și spațiu pentru delegați.

După ce s-a convenit convocarea, locul și data conferinței, încep pregătirile ei. Se constituie un comitet de pregătire. Se stabilesc scopurile, ordinea de zi provizorie și regulamentul de procedură al conferinței. Comitetul de pregătire se întrunește în mai multe ședințe în funcție de complexitatea pregătirilor. Țara gazdă face, la rândul său, pregătirile care depind de ea. Întotdeauna, reprezentanții țării gazdă sunt aleși în Comitetul de pregătire și cel mai adesea preiau președinția acestuia.

Nivelul conferinței are o mare însemnătate. El ilustrează importanța evenimentului pentru viața internațională, voința politică a statelor de a contribui la rezolvarea problemelor care se dezbat la conferință și forța angajamentelor luate de fiecare stat participant. Nivelul conferinței se determină după funcțiile ocupate în țara participantă de șeful delegației la conferință. În practică, cele mai frecvente sunt conferințele la nivel de înalți funcționari, conferințele la nivel ministerial și conferințele la cel mai înalt nivel. Un rol deosebit îl au în viața internațională conferințe la nivel înalt, adică acelea la care conducătorii delegațiilor sunt șefi de stat sau guvern. Aceste conferințe marchează momente importante în viața internațională. În perioada postbelică organizarea de conferințe internaționale a devenit o practică tot mai frecventă, aceasta fiind legată de complexitatea crescândă a problemelor cu care se confruntă omenirea și necesitatea angajării ferme a statelor prin autoritatea lor supremă la soluționarea acestor probleme. Dintre conferințele importante pentru viața Europei și a lumii întregi, ținute la nivel înalt, istoria continentului a reținut Conferința pentru Securitate și Cooperare Europeană de la Helsinki (1975), când s-a semnat Actul final, reuniunea CSCE de la Paris (1990), unde s-a semnat Carta Europei și reuniunea CSCE de la Helsinki din 1990, când s-a adoptat o declarație. Conferințele țărilor nealiniate, care se organizează la fiecare patru ani, se țin și ele la nivel de șefii de stat sau de guvern. Marcând importanța majoră a mediului pentru viața planetei noastre și gravitatea problemelor ecologice apărute pentru societatea contemporană, Conferința Națiunilor Unite pentru mediu și dezvoltare s-a ținut în 1992 la Rio de Janeiro în Brazilia, la nivelul cel mai înalt.

Mult mai frecvente decât conferințele la nivel înalt sunt conferințele la nivel ministerial la care delegațiile sunt conduse de obicei de miniștrii de externe. În domeniul economic, Grupul celor 77 a organizat în ultimele decenii multe conferințe la nivel ministerial. La fel și alte organizații și instituții internaționale.

Desfășurarea lucrărilor conferinței începe cu deschiderea ei solemnă, la care, în funcție de nivelul conferinței, șeful statului gazdă ține un discurs în care subliniază importanța evenimentului, salută pe participanți și urează succes lucrărilor conferinței. Apoi, conferința alege o comisie de verificare a deplinelor puteri și organele ei de conducere. Comisia verifică dacă toate delegațiile au depline puteri din punct de

vedere internațional și prezintă un raport conferinței, într-una din ședințele ei viitoare. Se poate întâmpla ca deplinele puteri ale unei delegații să fie contestate, dacă provin de la un guvern care nu se bucură de recunoaștere internațională. Conferința hotărăște pentru fiecare caz în parte.

Organul de conducere al conferinței este **Biroul conferinței**. El se formează din președinte, vicepreședinți și raportor. Dând expresie curtoaziei față de statul gazdă, conferința alege ca președinte al Biroului un reprezentant al țării gazdă. Dacă este o conferință la nivel înalt, președintele țării gazdă este ales președinte al Biroului conferinței. Alegerea vicepreședinților și raportorului are în vedere o repartiție geografică echitabilă, fiecare regiune urmând să aibă pe reprezentantul unei țări din zonă în birou. Biroul conduce lucrările conferinței prin președinte și vicepreședinți, prin rotație. Lucrările conferinței se desfășoară, de regulă, în plenară și pe secții și grupuri de lucru. Biroul conduce numai lucrările ședințelor plenare, secțiile, constituite la început de conferința, își aleg propriul lor președinte, care, după încheierea lucrărilor secției prezintă un raport plenarei conferinței.

După alegere Biroului acesta se întrunește și discută ordinea de zi provizorie. Aceasta este cunoscută statelor participante încă de la începutul pregătirilor conferinței. Ea a avut însă caracter provizoriu și a servit țărilor participante pentru a-și pregăti delegațiile la conferință. În vederea aprobării ei de către conferință, ordinea de zi provizorie se discută în Biroul conferinței. La această discuție participă toate țările interesate, nu numai cele membre ale biroului și pot să facă propuneri pentru includerea de noi puncte sau eliminarea unora din cele existente. Ordinea de zi devine definitivă prin aprobarea ei în ședința plenară a conferinței.

Dezbaterile la conferință se fac în **limbi internaționale**. Orientările în determinarea limbilor de lucru ale conferinței se fac pe baza sistemului ONU. La ONU sunt următoarele limbi oficiale: engleza, franceza, rusa, spaniola, chineza și araba. Limbi de lucru obișnuite pentru reuniunile restrânse și grupurile de lucru sunt engleza și franceza. Problema limbilor internaționale pentru conferință se rezolvă în prealabil. În cazul că reprezentantul unei țări dorește să vorbească în limba sa națională sau altă limbă decât limbile stabilite pentru lucrările conferinței, delegația țării respective trebuie să pună la dispoziția interpreților oficiali o copie a discursului tradus într-una din limbile internaționale.

Dezbaterile conferințelor internaționale sunt publice. Dar la o conferință internațională cea mai intensă activitate se depune nu în ședințele publice, ci în afara acestora prin întâlniri între membrii delegațiilor prin convorbiri oficioase sau "private". O conferință la nivel înalt sau ministerial prilejuiește o multitudine de întâlniri bilaterale între șefii de delegații, la care se discută atât problemele conferinței, cât și probleme de relații bilaterale. Activitatea "de culise" are un rol deosebit în armonizarea pozițiilor, înlăturarea diferendelor și realizarea compromisurilor necesare. Această activitate "de culise" se realizează prin întâlniri bilaterale și întâlniri între grupuri. În ultimele decenii s-a încetățenit practica coordonării pozițiilor statelor participante pe grupuri separate pe criterii regionale sau alte criterii de interese, în funcție de obiectivele conferinței. În problemele economice, un grup instituționalizat pentru negocieri este "Grupul celor 77" care reprezintă țările în dezvoltare. Există practica grupurilor regionale, care își coordonează pozițiile la conferințele internaționale, cum sunt țările africane, țările latino-americane, "cei 15", respectiv țările Uniunii Europene și altele. Experiența conferințelor internaționale arată că, practic, hotărârile conferinței se stabilesc la negocierile sau grupele de lucru și discuțiile "din culise", conferința confirmând în plenară înțelegerile deja realizate în afara plenarelor ei. De aici decurge importanța deosebită a componenței delegației, a calității membrilor ei specializați pe probleme. Nici o delegație nu se poate lipsi de asemenea buni specialiști în materie și diplomația negocierilor.

O conferință internațională are întotdeauna și un **secretariat**, care deservește conferința. Dacă locul conferinței este într-o anumită țară și nu la sediul unei organizații internaționale, atunci secretariatul are funcționari din statul gazdă și funcționari internaționali. Secretariatul întocmește procesele-verbale ale conferinței. Pentru ședințele plenare ale conferinței se procedează fie prin redare integrală a intervențiilor șefilor de delegație, fie prin redarea succintă, în rezumat a acestora. În grupurile de lucru nu se fac procese verbele. Fiecare delegație urmărește cu atenție redarea fidelă în procesele-verbale a intereselor sale. Reușita unei conferințe internaționale se determină prin rezultatele ei. Ea se încheie prin adoptarea documentelor finale. În practică există o varietate largă de documente finale pe care o conferință le poate adopta, printre care: declarația,

carta, actul final, protocolul, rezoluţia şi programul de acţiune. Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare Europeană (CSCE) a adoptat, de exemplu, Actul final de la Helsinki în 1975 şi Carta Europei (Paris 1990), în timp ce conferinţele internaţionale pentru ştiinţă şi tehnologie în folosul dezvoltării, cele privind mediul ambiant şi altele au adoptat declaraţii şi programe de acţiune. Hotărârile unei conferinţe, inclusiv în documentele finale de genul celor de mai sus, au caracter de recomandări. Ele nu sunt norme de drept internaţional, cu caracter juridic. Unele conferinţe adoptă şi convenţii internaţionale, care au caracter juridic, angajând obligaţii de drept internaţional. Convenţia internaţională privind dreptul mării a negociat şi în cadrul ei s-a semnat Convenţia asupra dreptului mării. Conferinţa Naţiunilor Unite pentru mediu şi dezvoltare de la Rio de Janeiro (iunie 1992) a adoptat "Carta Pământului" şi programul de acţiune denumit "Agenda 21", dar şi Convenţia cadru privind schimbarea climei sau Convenţia privind diversitatea biologică. Unele conferinţe hotărăsc crearea de instituţii şi organisme internaţionale. Conferinţa privind dreptul mării a creat Autoritatea internaţională pentru fundul mării, Conferinţa Naţiunilor Unite pentru mediu (Stockholm 1972) a hotărât crearea Programului Naţiunilor Unite pentru Mediu, cu sediul la Nairobi, Kenya; Conferinţa Naţiunilor Unite pentru ştiinţă şi tehnologie (Viena 1979) a decis crearea Centrului ONU pentru ştiinţă şi tehnologie în folosul dezvoltării care a funcţionat până în anii '90 ş.a.m.d.

Documentele unei conferinţe se adoptă prin vot sau prin consens. Adoptarea prin consens s-a convenit ca regulă generală în CSCE, în mişcarea ţărilor nealiniate şi se practică la multe alte conferinţe internaţionale. În principiu, votul poate fi deschis sau secret, dar la conferinţele internaţionale se practică votul deschis. De asemenea, hotărârile pot fi adoptate cu majoritate de două treimi, sau cu majoritate simplă, dar pentru conferinţele internaţionale este caracteristică adoptarea documentelor cu majoritate simplă, atunci când este neapărat necesar votul.

Conferinţa internaţională se încheie în cadrul unei şedinţe plenare la care se adoptă raportul general prezentat de raportor şi documentele convenite. Preşedintele conferinţei pronunţă un discurs de încheiere în care se subliniază succint rezultatele obţinute.

O conferință internațională este importantă nu numai prin lucrările și rezultatele ei, dar și prin ceea ce se cheamă **urmările** ei. Acestea vor depinde de modul în care statele și organizațiile internaționale, unde este cazul, vor duce la îndeplinire înțelegerile adoptate la conferință.

III. Diplomația prin trimiși itineranți

Diplomația ad-hoc prin trimiși itineranți este într-un fel cea mai veche formă de diplomație. Solii din antichitate erau trimiși itineranți ai monarhilor cu scopuri bine determinate. Instituția s-a dezvoltat în evul mediu și s-a perfecționat ulterior până la formele moderne din zilele noastre. În prezent, unele ministere de externe au diplomați încadrați pe funcția de "ambasadori itineranți". Misiunea de trimis itinerant o îndeplinesc însă nu numai funcționari din ministerele de externe, ci și alte persoane oficiale, miniștri, personalități politice, economice, culturale și științifice, care sunt trimiși de șefii de stat și guvern cu o sarcină specială într-un stat sau în mai multe state. Uneori calitatea de trimis itinerant decurge din funcția celui care inițiază o asemenea acțiune. Când secretarul de stat al SUA, de exemplu, s-a deplasat dintr-o capitală într-alta a țărilor arabe și Israelului pentru pregătirea Conferinței de pace pentru Orientul Mijlociu, el a acționat de fapt în calitate de trimis itinerant.

Cele mai frecvente cazuri de trimiși itineranți sunt cele în care șeful statului îi desemnează pe aceștia să se deplaseze în alte țări pentru a expune poziția țării respective într-o problemă deosebit de importantă pentru ea.

Tot în categoria trimișilor itineranți intră diplomații și alte persoane oficiale care sunt folosite în procesele de mediere a păcii în unele situații conflictuale. Menționăm, în acest sens, pe trimișii speciali ai SUA în Orientul Mijlociu și Irlanda de Nord în anul 2000.

De asemenea, dacă o țară intenționează să inițieze o mare acțiune pe plan internațional, ori să adere la o organizație, la o mișcare internațională, atunci trimite ambasadori itineranți în țările de care poate să depindă realizarea acțiunii respective, cărora li se explică rațiunile acțiunii și li se cere sprijin. Sunt momente în viața unei națiuni când se pun speranțe și se acordă mare încredere în trimișii itineranți. Un stat nou apărut pe scena istoriei, dacă întâmpină

dificultăți în recunoașterea sa internațională de către alte state, trimite reprezentanți în țările respective pentru a explica dreptul la existență liberă și independentă a statului respectiv.

Complexitatea vieții internaționale și creșterea interdependențelor dintre națiuni determină menținerea și dezvoltarea instituției trimișilor itineranți.

IV. Birourile temporare

Birourile temporare sunt o formă a diplomației ad-hoc folosită în cele mai diferite situații apărute în relațiile internaționale. Dacă două state au convenit să soluționeze unele probleme apărute în situații specifice, ele se folosesc de această formă a diplomației. Dacă ele s-au aflat într-un conflict armat, căruia i-au pus capăt, stabilesc un birou, sau birouri în fiecare țară pentru reglementarea despăgubirilor de război. Sau, într-o țară s-au naționalizat proprietățile străine, cum a fost naționalizarea unor societăți petroliere în Orientul Mijlociu. Atunci se creează birouri pentru examinarea problemelor create printr-un asemenea act, inclusiv pe cea a indemnizațiilor de despăgubire a proprietarilor.

La executarea unor proiecte importante economice, tehnice, științifice și culturale într-un stat cu sprijinul altui stat se constituie birouri care urmăresc această executare. Când se termină proiectul se încheie și activitatea biroului. Pentru pregătirea unei expoziții internaționale, oricare ar fi specializarea ei – economică, științifică, culturală - se înființează un birou, care funcționează până la închiderea expoziției. Pot fi, desigur, și alte situații când este nevoie de asemenea birouri temporare.

Comparându-le cu celelalte forme ale diplomației ad-hoc, birourile temporare joacă un rol limitat în viața internațională. Conferințele internaționale sunt cele care se afirmă în societatea contemporană ca forma cea mai importantă, cu incidențe crescânde asupra raporturilor dintre națiuni.

Capitolul 8

COMUNICAREA ŞI NEGOCIEREA – FUNCŢII DE BAZĂ ALE DIPLOMAŢIEI. PARTICULARITĂŢI ALE NEGOCIERILOR DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Societatea contemporană este, înainte de toate, o comunitate de naţiuni care participă la viaţa internaţională. Statele sunt subiecţi de drept internaţional şi intră în relaţii unele cu altele, inclusiv în domeniul economic. Unităţile care desfăşoară activităţi economice în interiorul fiecărei ţări, denumite în general agenţi economici, fie că sunt unităţi colective sau individuale, intră de asemenea, în legătură unele cu altele. Nici statele, nici unităţile care cuprind grupuri mai mici sau mai mari de oameni şi nici antreprenorii individuali nu pot trăi izolat, separat unii de alţii. Dimpotrivă, raporturile dintre ei se aprofundează, comunitatea internaţională fiind caracterizată prin legături multiple între toţi aceşti factori, prin interdependenţe complexe.

Sunt foarte mulţi factori care generează această complexitate a societăţii noastre. În primul rând, ea este formată dintr-un număr mare de state, care sunt subiecţi de drept internaţional. După cel de-al doilea război mondial, numărul acestora a crescut foarte mult ajungând, la finele anului 2000, să atingă cifra de peste 190 de ţări independente. Există, de asemenea, unele teritorii dependente, care în raporturile economice se pot prezenta ca entităţi proprii. În cadrul fiecărei ţări sau teritoriu creşte permanent numărul unităţilor care intră în legături economice cu unităţi din alte ţări. Se măreşte, prin urmare, gradul şi aria interdependenţelor şi conexiunilor în economia mondială.

Progresele ştiinţei şi tehnologiei au determinat lărgirea sferei de comunicare şi cooperare între oameni şi popoare. De la comerţul antic s-a ajuns la cooperare în folosirea spaţiului extraatmosferic, a fundului mărilor şi oceanelor. O dezvoltare uriaşă au cunoscut mijloacele de transport. Are loc o revoluţie în sistemul informaţional, care permite oamenilor să se cunoască mai bine, să-şi împărtăşească experienţa, cuceririle civilizaţiei. S-au amplificat sistemele de organizare, de instituţionalizare a relaţiilor dintre oameni şi dintre naţiuni. S-a înfăptuit

o explozie de organizații guvernamentale și neguvernamentale în toate domeniile vieții economice și sociale.

În lume s-au petrecut și se petrec în continuare schimbări mari. Problemele cu care se confruntă omenirea au crescut ca intensitate și s-au înmulțit ca număr. Totodată, utilizarea forței militare devine impracticabilă. Ea pune în pericol însăși existența popoarelor, datorită forței distrugătoare a armelor moderne.

Omenirea a devenit un uriaș organism a cărui existență depinde de buna funcționare a legăturilor multiple dintre componentele lui – națiunile, respectiv oamenii care le formează, unitățile economice și sociale care activează în interiorul lor.

I. Comunicarea și negocierile – cerințe esențiale ale funcționării economiei mondiale

Legăturile dintre componentele imensului organism social în care trăim necesită o artă de acomodare a intereselor. Iar când este vorba de interese economice, această artă trebuie să fie cât mai perfectă. O asemenea artă și mecanismul de realizare a înțelegerilor se realizează prin comunicare și negocieri.

Țările și agenții economici aparținând acestora au interese economice proprii. Ele pot să coincidă cu interesele altor țări și atunci devin interese comune. Ele pot însă să nu coincidă și atunci devin interese opuse, care se pot transforma în interese ireconciliabile, conflictuale.

1. Comunicarea și negocierile sunt singurele căi de rezolvare, în interesul și spre binele omului, al popoarelor, a problemelor care apar între ele. Folosirea forței nu rezolvă problemele, ci le complică. De aceea, utilizarea forței sau amenințării cu forța este repudiată de societatea noastră. Reglementarea pașnică a diferendelor, soluționarea prin negocieri a tuturor problemelor este deja codificată pe plan internațional. În art. 33 Carta ONU prevede obligația statelor de a căuta o soluție prin negocieri la orice dispută.

Din multitudinea corelațiilor care stau la baza societății contemporane decurge amploarea fără precedent a negocierilor, în toate domeniile. Negocierile devin un proces continuu, laborios de promovare a colaborării internaționale în general, a comerțului și cooperării în diverse domenii, în special.

Negocierile sunt un act de voinţă al statelor, al partenerilor economici. Libertatea de negociere este dreptul suveran al fiecărei ţări. O asemenea libertate o au şi unităţile economice. Dacă au interese negociază, dacă nu, nimeni nu-i obligă să o facă. Situaţia se schimbă dacă şi-au luat angajamentul că vor negocia, în diferite situaţii, prin semnarea unor acorduri bilaterale sau multilaterale. Atunci se aplică principiul "pacta sum servanda", adică respectarea angajamentelor luate prin tratate. În domeniul economic, cel mai frecvent obligaţia de a negocia apare prin prevederile din contracte de a negocia eventualele litigii.

Negocierile sunt mijlocul sau instrumentul prin care se realizează politica economică, arta de a pune cât mai bine în practică această politică. Partenerul particular îşi face singur evaluările, în funcţie de profit, de avantajul pe care i-l aduce o afacere cu un partener străin. Dar libertatea lui nu este absolută. El trebuie să respecte legile statului de care aparţine, precum şi reglementările pe plan internaţional la care ţara sa este parte. Ca să luăm un exemplu dintre cele mai recente petrecute pe plan internaţional, menţionăm sancţiunile aplicate unor companii particulare care au vândut arme sau echipamente de înaltă tehnicitate, care pe baza unor înţelegeri între state erau supuse embargoului.

Când este vorba de relaţiile economice internaţionale la nivel macroeconomic, raportul dintre politica economică şi negocieri este direct. Deschiderea, desfăşurarea şi rezultatul negocierilor depind de politica economică. Ca să ne referim tot la realităţile zilelor noastre, amintim cazul negocierilor de asociere, mai întâi şi apoi de aderare la Uniunea Europeană (UE). Asemenea negocieri nu pot să aibă loc dacă în prealabil nu s-a adoptat o politică economică corespunzătoare, atât în ţara solicitantă, cât şi de către UE.

Negocierile se orientează, de aceea, după principiile care stau la baza politicii economice. Aceste principii sunt de ordin general, de obicei cele incluse în documente internaţionale, şi principii speciale. Un document cadru de principii de ordin general, adaptate cel mai recent la evoluţiile din economia mondială este "Carta drepturilor şi îndatoririlor economice ale statelor", adoptată de Adunarea generală a ONU din 1974. Elementele principale ale Cartei sunt următoarele: dreptul suveran al fiecărui stat de a-şi alege sistemul economic, politic, social-cultural, fără constrângere sau amestec din exterior; suveranitatea permanentă, deplină a statelor, inclusiv posesiunea, folosinţa şi

dispoziția asupra tuturor bogățiilor, resurselor naturale și activităților economice; dreptul fiecărui stat de a reglementa și exercita autoritatea asupra instituțiilor străine în concordanță cu legile și reglementările sale, cu obiectivele și prioritățile sale naționale; dreptul fiecărui stat de a reglementa și supraveghea activitatea societăților transnaționale și interdicția pentru acestea din urmă de a interveni în treburi ale statului gazdă; îndatorirea statelor de a contribui la dezvoltarea comerțului internațional; dreptul tuturor statelor de a participa efectiv și deplin la procesul internațional de luare a deciziilor pentru soluționarea problemelor mondiale economice, financiare și monetare.

2. Principii speciale de politică economică, pe baza cărora se orientează negocierile, sunt, îndeosebi, următoarele:

a) acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate (CNCMF). Clauza se aplică pe bază de înțelegeri bilaterale, regionale sau multilaterale. Prin înțelegeri speciale de la acordarea CNCMF fac excepție: sistemul generalizat de preferințe vamale în favoarea țărilor în dezvoltare și sistemul global de preferințe între țările în dezvoltare;

b) nediscriminarea în relațiile economice internaționale. Chiar dacă se admit unele restricții cantitative, aplicarea lor trebuie să fie nediscriminatorie;

c) cooperarea și avantajul reciproc este condiția de bază a oricărei afaceri comerciale și, în general, a oricărei acțiuni economice. Principiul reciprocității are valabilitate generală. De la acest principiu s-au acceptat excepții, care și ele au fost negociate, prin sistemul generalizat de preferințe acordate de țările dezvoltate țărilor în curs de dezvoltare, precum și prin acceptarea unor restricții pe care țările în curs de dezvoltare le pot impune pentru a-și proteja economia națională;

d) aplicarea clauzei regimului național. Pe baza acestei clauze părțile se obligă să acorde persoanelor fizice și juridice, mărfurilor și mijloacelor de transport ale unui stat semnatar același regim economic ca acela aplicat persoanelor, mărfurilor și mijloacelor proprii.

Această clauză se mai numește și "principiul posibilităților egale". El este frecvent reglementat în organizațiile economice regionale. Se aplică, cu precădere, atunci când se urmărește stimularea investițiilor de capital străin. O asemenea politică este acum la ordinea zilei în țările est-europene care aplică reforme specifice trecerii la economia de piață.

II. Obiective şi cerinţe ale negocierilor economice internaţionale

În negocieri se regăsesc oglindite toate principiile relaţiilor dintre state, convenite prin tratate şi convenţii internaţionale. Ca expresie a raportului politică economică-negocieri economice, putem distinge şi principiile fundamentale ale negocierilor dintre ţări şi dintre parteneri, respectiv unităţi economice, indiferent de natura lor.

1. În orice negociere economică trebuie cunoscute şi aplicate legităţile obiective ale economiei şi pieţii mondiale. Se ţine seama de preţul mondial, ca etalon de referinţă, de costurile comparative ale produselor, de legile concurenţei, de factorii deformatori extraeconomici (protecţionism, autarhie, politica de monopol, discriminările tarifare, restricţiile cantitative etc.).

2. Aplicarea normelor de drept internaţional şi uzanţelor în domeniul economic este obligatorie. Pe plan internaţional au fost deja stabilite, prin norme şi reguli, un mare număr de aspecte juridice ale angajamentelor părţilor. Există o tendinţă de a stabili cât mai multe norme uniforme de drept economic internaţional. Pentru a negocia trebuie bine cunoscute aceste norme şi reguli după care se ghidează în general discuţiile şi negocierile pe plan internaţional.

3. Negocierea presupune egalitatea în drepturi a partenerilor. Fără respectarea principiului egalităţii în drepturi nu poate fi vorba de negocieri. Voinţa şi interesele unui partener pot fi încălcate pe diverse căi (război, dictat ş.a.), dar atunci acţiunea nu mai poate fi numită negociere. Aceasta nu exclude unele realităţi care pot să apară în viaţa economică internaţională. Şi nu rareori se întâmplă ca în negocieri partenerul puternic să impună clauze şi condiţii defavorabile pentru partenerul mai slab. Sunt economişti care împărtăşesc concepţia fatalistă că întotdeauna inegalitatea în putere economică a partenerilor duce la încălcarea egalităţii în negocieri. Una din expresiile concrete ale acestei manifestări ar fi **"foarfeca preţurilor"** între produsele prelucrate şi produsele primare. În ultimii ani s-au realizat pe plan internaţional multe înţelegeri care favorizează aplicarea principiului egalităţii în drepturi a partenerilor de negocieri. Un rol important îl are, în acest sens, afirmarea în ultimele decenii a discuţiilor,

dezbaterilor și negocierilor între principalele două grupuri economice pe plan mondial - țările dezvoltate și țările în dezvoltare.

4. Cooperarea, întrajutorarea și operativitatea asigură succesul negocierilor. Încrederea reciprocă este una din cerințele negocierilor, deși în practică pot să apară și suspiciuni. Încrederea, la rândul ei, crește dacă partenerii își respectă cu strictețe obligațiile asumate. Este în interesul lor să facă schimb de informații și materiale, să-și acorde reciproc facilități de plată și altele. Un bun negociator trebuie să fie operativ, să sesizeze momentul în care interesele sale cu ale partenerului ajung la gradul cel mai înalt la care finalitatea negocierilor devine oportună. Partenerii trebuie să coopereze între ei astfel încât să dea afacerilor și o perspectivă. O piață cucerită trebuie menținută cât mai mult timp posibil.

5. Negocierile trebuie să asigure compensarea intereselor materiale, respectând principiul avantajului reciproc. Legăturile economice trainice se pot cimenta numai prin înfăptuirea concretă a acestui principiu. În comerț, ca și în toate domeniile relațiilor economice, negocierile dau rezultate doar dacă principiul "do ut des" (îți dau dacă îmi dai) își găsește reflectarea necesară în rezultatul înțelegerii realizate prin negocieri. Desigur, există practica ajutoarelor, a unor livrări și prestări de servicii în mod gratuit, a acumulării creditelor etc., dar asemenea operațiuni sunt excepții temporare și urmăresc o compensare în viitor pe alte canale, deseori chiar ca rezultat al acestor ajutoare. Facem abstracție de considerentele de ordin politic, umanitar, militar și strategic, care stau de multe ori la baza unor ajutoare materiale și financiare.

6. Inseparabilitatea negocierilor de activitatea economică generală este o realitate pe care nici o țară și nici un partener nu o poate neglija. Eficiența și calitatea în economia națională determină poziția partenerilor în negocieri. Liberalizarea crescândă a comerțului internațional, creșterea concurenței, dezvoltarea de noi tehnologii care duc la produse calitativ superioare sau cu costuri mai reduse, productivitatea ridicată dau partenerilor o forță de negociere foarte adesea diferită. O caracteristică generală a economiei mondiale este și în prezent forța de negociere mai mare a partenerilor din țările dezvoltate față de cei din țările în dezvoltare.

III. Strategie şi tactică în negocieri. Etapele procesului negocierilor

Negocierile constituie una din principalele funcţii ale diplomaţiei economice. Diplomaţia este, aşa cum am arătat anterior, ştiinţă şi artă. Ca ştiinţă, diplomaţia determină strategia negocierilor, ca artă ea stabileşte tactica lor.

Strategia prefigurează obiectivele finale ale negocierilor. Tactica stabileşte căile, mijloacele şi formele concrete de acţiune pentru realizarea strategiei. În negocierile comerciale, strategia arată tipul de acorduri şi înţelegeri la care părţile urmează să ajungă. Tactica generează căile, formele şi mecanismele prin care negocierile ajung la acorduri şi înţelegeri. În negocierile comerciale multilaterale, de exemplu, liberalizarea comerţului internaţional este obiectivul strategic, rundele de negocieri care au avut loc în cadrul GATT şi acum în OMC ţinând de domeniul tacticii.

Strategia este cuprinsă în mandatul delegaţiei de negociere şi determinată în momentul luării deciziei de începere a negocierilor. Tactica este şi ea fixată în acelaşi moment dar numai în linii generale, urmând să fie dezvoltată, adoptată sau chiar amendată pe parcursul negocierilor.

Tactica îşi găseşte expresia concretă în hotărârile partenerilor privind:

- timpul optim al începerii, scurtării, prelungirii, amânării şi încheierii negocierilor. Fiecare partener îşi alege momentul cel mai favorabil, urmând ca înţelegerea să se realizeze atunci când interesele partenerilor privind acest moment coincid. Aceasta este **tactica momentului optim.**
- locul unde să se desfăşoare negocierile. În cazul negocierilor bilaterale, partenerii ajung de obicei la înţelegere pentru ţinerea lor alternativ în cele două ţări. În negocierile regionale, negocierile se ţin prin rotaţie în fiecare din ţările membre. La stabilirea locului negocierilor multilaterale intervin mai mulţi factori, între care importanţa economică internaţională a ţării gazdă şi aportul ei la cooperarea economică internaţională, condiţiile pe care le oferă pentru organizarea negocierilor,

rotația regională ș.a. Partenerilor la negocieri nu le este indiferent locul unde au loc negocierile și acționează pentru organizarea lor acolo unde le convine cel mai bine. Aceasta este **tactica locului negocierilor.**

- natura partenerială a negocierilor. Negocierile bilaterale sunt cele mai frecvente. Dar, în economia mondială se amplifică sistemul negocierilor multilaterale. Organizațiile economice regionale și subregionale, apărute în număr tot mai mare în perioada postbelică, constituie cadrul unor ample negocieri multilaterale. În multe probleme, țările membre ale acestor organizații au introdus în tactica lor negocierile ca o completare sau o înlocuire a negocierilor bilaterale. Țările Uniunii Europene, de exemplu, nu negociază bilateral acorduri cu țările terțe. Comisia Europeană este cea care negociază în numele țărilor membre. Tot astfel, la nivel global s-a recurs la tactica negocierilor multilaterale pentru liberalizarea comerțului mondial.
- ofensiva, defensiva și contraofensiva sunt elemente de tactică importante în negocieri. Ofensiva ia cel mai adesea forma ideilor și propunerilor noi, a argumentelor solide în discuții. Când partenerul atacă, apărarea trebuie bine organizată în argumente. În negocierile economice, atât ofensiva cât și defensiva se bazează pe informații, date statistice concrete și experiențe economice reușite. Contraofensiva dă rezultate atunci când un partener răspunde la ofensiva celuilalt sau a celorlalți cu argumente mai bune, cu date și informații mai noi și experiențe economice mai valoroase.
- întreruperea negocierilor și reluarea lor, dacă sunt întrerupte, este o tactică frecvent folosită atunci când partenerii nu se pot înțelege după parcurgerea unei perioade de discuții. Se recurge la întrerupere atunci când se speră că partenerul poate să accepte ulterior un compromis. Uneori amânarea se face cu intenția de a presa partenerul să accepte o propunere, atunci când acesta se află într-o situație economică delicată.

Întreruperea se utilizează, de asemenea, când cursul negocierii este nefavorabil şi se urmăreşte câştigarea de timp şi, eventual, revizuirea poziţiei.

- tergiversarea face şi ea uneori parte din tactica negocierilor. Partenerul caută să evite luarea unei hotărâri, fie pentru că aşteaptă instrucţiuni din ţară, fie că nu este sigur asupra poziţiei optime pe care trebuie să o adopte. Tergiversarea intenţionată este şi ea practicată în diverse situaţii, mai ales în aşteptarea unui eveniment care poate întări poziţia de negociere.
- câştigarea încrederii partenerului este o tactică dovedită eficientă de practica relaţiilor economice. Cu cât este mai mare încrederea reciprocă a partenerilor, cu atât mai durabile sunt relaţiile dintre ei. Onestitatea întăreşte încrederea, încercarea de a înşela sau păcăli o slăbeşte.
- concesia este o componentă specifică a tacticii negocierilor. Ea reprezintă o modificare a poziţiei proprii în direcţia poziţiei partenerului. Concesiile reciproce sunt calea obişnuită de a se ajunge la înţelegeri. Ca tactică, acordarea concesiilor se face de regulă eşalonat, ceea ce creează condiţii pentru obţinerea de concesii în schimbul celor făcute.
- obiecţiile la propunerile făcute şi argumentele partenerului şi abordarea obiecţiilor acestuia faţă de propunerile şi argumentele proprii sunt şi ele elemente importante de tactică a negocierilor. Obiecţiile pot fi acceptate condiţionat sau respinse.
- stabilirea conducătorului delegaţiei şi echipei de negociere se face pe considerente de strategie, dar şi tactice. Negociatorii trebuie să aibă calificarea corespunzătoare astfel ca negocierile să fie duse până la capăt conform obiectivului strategic. Tactic se urmăreşte însă asigurarea unei superiorităţi de pregătire a negociatorilor proprii. Uneori se folosesc negociatori în funcţii mai mari decât cei ai partenerului. Şefii delegaţiilor au însă, de regulă, funcţii similare. De asemenea, se negociază iniţial la nivel de experţi şi numai în final sau pe parcurs când

negocierile întâmpină dificultăți se intervine la nivelul șefului delegației (director, ministru etc.).

- invitarea partenerului să viziteze obiectivele economice în care se produc mărfurile pe care dorește să le cumpere. Este o tactică la care se recurge frecvent de către exportatori. În timpul negocierilor se pun la dispoziție partenerului documente tehnice și informații asupra produsului și tehnologiilor de fabricație. Cu cât este mai bogată această informație, cu atât este mai convingătoare.
- uneori se folosește tactica negocierilor concomitente cu doi sau chiar mai mulți parteneri. Este o cale de a influența pe partener să acorde concesii. Această tactică se folosește atunci când negociatorul are o poziție bună pe piață, când concurența este mare, când uzura morală a tehnologiilor de producție solicită urgență de desfacere și alte instituții;
- există diverse forme de tactică a ultimatumului, cum este fixarea unui termen până la care partenerul trebuie să se decidă, dacă dorește să beneficieze de condițiile și facilitățile acordate, sau se pun termene până la care se poate adera la un acord, ori la un sistem de cooperare economică internațională;
- în practica negocierilor se folosesc și diverse alte acțiuni de tactică, precum promisiunea, angajamentul, avertismentul, obligația, cointeresarea, simularea, condiționarea, tradiția și altele.

Procesul negocierilor, bazat pe strategie și tactică, se desfășoară în trei etape: **prenegocierea, negocierea propriu-zisă, postnegocierea și protonegocierea.**

Prenegocierea este faza în care se analizează posibilitățile de a negocia și elementele obiective ale voinței de a negocia. Se stabilesc problemele care se negociază și se identifică partenerii de negociere. Se culeg informațiile necesare și se prelucrează. Se studiază interesele partenerului, situația financiară și credibilitatea lui, garanțiile pentru buna derulare a tranzacției, promisiunile prealabile. Se evaluează posibilitățile de reușită. Se convine locul și perioada negocierilor. Se elaborează și se obțin aprobările necesare pentru mandatul negocierilor.

Negocierea propriu-zisă este etapa în care se examinează propunerile (ofertele şi contraofertele, argumentele şi contraargumentele), se fac concesii reciproce, se ajunge la soluţii de compromis, se convin acordurile şi înţelegerile, care se semnează, se stabilesc programele de acţiune pe baza înţelegerilor realizate.

Postnegocierea este faza în care se urmăreşte modul în care se aplică acordurile semnate şi se rezolvă problemele care pot să apară: greutăţi în derularea acordurilor şi contractelor, reclamaţii şi litigii. Se poate negocia modificarea, completarea sau prelungirea acordului.

Protonegocierea care reprezintă o activitate ce se desfăşoară paralel cu celelalte etape, o activitate de public relations, în ideea influenţării partenerului în direcţia dorită.

Înfăptuirea strategiei şi a tacticii adoptate depinde de **capacitatea profesională** a negociatorului. Pregătirea şi aptitudinile diplomatului sunt de importanţă deosebită. În doctrina diplomatică, mulţi autori subliniază marile cerinţe ale muncii diplomatice, care pot fi îndeplinite numai când negociatorul are calităţile necesare unei astfel de activităţi.

Negociatorul trebuie să fie înainte de toate un profund cunoscător al problemei pe care o negociază. În practică se întâlnesc diplomaţi care se ocupă în cea mai mare parte a vieţii lor diplomatice de un singur domeniu al relaţiilor internaţionale, cunosc toate problemele acestui domeniu şi participă la toate negocierile lor. Deci, negociatorul trebuie să dispună nu numai de o orientare generală, ci şi de o pregătire specifică în problema pe care o negociază.

Buna pregătire generează forţa capacităţii de argumentare a poziţiilor proprii. Negociatorul trebuie să aibă o asemenea capacitate, fără de care el nu-şi poate îndeplini misiunea, mandatul cu care se prezintă la negocieri. Preocuparea sa esenţială este argumentarea poziţiei proprii. Dar aceasta poate fi făcută cel mai bine când negociatorul înţelege bine şi poziţia partenerului. El trebuie să pătrundă în argumentarea acestuia pentru a identifica punctele de convergenţă care să ducă la înţelegere, să descifreze limita până la care partenerul este dispus la compromis. De aceea, negociatorul are nevoie să fie foarte bine informat asupra partenerului. Culegerea şi prelucrarea rapidă a informaţiilor despre partener este pentru negociator o preocupare de seamă atât înaintea, cât şi în timpul negocierilor. Informaţiile cât mai

complete îl ajută pe negociator. Ele trebuie să se refere cu deosebire la partener, dar nu numai direct la el. Pentru negocierile economice, de exemplu, informațiile trebuie să se refere la conjunctura pieții internaționale, concurența pe piață, posibilități de finanțare internațională etc. Negociatorul își clasează aceste informații în dosare pe probleme tehnice, comerciale, de transport, plăți și credite, pe care le ține la îndemână în timpul negocierilor.

Reușita negocierilor depinde de spiritul de cooperare, constructiv al negociatorilor. Încercarea unui negociator de a impune punctul său de vedere este în condiții normale, sortită eșecului. Între două țări independente, egale în drepturi, negociatorii țărilor lor se pot înțelege numai dacă abordează constructiv identificarea interesului comun, își acordă încrederea necesară, chiar simpatia, sunt flexibili în limitele interesului propriu.

Negociatorii trebuie să aibă simțul momentului și al timpului. Să știe să aleagă momentul de începere al negocierilor, ritmul lor, să sesizeze momentul prielnic al încheierii lor. Să aibă curajul de a defini soluția în termeni hotărâți, la momentul care-i este favorabil.

Pe lângă buna cunoaștere și stăpânirea tacticii negocierilor, un negociator are nevoie de un arsenal bogat de tehnici de argumentare, contraargumentare, flexibilitate, duritate, întrebări și răspunsuri, concesii, compromis, convingere. Toate acestea, precum și alte tehnici, sunt folosite de negociator pentru atingerea obiectivului strategic propus.

IV. Negocierile bilaterale și mecanismele lor

Negocierile, în general, și cu deosebire negocierile la nivel guvernamental urmăresc, ca obiective strategice, dezvoltarea colaborării țării respective cu celelalte țări în toate domeniile de interes pentru ea și crearea cadrului instituțional și juridic internațional capabil să permită o astfel de colaborare. Cu alte cuvinte, strategia fundamentală a negocierilor este încadrarea țării în circuitul economic mondial astfel încât aceasta să-i sprijine eforturile proprii pentru creșterea economică.

Negocierile au, totodată, obiective directe și precise care trebuie realizate până la finalul lor. Se urmărește mai întâi ca valori suplimentare interne să fie înlocuite cu valori de întrebuințare complementare externe. Adică, cerințele economiei naționale neacoperite prin produse obținute

pe plan intern să fie satisfăcute din import, iar surplusurile producţiei interne să fie desfăcute pe piaţa externă. Acesta este obiectivul primar al negocierilor, dar nu înseamnă că practic negocierile de import sunt direct legate şi concomitent cu cele de export. Ele se desfăşoară practic nelegat, afară de sistemul barter, care constituie totuşi un fenomen limitat în ansamblul economiei mondiale.

Orice negociere trebuie să aducă un avantaj pentru partener. Cel mai frecvent dintre aceste avantaje este profitul. Oricare ar fi operaţiunea efectuată (import, export, prestare de servicii, credit etc.) partenerul trebuie să obţină profit. Astfel, operaţiunea nu are o bază economică. Determinarea profitului imediat sau a celui viitor este, totuşi, o problemă a agentului economic. Uneori se exportă la început produse la preţuri mai scăzute, pentru a câştiga piaţa, pentru ca din profiturile ulterioare să se acopere pierderile iniţiale. Sunt, de asemenea, situaţii conjuncturale, de criză, când un agent economic continuă exportul, chiar dacă realizează pierderi după ce situaţia conjuncturală nefavorabilă a trecut. Aceasta nu înseamnă că poate fi acceptată teza vinderii cu orice preţ. Uneori se invocă această teză pentru încasarea de valută convertibilă, când balanţa de plăţi a ţării intră în dificultate. S-au cunoscut şi se cunosc astfel de practici, inclusiv în trecutul nu prea îndepărtat al României. Dar teza vânzării cu orice preţ numai pentru a obţine valută convertibilă nu poate fi acceptată. Ea poate face ca operaţiunea să aibă ca rezultat final nu creşterea economică, ci subminarea ei. Pentru negocierile economice obţinerea profitului, a avantajului economic este o chestiune esenţială atât pentru agentul exportator, cât şi pentru economia naţională.

Sprijinirea dezvoltării producţiei naţionale este poate obiectivul cel mai marcant al negocierilor, fără producţie nu ai cu ce să te prezinţi pe piaţa externă. Dar nu orice producţie este necesară, ci una de înaltă productivitate, de mare eficienţă, astfel încât să obţii o poziţie bună printre concurenţi şi un profit cât mai mare. De aici rezultă o cerinţă de bază pentru negocieri – să asigure capacităţile de producţie cu comenzi în flux continuu şi aprovizionarea cu materii prime şi materiale de import. Considerând că există mijloacele financiare pentru înfăptuirea acestor operaţiuni, depinde de negocieri ca ele să se realizeze. Încheierea din timp a contractelor pentru exportul produselor unităţii este o condiţie esenţială pentru bunul mers al

producției. Cu cât portofoliul de comenzi este mai mare cu atât perspectivele sunt mai sigure. Iar dacă există comenzi pentru acoperirea întregii capacități de producție înseamnă că s-au creat condiții pentru o productivitate sporită. La fel se petrec lucrurile și cu aprovizionarea ritmică a producției cu materii prime și alte materiale necesare producției. Întreruperea producției din lipsă de materii, precum și crearea de stocuri supradimensionate au efecte negative asupra producției și productivității muncii. Obiectivul negocierilor este de a asigura condiții pentru producerea efectelor pozitive și a preveni pe cele posibil negative. Ele trebuie să răspundă, pe de o parte, necesității de a avea comenzi și aprovizionare, iar, pe de altă parte, necesității de a realiza un profit cât mai mare.

Un factor fundamental al creșterii economice sunt investițiile. Agentul economic decide cum să-și investească disponibilitățile de capital. Negocierile pot juca însă un rol în sprijinirea și asigurarea eficienței investițiilor. Înainte de a importa utilajele și echipamentele necesare investiției programate, negociatorii efectuează calcule temeinice cu privire la eficiența imediată și de perspectivă a echipamentelor respective. Prima problemă care apare pentru negociatori este identificarea și selecționarea tehnologiilor de cel mai înalt nivel.

Am menționat mai înainte că în strategia negocierilor un obiectiv central este crearea cadrului juridic și instituțional favorabil dezvoltării colaborării economice dintre state. În acest sens, rezultatele negocierilor sunt consemnate în anumite înțelegeri care se realizează între parteneri. Negocierile se duc în funcție de natura, de tipul de înțelegere la care partenerii își propun să ajungă. Clasificate după tipul de înțelegere, negocierile pot fi:

- **negocieri pentru prelungirea acordurilor existente.** Se urmărește continuarea angajamentelor prevăzute într-un acord anterior. Negocierile de acest fel sunt de obicei ușoare și de scurtă durată. Uneori nici nu mai este nevoie de negocieri, lipsa de acțiune a părților conduce la prelungirea acordurilor;
- **negocieri pentru extensiunea înțelegerilor.** Ele urmăresc să lărgească sfera de aplicare a unor prevederi anterioare din acordurile existente. Se întâlnesc mai frecvent în relațiile multilaterale;

- **negocieri de normalizare a relaţiilor.** Acestea urmăresc să pună capăt unei stări anormale sau să dea expresie juridică unei normalizări care s-a produs. În domeniul economic, astfel de negocieri se duc pentru înlăturarea sancţiunilor economice, pentru reluarea raporturilor într-un domeniu sau, pe ansamblul relaţiilor economice, într-o anumită situaţie conjuncturală, reluarea politicii de credite sau reluarea plăţii datoriei externe, când acestea au fost întrerupte etc.;
- **negocieri pentru pieţe, sfere de influenţă economică.** Comunitatea internaţională şi cu deosebire ţările în curs de dezvoltare au suspiciuni asupra unor asemenea negocieri. De aceea, multe dintre ele se desfăşoară în secret. Dar nu se poate nega existenţa lor;
- în fine, sunt foarte multe negocieri pe plan internaţional pentru **"acorduri de inovaţie"**, respectiv cele care abordează teme noi. Prin astfel de negocieri se iau angajamente reciproce noi, se creează instituţii noi, se inaugurează activităţi în domenii neexplorate.

Negocierile se concretizează în instrumente de politică economică, în contracte care includ angajamente concrete, în crearea de instituţii şi organizaţii pentru promovarea colaborării economice.

Cadrul juridic, politic şi instituţional pentru dezvoltarea colaborării economice este dat, în forma sa cea mai oficială, prin instrumente de politică externă generală. Este bine cunoscut locul important al relaţiilor economice în ansamblul raporturilor dintre state. De aceea, la negocierile pentru înţelegerile de politică generală se negociază şi includerea în aceste instrumente juridice a unor prevederi prin care părţile se angajează că vor dezvolta colaborarea economică dintre ele. Astfel de instrumente juridice pot fi tratatele de prietenie şi colaborare, tratatele de neagresiune şi bună vecinătate, acordurile de stabilire a relaţiilor diplomatice şi altele.

Negocieri dedicate în mod special dezvoltării relaţiilor economice sunt cele care duc la convenirea unor instrumente de politică economică. Printre acestea menţionăm: tratatele de comerţ şi navigaţie, acordurile comerciale (pe baza cărora se pot conveni protocoale pentru schimburi de mărfuri), convenţiile financiar-valutare (acorduri de credit, acorduri pentru evitarea dublei impuneri, acorduri pentru reeşalonarea datoriei

externe etc.), înţelegerile pentru schimburi internaţionale şi servicii (turism, asigurări). Între unele ţări se creează comisii interguvernamentale de colaborare economică şi tehnico-ştiinţifică. La sesiunile acestor comisii se adoptă protocoale asupra lucrărilor şi rezultatelor reuniunii. Există şi comisii neguvernamentale. Negocierile cele mai concrete se desfăşoară pentru încheierea de contracte economice externe. La aceste negocieri partenerii sunt direct agenţii economici, particulari sau reprezentanţi ai societăţilor publice şi private.

Arătam mai înainte că încrederea între parteneri are o influenţă benefică asupra negocierilor şi contribuie la extinderea activităţilor economice între ei. Dar, odată negocierile încheiate şi rezultatul lor consemnat într-un acord, o importanţă hotărâtoare o are respectarea de către părţi a prevederilor, respectiv a angajamentelor luate prin acorduri. În practică se întâmplă însă abateri de la prevederile instrumentelor de politică economică şi cele ale contractelor economice externe, ceea ce implică negocieri pentru a reglementa neînţelegerile apărute. Apare ceea ce se numeşte **litigiu economic.** După natura documentului ale cărui prevederi sunt încălcate, litigiile pot fi rezultate din nerespectarea tratatelor economice sau din nerespectarea contractelor economice. Soluţionarea litigiilor se poate face prin negocieri pe cale amiabilă şi prin arbitraj. Soluţionarea prin negocieri are o serie de avantaje: elimină riscul deciziei arbitrare, asigură psihologic păstrarea şi promovarea bunelor relaţii, evită deteriorarea prestigiului comercial, economiseşte timp şi eforturi materiale.

V. Negocierile economice multilaterale

Istoria negocierilor economice multilaterale începe propriu-zis după cel de-al doilea război mondial, deşi astfel de negocieri au avut loc şi anterior, mai ales în legătură cu crearea şi lucrările organizaţiilor internaţionale.

Marea diversitate a cadrului juridic şi instituţional format la nivel global nu ne permite abordarea negocierilor multilaterale prin toate componentele acestui cadru. De aceea, ne vom limita la cele mai importante instituţii în care abordarea negocierilor se face global, respectiv cu participarea tuturor ţărilor, şi comprehensiv, adică prin cuprinderea în negocieri a ansamblului fluxurilor economice internaţionale. Două instituţii sunt, în acest sens, cele mai caracteristice:

Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare (UNCTAD) şi Organizaţia Mondială pentru Comerţ (OMC).

1. Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare

În sistemul ONU au loc multe negocieri, unele cu caracter multidimensional, altele cu caracter de specialitate. Adunarea Generală a ONU a hotărât crearea unui organ al său care să se ocupe de ansamblul problemelor comerţului şi dezvoltării. Acest organ este **Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare.**

Aşa cum am menţionat şi în capitolul 5, UNCTAD a fost stabilită ca organ permanent interguvernamental în 1964, cu obiectivul precizat în rezoluţia Adunării Generale a ONU nr. 1995 (XIX) de a accelera creşterea economică şi dezvoltarea, mai ales pentru ţările în dezvoltare.

Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Comerţ şi Dezvoltare se întruneşte la fiecare patru ani. Până în 2000 s-a întrunit de zece ori: 1964 (Geneva), 1968 (New Delhi, India), 1972 (Santiago, Chile), 1976 (Nairobi, Kenya), 1979 (Manila, Filipine), 1983 (Belgrad, Iugoslavia), 1987 (Geneva), 1992 (Cartagena de Indias, Colombia), 1996, (Midrand, Africa de Sud) şi 2000 (Bangkok).

La UNCTAD VIII, ţinută la Cartagena de Indias, statele membre au căzut de acord că dezvoltarea trebuie să devină punctul prioritar pe ordinea de zi a comunităţii internaţionale şi, în acest scop, au decis să stabilească un parteneriat pentru dezvoltare, încorporat în **Angajamentul Cartagena,** care conţine politic şi măsuri la nivel naţional şi internaţional, în domeniile intercondiţionate ale comerţului, finanţelor, produselor de bază, tehnologiei şi serviciilor cu scopul accelerării procesului dezvoltării. În 1994, Conferinţa pentru Comerţ şi Dezvoltare a adoptat, cu prilejul celebrării a 30 de ani de existenţă, o Declaraţie în care se afirmă determinarea sa de a participa activ la înfăptuirea **Parteneriatului Global pentru Dezvoltare,** obiectiv strategic fundamental al comunităţii internaţionale pentru al treilea mileniu.

Rezultatele concrete ale negocierilor multilaterale desfăşurate în cadrul UNCTAD sunt, în principal, următoarele:

- ❖ realizarea acordului asupra Sistemului Generalizat de Preferinţe (SGP) pe baza căruia ţările în dezvoltare au obţinut preferinţe pentru exporturi de peste 70 miliarde USD în fiecare an, începând cu 1971, pe pieţele ţărilor dezvoltate;

- ❖ convenirea Acordului pentru Sistemul Global de Preferințe Comerciale între țările în dezvoltare (1989);
- ❖ acordul asupra unui set de principii și reguli pentru controlul practicilor comerciale restrictive (1980);
- ❖ acorduri internaționale pentru produse de bază, respectiv acelea pentru cacao, zahăr, cauciuc natural, iută, lemn tropical, cositor, ulei de măsline, grâu;
- ❖ crearea de grupuri interguvernamentale de studiu pentru produsele de bază, implicând pe consumatori și producători, inclusiv pe aceia pentru minereu de fier, tungsten, cupru și nichel;
- ❖ adoptarea Programului lărgit pentru produsele de bază (1976) și constituirea Fondului comun, stabilit pentru sprijinirea financiară a operațiunilor de stocuri internaționale și proiecte de dezvoltare în domeniul produselor de bază (1980);
- ❖ ușurarea datoriei țărilor cu venituri mici. Peste 50 de țări dintre cele mai sărace au obținut reducerea datoriei lor externe cu peste 6,5 miliarde USD, începând cu 1978, când a fost adoptată o rezoluție pentru ajustarea retroactivă a condițiilor Asistenței Oficiale pentru Dezvoltare (ODA) pentru țările cu venituri mici;
- ❖ elaborarea unui Ghid de acțiune internațională în domeniul reeșalonării datoriei externe (1980);
- ❖ realizarea acordului asupra unui Nou Program substanțial de acțiune pentru țările cel mai puțin dezvoltate și a unui program de acțiune în favoarea țărilor cel mai puțin dezvoltate pentru deceniul '90 (1991);
- ❖ încheierea mai multor convenții ONU privind: transporturile maritime internaționale;. Codul de conduită al conferințelor navelor de linie (1974); transportul internațional de bunuri pe mare (1978); transportul internațional și multimodal de bunuri (1980); condițiile pentru înregistrarea navelor; liniile maritime și ipotecarea (1993)[1].

UNCTAD a desfășurat multe alte negocieri multilaterale prin dialogul Nord – Sud și Sud – Sud.

[1] Basic Facts about the United Nations, United Nations, New York, 1995, pag. 144-145.

2. Negocierile multilaterale din cadrul Organizaţiei Mondiale pentru Comerţ

În afara sistemului ONU, cele mai importante negocieri multilaterale s-au desfăşurat în perioada 1947-1994 în cadrul Acordului General pentru .Tarife şi Comerţ (GATT). În prezent, principala organizaţie internaţională pentru negocieri multilaterale este Organizaţia Mondială pentru Comerţ (OMC).

2.1. Scurt istoric al negocierilor multilaterale

În anul 1947 au avut loc trei reuniuni internaţionale (Londra, Geneva şi Havana) cu scopul constituirii unei Organizaţii Comerciale Internaţionale (OCI), care urma să fie o instituţie specializată a ONU, după modelul Fondului Monetar Internaţional (FMI) şi Băncii Internaţionale pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (BIRD), create în urma negocierilor multilaterale din cadrul Conferinţei financiare şi monetare a Naţiunilor Unite de la Bretton Woods (New Hampshire, SUA), ţinută în perioada 1-22 iulie 1944. Deşi negociatorii au adoptat Carta de la Havana, aceasta n-a mai putut fi ratificată de numărul necesar de state şi, ca urmare, OCI nu s-a mai putut naşte.

Paralel cu tratativele pentru înfiinţarea OCI, un număr de 23 de state au purtat negocieri pentru reducerea taxelor vamale între ele. Rezultatele acestor negocieri au fost consemnate într-un tratat multilateral, denumit Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1948.

Crearea GATT a fost expresia unui larg spirit de colaborare care se afirma atunci pe plan mondial. Acordul s-a afirmat tot mai mult ca o organizaţie utilă comerţului mondial. O primă dovadă este creşterea numărului părţilor contractante de la 23 state semnatare în 1948 la 90 în 1986 şi la 125 participante la Runda Uruguay. România a aderat şi ea la Acord în 1971, fiind prima ţară dintre membri fostului CAER care a devenit membră GATT. În afara statelor membre, câteva zeci de alte ţări au aplicat de facto prevederile GATT. După schimbările petrecute în Europa de Răsărit şi alte ţări foste membre CAER au intrat în GATT.

Importanţa GATT pentru economia mondială a rezultat şi din faptul că ţările membre deţineau peste 4/5 din comerţul mondial, astfel încât majoritatea covârşitoare a comerţului mondial se desfăşura după regulile şi normele GATT.

Succesele GATT mai rezultă și din realizările lui. Au avut loc opt runde de negocieri multilaterale. Nivelul mediu al taxelor vamale la importul de produse industriale s-a redus de la 40%, cât era la mijlocul anilor '30, la 4,3% în 1993. Din punctul de vedere al restricțiilor cantitative, au fost liberalizate circa 90% din nomenclatorul de produse care fac obiectul comerțului între țările membre.

Specificul negocierilor din cadrul GATT a fost desfășurarea lor în așa numitele "runde de negocieri multilaterale". În cadrul rundelor, fiecare parte contractantă trebuia să negocieze cu fiecare din celelalte părți contractante și fiecare produs în parte. La prima rundă de negocieri (Geneva, 1947) s-au convenit 40.000 de concesii tarifare, la a doua (Annecy, Franța, 1949), 5.000 de concesii, la a treia (Torquay, Anglia, 1950-1951) 8.700 concesii, la a patra (Geneva, 1955-1956) 4.300 concesii, la a cincea, denumită "Runda Kennedy" (1962-1967) 6.300 concesii, la a șaptea, denumită "Runda Tokyo" (Geneva, 1973-1979) s-a realizat o reducere cu 35% a taxelor vamale la produsele industriale și cu 15% la produsele agricole. În cadrul "Rundei Tokyo" s-a negociat, pe lângă noi reduceri tarifare, eliminarea restricțiilor netarifare, ajungându-se la mai multe acorduri.

Cea de-a opta rundă de negocieri multilaterale, denumită "Runda Uruguay", a fost lansată prin decizia din septembrie 1986 luată de țările membre GATT la Punta del Este din Uruguay.

După opt ani de negocieri, Runda Uruguay s-a încheiat prin Actul Final semnat la Marrakesh (Maroc) la 15 februarie 1994, care este compus din 52 de instrumente juridice, din care 30 de acorduri și 22 decizii și declarații ministeriale.

Dimensiunile negocierilor multilaterale din cadrul Rundei Uruguay au fost mult mai mari decât în rundele precedente, la care se negociaseră reglementări tarifare și unele obstacole netarifare în comerțul cu bunuri. De data aceasta s-a negociat un nou Acord pentru tarife și comerț (GATT 1994), Acordul general pentru comerțul cu servicii (GATS), Acordul privind comerțul legat de aspecte ale drepturilor de proprietate intelectuală, Înțelegerea asupra regulilor și procedurilor care să guverneze reglementarea disputelor, Mecanismul de evaluare a politicii comerciale, Înțelegerea asupra angajamentelor privind serviciile financiare, precum și câteva acorduri plurilaterale, multe decizii și declarații.

Reglementările din cadrul Rundei Uruguay privesc toate țările membre, dezvoltate şi în curs de dezvoltare. În ceea ce priveşte țările în dezvoltare, deşi s-a menținut pentru ele "tratamentul special şi diferențiat", acesta a fost în mare măsură diluat, fiind redus în multe domenii doar la țările cel mai puțin dezvoltate.

2.2. Organizația Mondială pentru Comerț (OMC) este ea însăşi rezultatul ultimei runde de negocieri în cadrul GATT. Înființată prin Actul final de la Marrakesh ca organizație guvernamentală cu personalitate juridică, OMC a început să funcționeze la 1 ianuarie 1995, luând locul GATT ca instituție. Are două funcții principale:

- să faciliteze îndeplinirea, administrarea şi operarea acordurilor realizate de negocierile din Runda Uruguay şi a altora care vor fi realizate ulterior;
- să fie forum de negocieri între țări pentru relațiile comerciale multilaterale.

Cea de-a treia conferință ministerială a OMC (Seattle, 1999) a luat în discuție lansarea unei noi runde de negocieri multilaterale, care va fi denumită "Runda Mileniului". Opiniile exprimate cu acest prilej n-au permis luarea unei hotărâri concrete.

Organizația Mondială pentru Comerț are un mare rol de jucat în realizarea Parteneriatului global pentru dezvoltare, obiectiv strategic al cooperării internaționale. Nici o altă organizație internațională nu are o bază juridică atât de bine conturată cum are OMC prin înțelegerile şi reglementările anexe la Actul final prin care a fost înființată. Alături de Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială şi UNCTAD, ea poate deveni o instituție cu o importantă contribuție la guvernarea globală a raporturilor economice internaționale.

VI. Particularități ale negocierilor de aderare la Uniunea Europeană

Spre deosebire de alte negocieri multilaterale, actualele negocieri de aderare la Uniunea Europeană prezintă mai multe particularități.

În primul rând, aşa cum a rezultat din expunerea preşedintelui Consiliului European, după Summitul de la Helsinki, din decembrie

1999, în abordarea negocierilor se pornește de la următoarele principii:

- ✓ aderarea implică acceptarea integrală a drepturilor și obligațiilor reale și potențiale care decurg din sistemul juridic al Uniunii și din cadrul său instituțional, adică a ceea ce este denumit "acquis-ul" Uniunii. Acesta include Tratatul de la Amsterdam, care reprezintă cea mai recentă etapă a construcției europene;
- ✓ "Acquis-ul" Uniunii va trebui aplicat așa cum va exista el în momentul aderării. Nu este suficientă doar transpunerea "acquis-ului", ea trebuie urmărită de o punere efectivă în vigoare și în practică a acestuia. Din acest motiv, punerea la punct a structurilor administrative și judiciare constituie un aspect crucial în pregătirea aderării, iar existența structurilor și instituțiilor credibile și eficiente reprezintă o condiție prealabilă a viitoarei aderări;
- ✓ urmărirea progresului realizat de către țările candidate în transpunerea, punerea în aplicare și respectarea "acquis-ului" formează o parte esențială a procesului de aderare, dat fiind că UE va trebui, în final, să fie în măsură să hotărască dacă țările candidate sunt efectiv pregătite să-și asume obligațiile pe care le implică aderarea;
- ✓ Uniunea acordă o importanță primordială bunei funcționări a pieței interne, precum și punerii în mod armonios în practică a politicilor sale în domeniile complexe, cum sunt: agricultura, justiția și afacerile interne și mediul înconjurător. Toate statele candidate trebuie să progreseze rapid în aceste domenii, înainte de aderarea la Uniune;
- ✓ aceeași exigență din cadrul Uniunii trebuie aplicată, de asemenea, pentru alinierea progresivă a politicilor și pozițiilor țărilor candidate cu privire la țările terțe, precum și în interiorul organizațiilor internaționale. "Acquis-ul" include, de asemenea, toate angajamentele luate de către Uniune și politicile pe care aceasta le duce pe plan extern;
- ✓ acceptarea drepturilor și obligațiilor care decurg din aderare pot să prilejuiască, în mod excepțional, măsuri tranzitorii ce vor fi definite în cursul negocierilor de

aderare. Măsurile tranzitorii vor limita ca durată şi importanţă şi vor fi însoţite de un plan care cuprinde etape clar definite de punere în aplicare a "acquis-ului";

- ✓ toate statele candidate participă la procesul de aderare pe picior de egalitate, fiecare dintre acestea fiind judecat în funcţie de propriile merite în cursul negocierilor. Orice progres realizat de către ţările candidate în vederea pregătirii aderării lor va contribui la avansarea negocierilor, ţinându-se cont atât de criteriile stabilite la Copenhaga şi Madrid şi de respectarea obligaţiilor lor în virtutea acordurilor de asociere, cât şi de punerea în aplicare a parteneriatelor pentru aderare;
- ✓ Consiliul European de la Helsinki a subliniat că statele candidate care au fost în anul 2000 incluse în procesul de negociere (Malta, România, Slovacia, Letonia, Lituania şi Bulgaria - n.n.) vor avea posibilitatea să întâlnească, într-un termen rezonabil, ţările candidate cu care negocierile au început în 1998, în măsura în care s-au pregătit suficient în acest sens;
- ✓ Uniunea a luat măsuri importante pentru pregătirea extinderii Acordului prezentat Consiliului European de la Berlin, în martie 1999, privind totalitatea reformelor prevăzute de Agenda 2000, inclusiv noul cadru financiar, care constituie o bază solidă în evoluţia reuşită a UE către extindere;
- ✓ extinderea ar trebui să consolideze procesul de integrare în carè s-au angajat statele membre ale Uniunii. Trebuie să se urmărească ca structurile instituţionale ale Uniunii să nu fie slăbite sau diminuate, iar posibilităţile lor de acţiune să nu fie reduse. În consecinţă, Consiliul European de la Helsinki a reafirmat angajamentul politic al Uniunii de a duce la bun sfârşit, până în decembrie 2000, conferinţa interguvernamentală privind reforma instituţională lansată la 4 februarie 2000;
- ✓ Uniunea va decide în timp oportun dacă au fost îndeplinite condiţiile pentru încheierea negocierilor lansate la 15 februarie 2000. De aici, încolo, vor fi necesare eforturi serioase.

Fiecare stat candidat își indică obligațiile strategice, precum și aspirațiile politice, culturale și socio-economice pe care le va urma pe calea aderării[1].

În al doilea rând, procedura de desfășurare a negocierilor, în cadrul unor conferințe interguvernamentale la nivel ministerial, este extrem de complexă[2].

După decizia politică a Consiliului European de începere a negocierilor, Comisia Europeană solicită **Rapoarte de Screening** (analize desfășurate în timp) realizate în urma reuniunilor bilaterale - Direcția Generală de Extindere a Comisiei și reprezentanții țării candidate - în care se prezintă situația aplicării în țara candidată a "acquis-ului" comunitar într-un anumit domeniu (capitol); se au în vedere transpunerea legislativă, aplicarea legislației, capacitatea administrativă a instituțiilor competente.

În vederea definitivării acestor rapoarte, se mai examinează **Rapoartele de progres**, întocmite de către fiecare țară candidată pentru prezentarea progreselor înregistrate în urma reuniunilor bilaterale.

Astfel, apar **Rapoartele de Screening actualizate**, pe care Comisia le înaintează Consiliului UE, respectiv Comitetului Reprezentanților Permanenți (COREPER), cuprinzând ambasadorii pe lângă UE ai celor 15 state membre.

Intervin, apoi, **consultări informale** între statele membre (în principal Președinția Uniunii) și Comisia privind propunerea formală a acesteia pentru deschiderea de negocieri asupra unor capitole din "acquis". Aceste consultări au loc la nivelul "Grupului de extindere" al COREPER sau chiar al COREPER.

Comisia prezintă, în continuare, Președinției UE **propunerile formale** de începere a negocierilor pe anumite capitole din "acquis", cu fiecare țară asociată în parte, având în vedere principiul "diferențierii" stabilit de Consiliul European la Helsinki, conform căruia fiecare stat asociat este evaluat ținând seama de performanțele proprii și nu prin includerea sa într-un grup, mai ales că, în ultimul timp, se discută despre "Grupul Luxembourg" (Polonia, Ungaria, Republica Cehă, Slovenia, Estonia, Cipru) și "Grupul new-ins" sau "Grupul Helsinki" (Malta, România, Slovacia, Bulgaria, Letonia,

[1] Actualités et documents, RMEUT, Nr. 439/juin 2000

[2] Documentar Ministerul Afacerilor Externe, București, 2000

Lituania). Consiliul European de la Helsinki (1999) a acordat şi Turciei statutul de candidat.

După ce propunerea formală privind o ţară asociată este discutată de Preşedinţia UE şi în "Grupul de extindere", Preşedinţia propune COREPER **proiectul său de program** privind capitolele asupra cărora urmează să se demareze negocierile şi calendarul reuniunilor Conferinţei de aderare, pentru semestrul în care se exercită preşedinţia.

COREPER adoptă **Programul Preşedinţiei UE pentru Conferinţa de aderare**, care cuprinde reuniunile ministeriale, cele ce adoptă decizii sau continuă deciziile provizorii ale reuniunilor la nivel de adjuncţi şi reuniunilor negociatorilor şefi, care adoptă decizii ce trebuie confirmate de reuniunile ministeriale.

Acest program este propus ţării asociate angajate în negocieri, care îl poate accepta sau respinge, dar nu-l poate modifica.

În cazul neacceptării, Conferinţa de aderare este, practic, suspendată pentru semestrul respectiv, deoarece Preşedinţia nu revine cu un nou program.

Acceptarea Programului implică acceptarea deschiderii negocierilor pentru capitolele menţionate în cuprinsul acestuia.

Ţara asociată, angajată în negocieri, prezintă în cadrul Conferinţei de aderare, **Documente de poziţie** asupra capitolelor pentru negociere. Există posibilitatea realizării în prealabil a unor discuţii informale cu Comisia asupra proiectelor acestor documente.

Pe baza documentelor de poziţie, Comisia elaborează **Proiectele de Poziţii Comune ale UE** pentru capitolele respective şi le transmite Grupului de Extindere al COREPER, care realizează lecturi asupra acestora, le transmite ţării asociate în cauză şi prezintă, totodată, textele sale COREPER, care adoptă **Poziţia Comună a UE** pentru negocierea cu ţara asociată aflată în proces de negociere.

Urmează **deschiderea formală a negocierilor unui capitol**, în cadrul reuniunii ministeriale sau a negociatorilor şefi, pe baza documentelor celor două părţi: documentul de poziţie al ţării şi Poziţia Comună a UE.

Dacă Poziţia Comună a UE nu solicită informaţii suplimentare din partea statului candidat, **capitolul poate fi închis provizoriu**[1].

[1] Termenul "provizoriu" reflectă aplicarea principiului de negociere stipulat în documentele Conferinţei de aderare, conform căruia "nimic nu este convenit până când totul nu este convenit"

Există și posibilitatea ca anumite capitole să nu fie închise pentru o anumită perioadă, chiar dacă nu sunt cerute informații suplimentare, așa cum se întâmplă cu capitolul 27 din "acquis" (Politica Externă și de Securitate Comună) pentru țările din "Grupul Luxemburg", ca urmare a situației de insecuritate (divizarea insulei) din Cipru.

Dacă Poziția Comună a UE solicită informații suplimentare, țara candidată trebuie să prezinte un nou Document de Poziție, la care Uniunea răspunde cu o nouă Poziție Comună care, la rândul său, poate sau nu solicita informații suplimentare.

Monitorizarea angajamentelor asumate se realizează de către Comisia Europeană, care, în cadrul lucrărilor Consiliului de Asociere, Comitetului de Asociere și sub-comitetelor, urmărește îndeplinirea de către statele candidate a angajamentelor asumate în Documentele de Poziție.

Tabelele de monitorizare - țară - capitol - se realizează de către Comisia Europeană, pe baza angajamentelor înscrise în documentele de poziție ale statului candidat. Comisia prezintă măsurile adoptate, problemele apărute și evaluarea sa privind îndeplinirea angajamentelor. Tabelele sunt în responsabilitatea Comisiei și **nu se negociază** cu țara asociată; ele sunt transmise statelor membre și, apoi, țării asociate respective.

Schematic, întreaga procedură poate fi prezentată în schema nr. 1.

VII. O nouă eră de negocieri internaționale pentru România

România traversează, începând cu ultimul deceniu al secolului al XX-lea, o perioadă de profunde transformări economico-sociale. Ca urmare, a apărut necesitatea abordării relațiilor externe bilaterale și multilaterale ale țării pe alte baze decât în trecut, ținând seama de schimbările din România și din lume, în general. Diplomația română are misiunea de a răspunde acestor cerințe.

1. În diplomația bilaterală se acționează pentru constituirea unui nou cadru politico-diplomatic și juridic care să stimuleze cooperarea cu celelalte țări. Aceasta presupune un proces amplu și dinamic de negocieri cu multe țări, în primul rând cu cele vecine. S-au semnat noi tratate de bază, iar altele se află în curs de negociere. Trebuie reînnoite și adaptate la noile condiții acordurile existente. Toate acestea implică negocieri bilaterale. Cadrul instituțional al cooperării bilaterale a fost și este revăzut.

Schema nr. 1

Procedura de desfăşurare a negocierilor de aderare la Uniunea Europeană

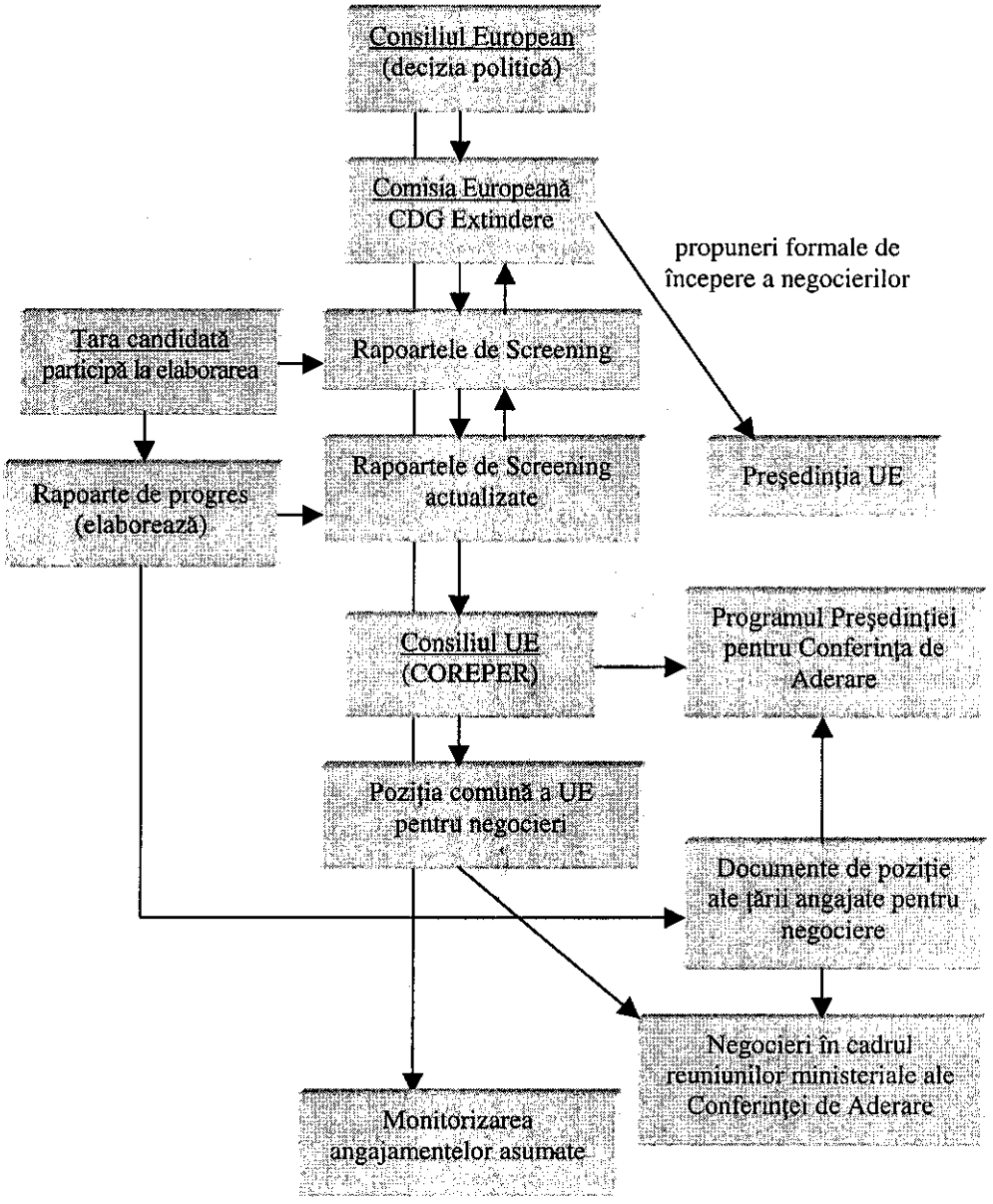
Consiliul European
(decizia politică)
Comisia Europeană
CDG Extindere
propuneri formale de începere a negocierilor
Ţara candidată participă la elaborarea
Rapoartele de Screening
Rapoarte de progres (elaborează)
Rapoartele de Screening actualizate
Preşedinţia UE
Consiliul UE (COREPER)
Programul Preşedinţiei pentru Conferinţa de Aderare
Poziţia comună a UE pentru negocieri
Documente de poziţie ale ţării angajate pentru negociere
Negocieri în cadrul reuniunilor ministeriale ale Conferinţei de Aderare
Monitorizarea angajamentelor asumate

2. Orientarea fundamentală a politicii externe româneşti de integrare a României în structurile europene impune negocieri complexe cu organizaţiile europene. Rezultatele negocierilor de până

acum s-au concretizat în asocierea la Uniunea Europeană și aderarea la Cooperarea Economică în zona Mării Negre (CEMN), instituționalizată în Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), Asociația Central-Europeană a Liberului Schimb (CEFTA), Inițiativa de Cooperare Europeană și Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud – Est. S-a negociat și semnat un acord de cooperare cu Asociația Europeană a Liberului Schimb (AELS).

Cele mai importante negocieri în contextul integrării europene sunt cele legate de aderarea României ca membru cu drepturi depline la Uniunea Europeană. Cererea oficială de aderare a fost depusă în anul 1995, iar negocierile au început în primăvara anului 2000. Negocierile se desfășoară în etape, pentru fiecare etapă fiind programate câteva capitole din totalul acestora, în funcție de complexitatea lor. Guvernul român a numit un negociator șef, care coordonează cele mai importante negocieri din istoria postbelică a României, după procedura prezentată în subcapitolul anterior. Pentru negocieri, guvernul român a transmis Comisiei Europene poziția sa inclusă în documentul "Strategia de dezvoltare pe termen mediu a României".

3. O activitate importantă de negocieri a desfășurat și desfășoară România în organele și organismele ONU și altor organizații internaționale. Participarea la negocierile Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, Conferința pentru dreptul mării și altele s-au înscris ca o contribuție semnificativă la soluționarea problemelor globale ale societății contemporane.

Pentru acomodarea intereselor sale economice cu interesele celorlalte țări, România s-a încorporat activ la negocierile economice multilaterale. Pe prim plan se înscriu negocierile din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) și Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD). Participarea la negocierile comerciale multilaterale în calitatea sa de membră a OMC este o continuare a participării la rundele de negocieri organizate de Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT). Din cele opt runde GATT, România a participat la ultimele două, respectiv Runda Tokyo și Runda Uruguay. La UNCTAD, România și-a adus contribuția la realizarea unor importante înțelegeri și programe de cooperare în folosul dezvoltării.

Începutul secolului al XXI-lea, marcat de globalizarea economiei mondiale și căutările pentru o nouă arhitectură a guvernării globale, deschide un câmp foarte larg de acțiune prin negocieri pentru a oferi omului, națiunilor un viitor prosper.

Capitolul 9

IMUNITĂȚILE ŞI PRIVILEGIILE DIPLOMATICE

Misiunile diplomatice sunt organe ale statului acreditant care îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul statului acreditar. Pe teritoriul său, un stat îşi exercită, conform principiilor şi normelor de drept internațional, suveranitatea asupra tuturor persoanelor, inclusiv asupra străinilor. Nici un fel de activitate nu se poate desfăşura fără permisiunea sa. Misiunile diplomatice şi agenții diplomatici acționează respectând aceste principii. Dar exercitarea suveranității sale de către statul acreditar nu trebuie să împiedice, ci dimpotrivă să sprijine misiunile diplomatice şi personalul diplomatic în exercitarea funcțiilor lor. Ca urmare, acestora li se creează anumite condiții, li se aplică anumite norme, li se acordă unele privilegii, care nu se acordă altor persoane. Situația specială de care se bucură astfel misiunile diplomatice şi agenții diplomatici se numeşte **statut diplomatic.**

În desfăşurarea activităților diplomatice, statutul diplomatic este o premisă, o condiție esențială şi determinantă. Fără el misiunile diplomatice nu pot practic exista.

Acordarea şi respectarea statutului diplomatic au un caracter de normă generală a dreptului internațional. Curtea Internațională de Justiție de la Haga a dat la 24 mai 1980, în acest sens, o decizie privind personalul diplomatic şi consular al SUA la Teheran în care arăta că "obligațiile guvernului despre care este vorba nu sunt simple obligații contractuale stabilite prin convențiile de la Viena din 1961 şi 1963; acestea sunt obligații impuse de dreptul internațional general". Problema respectării statutului diplomatic are o actualitate permanentă. În viața internațională apar mereu cazuri în care se pune sub diverse aspecte această problemă. De aceea, Organizația Națiunilor Unite a fost sesizată şi ea prin înscrierea pe ordinea de zi a sesiunii a XXXV-a a Adunării Generale a punctului privind "Examinarea de măsuri eficace vizând întărirea protecției şi securității misiunilor şi a reprezentanților diplomatici şi consulari". Componenta cea mai importantă a statutului diplomatic sunt imunitățile şi privilegiile diplomatice.

I. Noțiunea și necesitatea imunităților și privilegiilor diplomatice

În termeni mai generali, imunitățile și privilegiile diplomatice sunt un tratament special care se acordă de către statul acreditar misiunilor diplomatice și agenților diplomatici. În doctrina diplomatică se afirmă că în accepțiunea cea mai largă "prin imunitate diplomatică se înțelege tratamentul pe care, în baza dreptului internațional, statele sunt obligate să-l acorde organelor diplomatice străine acreditate în acele state", iar, în sens restrâns, "scutirea de care se bucură organele diplomatice de sarcinile și obligațiile la care sunt ținuți alți subiecți de drept (cetățeni sau străini) care se află pe teritoriul acelui stat[1].

Deși amândouă reprezintă un tratament special, imunitățile și privilegiile se deosebesc unele de altele. Imunitățile asigură un minim de garanții pentru existența și funcționarea misiunilor diplomatice, în timp ce privilegiile contribuie la acestea, fără a le afecta în mod decisiv. Privilegiile diplomatice au un caracter auxiliar față de imunitățile diplomatice.

Instituția imunităților, privilegiilor și facilităților diplomatice are o istorie îndelungată. În preambulul Convenției de la Viena din 1961 se spune că "dintr-o epocă îndepărtată popoarele tuturor țărilor recunosc statutul agenților diplomatici". Agenții diplomatici sunt cunoscuți încă din antichitate și respectați ca atare. Normele privind imunitățile și privilegiile diplomatice sunt printre cele mai vechi norme ale întregului drept internațional. Ele au apărut mai întâi ca reguli ale dreptului internațional cutumiar, iar ulterior au fost codificate prin convenții internaționale.

Practica actuală în relațiile diplomatice se bazează pe normele și regulile privind imunitățile și privilegiile diplomatice stabilite prin Convenția de la Viena din 1961.

Nevoile practice ale înfăptuirii imunităților și privilegiilor diplomatice au determinat clasificarea acestora după mai multe criterii. După obiectul lor, ele sunt **reale,** cele care privesc protejarea lucrurilor care se găsesc într-un raport determinat cu misiunea diplomatică sau cu membrii ei, și **personale,** cele care se referă la persoana agentului

[1] Ion M. Anghel, Dreptul diplomatic, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

diplomatic. După sfera lor de aplicare, imunităţile şi privilegiile diplomatice sunt **funcţionale,** cele care privesc actele din exerciţiul funcţiunii şi **extrafuncţionale,** cele care se referă la actele din afara exerciţiului funcţiunii, respectiv viaţa particulară a agentului diplomatic. După sursele normelor de reglementare, ele sunt prevăzute de dreptul internaţional general sau decurgând din dreptul internaţional special (convenţii între grupe separate de state) şi imunităţi constituite de dreptul intern al statelor. Din punctul de vedere al beneficiarului, imunităţile şi privilegiile sunt acordate misiunilor diplomatice şi agenţilor diplomatici. Pe plan teoretic, imunităţile, privilegiile şi facilităţile diplomatice au fost fundamentate în mai multe feluri, afirmându-se de-a lungul istoriei diplomaţiei câteva teorii.

1. Teoria extrateritorialităţii a susţinut că agentul diplomatic s-ar afla în afara teritoriului statului acreditar, iar clădirile ocupate de misiunile diplomatice ar fi o porţiune de teritoriu străin enclavat în teritoriul statului acreditar. Această teorie a fost concepţia dominantă pentru o perioadă considerabilă, din secolul al XVII-lea până în secolul al XX-lea. Ea a fost serios criticată, discreditată şi până la urmă abandonată.

2. Teoria reprezentării, a "caracterului reprezentativ" sau a substituirii de suveranitate susţine că agentul diplomatic, ca reprezentant al unui suveran, se substituie statului acreditant şi deci imunitatea unui diplomat ar fi imunitatea suveranului său, care i-a fost transferată. Cu alte cuvinte, agentul diplomatic îl reprezintă pe suveran, este agentul acestuia şi-l înlocuieşte în negocierea actelor de stat, fiind investit cu aceleaşi privilegii ca şi suveranul pe care îl reprezintă. Teoria a fost reflectată şi în regulile privind rangurile diplomatice la Congresul de la Viena din 1815. Şi această teorie a fost criticată sau i s-a recunoscut valabilitate parţială. Convenţia de la Viena privind codificarea dreptului diplomatic din 1961 nu a respins-o complet, deoarece prin prevederile sale se recunoaşte că misiunile diplomatice reprezintă statele.

3. Teoria necesităţii funcţionale susţine că imunităţile şi privilegiile sunt acordate agentului diplomatic pentru că altfel nu şi-ar putea exercita funcţiile în mod corespunzător. Această teorie este în prezent larg admisă în doctrina diplomatică şi este acceptată de jurisprudenţă şi practică. Ea a fost consacrată în preambulul

Convenției de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961 în care se arată că scopul privilegiilor și imunităților este "de a asigura îndeplinirea eficace a funcțiilor misiunilor diplomatice ca organe de reprezentare a statelor". Teoria funcțională răspunde mai bine cerințelor actuale ale relațiilor internaționale. Legând acordarea imunităților și privilegiilor diplomatice de îndeplinirea funcțiilor misiunii diplomatice, doctrina și practica sunt în măsură să preîntâmpine unele abuzuri posibile în folosirea lor.

La baza întregului sistem de imunități și privilegii diplomatice se află **principiul reciprocității.** Stabilirea de relații diplomatice presupune implicit dreptul și obligația acordării de imunități și privilegii. În aplicarea concretă a prevederilor Convenției de la Viena referitoare la imunități și privilegii statele țin seama de reciprocitate. Convenția prevede și ea în mod explicit reciprocitatea, atât în restricții, cât și în extinderi de imunități și privilegii. Unele țări, ca de exemplu Anglia, SUA, Australia, au adoptat o legislație internă care permite guvernelor să impună restricții asupra agenților diplomatici ai țărilor care aplică asemenea restricții.

Prin urmare, statutul diplomatic al agentului diplomatic, deși este înscris într-o convenție internațională, poate fi afectat prin introducerea de restricții din partea unui stat, la care se răspunde, pe baza principiului reciprocității, de către un alt stat. Dacă restricțiile nu se referă la toate statele, se ajunge la practici discriminatorii, agenții diplomatici bucurându-se de privilegii diferențiate, în funcție de aceste restricții. În felul acesta apare o altă problemă, aceea a nediscriminării. Conform principiului nediscriminării, statul acreditar trebuie, din punct de vedere internațional, să acorde misiunilor diplomatice ale diferitelor state străine și membrilor lor același tratament, indiferent care ar fi starea relațiilor politice dintre statul respectiv și statul de apartenență al misiunii diplomatice. Deci, aplicarea principiului nediscriminării se face în conexiune cu cel al reciprocității.

Acordarea concretă a imunităților și privilegiilor diplomatice de către statul acreditar are ca bază juridică aderarea statului respectiv la Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice din 1961. Prevederile acestei convenții sunt încorporate în legile naționale, creându-se astfel în dreptul național temeiul pentru acordarea imunităților, privilegiilor și facilităților diplomatice.

II. Imunitatea de jurisdicție a misiunilor diplomatice și membrilor lor

Imunitatea de jurisdicție este un tratament special care se acordă misiunilor diplomatice și membrilor lor prin scoaterea de sub acțiunea legii locale și punerea lor la adăpost de sancțiunea legală. Astfel, imunitatea de jurisdicție este o excepție de la principiul general potrivit căruia orice persoană este supusă jurisdicției locale. Ea a apărut din necesitatea de a se asigura agentului diplomatic o independență completă, care trebuie să dispună de libertate deplină pentru a-și putea exercita funcțiile.

Trebuie făcută deosebire între răspunderea legală și exceptarea de la jurisdicția locală. Privilegiile diplomatice nu înseamnă imunitate de la răspunderea legală, ci numai exceptare de la jurisdicția locală. Imunitatea de jurisdicție nu implică nerespectarea legislației locale, ci numai faptul că procedurile legale nu pot funcționa față de diplomat. Agentul diplomatic este obligat să respecte legile din statul acreditar, dar nu se pot lua împotriva lui măsuri coercitive. El nu poate fi constrâns direct, nu poate fi chemat în justiție, nu este permisă arestarea, reținerea lui și nici alte sancțiuni. Imunitatea de jurisdicție limitează deci puterea de jurisdicție a statului acreditar.

Sfera de aplicare a imunității de jurisdicție nu este limitată pentru agentul diplomatic. Ea operează în raport cu întreaga jurisdicție a statului acreditar. Prin ea se blochează acțiunea oricărui organ sau autorități a acestui stat. De asemenea, agentul diplomatic beneficiază de imunitățile de jurisdicție și în afara granițelor statului acreditar.

Subiecții de drept internațional care intră în raporturi de drept internațional în legătură cu imunitatea de jurisdicție sunt statul acreditar, statul acreditant și statele terțe. Statului acreditar îi revine obligația de a acorda imunități, statul acreditant beneficiază de ele, iar statele terțe acordă imunități pe timpul când agentul diplomatic tranzitează teritoriul lor.

Persoanele care beneficiază de imunitate sunt: șeful misiunii diplomatice și ceilalți membri ai personalului diplomatic notificați la MAE și înscriși pe lista Corpului diplomatic, precum și membri lor de familie; personalul administrativ și tehnic; personalul de serviciu și personalul care se găsește în serviciul personal al șefului misiunii diplomatice.

Agentul diplomatic se bucură de imunitate de jurisdicţie în calitatea sa de beneficiar al statutului diplomatic. Această calitate este confirmată de MAE al statului acreditar. Numai aplicarea unei vize diplomatice pe un paşaport diplomatic nu implică în mod obligatoriu şi recunoaşterea acestui statut din partea statului acreditar.

Imunitatea de jurisdicţie este imunitate de jurisdicţie penală şi imunitate de jurisdicţie civilă şi administrativă.

1. Imunitatea de jurisdicţie a misiunii diplomatice

Convenţiile internaţionale, inclusiv Convenţia de la Viena din 1961, nu s-au ocupat direct de imunitatea de jurisdicţie a misiunii diplomatice, atenţia lor fiind concentrată pe imunitatea de jurisdicţie a agentului diplomatic. Imunitatea de jurisdicţie a misiunii diplomatice a fost dedusă din imunitatea de jurisdicţie a statului, misiunea diplomatică fiind un organ al statului. Explicaţia este mai degrabă de ordin istoric. În trecut, accentul se punea nu pe instituţia misiunii diplomatice, ci pe cea a şefului de misiune. Doar recent misiunea diplomatică este tratată ca organ de relaţii externe.

În privinţa imunităţii, pentru misiunea diplomatică se pune evident problema numai în legătură cu imunitatea de jurisdicţie civilă şi administrativă şi cu măsurile de executare.

Misiunea îndeplineşte diferite categorii de acte. Unele sunt îndeplinite în calitatea sa de organ al relaţiilor externe al statului acreditant. Acestea nu cad sub incidenţa jurisdicţiei statului acreditar. Altele ţin de ordinea juridică internă a statului acreditant, cum sunt relaţiile de muncă (salarii, concedierea unui funcţionar, măsuri disciplinare etc.). În fine, unele acte ţin de ordinea juridică internă a statului acreditar. Aici se încadrează contractele pentru cumpărarea de autovehicule, contractele pentru cumpărarea de materiale şi servicii, reparaţia clădirii, cumpărarea de autovehicule, contractele de muncă cu personalul tehnico-administrativ şi de serviciu, dacă membri acestui personal sunt cetăţeni ai statului acreditar şi altele. Pentru aceste acte tribunalele locale sunt competente.

Misiunea diplomatică nu poate fi acţionată în justiţie la un tribunal al statului acreditar. De aceea, o persoană fizică sau juridică, dacă are o problemă cu misiunea diplomatică poate acţiona pe următoarele căi: să intenteze o acţiune împotriva misiunii la instanţele

statului acreditant; să apeleze la propriul guvern pentru protecţie; să includă în contract o clauză care să prevadă că litigiul se va judeca la un tribunal arbitral.

Imunitatea de executare, de care se bucură misiunea diplomatică, este practic mai puternică decât imunitatea de jurisdicţie.

2. Imunitatea de jurisdicţie a agentului diplomatic

Regula generală stabilită în dreptul internaţional este că agentul diplomatic se bucură de imunitate de jurisdicţie pentru actele săvârşite pe teritoriul statului acreditar. Imunitatea priveşte activităţile de ansamblu ale agentului diplomatic, cu unele excepţii numai în ceea ce priveşte jurisdicţia civilă şi administrativă. În timp, agentul este beneficiar de imunitate de jurisdicţie pentru actele săvârşite pe perioada cât a fost acreditat în statul acreditar.

Modalităţile de exercitare a imunităţilor de jurisdicţie ale agentului diplomatic au fost precis codificate în Convenţia de la Viena din 1961 privind relaţiile diplomatice. În această reglementare, Convenţia face distincţie între actele oficiale şi actele private ale agentului diplomatic.

Imunitatea de jurisdicţie a agentului diplomatic este imunitate de jurisdicţie penală şi imunitate de jurisdicţie civilă şi administrativă.

a) Imunitatea de jurisdicţie penală

Prin imunitate de jurisdicţie penală se înţelege că agentul diplomatic nu poate fi urmărit în faţa instanţelor penale ale statului acreditar. El nu poate fi urmărit penal, judecat sau condamnat.

Imunitatea de jurisdicţie penală este o instituţie veche de patru secole. Exceptarea ambasadorului de la jurisdicţia penală a statului acreditar a fost formulată încă la finele sec. al XVI-lea. În forma ei actuală, ea este reglementată pe plan internaţional prin Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961. Imunitatea agentului diplomatic în materie penală este absolută, completă, aplicându-se atât pentru actele lui oficiale cât şi pentru cele particulare. Ea nu este supusă nici unei excepţii, aşa cum este cazul imunităţii de jurisdicţie civilă. În formularea că "agentul diplomatic se bucură de imunitate de jurisdicţie penală a statului acreditar" (art. 31), Convenţia de la Viena a confirmat acest principiu. Imunitatea de jurisdicţie penală este recunoscută şi în cazuri extreme, cum este complotul împotriva statului acreditar, a membrilor guvernului şi în caz de spionaj.

Una din formele imunității de jurisdicție este exceptarea de la regulile de politețe ale statului acreditar. Agentul diplomatic trebuie să respecte aceste reguli, dar dacă le încalcă el nu poate fi tras la răspundere penal.

Imunitatea de jurisdicție scoate, deci, agentul diplomatic de sub incidențele jurisdicției locale a statului acreditar. Dar aceasta nu înseamnă că împotriva lui nu se pot lua nici un fel de măsuri. Statul acreditar poate cere ca agentul diplomatic să fie rechemat, sau îl poate expulza. De asemenea, el poate fi urmărit și pedepsit de autoritățile judiciare ale propriului său stat, respectiv ale statului acreditant.

Istória relațiilor diplomatice ilustrează o experiență deosebit de interesantă. Încălcarea imunității de jurisdicție penală practic n-a existat.

b) Imunitatea de jurisdicție civilă și administrativă

Imunitatea de jurisdicție civilă este obligația statului acreditar de a nu-și exercita jurisdicția în cauzele civile în care agentul diplomatic ar figura ca reclamat. Cazuri posibile de acțiuni civile împotriva agentului diplomatic sunt: neplata datoriilor sau facturilor privind unele produse care i-au fost furnizate pentru folosință; neplata sau încălcarea condițiilor unei închirieri; neachitarea unor facturi pentru prestațiile de servicii; neplata pentru daunele cauzate unor persoane sau proprietăți în urma unui accident de circulație și altele. În aceste cazuri, agentul diplomatic nu poate fi arestat și nici nu-i pot fi sechestrate sau confiscate bunurile personale.

Principiul imunității de jurisdicție civilă s-a conturat în practica statelor abia în secolul al XIX-lea.

Problema care s-a pus în doctrina diplomatică a fost dacă această imunitate trebuie acordată numai pentru actele oficiale sau și pentru cele private. În lucrările Națiunilor Unite nu se face această distincție. Nici Convenția de la Viena nu face expres această distincție, dar reglementează excepțiile de la imunitatea de jurisdicție civilă, în care caz menționează activitățile cu titlu privat ale agentului diplomatic, în afara funcțiilor sale.

Excepțiile de la regula imunității de jurisdicție civilă, deci când nu se aplică această imunitate, sunt:

- acțiunile privind proprietatea imobiliară situată pe teritoriul statului acreditar și care este deținută de agentul diplomatic cu titlu privat, adică nu în numele statului acreditant și nu pentru scopurile misiunii diplomatice;

- acţiunile de succesiune, în care agentul diplomatic figurează ca executor testamentar, administrativ, moştenitor sau legatar, cu titlu particular şi nu în numele statului acreditant;

- acţiunile comerciale sau lucrative în afara funcţiilor oficiale ale agentului diplomatic.

Imunitatea de jurisdicţie administrativă priveşte mai ales situaţiile în care agentul diplomatic încalcă legile de circulaţie ale statului acreditar. El nu poate fi amendat. Misiunea diplomatică este sesizată de organele de poliţie asupra infracţiunii şi se cere luarea de măsuri pentru respectarea legii. În caz de repetare, se pot întreprinde alte acţiuni, mergându-se până la ridicarea permisului de circulaţie.

Agentul diplomatic se bucură de imunitatea de executare. Bunurile pe care el le posedă în numele său sau al misiunii diplomatice, fiind necesare îndeplinirii funcţiei sale nu pot face obiectul nuci unei măsuri de sechestrare juridică sau administrativă.

c) Exceptarea de la obligaţia de a depune ca martor

O componentă a imunităţii de jurisdicţie a agentului diplomatic este exceptarea sa de la obligaţia de a depune ca martor. Se consideră că simpla lui apariţie în faţa unei instanţe l-ar pune în situaţia de persoană supusă jurisdicţiei locale, ceea ce contravine statutului diplomatic. Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961 prevede în mod expres că "agentul diplomatic nu este obligat să depună mărturie". Aceasta ţine de imunitatea absolută de care se bucură agentul diplomatic.

Exceptarea de la obligaţia de a depune mărturie nu exclude posibilitatea ca agentul diplomatic să consimtă să facă o depoziţie scrisă sau orală. Procedura obişnuită este ca MAE al statului acreditar să adreseze o cerere misiunii diplomatice, la care aceasta răspunde cu acordarea consimţământului său şi al agentului diplomatic. Problema autorizaţiei statului acreditant rămâne o chestiune internă a guvernului acestuia şi agentului diplomatic.

3. Renunţarea la imunitatea de jurisdicţie

Invocarea imunităţii se face, ca practică generală, printr-o procedură care implică Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditar la instanţa judecătorească locală. MAE eliberează un document în care atestă poziţia oficială, adică statutul diplomatic al agentului diplomatic.

Instanța dă o hotărâre finală pentru consecințele imunității acordate în condițiile legii locale. Practica instanțelor diferă de la o țară la alta. De reținut că, deși exceptați de la jurisdicția statului acreditar, agenții diplomatici rămân supuși jurisdicției statului acreditant.

Imunitatea de jurisdicție a agentului diplomatic este un drept al acestuia și o obligație a statului acreditar. Dreptul agentului diplomatic nu poate fi luat, iar obligația statului acreditar trebuie respectată. Există însă posibilitatea renunțării la imunitate. Renunțarea este și ea un drept al agentului diplomatic dar el se poate înfăptui numai cu consimțământul statului acreditant. În Convenția de la Viena se arată (articolul 32) că statul acreditant (nu menționează agentul diplomatic) poate renunța la imunitatea de jurisdicție a agenților diplomatici și a persoanelor care beneficiază de ea. Renunțarea trebuie să fie întotdeauna expresă. Prin urmare, statul acreditant decide dacă imunitatea de jurisdicție poate fi ridicată sau nu.

Renunțarea la imunitatea de jurisdicție se face, de regulă, la cererea statului acreditar, care se adresează misiunii diplomatice sau, în cazul șefului de misiune, guvernului statului acreditar. Prin renunțarea la imunitate se revine la situația normală de funcționare a statului acreditar.

Renunțarea la imunitatea de jurisdicție într-o acțiune civilă sau administrativă pentru scopurile judecății nu se extinde și la imunitatea de executare. Ea nu implică și imunitatea privind măsurile de executare a hotărârii. Pentru aceasta este nevoie de o renunțare separată.

III. Inviolabilitatea

Inviolabilitatea este cel mai vechi privilegiu diplomatic, fiind cunoscută încă din antichitate. Originea inviolabilității este legată, de asemenea, de conceptul extrateritorialității, care era răspândit în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Era și o consecință a inviolabilității personale a șefului misiunii diplomatice, a situației privilegiate a ambasadorului.

Noțiunea de inviolabilitate are două înțelesuri. În sens larg, ea exprimă situația misiunii și agentului diplomatic în raport cu jurisdicția statului acreditar, în sensul că nu li se aplică această jurisdicție. În acest sens, inviolabilitatea este echivalentă cu imunitatea. Ea mai este denumită și imunitate de constrângere. În sens restrâns, inviolabilitatea este tratamentul la care este îndreptățit

agentul diplomatic, statul acreditar fiind răspunzător faţă de statul acreditant pentru asigurarea celei mai depline protecţii a agentului diplomatic şi a misiunii diplomatice faţă de actele autoritare, violenţă, insulte[1]. Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice a adoptat sensul cel mai general.

Inviolabilitatea a fost deseori încălcată în practică. De aceea, a fost nevoie să se adopte în 1973 o Convenţie în această problemă şi în 1980 o rezoluţie a Adunării Generale a ONU.

1. Inviolabilitatea misiunii diplomatice

Din punctul de vedere al statului acreditant, inviolabilitatea misiunii diplomatice este un drept, acela ca misiunea să nu fie ocupată, să fie protejată de statul acreditar şi să i se asigure liniştea necesară desfăşurării activităţii. Inviolabilitatea localului misiunii este un atribut al statului acreditant. Această interpretare a fost adoptată la codificarea prin Convenţia de la Viena. Inviolabilitatea localului misiunii diplomatice este considerată ca principiul cel mai vechi şi mai solid al dreptului internaţional. Pentru statul acreditar, inviolabilitatea misiunii diplomatice reprezintă o triplă obligaţie: de a nu întreprinde nici un act de autoritate împotriva misiunii diplomatice (pătrundere în localuri, percheziţie, sechestru, arest, etc.); de a proteja localurile misiunii împotriva pătrunderii şi daunelor persoanelor particulare; de a împiedica orice act care duce la tulburarea activităţii misiunii diplomatice. Prin urmare, inviolabilitatea urmăreşte asigurarea folosirii localurilor şi bunurilor misiunii diplomatice, garantarea securităţii documentelor şi corespondenţei, precum şi asigurarea persoanei, locuinţei şi bunurilor membrilor misiunii diplomatice.

Inviolabilitatea şi imunitatea de jurisdicţie sunt două forme de imunitate. Ele nu se confundă totuşi ca noţiuni, obiect şi mod de reglementare. Au însă o natură complementară.

Între inviolabilitatea localului misiunii diplomatice şi inviolabilitatea reşedinţei şefului de misiune este, de asemenea, o deosebire. Prima este un atribut al statului acreditant, a doua este privită ca imunitate personală a ambasadorului.

Inviolabilitatea presupune, în primul rând, abţinerea organelor statului acreditar de a pătrunde în localurile misiunii. Această

[1] Ion M. Anghel, Dreptul diplomatic, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

inviolabilitate este absolută, în sensul că nu se poate intra în misiune în nici un caz, nici în situații de incendiu, cutremur, pătrunderea unor persoane străine, legitimă apărare etc. Numai la cererea sau cu acordul șefului misiunii diplomatice. Convenția de la Viena s-a pronunțat împotriva oricărei derogări de la această regulă generală. Statul acreditant nu se poate folosi însă de această imunitate pentru a exercita în localul misiunii propria jurisdicție nici asupra membrilor misiunii și nici asupra străinilor. Nu poate, de asemenea, să acorde refugiu în localul misiunii unei persoane urmărite de organele locale pentru delicte de drept comun. Se pornește de la principiul că infracțiunea comisă în localul misiunii diplomatice este o infracțiune care are loc pe teritoriul statului acreditar. Convenția de la Viena prevede că localul misiunilor diplomatice nu trebuie folosit într-un mod incompatibil cu funcțiile misiunii diplomatice, așa cum sunt ele stabilite prin convenție. Inviolabilitatea nu poate fi condiționată de obligația de a folosi localurile misiunii într-un mod compatibil cu funcțiile acesteia.

Inviolabilitatea presupune, în al doilea rând, obligația statului acreditar de a lua măsuri împotriva persoanelor particulare care atacă sau încearcă să pătrundă în localurile misiunii. În 1980, Curtea Internațională de Justiție a apreciat, prin decizia dată în cauza privind personalul diplomatic și consular al SUA la Teheran, că statul iranian a violat grav obligațiile din Convenția de la Viena. Dacă au loc manifestații pașnice în fața misiunii diplomatice, statul acreditar postează poliție în apropiere și nu permite manifestanților, pe o anumită zonă, să se apropie de misiune. Protecția nu înseamnă neapărat obligația postării la misiune a unei gărzi speciale permanente.

Inviolabilitatea acoperă localurile, teritoriul pe care se află grădina, garajele, etc., indiferent dacă sunt proprietatea statului acreditar sau sunt închiriate. Bunurile misiunii (mobilierul, conturile bancare, autoturismele etc.) se bucură de inviolabilitate indiferent unde se află, în interiorul misiunii sau în afara ei.

De o deosebită importanță este inviolabilitatea arhivelor misiunii diplomatice. Toate statele au căzut de acord că este în interesul fiecăruia ca arhivele propriilor misiuni să nu fie cunoscute. Inviolabilitatea arhivelor a fost și ea codificată prin Convenția de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice. În Convenție se arată că arhivele și documentele sunt inviolabile în orice moment și în orice

loc s-ar afla, ceea ce înseamnă că ele au o inviolabilitate independentă de persoana căreia îi sunt încredinţate şi de locul unde sunt ele. Inviolabilitatea arhivelor este absolută, nu poate fi încălcată sub nici un motiv. Ea se menţine şi în cazul ruperii relaţiilor diplomatice.

2. Inviolabilitatea agentului diplomatic

Inviolabilitatea personală a agentului diplomatic este cea mai veche dintre imunităţi. În prezent, ea este consacrată ca obligaţie a statului acreditar în convenţiile internaţionale cele mai reprezentative. "Persoana agentului diplomatic - se arată în Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice (art. 29) - este inviolabilă. El nu poate fi supus nici unei forme de arestare sau de detenţie. Statul acreditar îl tratează cu respectul care îi este datorat şi ia toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica orice atingere adusă persoanei, libertăţii şi demnităţii sale".

În doctrina diplomatică sunt autori care identifică inviolabilitatea agentului diplomatic cu imunitatea lui de jurisdicţie. Ei susţin că normele în materie de imunitate jurisdicţională ar fi absorbit sau s-ar fi substituit întru totul normelor referitoare la inviolabilitate. Alţii consideră că ele nu se identifică complet.

Inviolabilitatea personală a agentului diplomatic conţine, în esenţa ei, o dublă obligaţie a statului acreditar. Pe de o parte, obligaţia lui cu caracter negativ de a nu recurge la măsuri de constrângere (reţinere, arestare, percheziţie etc.), iar, pe de altă parte, obligaţia de natură pozitivă privind asigurarea protecţiei speciale a agentului diplomatic împotriva ofenselor posibile, materiale sau morale prin norme penale, măsuri de poliţie şi alte măsuri corespunzătoare.

Convenţia de la Viena n-a introdus nici un fel de restricţii sau excepţii pentru inviolabilitatea agentului diplomatic. Aceasta este absolută. Gradul de protecţie trebuie să asigure securitatea cea mai deplină, inclusiv împotriva violenţelor morale.

Agentul diplomatic se bucură de inviolabilitate din momentul în care intră pe teritoriul statului acreditar până părăseşte acest teritoriu. Momentul începerii este notificarea la MAE sau prezentarea paşaportului. Momentul încheierii inviolabilităţii este data la care agentul diplomatic părăseşte teritoriul statului acreditar, într-un termen rezonabil după încheierea misiunii sale.

De inviolabilitate se bucură nu numai persoana agentului diplomatic, ci și locuința sa. Reședința șefului de misiune diplomatică este acoperită de reglementările privind inviolabilitatea sediului misiunii diplomatice, ca urmare a faptului că, potrivit definiției Convenției de la Viena, reședința șefului misiunii diplomatice face parte din localurile misiunii. Locuința particulară a agentului diplomatic se bucură de aceeași inviolabilitate ca și localurile misiunii. Din punct de vedere practic nu este diferență între inviolabilitatea localurilor misiunii diplomatice și cea a locuințelor personalului diplomatic. De asemenea, gradul de inviolabilitate nu variază de la o categorie diplomatică la alta. Reședința agentului diplomatic trebuie notificată la Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditar.

Inviolabilitatea acoperă, totodată, bunurile (mobile, cont în bancă, salariu, etc.), documentele și corespondența agentului diplomatic. Acestea nu pot fi sechestrate.

3. Sancționarea nerespectării inviolabilității

Nerespectarea inviolabilității misiunii diplomatice și a agentului diplomatic se sancționează. Această normă a fost codificată pe plan internațional prin "Convenția privind prevenirea și sancționarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv agenții diplomatici", semnată în 1973. Statele părți la această convenție și-au asumat obligația de a considera ca reprezentând o infracțiune conform legislației lor interne acte ca: fapta de a comite un omor, o răpire sau orice act împotriva integrității corporale a unei persoane care se bucură de protecție internațională; un atac împotriva localurilor oficiale, a reședinței personale sau mijloacelor de transport ale unei persoane care se bucură de protecție internațională; amenințarea cu comiterea unui astfel de act.

Normele de drept internațional prevăd, prin urmare, o pedepsire severă a ofensatorilor. Legile penale ale unor țări conțin dispoziții speciale. În doctrina diplomatică a apărut și teza acordării de pedepse mai mari decât cele obișnuite pentru ofense aduse persoanelor care se bucură de inviolabilitate. S-a argumentat că trebuie să asigure agentului diplomatic un grad mai ridicat de protecție. Nu s-a creat însă o jurisdicție internațională care să includă agravarea acestei răspunderi.

4. Azilul diplomatic

În legătură cu inviolabilitatea misiunii diplomatice a apărut pe plan internațional și problema azilului diplomatic. Aceasta este una dintre cele mai controversate probleme în dreptul diplomatic. S-a susținut că azilul diplomatic constituie o excepție de la jurisdicția autorităților locale și este, deci, o formă de intervenție în treburile interne ale statului acreditar. Alții susțin ca este o problemă umanitară căreia trebuie să i se acorde considerație. Azilul diplomatic nu a fost recunoscut ca principiu general de drept internațional. Convenția de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice nu s-a ocupat de problema azilului diplomatic.

Nu există, prin urmare, o recunoaștere internațională a dreptului de azil diplomatic consemnată în convenții internaționale. Majoritatea țărilor lumii neagă existența unui asemenea drept. Doar țările Americii Latine îl consideră parte a dreptului internațional.

În doctrina diplomatică s-au desprins unele caracteristici ale azilului diplomatic: este o derogare strictă de la regula generală a supremației teritoriale; nu există un drept de azil; acesta nu este subiect de reciprocitate; recursul în problema azilului trebuie înaintat unui organ judiciar imparțial; cetățenia nu afectează acordarea azilului; misiunea diplomatică are obligația de a interzice orice activitate politică pentru beneficiarul de azil.

Practic, azilul diplomatic a existat și există. El are o tradiție îndelungată. A apărut în secolele al XV-lea și al XVI-lea când se consolidau misiunile diplomatice permanente. În Europa, instituția azilului diplomatic a fost abandonată în secolul al XIX-lea. Dar atât țările europene, cât și SUA l-au practicat și în secolul al XX-lea, inclusiv după al doilea război mondial.

În America Latină azilul diplomatic a căpătat extindere. El a fost consemnat ca normă pozitivă în unele convenții, cum au fost tratativele și Convenția de la Montevideo (1899, 1933 și 1939), Convenția de la Havana (1928) și Convenția de la Caracas (1954). Conform acestor convenții, dreptul de azil se acordă cel mai frecvent în timp de război și de revoluție. Printre susținătorii americani, Xavier Perez de Cuellar, fost secretar general al ONU, a dat azilului diplomatic următoarea definiție: "Azilul diplomatic este facultatea

conferită, din motive umanitare, reprezentanților diplomatice de a acorda găzduire în sediul misiunii celor urmăriți pentru delicte politice, sustrăgându-i de sub jurisdicția statului primitor". Curtea Internațională de Justiție a interpretat azilul diplomatic într-un sens restrictiv, arătând că este legitim acordat numai în cazul unui pericol iminent și persistent și, în acest caz, nu constituie o chestiune de drept, ci de acțiune umanitară.

Azilul diplomatic se acordă numai pentru motive politice. În mod tradițional, omuciderea și tentativa împotriva vieții șefului statului sau a unui membru al guvernului nu conduce la acordarea azilului diplomatic. Determinarea infracțiunii revine statului acreditant. Nu există nici o obligație pentru statul acreditar de a recunoaște agentului diplomatic dreptul de a acorda azil, dacă acest stat nu este parte la o convenție internațională, ca cele din America Latină.

IV. Privilegiile misiunii diplomatice și ale membrilor lor

Misiunile diplomatice și membri lor se bucură, pe lângă imunități, de o serie de privilegii, ca: libertatea de comunicare, libertatea de mișcare, scutirea de taxe și impozite, inclusiv de taxe vamale, exceptarea de prestații personale și alte obligații care revin cetățenilor statului acreditar.

1. Libertatea de comunicare

Principiul libertății de comunicare a misiunilor diplomatice este unanim recunoscut și reglementat prin convenții internaționale. Conform acestor convenții, statul acreditar are îndatorirea de a pune la dispoziția misiunii diplomatice facilități de comunicare și să-i asigure respectarea secretului corespondenței.

Mijloacele de comunicare de care se servește misiunea diplomatică sunt mijloace publice (poșta, telefonul, faxul, mesajele în cod, posturile de radioemisie).

Curierul diplomatic este mijlocul de comunicare specific numai activităților diplomatice. Instituția curierului diplomatic a fost reglementată prin convenții și acorduri internaționale. Există patru convenții încheiate la Viena în 1961, 1963, 1969 și 1975 în care găsim

referiri la curierul diplomatic. Numeroase tratate bilaterale conţin şi ele prevederi privind curierul diplomatic.

Nu există o definiţie a curierului diplomatic. Dar în practică nu există nici o ezitare în recunoaşterea şi folosirea lui. Acelaşi lucru se poate spune şi despre instituţia **valizei diplomatice.** Curierul diplomatic are statut diplomatic similar cu cel al agentului diplomatic. Convenţia de la Viena prevede că el se bucură de inviolabilitatea persoanei sale şi nu poate fi supus nici unei forme de arestare sau detenţie.

Există curier diplomatic obişnuit, care trece periodic pe la misiunile diplomatice, ducându-le corespondenţa diplomatică din ţară şi preluând corespondenţa lor pentru a o duce acasă. Există şi curier diplomatic ad-hoc, folosit temporar, de obicei cu prilejul participării delegaţilor la reuniuni internaţionale sau negocieri bilaterale. Se foloseşte, de asemenea, sistemul valizei neînsoţite când curierul diplomatic se predă comandanţilor de nave aeriene pentru a fi predat la destinaţie.

Pentru comunicări secrete cu caracter urgent misiunile diplomatice folosesc postul propriu de radio recepţie-emisie. Ele au dreptul să folosească un asemenea post. Convenţia de la Viena din 1961 prevede că instalarea lui necesită asentimentul statului acreditar.

Statul acreditant nu trebuie să abuzeze de drepturile ce-i sunt acordate cu privire la valiza diplomatică. Textul Convenţiei de la Viena exclude posibilitatea reţinerii sau deschiderii valizei diplomatice. În practică însă apar cazuri de serioase prezumţii de iregularitate, ca de exemplu bănuiala că transportă droguri, când se cere deschiderea valizei diplomatice.

2. Libertatea de mişcare

Sunt multiple raţiunile care determină necesitatea mişcării agentului diplomatic pe teritoriul statului acreditar. Libertatea de mişcare este o cerinţă a realizării în bune condiţii a sarcinilor sale. Recunoscându-se această cerinţă, libertatea de mişcare a agentului diplomatic a fost codificată de Convenţia de la Viena, care stipulează că statul acreditar asigură libertatea de deplasare şi de circulaţie pe teritoriul său tuturor membrilor misiunii.

Libertatea de mişcare nu este însă absolută. Însăşi Convenţia de la Viena prevede că ea se asigură sub rezerva legilor şi regulamentelor statului acreditar referitoare la zonele în care accesul este interzis sau

reglementat din motive de securitate națională. Practic, pe teritoriul fiecărui stat se constituie pe baza acestor motive "zone interzise". După cel de-al doilea război mondial practica s-a răspândit. Au existat și situații în care s-a abuzat de motivele de securitate națională.

3. Exceptarea de taxe, impozite și alte obligații

În relațiile diplomatice se aplică principiul scutirii misiunilor diplomatice și agenților diplomatici de **impozite și taxe.** Principiul a fost inclus în Convenția de la Viena din 1961 în care se prevede că statul acreditant și șeful misiunii diplomatice sunt scutiți de toate impozitele și taxele naționale, regionale și comunale pentru localurile misiunii (articolul 23), iar agentul diplomatic este scutit (cu anumite excepții) de orice taxe și impozite, personale sau reale, naționale, regionale și comunale (articolul 34). Scutirea se aplică la taxele directe, indirecte, consulare, vamale și de altă natură.

Excepțiile la care se referă Convenția de la Viena privesc localurile și alte bunuri imobile proprietate personală a agentului diplomatic situate pe teritoriul statului acreditar. Pentru aceasta, el nu este scutit de taxe și impozite, afară de cazul când posedă imobilul respectiv în contul statului acreditant.

Prin convenții internaționale s-a reglementat, de asemenea, că misiunile diplomatice și agenții diplomatici sunt **scutiți de taxe vamale** pentru obiectele destinate uzului oficial și uzului personal. Scutirea are unele limite, ea aplicându-se la bunurile necesare instalării și presupunând o anumită periodicitate la anumite produse. De regulă, agentul diplomatic nu trebuie să înstrăineze bunurile introduse în țara de reședință cu scutire de taxe vamale, sau le poate înstrăina după o perioadă de folosire, cum este cazul autoturismelor.

Legată de scutirea de taxe vamale este și scutirea agentului diplomatic de inspectarea bagajelor personale. Aceasta este o regulă de curtoazie internațională. Inspectarea bagajului personal se face totuși în cazul că există motive serioase să se creadă că el conține obiecte care nu beneficiază de scutiri de taxe vamale sau obiecte al căror import sau export este interzis de legislație sau supus reglementărilor de carantină ale statului acreditar. Într-un asemenea caz, controlul urmează să fie făcut în prezența agentului diplomatic sau a reprezentantului său autorizat. Agentul diplomatic este scutit de acele obligații care revin

exclusiv cetățenilor statului acreditar sau străinilor care nu au statut diplomatic. El este exceptat de orice prestație personală, cum ar fi cele în caz de incendiu sau de catastrofe militare, de serviciu militar și orice serviciu public, indiferent de natura sa, de sarcinile militare ca rechiziții, contribuții și încartiruiri militare, de participarea ca jurat etc. El nu este obligat să obțină permis de ședere sau să se anunțe la organele poliției locale. Sosirile și plecările agentului diplomatic se anunță la Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditar.

Legislația statului acreditar privind asigurările sociale nu se aplică membrilor misiunii diplomatice. Acesta este un privilegiu mai nou, deoarece sistemele naționale de asigurări pentru cazuri de boală, accident, invaliditate, deces etc. au început să apară în ultima jumătate de secol, mai ales după cel de-al doilea război mondial. Reglementarea făcută prin Convenția de la Viena face deosebire între membri misiunii diplomatice cetățeni ai statului acreditant și cei care sunt cetățeni ai statului acreditar. În primul caz, persoanele respective sunt supuse sistemului național de asigurări al statului acreditant, iar cel de-al doilea caz sistemului de asigurări al statului acreditar.

Exceptarea de la legile privind dobândirea cetățeniei nu a fost reglementată prin convenții internaționale. Convenția de la Viena din 1961 a lăsat această problemă la latitudinea statelor. Practica și doctrina consideră, în majoritate, că legislația statului acreditar nu trebuie să se aplice agentului diplomatic. Normele interne ale statelor de atribuire a cetățeniei sunt diferite. În sistemul anglo-saxon și unele țări din America Latină există, de exemplu, norma **jus soli,** după care copiii agentului diplomatic născuți pe teritoriul statului acreditar dobândesc automat cetățenia acestui stat. Există, de asemenea, norma **jus matrimoni,** după care femeia căsătorită cu un agent diplomatic ia cetățenia statului acestuia.

În afară de scutiri de taxe, impozite și alte obligații, în conformitate cu normele de drept internațional, misiunile diplomatice se bucură și de alte facilități. Statul acreditar are obligația de a acorda facilitățile necesare îndeplinirii active a funcțiilor misiunii diplomatice. El sprijină misiunile diplomatice în obținerea de localuri. În situație de război, pune la dispoziția personalului diplomatic, dacă este nevoie, mijloacele de transport necesare pentru diplomați și familiile lor pentru a părăsi teritoriul. Convenția de la Viena a codificat îndatoririle statului acreditar în aceste condiții.

4. Dreptul de a arbora drapelul național

Misiunile diplomatice au dreptul de a arbora drapelul național și de a pune inscripția cu stema națională pe clădire. De asemenea, șeful misiunii diplomatice are dreptul să pună stema națională la reședința sa și drapelul național la mașină. Acest drept a fost reglementat prin Convenția de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice.

V. Acordarea diferențiată a imunităților și privilegiilor diplomatice

La acordarea beneficiului imunității, privilegiilor și facilităților diplomatice au relevanță câteva elemente: categoria de personal (membri misiunii diplomatice, membri de familie ai membrilor misiunii diplomatice); distincția dintre cetățeni ai statului acreditar sau ai unui stat terț; locul unde persoana respectivă își are reședința permanentă, în statul acreditant sau în statul acreditar.

Regulile stabilite în legătură cu întinderea beneficiului imunităților și privilegiilor diplomatice cuprind:

- șefii de misiuni diplomatice beneficiază de aceleași imunități și facilități diplomatice indiferent de clasa căreia îi aparțin;
- agenților diplomatici li se aplică principiul "global" în materie. Membri personalului diplomatic sunt puși pe picior de egalitate cu șefii de misiuni diplomatice;
- pentru ca un agent diplomatic să beneficieze de toate imunitățile și privilegiile el trebuie să nu fie cetățean al statul acreditar și să nu aibă domiciliul permanent pe teritoriul statului acreditar. Diplomatul care are naționalitatea statului acreditar beneficiază de imunitate de jurisdicție și inviolabilitate numai pentru actele oficiale îndeplinite în exercițiul funcției sale;
- personalul administrativ și tehnic și membrii familiilor lor nu se bucură de jurisdicție civilă și administrativă pentru actele îndeplinite în afara funcțiilor lor;
- personalul administrativ și tehnic beneficiază de scutiri pentru plata drepturilor de vamă, taxelor și altor drepturi conexe numai în ce privește obiectele importate cu ocazia primei lor instalări;

- membri personalului misiunii (alţii decât agenţii diplomatici) şi oamenii de serviciu particulari care sunt cetăţeni ai statului acreditar sau îşi au în acesta reşedinţa permanentă nu beneficiază de privilegii şi imunităţi decât în măsura în care le sunt recunoscute de acest stat;

- membri personalului de serviciu al misiunii, care nu sunt cetăţeni ai statului acreditar, beneficiază de imunitate pentru actele săvârşite în exerciţiul funcţiei lor, de scutirea de impozite şi taxe pe salarii şi de scutirea de dispoziţiile cu privire la asigurările sociale;

- membrii personalului de serviciu particular se bucură de beneficiul privilegiilor fiscale pentru salariile pe care le primesc, precum şi de cel al scutirii de la obligaţiile care există în materie de securitate socială;

- cetăţenii statului acreditar, alţii decât cei care au calitatea de agent diplomatic, nu se bucură de nici un fel de imunitate;

- reprezentanţii comerciali se bucură de imunităţi, dacă sunt incluşi în cadrul personalului misiunii diplomatice;

- soţiile şi membrii familiei agentului diplomatic au un "statut derivat". Imunităţile şi privilegiile agentului diplomatic se extind şi asupra lor;

- membrii de familie ai personalului administrativ şi tehnic nu se bucură de imunitate de jurisdicţie civilă şi administrativă.

VI. Durata imunităţilor şi privilegiilor diplomatice

Imunitatea, inviolabilitatea şi privilegiile diplomatice durează atâta timp cât se păstrează calitatea care legitimează acordarea lor. Pentru agentul diplomatic, ele se prelungesc pe toată perioada funcţionării în misiunea diplomatică. În Convenţia de la Viena se precizează (art. 39) că "persoana care are drept la privilegii şi imunităţi, beneficiază de ele îndată ce pătrunde pe teritoriul statului acreditar pentru a-şi lua în primire postul, sau dacă ea se află deja pe acest teritoriu, de îndată ce misiunea sa a fost notificată Ministerului Afacerilor Externe sau oricărui alt minister asupra căruia se va fi convenit".

Dacă încep odată cu intrarea pe teritoriul statului acreditar, în mod firesc imunităţile şi privilegiile încetează atunci când persoana în cauză părăseşte acest teritoriu. Se poate întâmpla ca agentul diplomatic să nu părăsească ţara de reşedinţă imediat ce şi-a încheiat misiunea. În această situaţie, el se va bucura în continuare de imunităţi

şi privilegii până la expirarea unui termen potrivit, care i se va acorda în acest scop. Nu s-a precizat prin convenție internațională cât de mare este acest termen potrivit sau "termen rezonabil". Acest termen se acordă în orice situație, chiar şi în caz de conflict armat.

Membrii familiei se bucură de imunități şi privilegii pe toată perioada cât de ele se bucură şi agentul diplomatic. În cazul dispariției fizice a acestuia, imunitățile şi privilegiile membrilor familiei continuă până la expirarea unui termen potrivit care să le permită părăsirea teritoriului statului acreditar.

Durata şi "termenul rezonabil" pentru beneficiarul imunităților şi privilegiilor diplomatice sunt reglementate în acelaşi fel şi pentru perioada în care membrii unei misiuni diplomatice se află în tranzit pe teritoriul statelor terțe. Atât la ducere spre țara de acreditare, cât şi la întoarcere din această țară, agentul diplomatic are dreptul la inviolabilitate şi toate celelalte imunități din partea statului terț. De asemenea, trecerea pe teritoriul statelor terțe a membrilor personalului administrativ şi tehnic sau de serviciu al misiunilor şi membrilor familiilor lor nu trebuie stânjenită. Aceeaşi imunitate şi inviolabilitate, libertate şi ocrotire se acordă de statele terțe şi corespondenței diplomatice, celorlalte comunicări oficiale în tranzit, inclusiv mesajelor cifrate, curierilor diplomatici, dacă au viză pe paşaport în cazul că este necesară, valizelor diplomatice.

Tratamentul favorabil şi imunitățile se întind pe un termen rezonabil care să permită diplomatului să traverseze țara respectivă. Dacă el se opreşte pentru o perioadă nejustificat de lungă, ori dacă vine că să-şi petreacă vacanțele, nu are dreptul la nici un privilegiu. Există, totodată, o normă care trebuie respectată la rândul său de agentul diplomatic. El nu trebuie să intervină în probleme care țin de relațiile dintre statul acreditar şi statul terț prin care trece, altfel nu se va bucura de nici un fel de privilegii şi imunități.

VII. Privilegiile şi imunitățile consulare comparativ cu cele diplomatice

Privilegiile şi imunitățile consulare au fost reglementate prin Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare din 24 aprilie 1963, cele diplomatice prin Convenția cu privire la relațiile diplomatice încheiată la Viena la 18 aprilie 1961.

Reglementările pentru cele două categorii de imunităţi şi privilegii sunt asemănătoare, dar şi diferite.

1. În privinţa inviolabilităţii localurilor, la misiunile diplomatice funcţionează principiul inviolabilităţii complete. La misiunile consulare a fost adoptat sistemul imunităţii condiţionale, bazat pe teza consimţământului prezumat. În caz de incendiu sau de alt dezastru, care cere măsuri de protecţie imediate, de exemplu, consimţământul şefului misiunii consulare este considerat ca obţinut, ceea ce nu se întâmplă cu localurile misiunii diplomatice. Arhivele consulare, ca şi cele diplomatice se bucură de imunitate neîngrădită.

2. Imunitatea de jurisdicţie a funcţionarilor consulari nu este absolută, ca în situaţia agenţilor diplomatici. De regulă, funcţionarul consular nu poate fi arestat sau reţinut. El poate fi însă pus în stare de arest sau de detenţie, dar numai în caz de crimă gravă şi în urma unei hotărâri a autorităţilor judiciare competente. Când se intentează o procedură penală împotriva lui, el este obligat să se prezinte în faţa autorităţilor competente. Autorităţile statului de reşedinţă au obligaţia de a notifica şefului reprezentanţei consulare, deţinerea şi începerea procesului penal împotriva unui funcţionar consular. Pentru actele săvârşite în exercitarea funcţiilor consulare, funcţionarii consulari şi angajaţii consulari nu pot fi chemaţi în faţa autorităţilor judiciare ale statului de reşedinţă. Deci, se face deosebire între actele săvârşite în exerciţiul atribuţiilor oficiale şi cele din afara acestora, numai pentru primele se acordă imunitate de jurisdicţie.

Spre deosebire de agenţii diplomatici, funcţionarii consulari au obligaţia să depună ca martori. Dacă refuză, ei nu pot fi însă supuşi vreunei măsuri de constrângere sau pedepse. De asemenea, funcţionarii consulari nu sunt obligaţi să depună mărturie pentru faptele de care au luat cunoştinţă în calitate oficială. Au dreptul să refuze să producă documente oficiale.

3. În principiu, misiunile consulare au aceeaşi libertate de comunicare ca şi misiunile diplomatice. Corespondenţa şi valiza consulară au acelaşi regim cu corespondenţa şi valiza diplomatică. Funcţionarii consulari se bucură de aceeaşi libertate de mişcare ca agenţii diplomatici.

4. În materie fiscală, misiunile consulare se bucură de acelaşi regim privilegiat ca şi misiunile diplomatice. Nu plătesc impozite şi taxe pentru sumele încasate cu titlu de drepturi şi taxe consulare.

Localurile consulare și reședința șefului postului consular sunt scutite de taxe de orice fel, naționale, regionale sau comunale.

Funcționarii consulari și angajații consulari, precum și familiile lor, sunt scutiți de impozite și taxe personale, cu excepția celor pe proprietățile și veniturile particulare. Urmașii unui membru al misiunii consulare nu plătesc taxe de succesiune pentru bunurile mobile ale acestuia.

Scutirea de taxe vamale se aplică obiectelor destinate folosirii oficiale a misiunii consulare și obiectelor de uz personal ale funcționarului consular și familiei sale. Spre deosebire de funcționarii consulari, angajații consulari beneficiază de scutirea de taxe vamale numai cu ocazia primei lor instalări. Scutirea de control vamal este la fel ca și pentru agenții diplomatici.

5. Exceptarea de la alte obligații este asemănătoare pentru reprezentanții diplomatici și cei consulari, împreună cu membrii familiilor lor sunt scutiți de toate obligațiile prevăzute de legile și regulamentele statului de reședință în materie de înmatriculare a străinilor și de permise de ședere, de obligațiile referitoare la permisele de muncă, de obligațiile decurgând din regimul de asigurare socială, de orice prestație personală și de orice serviciu de interes public, indiferent de caracterul lor, ca și de sarcinile militare, cum ar fi rechizițiile, contribuțiile și încartiruirile militare.

Misiunile consulare și membrii lor au nu numai imunități și privilegii, ci și obligații față de statul acreditar. Convenția de la Viena din 1963 prevede în mod expres că toate persoanele care beneficiază de privilegii și imunități au datoria de a respecta legile și regulamentele statului de reședință, de a nu se amesteca în treburile lui interne. Localurile consulare nu trebuie folosite într-un mod incompatibil cu exercitarea funcțiilor consulare. Funcționarii consulari nu pot exercita în statul de reședință nici o activitate profesională sau comercială în profitul personal.

VIII. Privilegiile reprezentanților economici

Reprezentanții economici, respectiv din domeniul comerțului, finanțelor, turismului și altor activități pot obține privilegii și imunități diplomatice sau consulare în măsura în care sunt incluși în cadrul personalului misiunii diplomatice sau consulare, cu rang diplomatic sau consular, și înscriși în lista corpului diplomatic și consular elaborată și publicată de Ministerul Afacerilor Externe al statului de reședință.

Capitolul 10

CEREMONIALUL ŞI PROTOCOLUL DIPLOMATIC

Diplomaţia este ştiinţa şi arta conducerii relaţiilor dintre state. Ea ne oferă concepţiile, principiile, modalităţile, deprinderile şi abilităţile de a înfăptui în cele mai bune condiţii orientările de politică externă ale unei ţări. Pentru desfăşurarea lor fructuoasă, raportările dintre state necesită un cadru şi o atmosferă propice, unele reguli de conduită pentru subiecţii de drept internaţional şi reprezentanţii lor. Un asemenea cadru şi reguli care guvernează comportamentul în raporturile internaţionale sunt date de ceremonialul şi protocolul diplomatic.

I. Definirea şi rolul ceremonialului şi protocolului în relaţiile internaţionale

În teoria diplomatică, relaţia dintre ceremonial şi diplomaţie este considerată ca un raport între formă şi conţinut. "Ceremonialul – se scrie într-un vechi tratat de diplomaţie – este podoaba, veşmântul acţiunii diplomatice. El este forma, acţiunea propriu-zisă fiind fondul"[1]. În mod concis, **ceremonialul** poate fi definit ca ansamblul formelor de curtoazie folosite în raporturile dintre state, iar **protocolul** ca totalitate a regulilor după care se conduce ceremonialul.

Ceremonialul şi protocolul au un rol important în relaţiile internaţionale. Ele contribuie la crearea ambianţei necesare apropierii şi colaborării. Pe bună dreptate se spune că protocolul şi ceremonialul sunt "barometre" care indică starea relaţiilor dintre state. Un vechi proverb chinez spune că "ceremonialul este fumul prieteniei". Interpretarea proverbului duce la recunoaşterea faptului că ceremonialul şi protocolul sunt un fel de combustibil necesar pentru întreţinerea focului prieteniei.

Privind importanţa ceremonialului şi protocolului, în doctrina diplomatică se constată în prezent două tendinţe: unii care recunosc necesitatea respectării curtoaziei şi normelor protocolare şi alţii care consideră că ele generează un "formalism" împovărat pentru

[1] Raoul Genet, Traité de diplomatie et de droit diplomatic, Paris, 1931.

activitatea diplomatică. În practică, regulile de ceremonial și protocol sunt respectate, ceea ce ilustrează permanenta lor actualitate. Desigur, ele au fost în unele privințe simplificate, dar nu înlăturate.

Rolul ceremonialului și protocolului devine evident atunci când reprezintă un mecanism util pentru înfăptuirea principiilor și normele de drept, precum și a cutumelor în relațiile internaționale. Viața internațională ne oferă multe elemente în sprijinul acestui argument.

Înainte de toate, ceremonialul și protocolul contribuie la înfăptuirea egalității în drepturi a tuturor națiunilor. Sunt multe situații în care fără o formă de protocol corespunzătoare, fără un ceremonial adecvat acțiunea internațională nu se poate realiza. Iată cum s-a rezolvat, de exemplu, o astfel de dificultate la Congresul de la Karlowitz (1699). Pentru a se exprima egalitatea lor deplină, principalii patru negociatori au intrat în sală în același moment, prin patru uși simetric dispuse, au ocupat patru fotolii asemănătoare și au făcut un număr egal de pași într-un timp determinat. Sau, un exemplu mai recent, la Conferința de la Madrid privind Orientul Mijlociu din 1991, masa de negocieri a avut formă de T pentru a ilustra statutul fiecăruia dintre participanți.

Un alt principiu al relațiilor internaționale la a cărui înfăptuire ajută ceremonialul și protocolul este principiul reciprocității. Prin el se asigură atitudini corespunzătoare pozițiilor partenerului, respectiv reciproc. Prin ceremonial și protocol se asigură curtoazia necesară fără de care relațiile internaționale pot să fie afectate. Curtoazia internațională este un ansamblu de norme, fără caracter juridic, care guvernează contactele dintre reprezentanții statelor, menită să mențină o atmosferă propice pentru dezvoltarea relațiilor.

Protocolul codifică regulile după care se conduce ceremonialul și amândouă devin mecanismul prin care asigură prerogativele și imunitățile la care statele prin organele lor externe, misiunile diplomatice și membrii lor, au dreptul. Altfel spus, normele de drept internațional, cum sunt imunitățile și privilegiile diplomatice, nu se pot concretiza fără protocol și ceremonial.

Toate funcțiile diplomatice se înfăptuiesc cu ajutorul ceremonialului și protocolului. Reprezentarea respectă regulile protocolului, negocierea, încheierea și intrarea în vigoare a actelor internaționale urmează astfel de reguli. La fel se întâmplă lucrurile și

cu celelalte funcţii. Ceremonialul care guvernează elementele internaţionale este de cea mai mare importanţă. Se observă permanent atenţia pe care guvernele o acordă pregătirii acţiunilor internaţionale, grija care se manifestă pentru a da "lustru" primirii unui şef de stat, unui ministru, unui ambasador, semnării unui tratat, celebrării unui eveniment de interes comun, reuşitei unei reuniuni internaţionale.

Ceremonialul şi protocolul sunt componente organice ale întregii vieţi diplomatice. Ele au incidenţe zilnice asupra acestei vieţi. Protocolul rezolvă problema regulilor care determină ordinea de precădere a reprezentanţilor statelor. Prin protocol s-a pus capăt conflictelor de orgoliu şi prestigiu. Acţiunile protocolare şi modul lor de organizare, cum este solemnitatea ceremoniilor, amploarea recepţiilor, ţinerea discursurilor, atribuirea titlurilor onorifice şi decoraţiilor, exprimă voinţa politică a două state de a face publice acordurile, prietenia şi colaborarea lor. Protocolul creează condiţiile pentru asigurarea imunităţii reprezentanţilor permanenţi şi temporari ai statelor, ceea ce le permite să-şi îndeplinească nestingherit misiunea, le asigură respectul şi sprijinul autorităţilor şi populaţiei ţării de reşedinţă.

Normele de ceremonial şi protocol s-au stabilit de-a lungul istoriei prin cutume, reglementări interne şi înţelegeri internaţionale. Nu există o codificare a ansamblului acestor norme, ci numai a unora dintre ele, deşi preocupări în acest scop au existat de mult timp. Cele mai importante elemente de protocol codificate prin convenţii internaţionale sunt cele legate de ordinea de precădere şi imunităţile şi privilegiile diplomatice. În legătură cu ordinea de precădere, abia în 1815 Congresul de la Viena a stabilit o anumită ierarhie a şefilor de misiuni diplomatice. Deşi ordinea de precădere stabilită la Congres se baza pe principiul egalităţii statelor, o anumită discriminare a fost menţinută, întrucât numai marile puteri aveau drept să-şi numească şefi de misiune cu gradul de ambasador.

Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961, reluând principiul egalităţii statelor, fără discriminarea făcută de Congres din 1815, a codificat clasele şefilor de misiune şi ordinea de precădere a diplomaţilor, după care se conduce în prezent viaţa diplomatică. Între şefii de misiune nu se face nici o diferenţă, în afară de cea privind precăderea şi eticheta. Convenţia a codificat în norme precise imunităţile şi privilegiile diplomatice.

II. Principalele norme de ceremonial și protocol

În viața internațională, acțiunile de protocol și ceremonial sunt de o mare diversitate și frecvență. Ele se bazează pe norme care s-au încetățenit în practica statelor ca o necesitate pentru desfășurarea normală a relațiilor internaționale.

1. Curtoazia internațională

Una din principalele norme de ceremonial și protocol este **curtoazia.** Ea poate fi definită ca normă sau ansamblu de norme care guvernează contactele dintre reprezentanții statelor cu scopul întreținerii unui climat favorabil dezvoltării bunelor relații dintre acestea. Curtoazia internațională se referă în special la formele procedurale pe baza cărora se organizează contactele dintre reprezentanții statelor la diferite niveluri. Nerespectarea lor nu implică răspunderea de drept a statelor, dar poate afecta evoluția relațiilor dintre ele.

Viața internațională contemporană este deosebit de complexă, diferendele și conflictele de tot felul s-au amplificat mai degrabă decât s-au rezolvat. Dar nici în această situație, nu se poate spune că scade importanța curtoaziei internaționale. Se afirmă tot mai puternic voința popoarelor de a trăi libere și independente, dreptul lor de a stabili cu celelalte state relații bazate pe principiile fundamentale ale dreptului internațional. În această situație, curtoazia, ca normă de protocol și ceremonial, are o însemnătate politică, semnificând recunoașterea de facto a egalității depline a statelor indiferent de mărimea lor, așezarea geografică sau nivelul de dezvoltare economică. Încălcarea curtoaziei internaționale este interpretată ca politică de discriminare a reprezentanților oficiali ai unui stat. Respectarea normelor de protocol, aparent formale, minore, reflectă stima, considerația pe are reprezentanții oficiali ai statelor trebuie să și-o acorde reciproc. Din ignorarea lor se poate ajunge la interpretări eronate și la apariția unor complicații adesea cu caracter politic, care sunt nedorite și pot depăși sfera rapoartelor strict personale. Atunci când este vorba de relații între persoane oficiale, regulile de conduită și comportare civilizată contribuie la buna desfășurare a activității diplomatice și asigură respectarea principiilor egalității suverane a tuturor statelor.

Se ştie că politeţea şi curtoazia sunt specifice oamenilor bine educaţi, cu o cultură solidă şi o sensibilitate capabilă să aprecieze mediul în care trăiesc. Curtoazia internaţională este obligaţie (desigur nu în sens juridic) în raporturile dintre persoanele oficiale, fără de care comunicarea dintre ele nu se poate realiza normal, nu poate fi obţinută ambianţa necesară pentru dezvoltarea de relaţii egale, democratice între state.

1. În practica relaţiilor internaţionale, curtoazia a apărut şi s-a format ca o necesitate de comunicare şi conlucrare între trimişii oficiali ai statelor. Prin respectarea normelor de curtoazie se organizează şi se desfăşoară vizitele oficiale, de lucru şi prieteneşti ale şefilor de state, şefilor de guverne, miniştrilor afacerilor externe şi ale altor membri ai guvernelor. Amploarea ceremoniilor care au loc, mai ales cu prilejul vizitelor şefilor de stat şi guvern, are o mare semnificaţie, arată, ca un barometru, starea şi calitatea relaţiilor dintre cele două ţări. Aceste ceremonii se stabilesc de fiecare dată de către reprezentanţii celor două state în conformitate cu reglementările existente în statul primitor, dar şi cu aplicare strictă a principiului reciprocităţii. Pentru a asigura convorbirilor dintre cele două delegaţii un conţinut corespunzător, dar şi din raţiuni de ceremonial, ţara gazdă asigură prezenţa în delegaţia sa a omologilor din delegaţia oaspetelui.

Normele de protocol aplicate cu prilejul vizitelor oficiale la nivel înalt pot fi mai solemn sau mai puţin solemn, cu participarea persoanelor oficiale la un nivel mai ridicat sau mai scăzut, în funcţie de stadiul şi calitatea relaţiilor bilaterale. În felul acesta, protocolul unor activităţi oficiale diplomatice reflectă situaţia relaţiilor dintre două state, protocolul şi ceremonialul fiind subordonate scopurilor şi sarcinilor politicii externe a statelor.

2. Un alt domeniu de respectare a curtoaziei internaţionale şi regulilor protocolului diplomatic este numirea şefilor misiunilor diplomatice şi consulare – ambasadorii, trimişii extraordinari şi miniştrii plenipotenţiari, însărcinaţii cu afaceri titulari, consulii generali. În acest sens, Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice din 1961 şi Convenţia de la Viena privind relaţiile consulare din 1963 au codificat normele referitoare la solicitarea agrementului pentru şeful misiunii diplomatice de la guvernul acreditat, notificarea membrilor misiunii diplomatice la Ministrul Afacerilor Externe al statului acreditar, ordinea de precădere a şefilor misiunilor diplomatice, dreptul de arborare a

drapelului de stat pe localurile misiunii, reședința șefului de misiune și mijloacele de transport ale acestuia, privilegiile și imunitățile de care se bucură agentul diplomatic în statul acreditar și altele.

Acreditarea șefilor de misiune este legată și de alte norme prin care se manifestă curtoazia internațională. Ea privește întâmpinarea ambasadorului le sosirea la post, prezentarea scrisorilor de acreditare, vizitele protocolare pe care acesta urmează să le efectueze oficialităților din statul acreditar și altele. Normele sunt stabilite pe baza cutumei sau prin lege internă, de la stat la stat. Nerespectarea regulilor protocolare respective poate fi interpretată drept discriminare sau ofensă. Un asemenea tratament necorespunzător ar afecta pe ambasador, punând amprenta asupra activității sale în statul acreditar.

3. Toate activitățile care au loc într-o țară cu participarea reprezentanților oficiali ai unui stat străin, întâlnirile, convorbirile oficiale, negocierile, se leagă de respectarea unor reguli de curtoazie internațională, întâmpinarea și conducerea unor delegații străine oficiale, care se deplasează într-o țară se face la un nivel corespunzător, de regulă egal cu cel al șefului delegației respective. Șefii de stat sunt întâmpinați de șefii de stat, primii miniștri de primii miniștri, miniștri de externe de miniștri de externe și așa mai departe.

4. Curtoazia internațională își găsește, de asemenea, o expresie corespunzătoare în acțiunile de marcare a sărbătorii naționale a unui stat în alt stat. Amploarea acțiunilor respective reflectă stadiul relațiilor bilaterale și depinde de reciprocitatea pe care cele două state și-o asigură. În această ocazie, șefii de state trimit mesaje de felicitare, în unele țări se organizează adunări speciale cu participarea reprezentanților opiniei publice și mass-media la care șeful misiunii diplomatice este invitat să ia cuvântul. Șefului misiunii i se poate oferi posibilitatea să vorbească la posturile de radio și televiziune.

5. Misiunile diplomatice organizează tot felul de acțiuni protocolare specifice activităților lor, respectiv recepții, cocktailuri, mese și altele, la care statul acreditar asigură o participare la nivel corespunzător, avându-se în vedere stadiul de dezvoltare a relațiilor bilaterale și reciprocitatea. Curtoazia se exprimă astfel cu prilejul tuturor acestor acțiuni.

6. Curtoazia internațională se manifestă și cu ocazia marcării unor evenimente din viața unor națiuni. Statele Unite ale Americii au

comemorat, de exemplu, în 1989 bicentenarul independenţei. În 1992 s-au comemorat 500 de ani de la descoperirea Americii de către Cristofor Columb. Asemenea prilejuri sunt marcate cu multe manifestări de curtoazie internaţională. Se trimit telegrame de felicitare, se trimit reprezentanţi la adunările festive organizate de statul de reşedinţă.

7. Unele state, mai ales cele din America Latină şi cele cu sistem monarhic, organizează activităţi speciale cu prilejul instalării în funcţie a noului şef de stat. Şefii de stat ai altor ţări sunt invitaţi să participe la instalare. Curtoazia internaţională cere să se răspundă la invitaţie, fie prin participarea directă a monarhului sau şefului de stat invitat, fie prin trimiterea de reprezentanţi ai săi. Astfel a fost cazul, ca să menţionăm unul din anii mai recenţi, încoronarea împăratului Japoniei.

8. În evoluţia conducerii de stat apar, de asemenea, situaţii de excepţie, cum este cazul încetării din viaţă a şefului statului sau a unei alte personalităţi marcante. În astfel de situaţii, se trimit, de obicei, telegrame de condoleanţe la nivel adecvat. Dar, dacă autorităţile organizează funerariile cu participare internaţională, atunci trimiterea unei delegaţii este dovada aprecierii rolului pe care defunctul l-a avut în viaţa internaţională, în promovarea relaţiilor bilaterale. Fiecare stat decide nivelul de participare la funeralii şi de semnare în cartea de condoleanţe deschisă de misiunea diplomatică. În unele ţări, când relaţiile cu statul defunctului sunt deosebite se declară chiar zile de doliu naţional. Ambasadele din statul acreditar arborează steagul în bernă.

9. Un domeniu de largi activităţi în care se manifestă curent curtoazia internaţională este corespondenţa diplomatică. Autorul unui document diplomatic trebuie să aprecieze cu grijă şi atenţie încă de la început ce fel de document să elibereze. El are în vedere că se impune prin curtoazie internaţională ca la scrisoare personală să răspundă prin scrisoare personală, la nota verbală prin notă verbală, la nota semnată prin notă semnată. Stilul corespondenţei diplomatice trebuie să reflecte principiul egalităţii suverane a statelor, stima şi consideraţia reciprocă dintre emitent şi destinatar. Curtoazia se exprimă atât prin conţinut cât şi prin forma de redactare a corespondenţei, care trebuie să fie clară, precisă, concisă, să respecte formulele consacrate de politeţe, să aibă aspect estetic.

10. Folosirea limbii naţionale a statului acreditar este o altă cale de exprimare a curtoaziei internaţionale. În mod formal, fiecare stat are dreptul suveran de a folosi limba sa naţională în corespondenţa

diplomatică. Dar, avându-se în vedere dificultățile ce pot să apară, mai ales când este vorba de limbi cu circulație restrânsă, precum și curtoazia față de autoritățile statului cărora li se adresează corespondența, se folosește sistemul atașării la documentul emis în limba națională a expeditorului a unei traduceri în limba destinatarului. Ca element de curtoazie pe documentul tradus se scrie "traducere neoficială", chiar dacă l-a tradus un specialist în limba respectivă. Uneori se convine între cele două țări ca, pe bază de reciprocitate, să se corespondeze fie numai în limba națională, fie numai în limba țării de reședință. Sau, atunci când e vorba de limbi de circulație foarte restrânsă se convine utilizarea unei terțe limbi, de regulă una de circulație internațională. Statele cu două sau trei limbi oficiale (Canada, Elveția) ridică probleme speciale de curtoazie. Dacă se folosește doar una dintre aceste limbi în corespondența diplomatică există pericolul unei interpretări nedorite cu caracter politic, cum ar fi nerecunoașterea de către agentul diplomatic a ordinii interne existente. În situații speciale, problema se realizează printr-o înțelegere specială între cele două țări asupra limbii care să fie folosită.

11. Schimbul de felicitări între persoanele oficiale este o altă cale de exprimare a curtoaziei internaționale. Schimbul se face cu cele mai diverse prilejuri: sărbători naționale, Crăciun și Anul Nou, alegerea și promovarea în funcție, evenimente speciale. Cea mai oficială formă de felicitare este telegrama, care se folosește cel mai ades pentru marcarea zilei naționale. Pentru personalități de cel mai înalt rang se folosește, pentru felicitări cu prilejul aniversării zilei de naștere, telegrama sau scrisoarea personală. Pentru nivelul mai scăzut se folosesc, de asemenea, pliante, ilustrate și cărți de vizită. Curtoazia impune, mai ales când este vorba de șefi de stat și guvern, respectarea principiului reciprocității la schimbul de felicitări.

12. În activitatea diplomatică se utilizează ca un instrument deosebit de util **cartea de vizită**. Aceasta este folosită nu numai pentru nevoi curente în activitatea diplomatică, dar și pentru exprimarea curtoaziei internaționale. Există unele uzanțe protocolare de care este necesar să se țină seama la trimiterea sau primirea cărților de vizită. Astfel, o carte de vizită trimisă poate echivala cu o vizită; persoana cu funcție mai mică are, în general, inițiativa trimiterii cărții de vizită; "reîntoarcerea" cărților de vizită se face în următoarele 24 de

ore. Există, de asemenea, o serie de indicaţii consacrate care se scriu pe cărţile de vizită în funcţie de împrejurări, cum sunt: p.p., cu semnificaţia pentru prezentare (pour présentation); p.f.c., pentru a face cunoştinţă (pour faire connaissance); p.r., cu mulţumiri (pour remercier); p.p.c., pentru rămas bun (pour prendre congé); p.f., pentru a felicita (pour félicitation); p.f.f.n, felicitări de ziua naţională (pour féliciter a l'occasion de la fête nationale); p.f.n.a., felicit•ri de Anul Nou (pour feliciter a l'occasion de la Nouvelle Année); p.c., condoleanţe (pour condoléances). Aceste iniţiale se scriu pe cartea de vizită cu creionul în partea stângă, jos.

13. Forme importante de curtoazie internaţională sunt primirile la şefii de stat, şefii de guvern şi miniştrii de externe a reprezentanţilor unei ţări străine. Întâlnirile dintre şefii de stat, sau între primii miniştri, ori între miniştri de externe sunt pentru discuţii şi negocieri, dar primirea de către aceştia a unei persoane oficiale cu rang inferior lor are loc cel mai adesea pentru raţiuni de curtoazie. În limbajul diplomatic se şi vorbeşte de primiri protocolare şi întâlniri de lucru.

14. Un mod asemănător de exprimare a curtoaziei sunt şi vizitele de prezentare ale şefului de misiune diplomatică, după ce îşi ia în primire postul. El poate face vizite principalelor personalităţi oficiale ale statului acreditar, după ce şi-a prezentat scrisorile de acreditare şefului statului. Asemenea vizite se fac, ca regulă generală, la primul ministru, preşedinţii camerelor Parlamentului, preşedintelui Curţii Supreme de Justiţie şi primarului general al Capitalei. Şefii misiunilor diplomatice mai fac vizite de prezentare principalilor membri ai guvernului. Pentru alte personalităţi la care şeful de misiune nu se prezenta în persoană, el poate trimite cartea sa de vizită pe care a menţionat p.p. (pentru prezentare). Şeful de misiune mai face vizite de prezentare celorlalţi şefi de misiune diplomatică din statul acreditar. Vizitele de prezentare se mai numesc şi vizite de curtoazie.

În fine, o formă de curtoazie internaţională, expresie a stimei faţă de statul acreditar, o constituie acţiunile misiunii diplomatice, a şefului acesteia în legătură cu unele evenimente importante din viaţa politică a ţării respective, în conformitate cu practica protocolară locală. Astfel de acţiuni pot fi: arborarea drapelului de stat pe localul misiunii diplomatice atunci când marchează ziua naţională sau alte evenimente importante; coborârea lui în bernă atunci când se

organizează funeralii de stat; adresarea de felicitări șefului statului sau primului ministru, personal sau prin telegramă conform practicii locale; participarea la acțiunile organizate de țara de reședință și la care sunt invitați șefii de misiune.

Curtoazia internațională, exprimată pe căile și în formele menționate mai sus, se extinde în viața internațională odată cu creșterea numărului subiecților de drept internațional. Procesul de afirmare a independenței naționale a cuprins în ultimii ani noi zone ale globului. Tinerele state au și mai multă nevoie de curtoazie internațională decât au cele cu istorie mai îndelungată de independență. Este o cale de a li se recunoaște și asigura egalitatea în drepturi cu celelalte națiuni ale lumii. Totodată, comunitatea internațională câștigă noi parteneri în eforturile pentru o lume a libertății, dreptății și progresului pentru toate națiunile.

2. Eticheta

Eticheta este o altă normă de ceremonial și protocol, care se leagă și completează curtoazia. Eticheta se referă la regulile de conduită sau de comportament, care contribuie la buna desfășurare a relațiilor din societate și, în special, a activității diplomatice. Importanța cunoașterii și aplicării etichetei rezidă în faptul că ignorarea regulilor ei poate duce la interpretări eronate, al complicării politice care depășesc sfera relațiilor personale. Pentru agentul diplomatic, necunoașterea acestor reguli poate fi considerată ca lipsă de competență profesională a unei persoane chemate să aplice în viață politică externă a statului său. Eticheta cuprinde reguli de conduită pentru agentul diplomatic în legătură cu salutul, ținuta fizică, prezentarea, conversația, comunicarea prin corespondență, convorbirea telefonică, comportarea la acțiuni protocolare, fumatul, ținuta vestimentară și altele.

1. Ținuta fizică, pe stradă și în societate, trebuie să fie corectă, îngrijită, controlată permanent la fiecare ocazie. Agentul diplomatic nu trebuie să se certe, să fugă, să fluiere sau să cânte pe stradă.

În societate nu trebuie să te sprijini de perete sau spătarul unui scaun, să ții mâinile în buzunar sau să te joci nervos cu bricheta, batista sau alt obiect. Trebuie evitată așezarea cu spatele la o altă persoană care este așezată pe scaun. Statul pe scaun sau canapea nu trebuie să denote plictiseală sau satisfacția de a fi găsit un loc pe care nu ești dispus să-l

cedezi. Strângerea genunchilor cu mâinile, sprijinirea capului de spătar, bătutul cu degetele pe braţele scaunului trebuie evitate. Atât bărbaţii, dar mai ales femeile trebuie să acorde mare atenţie felului cum stau pe scaun şi cum îşi încrucişează picioarele.

2. Salutul constituie o manifestare de politeţe şi curtoazie, care exprimă, prin mimică şi ţinută, o serie de nuanţe: stimă sau simplă obligaţie formală, afecţiune sau răceală, prietenie. Răspunsul la salut este obligatoriu, astfel poate fi socotit ca lipsă de politeţe. Salutul însoţit de strângerea de mână întăreşte expresia bunelor raporturi. În viaţa diplomatică s-au încetăţenit unele reguli de salut care exprimă respectul faţă de rangul diplomatic, faţă de personalităţi, femei şi persoane în vârstă.

Trebuie avute în vedere câteva reguli în legătură cu salutul: bărbaţii salută primii femeile; persoanele mai tinere salută primele pe cele mai în vârstă; subalternii salută pe superiorul în grad; salutul se face printr-o simplă înclinare a capului; când bărbatul salută cu pălăria trebuie s-o ţină de calotă, înclinând uşor capul şi privind la persoana salutată; femeia răspunde la salut printr-o uşoară înclinare a capului, abordând uneori un surâs; când este întâlnită o persoană care pare cunoscută, fără a o putea identifica imediat, este preferabil să fie salutată; persoanele care se află într-o maşină salută primele persoanele cunoscute de pe stradă; în timpul salutului se folosesc şi formulele "Bună dimineaţa, bună ziua sau bună seara". La întâlnirile oficiale se adaugă denumirea rangului; în cazul strângerii de mână, femeia este cea care întinde prima mâna, persoana mai în vârstă celei mai tinere şi persoana cu grad superior celei sau celor cu grad mai mic; bărbaţii se scoală pentru a strânge mâna interlocutorului, femeia nu se ridică în picioare decât atunci când este vorba de o persoană mult mai în vârstă sau pe care doreşte să o onoreze în mod special; sărutul mâinii se practică, fiind considerat o formă de curtoazie, mai ales când este vorba de femei în vârstă sau căsătorite, de soţii de înalţi demnitari etc. El se face într-o formă politicoasă, prin aplecarea corpului, iar în anumite împrejurări este recomandabil să se simuleze gestul. Nu se sărută mâna înmânuşată şi este greşit gestul să fie rezervat doar pentru unele din femeile prezente.

Comportarea corectă este expresia educaţiei alese a civilizaţiei. În comportarea agentului diplomatic se citesc nu numai calităţile persoanei în cauză, ci şi ale poporului căruia îi aparţine. O comportare incorectă

poate fi asociată, deși în realitate nu poate fi așa, cu nivelul de civilizație al țării diplomatului. De aici rezultă importanța deosebită pentru agentul diplomatic de a-și controla permanent ținuta fizică, comportarea pe stradă și în societate. Orice gest, mișcare și poziție contează.

3. Prezentarea se face și ea după anumite cerințe. Persoana cu grad inferior este prezentată celei cu grad superior, bărbatul este prezentat femeii, persoana mai tânără este prezentată celei mai în vârstă. Dacă persoana recomandată are mai multe titluri, se pronunță numai titlul cel mai mare. Dacă se prezintă o personalitate politică sau bine cunoscută în viața politică se pronunță numai titlul acestuia, nu și numele.

La prezentarea unuia dintre soți de către celălalt se spune simplu "soțul meu" sau "soția mea". La prezentarea unei perechi se spune "Domnul și doamna ... (numele de familie), începându-se întotdeauna cu soțul. La autoprezentare (mai puțin folosită în România) se evită să se adauge, în afară de nume, apelativul "domnul" sau "doamna", menționându-se, eventual, funcția sau calitatea; o fata tânără va fi prezentată unui bărbat și nu invers; dacă se prezintă o personalitate politică sau bine cunoscută în viața publică, se va pronunța numai titlul acesteia.

4. Conversația trebuie să fie interesantă și utilă. Ea constituie obiectul principal al unei acțiuni protocolare, element esențial al activității diplomatice, o componentă importantă muncii de informare și de relații. Realizarea unei convorbiri interesante, utile și plăcute necesită o bună pregătire profesională și politică, cunoștințe variate de cultură generală, tact, atenție, politețe și alte însușiri care se obțin printr-o muncă stăruitoare, permanentă de pregătire multilaterală. În conversație diplomatul trebuie să aibă o atitudine corectă, însă degajată, să o canalizeze spre probleme care îl interesează. Tezele interlocutorului se ascultă cu politețe și se intervine cu calm și tact, dar ferm, astfel încât modul în care se susține o părere contrară să nu se facă de pe o poziție de superioritate ostentativă sau persiflare. Trebuie știut că nu este frumos să pari nici mai inteligent și nici mai instruit decât interlocutorul tău. Trebuie evitate întreruperile partenerului cu exclamații de felul "Nu aveți dreptate!", "Ce eroare!" și altele asemănătoare. La o masă este recomandabilă întreținerea cu partenerul din dreapta și din stânga și să se evite, pe cât posibil, discuțiile cu partenerii îndepărtați. La recepțiile misiunii diplomatice,

diplomaţii ei trebuie să circule printre invitaţi, să nu se adune în grupuri între ei, să stimuleze conversaţiile cu cei prezenţi.

5. Convorbirea telefonică comportă şi ea respectarea unor reguli. La convorbirile oficiale, care comportă o anumită importanţă, este necesară identificarea persoanei care o recepţionează şi întocmirea notei telefonice, pe are se va scrie data, ora şi numele persoanei care a transmis şi recepţionat comuţicarea. Prezentarea la telefon de către apelant se face indicându-se numai numele (fără apelativul "domnul..."), precum şi instituţia în care lucrează, evitându-se de obicei să se indice şi funcţia. Dacă se transmite o comunicare deosebit de importantă este recomandabil să se ceară, ceea ce nu se consideră nepoliticos, citirea notei transmise, pentru controlul exactităţii.

6. Participarea la acţiuni protocolare (recepţii, cocteiluri, mese) presupune respectarea unor reguli de ţinută şi comportare specifice fiecărei acţiuni. Ţinuta vestimentară este adecvată ocaziei respective. Servitul la masă se face conform protocolului specific acţiunii respective. Există practici de servire a diverselor feluri de mâncare, a fructelor şi băuturilor, precum şi în folosirea tacâmurilor.

Ţinuta fizică trebuie să fie degajate, nu forţată; picioarele se ţin normal, precum a nu incomoda vecinii; Coatele nu se ţin pe masă; ducerea mâinii la gură se execută cu antebraţul şi mâinile, fără a antrena mişcarea braţului şi a umerilor. Şervetul se pune desfăcut pe genunchi; el nu se prinde în răscroiala hainei, în decolteu sau de gât; ştersul gurii cu şervetelul se face cât mai discret posibil; în finalul mesei, şervetelul nu se pliază la loc, ci se strânge şi se pune lângă farfurie. Nu se mănâncă în grabă sau nervos; nu se bea şi nu se vorbeşte cu gura plină; ţinerea degetului mic în sus când se bea sau se mănâncă nu este recomandabil. Lingura şi cuţitul se folosesc numai cu mâna dreaptă; furculiţa se ţine însă cu mâna stângă, când, în acelaşi timp, se foloseşte şi cuţitul; dacă se utilizează numai furculiţa, ea poate fi ţinută în mâna dreaptă; în timp ce se mănâncă, tacâmurile se ţin uşor deasupra farfuriei, fără a le ridica cu vârful în sus, sau a gesticula cu ele; când se bea, tacâmurile se pun pe farfurie, încrucişate sau unul lângă altul; după terminarea fiecărui fel de mâncare, furculiţa şi cuţitul se pun paralel pe farfurie; este nepoliticos să se mănânce direct de pe cuţit; în timpul mesei se vor evita zgomotele, sorbitul dizgraţios al supelor sau ciorbelor, ciocnirea paharelor, scobirea între

dinți, pieptănatul, pudrarea sau rujarea. Supele şi băuturile se servesc de către ospătar din partea dreaptă, în timp ce restul felurilor de mâncare se servesc din partea stângă, serviciul începe cu femeia care ocupă locul de onoare la dreapta gazdei bărbat, ultima fiind servită gazda femeie; apoi se trece la bărbați, începându-se cu bărbatul care ocupă locul din dreapta gazdei femeie şi terminând cu gazda bărbat; semnalul de începere a mesei îl dă gazda femeie, invitând oaspeții să servească; bărbatul invită oaspeții pentru servirea băuturii; ridicarea de la masă se face la semnul dat de gazda femeie, după ce s-a asigurat însă că toți invitații au terminat de mâncat. Toastul se rosteşte, de obicei, la desert; el poate fi rostit şi la începutul mesei, însă gazda trebuie să se asigure că băutura alcoolică a fost turnată în pahare; nu se toastează cu băuturi nealcoolice; paharul cu care se toastează se ridică până la nivelul feței; dacă în timpul toastului bărbații se ridică de pe scaun, femeile pot rămâne jos, ele ridicându-se numai după un toast oficial, împreună cu bărbații. Felul cum se mănâncă unele alimente respectă şi el eticheta diplomatică.

La mesele – bufet oaspeții se servesc singuri sau ajutați de câțiva ospătari. Se mănâncă în picioare, fiind necesară o anumită dexteritate, farfuria ținându-se cu mâna stângă, iar pentru cuțit se utilizează mâna dreaptă. Dacă este loc, se poate aşeza farfuria pe masa – bufet, sau pe mese alăturate. La recepții şi cocktailuri se mănâncă stând în picioare.

7. Fumatul trebuie şi el făcut cu respectarea anumitor reguli. Prima regulă de politețe cere ca nefumătorii să nu fie stingheriți de fumători. Sunt situații care recomandă obținerea permisiunii de a fuma. Cererea acestei permisiuni şi respectarea curățeniei sunt reguli devenite obligatorii în activitatea diplomatică. La mesele oficiale se fumează numai din momentul când sunt oferite țigări de către gazdă, de obicei nu înainte de a se trece la felul principal de mâncare.

De asemenea, este recomandabil ca un bărbat să nu fumeze în apropierea unei femei, un tânăr lângă o persoană mai în vârstă, un funcționar în fața sau lângă superiorul său, dacă ştie că aceştia nu suportă fumul de țigară; nu se salută cu țigara în gură; nu se vorbeşte cu țigara sau pipa în colțul gurii şi nu se ține țigara în permanent în gură pufăind din ea; nu se intră cu țigara sau pipa aprinsă în locuința unde eşti invitat sau în biroul superiorilor în grad; se recomandă ca femeile să nu fumeze pe stradă şi să nu dea fumul pe nas; bărbatul

oferă foc mai întâi femeilor şi apoi bărbaţilor; o femeie poate oferi foc altor femei, dar nu este normal să ofere foc bărbaţilor; folosirea scrumierelor este obligatorie şi nu este admisibil să se folosească la întâmplare oricare vas drept scrumieră; gazda nu va începe să fumeze înainte de a oferi ţigări şi invitaţilor săi, iar aceştia nu vor fuma înainte de a cere permisiunea gazdei.

8. Ţinuta vestimentară are deosebită importanţă în activitatea diplomatică. Eticheta vestimentară cere un mod civilizat de a ieşi în societate, acurateţe, igienă, o îmbrăcăminte corectă în deplină armonie cu conformaţia corpului şi împrejurările în care este purtată. Eleganţa în diplomaţie nu se apreciază după preocuparea exclusivă pentru copierea fidelă a modei lansate de diferite case de specialitate, ci după preocuparea pentru alegerea unor materiale de bună calitate şi o croială corespunzătoare pentru nevoi variate. Se evită excesul în purtarea bijuteriilor.

Ţinuta vestimentară se adaptează momentului din ziua în care are loc activitatea diplomatică şi specificul acestei acţiuni. Ţinuta folosită la acţiunile care au loc dimineaţa şi după-amiaza se numeşte **ţinută de zi** sau de oraş. Cea care se foloseşte la acţiunile organizate în cursul serii se cheamă **ţinută de seară**. În practica diplomatică există, de asemenea, **ţinuta de ceremonie** sau **ţinuta specială.** Îmbrăcămintea clasică de mare ceremonie este: smokingul, jacheta şi fracul.

Smokingul se compune din: costum din stofă neagră uni (cu revere îmbrăcate în mătase neagră); vestă neagră; cămaşă albă scrobită sau plisată; papillon negru; guler drept cu colţuri sau răsfrânt; pălărie moale de culoare neagră; ciorapi negri; pantofi negri de lac; pardesiu negru în revere; mănuşi gri sau albe din piele.

Dacă bărbatul este îmbrăcat în smoking, partenera va purta rochie scurtă, fără mâneci, fără pălărie şi mănuşi. În unele ţări, la mesele care au loc la ore târzii se indică rochia lungă.

Jacheta se compune din: jachetă neagră (haină de lungime trei sferturi, la spate asemănătoare cu o redingotă, însă cu poalele rotunjite sau evazate); pantalon raiat; vestă neagră sau gri; cămaşă albă; cravată gri argintiu; guler răsfrânt; mănuşi gri sau albe din piele; joben de mătase; ciorapi negri; pantofi negri; pardesiu negru.

Dacă bărbatul este îmbrăcat în jachetă (de obicei, la vizite oficiale sau depunerea scrisorilor de acreditare în cursul zilei) partenera va purta rochie scurtă, cu pălărie şi mănuşi.

Fracul se compune din: frac negru cu revere îmbrăcate în mătase neagră; vestă neagră (albă la mese); cămașă albă; papillon alb; guler drept cu colțuri; mănuși albe din piele de căprioară; joben de mătase; ciorapi de mătase neagră, subțiri, cu jartiere; pantofi negri de lac; pardesiu negru cu revere de mătase sau pelerină neagră.

Dacă bărbatul este îmbrăcat în frac, partenera va purta rochie lungă, fără mâneci și cu mănuși lungi.

Ținuta de ceremonie este folosită la ocazii solemne, ca prezentarea scrisorilor de acreditare, încoronarea monarhilor și, uneori, la instalarea șefilor de stat, mese oficiale la diferite comemorări și alte ocazii solemne. În perioada postbelică s-a manifestat o tendință de renunțare la ținuta de mare ceremonie. Pentru depunerea scrisorilor de acreditare ale ambasadorilor, de exemplu, numai unele țări mai folosesc jacheta (Anglia, Belgia, Austria, Norvegia, India și altele), cele mai multe folosesc costumul negru sau închis (Franța, Italia, Germania, SUA și altele). Mai frecventă este folosirea smokingului. Mulți șefi de misiune diplomatică, precum și reprezentanții organizațiilor politice, culturale, economice și altele invită la dineurile lor această ținută. Purtarea ținutei vestimentare se face la solicitarea gazdei, care precizează acest lucru pe invitație sau programul acțiunii. Invitații care au uniformă națională sau o îmbrăcăminte națională specifică vin cu această ținută, în locul ținutei clasice de mare ceremonie.

Pe lângă cele de mai sus, diplomatul trebuie să țină seama și de alte reguli de etichetă, printre care: prioritate pe stradă are femeia față de bărbat, cel mai în vârstă față de cel mai tânăr, gradul superior față de cel inferior; inițiativa de a intra în discuție aparține femeii, celui mai în vârstă sau mai mare în grad; la urcarea în mijloacele de transport public se dă întâietate femeilor, persoanelor mai în vârstă și superiorilor în grad, iar la coborâre se procedează invers, bărbatul sau persoana mai tânără coboară primul și ajută apoi femeia sau pe cei mai în vârstă; la o deplasare cu mașina, locul de onoare este în spate în dreapta banchetei, după are urmează cel din stânga, iar locul trei în față, lângă șofer; dacă sunt împreună două femei și un bărbat sau două femei și doi bărbați, locul femeilor este pe bancheta din spate, cea mai în vârstă stă la dreapta, iar a bărbaților în față; dacă doi bărbați însoțesc o femeie, cel mai în vârstă sau superior în grad stă pe bancheta din spate, la stânga femeii, iar al doilea bărbat în față.

Eticheta şi curtoazia cer luarea în considerare a tradiţiilor istoriei, obiceiurilor, specificul naţional, simbolurilor, culturii şi credinţei popoarelor. Diversitatea acestora este foarte mare. Iată câteva exemple, în plus faţă de ceea ce s-a spus în capitolele anterioare.

Folosirea corectă a **denumirii** ţărilor, zonelor geografice, localităţilor şi altora. Se poate evita în discuţiile cu arabii denumirea de Golful Persic; ei îi spun Golful Arabic. Israel este denumirea oficială a acestui stat şi trebuie evitată expresia "entitate sionistă", pe care o folosesc arabii care nu îl recunosc. Argentinienilor le place să se spună Insulele Malvine şi nu Insulele Falkland denumirea englezească a acestora.

Apelativul "Domnul ..." este urmat de nume în cele mai multe ţări, dar trebuie avut în vedere specificul limbilor. În chineză se scrie întâi numele şi după aceea prenumele. Islanda este o excepţie, se foloseşte prenumele, folosirea numelui devine chiar nepoliticos. Cunoaşterea corespunzătoare a limbii în care se discută este importantă pentru respectarea regulilor de etichetă. Uneori accentul schimbă sensul cuvântului. Scoţienilor li se spune "Scots" sau "Scotsmen" şi nu "scotch", care este băutura (whisky). Musulmanii nu trebuie denumiţi mahomedani.

Strângerea de mână cu femeile nu se practică la hinduşi, budişti, arabi şi alţii, dar tradiţia este treptat depăşită în lumea diplomatică. Sărutul pe obraji între femei, precum şi între bărbaţi şi femei se practică mai ales la latino-americani.

Servitul de **mâncăruri şi băuturi** constituie o componentă importantă a vieţii diplomatice şi de afaceri. Şi aici eticheta cere respectarea unor reguli. Cum mai arătam şi anterior, nu se serveşte carne de porc musulmanilor şi de vacă hinduşilor. Peştele se serveşte şi crud la japonezi. În unele ţări se mănâncă şi carne de păsări şi animale care nu se mănâncă în ţările europene. Thailandezii servesc ca o delicatese ouăle de broască ţestoasă. Chinezii servesc celebra supă de aripi de rechin, care face deliciul multelor feluri de mâncare chinezească apreciate de oaspeţi. Musulmanii nu servesc, de regulă, alcool. Fiecare gazdă îşi etalează băuturile naţionale.

Florile sunt cel mai adesea folosite ca semn al curtoaziei şi etichetei. Şi în cazul lor trebuie respectate unele obiceiuri şi credinţe. În Europa şi America Latină se evită oferirea lor în număr de 13, cifră considerată că nu poartă noroc. Vorbitorii de limbă franceză nu oferă crizanteme, asociate cu doliu. În Canada, de asemenea, crinii albi sunt

asociaţi cu funerariile. În Mexic cele galbene au o asemenea conotaţie. La fel florile purpurii în Brazilia. Francezii şi germanii folosesc trandafirii roşii între persoanele îndrăgostite. În Venezuela se oferă orhidee, care este floarea naţională.

Gesturile sunt mai puţin folosite în activităţile diplomatice, dar le observăm frecvent în afara lor. În India, palmele puse în faţă şi înclinarea capului este salut, în special la femei. Două degete în formă de "V" exprimă victoria.

Se oferă **cadouri** şi în cercurile diplomatice, dar mai ales în lumea oamenilor de afaceri. Şi în legătură cu cadourile se respectă unele reguli. În Europa, parfumul şi apa de colonie sunt considerate prea personale. La arabi nu se dau daruri pentru femei sau desene cu animale ele însemnând ghinion. Nu trebuie să le admiri arabilor bogaţi obiectele personale că pot să ţi le dea în dar pe loc. În America Latină nu se dau cadou cuţite, care înseamnă ruperea relaţiilor. În Arabia Saudită nu se oferă alcool, fotografii, sculpturi cu femei. Columbienii, renumiţi pentru cafeaua lor, oferă la sfârşitul acţiunilor protocolare, mai ales după cockteluri, câte o cutie de cafea la fiecare invitat. În SUA, după banchetele marilor companii sau organizaţii se oferă un mic dar, diferit pentru bărbaţi şi femei. În Japonia, ambalajul pentru cadouri nu trebuie să fie de culoare alb şi negru, care au sens de funeralii. În China nu se oferă ceasuri, care sună ca un cuvânt de vizită prefunerală.

Regulile de etichetă sunt, în general, unanim respectate. Unele din ele sunt însă înlocuite în practica statelor cu reguli proprii, specifice culturii şi tradiţiilor naţionale.

III. Organizarea acţiunilor protocolare

Acţiunile protocolare specifice muncii diplomatice sunt recepţiile, cockteilurile, mesele, ceaiurile, întâlnirile prieteneşti şi altele.

A. Recepţiile şi **cockteilurile** se organizează în diferite împrejurări ca ziua naţională, prezenţa în ţară a unei delegaţii străine, marcarea unor comemorări importante etc.

Recepţiile au caracter mai oficial decât cockteilurile. Ele se organizează în fiecare ţară de şeful statului, primul ministru, ministrul de externe sau alte organe oficiale ale statului. În exterior, recepţiile sunt organizate de misiunile diplomatice. Cu prilejul vizitei unui şef

de stat, acesta poate da o recepţie de răspuns la recepţia are a fost dată în onoarea lui de şeful statului gazdă.

Cockteilurile se organizează la ocazii mai puţin oficiale şi au loc după amiaza, la orele 17 sau 18, în timp ce recepţiile au loc seara, în jurul orelor 19 sau 20.

Recepţiile şi cockteilurile nu trebuie să fie concepute ca acţiuni formale, ci prilejuri potrivite pentru discutarea problemelor bilaterale şi internaţionale, pentru informare de la personalităţile marcante şi chiar rezolvarea unor probleme concrete ale relaţiilor bilaterale. Este important ca problemele pe care gazda are interesul să le abordeze în ziua respectivă să fie pregătite cu multe grijă.

B. Mesele sunt acţiuni protocolare care se organizează la prânz (dejun) sau seara (dineu). În activitatea diplomatică se manifestă tendinţa de a folosi organizarea meselor nu ca o simplă acţiune de curtoazie, protocolară, ci ca o modalitate de lucru, un instrument care, folosind adecvat cadrul lor de desfăşurare mai puţin oficial, poate permite realizarea unor contacte mai strânse între participanţi şi discutarea sau chiar rezolvarea unor probleme de muncă. La ONU, de exemplu, exista practica organizării de dejunuri de lucru, prin rotaţie, cu participarea tuturor reprezentanţilor permanenţi ai diverselor grupuri de ţări. Membri Consiliului de Securitate al ONU se întâlnesc în fiecare lună la o masă de lucru, dată de preşedintele Consiliului pe luna respectivă, la care este invitat şi secretarul general al ONU.

Ministrul de externe al Franţei oferă în fiecare an la New York, în timpul sesiunii Adunării Generale a ONU, un dineu al francofoniei, la care sunt invitaţi şefii delegaţilor la sesiune şi reprezentanţii permanenţi la ONU ai ţărilor francofone.

Se practică, dar mai rar, şi **micul dejun**. A devenit o tradiţie, în acest sens, micul dejun organizat în fiecare an de preşedintele SUA la Washington, la care sunt invitate personalităţile străine aflate în acel moment în capitala americană, congresmenii americani, şefii de misiuni diplomatice acreditaţi în SUA, reprezentanţii permanenţi ai ţărilor membre ONU din New York, membrii guvernului american şi alte oficialităţi. Denumirea în limba engleză a acestui mic dejun (Breakfast Prayer) semnifică un moment de devoţiune pentru pace şi colaborare internaţională.

Organizarea meselor diplomatice are, prin urmare, un obiectiv precis, care constituie o acțiune de muncă, contribuind la susținerea și dezvoltarea activității organizatorului, la lărgirea și întărirea contactelor cu persoanele invitate.

1. De mare importanță este alegerea invitaților, ca nivel și ca număr, care este determinată de scopul care se urmărește, importanța persoanei sau delegației în onoarea căreia se oferă masa, nivelul la care are loc acțiunea respectivă. În mod frecvent se urmărește realizarea unui echilibru între nivelul și numărul oaspeților străini invitați și cel al reprezentanților țării de reședință, astfel ca participanții să poată găsi subiecte de interes comun pentru discuții. Se are în vedere, de asemenea, posibilitatea ca oaspeții să se înțeleagă într-o limbă de circulație internațională accesibilă tuturor. Gazda mai trebuie să țină cont și de relațiile dintre țările invitaților. De regulă, se evită invitarea la aceeași masă a reprezentanților unor țări care n-au relații diplomatice între ele. Sau, dacă este inevitabilă invitarea lor, ei nu trebuie plasați unul lângă altul, respectând totuși ordinea de precădere a invitaților.

2. Modul în care se realizează momentul **trimiterii și primirii invitațiilor** este important pentru reușita acțiunii. Transmiterea invitației se face după ce în prealabil persoanele avute în vedere pentru masă au fost consultate asupra datei și posibilității de participare. Menționarea ocaziei sau scopului pentru care se face invitația este un semn de respect și considerație față de cel invitat. Acesta trebuie să știe cine este invitatul de onoare pentru că acceptul de participare la masă poate să depindă și de relațiile dintre cei doi sau țările lor. Textul invitației se redactează în numele celui care oferă masa se adresează persoanei și nu funcției celui invitat.

În măsura în care uzanțele locale prevăd, pe invitații va fi indicată și ținuta dorită la acțiune. În cazul protocolului românesc, se folosesc, în special, "ținuta de oraș" la dejun și "haina de culoare închisă" pentru dineu. Practica internațională prevede pentru ținuta de oraș: "tenue de ville" – "informal dress", pentru costum de culoare închisă: "habit foncé" – "dark suit", pentru smoking: "cravate noire"- "black tie".

Pe invitațiile persoanelor care au acceptat participarea, se scrie P.M. (pour momoire) în colțul din dreapta jos. Pe invitațiile trimise

fără consultarea celui invitat se va scrie mențiunea RSVP (répondez s'il vous plaît). Răspunsul la invitație trebuie dat în timp util pentru a da gazdei, în caz de neparticipare, să invite eventual o altă persoană. Invitatul nu poate trimite la masă o altă persoană în locul său, fără încunoştinţarea şi asentimentul prealabil al gazdei.

3. Plasamentul la masă se face după reguli bine stabilite de protocol.

Plasamentul se face după ce a fost stabilită ordinea de precădere, atât a bărbaților, cât şi a femeilor. Pentru ordinea de precădere se ține cont de funcție. La nivel de reprezentare egal, vechimea în funcție, data prezentării scrisorilor de acreditare (pentru ambasadori), gradul şi vechimea la post (pentru diplomați) etc. sunt luate în considerare. Femeile văduve sau divorțate au precădere în principiu, asupra celor necăsătorite, atunci când nu au funcție.

Masa are întotdeauna un loc de onoare, pe care îl ocupă persoana în cinstea căreia se organizează acțiunea, sau şeful de misiune care este primul în ordinea de precădere a celor prezenți. Locul de onoare se află în dreapta sau în fața gazdei. Când invitații sunt cu soțiile, oaspetele de onoare este aşezat în dreapta soției ambasadorului gazdă, iar soția lui în dreapta ambasadorului. Gama de situații pentru plasament la masă este largă, depinzând de numărul invitaților şi componența lor.

Cele mai uzuale plasamente la masă sunt următoarele (G = gazda, I0 = invitatul de onoare):

a) Masă la care participă numai bărbați

Varianta 1

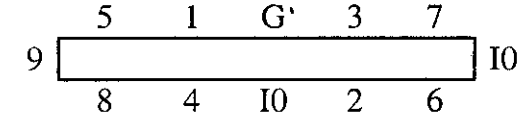

Varianta 2

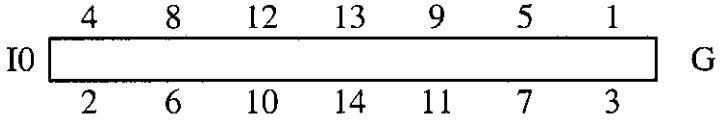

b) Masă la care participă bărbați și femei (**G** = gazda, *SG* = soția gazdei, cifre italice = *femei*, cifre bolduite = **bărbați**):

Varianta 1

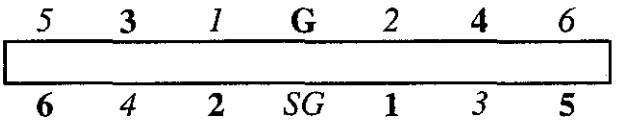

Notă: dezavantajul acestei variante este rămânerea a două femei la margine, ceea ce este bine să fie evitat.

Varianta 2

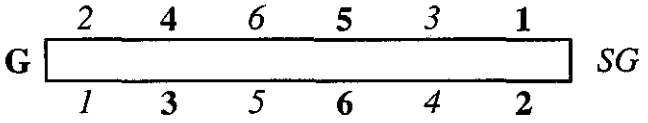

c) Masă rotundă (când numărul invitaților este unic)

Varianta 1 (masă numai cu bărbați)

- ✓ invitatul de onoare stă în fața gazdei, iar ceilalți la dreapta și stânga gazdei și a oaspeților de onoare, după ordinea de precădere
- ✓ invitatul de onoare stă la dreapta gazdei, iar ceilalți la stânga gazdei și dreapta invitatului de onoare după precădere

Varianta 2 (masă cu bărbați și femei)

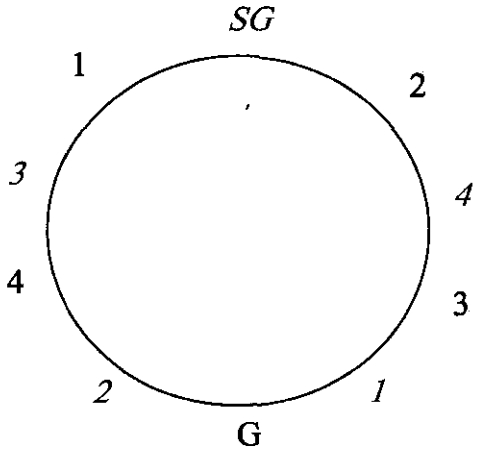

d) Masă în formă de U (cifre italice = *femei*, cifre bolduite = **bărbaţi**)

Varianta 1

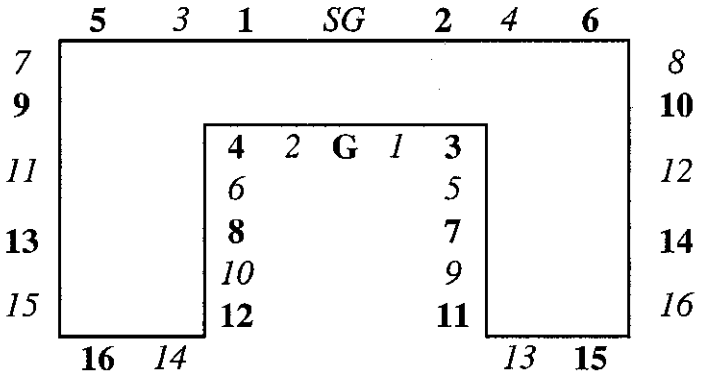

Varianta 2

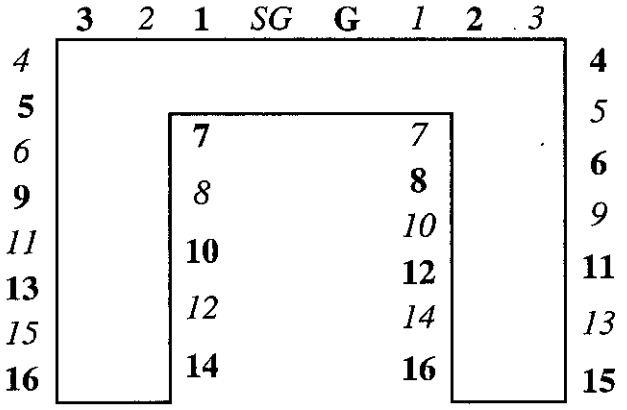

Exemplele de amplasare expuse mai sus nu epuizează gama de situaţii ce pot apărea cu prilejul unor asemenea acţiuni. Se pot avea în vedere şi soluţii combinate cum ar fi amplasamentul în formă de potcoavă, sau în formă de T, cu mese rotunde sau dreptunghiulare, în funcţie de nivelul participării la acţiuni şi numărul invitaţilor.

La mesele date de şeful de stat sau de guvern, cu diverse ocazii oficiale, se folosesc mai multe mese rotunde, iar aranjamentul la fiecare masă se face după regulile de protocol. La fel se procedează şi la mesele organizate de conducerile marilor companii şi organizaţii neguvernamentale. În multe ţări aceste mese sunt denumite banchet (banquet, în limba engleză).

Pentru plasamentul la masă se mai ține seama și de următoarele norme, curtoazie și etichetă: când se invită o persoană cu grad mai mare ca cel al gazdei, aceasta din urmă poate ceda locul său primului; când gazda este celibatar sau soția este absentă, se obișnuiește ca locul de onoare din fața gazdei să fie oferit soției invitatului cu gradul cel mai mare; când se dorește să se acorde oaspetelui de onoare necăsătorit sau a cărui soție este absentă o atenție deosebită, locul de onoare va fi cel din fața soției gazde. În acest caz gazda-bărbat se așează fie la dreapta primei femei, fie pe ultimul loc, ceea ce este mai politicos. Locul translatorului poate fi în spatele gazdei, sau la masă, în stânga ei.

Aranjamentul mesei făcut corect și cu gust creează ambianța plăcută pentru oaspeți: scaunul trebuie aranjat la distanțe potrivite; fața sau fețele de masă să denote curățenie perfectă; șervețele aranjate se așează direct pe farfurie sau în stânga acesteia, tacâmurile să fie de bună calitate și, de regulă, tacâm separat pentru fiecare fel de mâncare; numărul și felul paharelor se stabilește în funcție de băuturile servite; masa se aranjează cu flori pe mijloc; se așează cu atenție piesele accesorii: serviciu pentru sare, piper sau alte condimente, bol de apă, scrumiere.

4. Meniul se alcătuiește în funcție de oaspeți și de sezon. Se ține seama de mai multe reguli, dintre care unele sunt foarte importante pentru a evita ofensarea unor invitați. De exemplu, celor de religie musulmană nu li se servesc mâncăruri pregătite cu carne porc iar hindușilor pregătite cu carne de vacă. Vinurile se aleg după componența meniului. Tot astfel desertul.

5. O categorie diferită de masă este **masa bufet**, organizată atunci când există interesul de a invita un număr mai mare de persoane. Mâncărurile sunt așezate pe mese lungi, în centrul sau pe laturile salonului. Oaspeții se servesc singuri sau ajutați de câțiva ospătari. Se poate mânca în picioare în același salon sau în saloane alăturate, unde se pot aranja grupuri de măsuțe, pe care se așează farfurii și tacâmuri. Nu se face plasament.

Sosirea cu punctualitate la masă este o cerință importantă de curtoazie. Trebuie evitată punerea gazdei și a celorlalți invitați în situația de a aștepta. Invitații nu se așează și nu se ridică de la masă înainte ca gazda să dea un semnal în acest sens.

Servitul mesei începe întotdeauna cu oaspeții-femei, în ordinea de precădere a acestora și continuă apoi cu bărbații, astfel încât

gazda-soţie va fi servită ultima dintre femei, iar gazda soţ ultimul dintre bărbaţi.

Semnalul de plecare îl dă oaspetele principal, după 1/2-1 oră de la terminarea mesei. Dacă un invitat are obligaţii şi nu poate aştepta plecarea oaspetelui principal, el trebuie să se scuze faţă de acesta şi faţă de gazdă.

6. Sunt şi alte reguli de etichetă legate de desfăşurarea meselor protocolare.

La mesele cu un număr mai mare de invitaţi este bine ca gazda să invite la masă şi pe unul din colaboratorii săi, care să-l ajute la primirea oaspeţilor şi informarea lor, când este cazul.

La mesele cu un număr mare de invitaţi (banchete şi altele) se pun, de asemenea, la dispoziţia invitaţilor cartonaşe indicatoare cu numărul mesei şi locul marcat unde trebuie să se aşeze.

C. Ceaiurile şi întâlnirile prieteneşti sunt acţiuni protocolare organizate de soţiile şefilor de misiune sau soţiile altor diplomaţi fără o ocazie deosebită cu scopul de a avea o ambianţă propice unor discuţii amicale. Din partea statului de reşedinţă, soţia ministrului de externe organizează astfel de ceaiuri la care sunt invitate soţiile şefilor de misiune diplomatică.

Elementele prezentate mai sus sunt doar unele dintre aspectele legate de ceremonialul şi protocolul diplomatic. În viaţa diplomatică apar mult mai multe elemente şi forme de manifestare.

IV. Uzanţe de ceremonial şi protocol diplomatic în România

În istoria României au existat cutume de ceremonial din cele mai vechi timpuri. Sunt cunoscute "Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie" care prevăd indicaţii privind modul de recrutare al dregătorilor, primirea solilor, organizarea ospeţelor, inclusiv ordinea de rang la masă, când erau invitaţi boierii. În "Descriptio Moldaviae" a lui Dimitrie Cantemir găsim elemente de ceremonial (politic şi bisericesc), descrierea ceremoniei investirii şi înscăunării domnului, protocolul meselor domneşti, ieşirea din biserică, ceremonialul înmormântării, ierarhia boierilor de sfat cu funcţiile atribuite fiecăruia, între care principalii sfetnici: marele

logofăt, marele paharnic, vistiernicul, după care urmau boierii de divan și dregătorii.

Au apărut, apoi, lucrări scrise de ceremonial. În 1762 a apărut "Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și noi a preaînalților Domni", scrisă de Gheorgachi, al doilea logofăt al domnului Moldovei, Grigore Calimachi. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza a apărut un cod al protocolului, tipărit în limba franceză. În 1876 a apărut primul cod de ceremonii al Curții, scris de Theodor Văcărescu, mareșalul Curții Regale. Codul lui Văcărescu a fost completat ulterior conform uzanțelor internaționale.

Organizarea activităților de ceremonial și protocol a făcut progrese semnificative în secolul al XVIII-lea prin crearea în 1897 în Muntenia și în 1799 în Moldova a "Logofeției de obiceiuri", vel logofătul reprezentând un fel de maestru de ceremonii. Mai târziu, și astfel stau lucrurile și în prezent, problemele de ceremonial și protocol au fost date în atribuția Direcției de Protocol din cadrul Ministerului Afacerilor Externe. Pe lângă aceasta, există un compartiment de Protocol la Președinția Republicii.

Uzanțele de ceremonial și protocol diplomatic existente în prezent în România au fost stabilite de Ministerul Afacerilor Externe. Cunoașterea lor de către funcționarii de stat, de toți cei are lucrează în domeniul relațiilor externe, precum și de opinia publică prezintă importanță pentru activitatea lor practică. În continuare prezentăm principalele uzanțe.

Primirea șefilor de misiune diplomatică acreditați în România, la sosirea lor la post, se face în București, la gară sau aeroport, prin salutarea lor de directorul Protocolului MAE sau de adjunctul acestuia în numele ministrului afacerilor externe. Dacă șeful de misiune sosește cu automobilul, el este salutat, în ziua sosirii sau a doua zi, la reședința sa de directorul Protocolului sau adjunctul acestuia.

După sosirea la post, șeful de misiune face, înainte de prezentarea scrisorilor de acreditare, unele **vizite protocolare.** Prima vizită a face directorului Protocolului, care îl informează asupra uzanțelor locale privind ceremonia depunerii scrisorilor de acreditare și asupra regulilor de protocol în România. Dacă șeful de misiune este însărcinat cu afaceri titular, el înmânează directorului Protocolului copia scrisorii de cabinet prin care este numit în această funcție și a celei de rechemare a predecesorului său.

În cazul numirii unui însărcinat cu afaceri ad-interim, în vederea deschiderii misiunii diplomatice, ministrul afacerilor externe este informat printr-o scrisoare sau telegramă de către ministrul de externe al statului acreditant.

Ceremonia prezentării scrisorilor de acreditare conține următoarele elemente esențiale:

- directorul Protocolului MAE conduce pe șeful de misiune de la reședința sa la Palatul Cotroceni, într-o mașină oficială prevăzută cu fanioanele României şi statului acreditant. Mașina oficială, urmată de mașinile în care se află colaboratorii șefului de misiune (maximum patru diplomați) este precedată de o mașină a Poliției de circulație;

- la intrarea în Palatul Cotroceni, șeful de misiune este salutat de reprezentanți ai Protocolului Președinției;

- șeful de misiune, însoțit de directorul Protocolului MAE şi colaboratorii șefului de misiune, merg în sala de audiențe a Palatului Cotroceni, unde se află președintele României, asistat de ministrul afacerilor externe şi șeful Protocolului Președinției. După prezentarea sa de către directorul Protocolului MAE, șeful de misiune salută pe președinte printr-o ușoară înclinare a capului şi rostește cuvintele: "Domnule Președinte,

Permiteți-mi să vă înmânez scrisorile prin care E.S. Dl._____ mă acreditează în calitate de ambasador extraordinar şi plenipotențiar al _____ în România, precum şi scrisorile de rechemare ale predecesorului meu". Președintele primește scrisorile, le încredințează șefului Protocolului Președinției şi strânge mâna șefului de misiune. Președintele României prezintă ambasadorului persoanele oficiale române prezente la ceremonie, iar ambasadorul pe colaboratorii săi. Președintele are apoi o întrevedere cu noul șef de misiune, la care participă ministru afacerilor externe, șeful Protocolului Președinției, precum şi unul din colaboratorii șefului de misiune;

- după convorbire, președintele României însoțește pe șeful de misiune până la ieşirea din sala de audiențe, unde șeful de misiune îşi ia rămas bun;

- șeful de misiune este condus înapoi la reședința sa de directorul Protocolului MAE.

La ceremonia de prezentare a scrisorilor de acreditare, după uzanțele de protocol ale României, ținuta vestimentară este costum de culoare închisă, uniformă diplomatică sau costum național.

Prezentarea scrisorilor de cabinet de către însărcinații cu afaceri titulari la ministerul afacerilor externe se face după un ceremonial simplu.

Absența temporară din România a unui șef de misiune diplomatică se notifică la Ministerul Afacerilor Externe prin notă verbală, în care se indică numele colaboratorului său care îl înlocuiește în calitate de însărcinat cu afaceri ad-interim. Se notifică, de asemenea, întoarcerea și reluarea funcțiilor de către șeful de misiune. În cazul când pleacă definitiv sau temporar din România însărcinatul cu afaceri a.i., înainte de reîntoarcerea ambasadorului, notificarea înlocuirii lui cu un alt însărcinat cu afaceri a.i. se face printr-o scrisoare sau telegramă adresată ministrului afacerilor externe al României de către ministrul de externe al statului acreditant.

La **plecarea lor definitivă** din România, scrisorile de rechemare a șefilor de misiune se depun fie personal la președintele României (respectiv la ministrul de externe pentru însărcinații cu afaceri titulari), fie de succesorii lor, odată cu depunerea scrisorilor de acreditare (respectiv a scrisorilor de cabinet). Când părăsesc definitiv România, șefii de misiune diplomatică sunt salutați la plecare, la gară sau la aeroport, de directorul Protocolului MAE sau de adjunctul acestuia. Dacă plecarea se face cu automobilul, salutul se prezintă la domiciliu, cu o zi înainte.

Obligațiile protocolare ale **soțiilor** șefilor de misiune includ o vizită protocolară de prezentare la soția ministrului afacerilor externe. Se trimit, de asemenea, cărți de vizită soțiilor personalităților române cărora soții lor le-au făcut vizite protocolare de prezentare sau le-au trimis cărți de vizită.

Pentru **prezentarea colaboratorilor** șefilor de misiune există, de asemenea, unele reguli. Șeful de misiune prezintă personal pe primul său colaborator într-o vizită pe care o face directorului Protocolului și directorului de relații din Ministerul Afacerilor Externe. Ceilalți membri ai personalului diplomatic al misiunii sunt prezentați, la sosirea la post, directorului adjunct al Protocolului din MAE sau altor reprezentanți ai Protocolului și direcției de relații. Atașații militari fac vizite de prezentare la Ministerul Apărării Naționale.

În România, diplomații tuturor misiunilor diplomatice se constituie în **Corpul diplomatic** de la București, care are un **decan.** Decan al Corpului diplomatic este nunțiul Sfântului Scaun. Ordinea de

precădere a şefilor de misiune diplomatică este determinată, pentru ambasadori, de ziua şi ora prezentării scrisorilor de acreditare preşedintelui României, pentru însărcinații cu afaceri titulari ziua şi ora prezentării scrisorii de cabinet ministrului afacerilor externe, iar pentru însărcinații cu afaceri ad-interim de data notificării la MAE a asumării conducerii misiunii diplomatice.

În România, ca şi în alte țări, există uzanțe de ceremonial şi protocol bine stabilite pentru acțiunile la care participă atât persoanele oficiale române cât şi membrii corpului diplomatic de la Bucureşti, precum şi pentru orice alte evenimente din istoria poporului român şi viața internațională a țării.

ANEXA 1

CONVENȚIA CU PRIVIRE LA RELAȚIILE DIPLOMATICE ÎNCHEIATĂ LA VIENA LA 18 APRILIE 1961[1]

Statele părți la prezenta Convenție

Amintind că, dintr-o epocă îndepărtată, popoarele tuturor țărilor recunosc statutul agenților diplomatici,

Conștiente de scopurile și principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite privind egalitatea suverană a statelor, menținerea păcii și a securității internaționale și dezvoltarea de relații prietenești între națiuni,

Convinse că o convenție internațională cu privire la relațiile, privilegiile și imunitățile diplomatice ar contribui la favorizarea relațiilor de prietenie între țări, indiferent de diversitatea regimurilor lor constituționale și sociale,

Convinse că scopul acestor privilegii și imunități este nu de a crea avantaje unor indivizi, ci de a asigura îndeplinirea eficace a funcțiilor misiunilor diplomatice ca organe de reprezentare a statelor,

Afirmând că regulile dreptului internațional cutumiar trebuie să continue a guverna materiile care n-au fost reglementate în mod expres de dispozițiile prezentei Convenții,

Au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1

În sensul prezentei Convenții, următoarele expresii se înțeleg așa cum se precizează mai jos:

---

[1] Convenția a fost ratificată de România prin Decretul 566 din 4 iulie 1968 ("Buletinul oficial" al Republicii Socialiste România, partea I, nr. 89).

Art. 2. al Decretului prevede: "La depunerea instrumentului de ratificare a convenției menționate la art. 1, se va face o declarație cu următorul conținut:

"Prevederile articolelor 48 și 50 din Convenția cu privire la relațiile diplomatice, încheiată la Viena, la 18 aprilie 1961, nu sunt în concordanță cu principiul potrivit căruia toate statele au dreptul de a deveni parte la tratativele multilaterale care reglementează probleme de interes general".

Potrivit articolului 51, paragraful 2, Convenția a intrat în vigoare pentru România în cea de-a 30-a zi de la depunerea instrumentului de ratificare, adică la 15 decembrie 1968.

a) prin expresia "şef de misiune" se înţelege persoana însărcinată de statul acreditant să acţioneze în această calitate;

b) prin expresia "membrii misiunii" se înţelege şeful misiunii şi membrii personalului misiunii;

c) prin expresia "membrii personalului misiunii" se înţelege membrii personalului diplomatic, ai personalului administrativ şi tehnic şi ai personalului de serviciu al misiunii;

d) prin expresia "membrii personalului diplomatic" se înţelege membrii personalului misiunii care au calitatea de diplomaţi;

e) prin expresia "agent diplomatic" se înţelege şeful misiunii sau un membru al personalului diplomatic al misiunii;

f) prin expresia "membrii personalului administrativ şi tehnic" se înţelege membrii personalului misiunii, angajaţii în serviciul tehnico-administrativ al misiunii;

g) prin expresia "membrii personalului de serviciu" se înţelege membrii personalului misiunii, angajaţi în serviciul casnic al misiunii;

h) prin expresia "om de serviciu particular" se înţelege persoanele folosite în serviciul casnic al unui membru al misiunii, care nu sunt angajaţi ai statului acreditant;

i) prin expresia "localuri ale misiunii" se înţelege clădirile sau părţile din clădiri şi din terenul aferent care, indiferent de proprietar, sunt folosite în scopurile misiunii, inclusiv reşedinţa şefului de misiune.

Articolul 2

Stabilirea de relaţii diplomatice între state şi trimiterea de misiuni diplomatice permanente se fac prin consimţământul mutual.

Articolul 3

1. Funcţiile misiunii diplomatice constau în special în:

a) a reprezenta statul acreditant în statul acreditar;

b) a ocroti în statul acreditar interesele statului acreditant şi ale cetăţenilor săi, în limitele admise de dreptul internaţional;

c) a duce tratative cu guvernul statului acreditar;

d) a se informa prin toate mijloacele licite despre condiţiile şi evoluţia evenimentelor din statul acreditar şi a raporta cu privire la acestea guvernului statului acreditant;

e) a promova relații de prietenie și a dezvolta relații economice, culturale și științifice între statul acreditant și statul acreditar.

2. Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu poate fi interpretată ca interzicând misiunii diplomatice exercitarea funcțiilor consulare.

Articolul 4

1. Statul acreditant trebuie să se asigure că persoana pe care intenționează să o acrediteze ca șef al misiunii în statul acreditar a primit agrementul acestui stat.

2. Statul acreditar nu este obligat să comunice statului acreditant motivele refuzului agrementului.

Articolul 5

1. Statul acreditant, după ce a făcut notificarea cuvenită către statele acreditare interesate, poate acredita un șef de misiune sau afecta un membru al personalului diplomatic, după caz, în mai multe state, afară numai dacă unul dintre statele acreditare se opune în mod expres la aceasta.

2. Dacă statul acreditant acreditează un șef de misiune în unul sau mai multe alte state, el poate stabili o misiune diplomatică condusă de un însărcinat cu afaceri ad-interim în fiecare din statele în care șeful misiunii nu-și are reședința sa permanentă.

3. Șeful misiunii sau un membru al personalului diplomatic al misiunii poate reprezenta statul acreditant pe lângă orice organizație internațională.

Articolul 6

Mai multe state pot acredita aceeași persoane în calitate de șef de misiune într-un alt stat, dacă statul acreditar nu se opune.

Articolul 7

Sub rezerva dispozițiilor articolelor 5, 8, 9 și 11, statul acreditant numește la alegerea sa pe membrii personalului misiunii. În ceea ce privește pe atașații militari, navali sau ai aerului, statul acreditar poate cere ca numele lor să-i fie supuse mai înainte spre aprobare.

Articolul 8

1. Membrii personalului diplomatic al misiunii vor avea, în principiu, naționalitatea statului acreditant.

2. Membrii personalului diplomatic al misiunii nu pot fi aleşi dintre cetățenii statului acreditar decât cu consimțământul acestui stat, care poate oricând să şi-l retragă.

3. Statul acreditar poate să-şi rezerve acelaşi drept în ce priveşte cetățenii unui al treilea stat, care nu sunt şi cetățeni ai statului acreditant.

Articolul 9

1. Statul acreditar poate oricând şi fără a trebui să motiveze hotărârea, să informeze statul acreditant că şeful sau orice alt membru al personalului diplomatic al misiunii este persona non grata sau că orice alt membru al personalului misiunii nu este acceptabil. În acest caz, statul acreditant va rechema persoana în cauză sau va pune capăt funcțiilor sale în cadrul misiunii, după caz. O persoană poate fi declarată non grata sau inacceptabilă înainte de a ajunge pe teritoriul statului acreditar.

2. Dacă statul acreditant refuză să execute sau nu execută într-un termen rezonabil obligațiile care îi incumbă conform paragrafului 1 al prezentului articol, statul acreditar poate refuza să recunoască persoanei în cauză calitatea de membru al misiunii.

Articolul 10

1. Se notifică Ministerului Afacerilor Externe al statului acreditar sau oricărui alt minister asupra căruia se va fi convenit:

a) numirea membrilor misiunii, sosirea lor şi plecarea lor definitivă sau încetarea funcțiilor lor la misiune;

b) sosirea şi plecarea definitivă a unei persoane aparținând familiei unui membru al misiunii şi, dacă este cazul, faptul că o persoană devine sau încetează a fi membru al familiei unui membru al misiunii;

c) sosirea şi plecarea definitivă a oamenilor de serviciu particulari aflați în serviciul persoanelor menționate la aliniatul a) de mai sus şi, dacă este cazul, faptul că ei părăsesc serviciul acestor persoane;

d) angajarea şi concedierea de persoane care îşi au reşedința în statul acreditar, în calitate de membri ai misiunii sau în calitate de oameni de serviciu particulari având dreptul la privilegii şi imunități.

2. Ori de câte ori este posibil, sosirea și plecarea definitivă, trebuie să facă de asemenea obiectul unei notificări prealabile.

Articolul 11

1. În lipsa unui acord explicit asupra efectivului misiunii, statul acreditar poate cere ca acest efectiv să fie menținut în limitele a ceea ce el consideră ca rezonabil și normal, având în vedere împrejurările și condițiile existente în acest stat și de nevoile misiunii în cauză.

2. Statul acreditar poate, de asemenea, în aceleași limite și fără discriminare, să refuze a admite funcționari de o anumită categorie.

Articolul 12

Statul acreditant nu trebuie să stabilească, fără a fi obținut în prealabil consimțământul expres al statului acreditar, birouri făcând parte din misiune în alte localități decât cele în care este stabilită misiunea însăși.

Articolul 13

1. Șeful misiunii este considerat că și-a asumat funcțiile în statul acreditar de îndată ce și-a prezentat scrisorile de acreditare sau de îndată ce și-a comunicat sosirea și o copie a scrisorilor sale de acreditare a fost prezentată Ministerului Afacerilor Externe al statului acreditar sau oricărui alt minister asupra căruia se va fi convenit, conform practicii în vigoare în statul acreditar, care trebuie să fie aplicată în mod uniform.

2. Ordinea prezentării scrisorilor de acreditare sau a unei copi a acestor scrisori este determină de data și ora sosirii șefului misiunii.

Articolul 14

1. Șefii de misiune se împart în trei clase, și anume:

a) aceea a ambasadorilor sau nunților acreditați pe lângă șefii de stat și a celorlalți șefi de misiune cu rang echivalent;

b) aceea a trimișilor, miniștrilor sau internunților acreditați pe lângă șefii de stat;

c) aceea a însărcinaților cu afaceri acreditați pe lângă ministerele afacerilor externe.

2. În afară de precădere și etichetă, nu se face nici o diferență între șefii de misiune în raport cu clasa lor.

Articolul 15

Statele convin asupra clasei căreia trebuie să-i aparţină şefii misiunilor lor.

Articolul 16

1. Şefii de misiune primesc rangul în fiecare clasă după data şi ora la care şi-au asumat funcţiile, în conformitate cu Articolul 13.

2. Modificările aduse scrisorilor de acreditare ale unui şef de misiune, care nu implică schimbări de clasă, nu afectează rangul său de precădere.

3. Prezentul articol nu afectează uzanţele care sunt sau ar putea fi acceptate de statul acreditar în ceea ce priveşte precăderea reprezentantului Sfântului Scaun.

Articolul 17

Ordinea de precădere a membrilor personalului diplomatic al misiunii este notificată de către şeful misiunii Ministerului Afacerilor Externe sau oricărui alt minister asupra căruia se va fi convenit.

Articolul 18

În fiecare stat, procedura ce trebuie urmată pentru primirea şefilor de misiune trebuie să fie uniformă faţă de fiecare clasă.

Articolul 19

1. Dacă postul de şef de misiune este vacant sau dacă şeful misiunii este împiedicat să-şi exercite funcţiile, un însărcinat cu afaceri ad-interim funcţionează cu titlu provizoriu ca şef al misiunii. Numele însărcinatului cu afaceri ad-interim va fi notificat fie de către şeful misiunii, fie, în cazul în care acesta este împiedicat să facă acest lucru, de către Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditant Ministerului Afacerilor Externe al statului acreditar sau oricărui alt minister asupra căruia se va fi convenit.

2. În cazul în care nici un membru al personalului diplomatic al misiunii nu este prezent în statul acreditar, un membru al personalului administrativ şi tehnic poate, cu consimţământul statului acreditar, să fie desemnat de către statul acreditant pentru a gira afacerile administrative curente ale misiunii.

Articolul 20

Misiunea și șeful său au dreptul să arboreze drapelul și să pună stema statului acreditant pe localurile misiunii, inclusiv reședința șefului de misiune și pe mijloacele de transport ale acestuia.

Articolul 21

1. Statul acreditar trebuie fie să înlesnească achiziționarea pe teritoriul său, în cadrul legislației sale, de către statul acreditant al localurilor necesare misiunii sale, fie să ajute statul acreditant să-și procure localuri în alt fel.

2. El trebuie de asemenea, dacă este nevoie, să ajute misiunile în obținerea de locuințe convenabile pentru membrii lor.

Articolul 22

1. Localurile misiunii sunt inviolabile. Nu este permis agenților statului acreditar să pătrundă în ele decât cu consimțământul șefului misiunii.

2. Statul acreditar are obligația specială de a lua toate măsurile potrivite pentru a împiedica invadarea sau deteriorarea localurilor misiunii, tulburarea liniștii misiunii sau micșorarea demnității acesteia.

3. Localurile misiunii, mobilierul lor și celelalte obiecte care se găsesc acolo, precum și mijloacele de transport ale misiunii, nu pot face obiectul nici unei percheziții, rechiziții, sechestru sau măsuri executorii.

Articolul 23

1. Statul acreditant și șeful misiunii sunt scutiți de orice impozite și taxe naționale, regionale sau comunale asupra localurilor misiunii ai căror proprietari sau locatari sunt, cu excepția impozitelor sau taxelor percepute ca remunerație pentru servicii particulare prestate.

2. Scutirea fiscală prevăzută în prezentul articol nu se aplică acestor impozite și taxe când, după legislația statului acreditar, ele cad în sarcina persoanei care tratează cu statul acreditant sau cu șeful misiunii.

Articolul 24

Arhivele și documentele misiunii sunt inviolabile în orice moment și în orice loc s-ar afla.

Articolul 25

Statul acreditar acordă toate înlesnirile pentru îndeplinirea funcțiilor misiunii.

Articolul 26

Sub rezerva legilor şi regulamentelor sale referitoare la zonele în care accesul este interzis sau reglementat din motive de securitate națională, statul acreditar asigură libertatea de deplasare şi de circulație pe teritoriul său tuturor membrilor misiunii.

Articolul 27

1. Statul acreditar permite şi ocroteşte comunicarea liberă a misiunii în orice scopuri oficiale. Pentru a comunica cu guvernul, precum şi cu celelalte misiuni şi consulate ale statului acreditant, oriunde se găsesc acestea, misiunea poate folosi toate mijloacele de comunicare potrivite, inclusiv curierii diplomatici şi mesajele în cod sau cifrate.

Totuşi, misiunea nu poate instala şi utiliza un post de radio-emisie decât cu consimțământul statului acreditar.

2. Corespondența oficială a misiunii este inviolabilă. Prin expresia "corespondență oficială" se înțelege întreaga corespondență referitoare la misiune şi la funcțiile sale.

3. Valiza diplomatică nu trebuie să fie nici deschisă, nici reținută.

4. Coletele care compun valiza diplomatică trebuie să poarte semne exterioare vizibile ale caracterului lor şi nu pot cuprinde decât documente diplomatice sau obiecte de uz oficial.

5. Curierul diplomatic, care trebuie să fie purtător al unui document oficial ce atestă calitatea sa şi precizează numărul de colete care constituie valiza diplomatică, este ocrotit în exercitarea funcțiilor sale, de statul acreditar. El se bucură de inviolabilitatea persoanei sale şi nu poate fi supus nici unei forme de arestare sau de detențiune.

6. Statul acreditant sau misiunea poate numi curieri diplomatici ad- hoc. În acest caz, dispozițiile paragrafului 5 al prezentului articol vor fi de asemenea aplicabile, sub rezerva că imunitățile pe care le menționează vor înceta să se aplice de îndată ce curierul a remis destinatarului valiza diplomatică pe care o are în grijă.

7. Valiza diplomatică poate fi încredințată comandantului unei aeronave comerciale care trebuie să aterizeze la un punct de intrare autorizat. Acest comandant trebuie să fie purtătorul unui document oficial care să indice numărul coletelor ce constituie valiza, dar el nu este considerat ca un curier diplomatic. Misiunea poate trimite pe unul din membrii săi să ia în posesie, în mod direct și liber, valiza diplomatică din mâinile comandantului aeronavei.

Articolul 28

Drepturile și redevențele percepute de către misiune pentru acte oficiale sunt scutite de orice impozite și taxe.

Articolul 29

Persoana agentului diplomatic este inviolabilă. El nu poate fi supus nici unei forme de arest sau de detențiune. Statul acreditar îl tratează cu respectul care i se cuvine și ia toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica orice atingere adusă persoanei, libertății și demnității sale.

Articolul 30

1. Locuința particulară a agentului diplomatic se bucură de aceeași inviolabilitate și de aceeași ocrotire ca și localurile misiunii.

2. Documentele sale, corespondența sa și, sub rezerva paragrafului 3 al articolului 31, bunurile sale se bucură de asemenea de inviolabilitate.

Articolul 31

1. Agentul diplomatic se bucură de imunitatea de jurisdicție penală a statului acreditar. El se bucură de asemenea de imunitatea de jurisdicție civilă și administrativă a acestuia, dacă nu este vorba:

a) de o acțiune reală privind un imobil particular situat pe teritoriul statului acreditar, afară numai dacă agentul diplomatic nu-l posedă în contul statului acreditant pentru realizarea scopurilor misiunii;

b) de o acțiune privind o succesiune, în care agentul diplomatic figurează ca executor testamentar, administrator, moștenitor sau legatar, cu titlu particular, și nu în numele statului acreditant;

c) de o acțiune privind o activitate profesională sau comercială, oricare ar fi ea, exercitată de agentul diplomatic în statul acreditar în afara funcțiilor sale oficiale.

2. Agentul diplomatic nu este obligat să depună mărturie.

3. Față de agentul diplomatic nu poate fi luată nici o măsură de executare, în afară de cazurile prevăzute la alineatele a), b) şi c) ale paragrafului 1 din prezentul articol şi numai dacă executarea poate avea loc fără a se aduce atingere inviolabilității persoanei sale sau a locuinței sale.

4. Imunitatea de jurisdicție a unui agent diplomatic în statul acreditar nu poate scuti pe acest agent de jurisdicția statului acreditant.

Articolul 32

1. Statul acreditant poate renunța la imunitatea de jurisdicție a agenților diplomatici şi a persoanelor care beneficiază de imunitate în baza articolului 37.

2. Renunțarea trebuie să fie întotdeauna expresă.

3. Dacă un agent diplomatic sau o persoană care beneficiază de imunitate de jurisdicție în baza articolului 37 intentează o acțiune, el nu mai poate invoca imunitatea de jurisdicție față de nici o cerere reconvențională direct legată de cererea principală.

4. Renunțarea la imunitatea de jurisdicție pentru o acțiune civilă sau administrativă nu este considerată ca implicând renunțarea la imunitatea privind măsurile de executare a hotărârii, pentru care este necesară o renunțare deosebită.

Articolul 33

1. Sub rezerva dispozițiilor paragrafului 3 al prezentului articol, agentul diplomatic este, în ce priveşte serviciile prestate statului acreditant, scutit de dispozițiile cu privire la asigurările sociale în vigoare în statul acreditar.

2. Scutirea prevăzută la paragraful 1 al prezentului articol se aplică şi oamenilor de serviciu particulari care sunt în serviciul exclusiv al agentului diplomatic, cu condiția:

a) ca ei să nu fie cetățeni ai statului acreditar sau să nu aibă nici reşedința lor permanentă;

b) ca ei să nu fie supuşi dispozițiilor cu privire la asigurările sociale în vigoare în statul acreditant sau într-un al treilea stat.

3. Agentul diplomatic care are în serviciul său persoane cărora nu li se aplică scutirea prevăzută la paragraful 2 din prezentul articol trebuie să respecte obligațiile pe care dispozițiile statului acreditar cu privire la asigurările sociale le impun celui care angajează.

4. Scutirea prevăzută la paragraful 1 și 2 din prezentul articol nu exclude participarea voluntară la regimul asigurărilor sociale al statului acreditar în măsura în care este admisă de acest stat.

5. Dispozițiile prezentului articol nu afectează acordurile bilaterale sau multilaterale referitoare la asigurările sociale care au fost încheiate anterior și nu împiedică încheierea ulterioară a unor asemenea acorduri.

Articolul 34

Agentul diplomatic este scutit de orice impozite și taxe personale sau reale, naționale, regionale sau comunale, cu excepția:

a) impozitelor indirecte care prin natura lor sunt în mod normal încorporate în prețurile mărfurilor sau ale serviciilor;

b) impozitelor și taxelor asupra bunurilor imobile particulare situate pe teritoriul statului acreditar, afară numai dacă agentul diplomatic le posedă în contul statului acreditant, în scopurile misiunii;

c) drepturilor de succesiune percepute de statul acreditar, sub rezerva dispozițiilor paragrafului 4 din articolul 39;

d) impozitelor și taxelor asupra veniturilor particulare care își au sursa în statul acreditar și a impozitelor pe capital prelevate asupra investițiilor făcute în întreprinderi comerciale situate în statul acreditar;

e) impozitelor și taxelor percepute ca remunerație pentru servicii concrete prestate;

f) drepturilor de înregistrare, grefă, ipotecă și de timbru în ce privește bunurile imobiliare, sub rezerva dispozițiilor articolului 23.

Articolul 35

Statul acreditar trebuie să scutească pe agenții diplomatici de orice penetrație personală, de orice serviciu public, indiferent de natura sa și de sarcinile militare, ca rechiziții, contribuții și încartiruiri militare.

Articolul 36

1. Potrivit dispozițiilor legale și regulamentare pe care le poate adopta, statul acreditar acordă intrarea și scutirea de plata drepturilor de

vamă, taxelor şi altor drepturi conexe, altele decât cheltuielile de depozitare, de transport şi cheltuielile aferente unor servicii similare, pentru:

a) obiectele destinate uzului oficial al misiunii;

b) obiectele destinate uzului personal al agentului diplomatic sau al membrilor familiei sale, care fac parte din gospodăria sa, inclusiv efectele destinate instalării sale.

2. Agentul diplomatic este scutit de controlul bagajului său personal, afară de cazul când există motive serioase să se creadă că acesta conţine obiecte care nu beneficiază de scutirile menţionate la paragraful 1 din prezentul articol, sau obiecte al căror import sau export este interzis de legislaţia sau supus regulamentelor de carantină ale statului acreditar. Într-un asemenea caz, controlul nu trebuie să se facă decât în prezenţa agentului diplomatic sau a reprezentantului său autorizat.

Articolul 37

1. Membrii familiei agentului diplomatic care fac parte din gospodăria sa beneficiază de privilegiile şi imunităţile menţionate în articolele 29-36, afară de cazul când aceştia sunt cetăţeni ai statului acreditar.

2. Membrii personalului administrativ şi tehnic al misiunii, precum şi membrii familiilor lor care fac parte din gospodăriile lor respective beneficiază, dacă nu sunt cetăţeni ai statului acreditar sau dacă nu îşi au reşedinţa permanentă în acest stat, de privilegiile şi imunităţile menţionate în articolele 29-35, dar imunitatea de jurisdicţie civilă şi administrativă a statului acreditar menţionată la paragraful 1 al articolului 31 nu se aplică actelor îndeplinite în afara exercitării funcţiilor lor. Ei beneficiază de asemenea de privilegiile menţionate la paragraful 1 al articolului 36 în ceea ce priveşte obiectele importate cu ocazia primei lor instalări.

3. Membrii personalului de serviciu al misiunii, care nu sunt cetăţeni ai statului acreditar sau care nu îşi au reşedinţa permanentă aici, beneficiază de imunitate pentru actele îndeplinite în exerciţiul funcţiilor lor şi de scutirea de impozite şi taxe pe salariile pe care le primesc pentru serviciile lor, precum şi de scutirea prevăzută la articolul 33.

4. Oamenii de serviciu particulari ai membrilor misiunii, care nu sunt cetăţeni ai statului acreditar sau nu îşi au acolo reşedinţa permanentă, sunt scutiţi de impozite şi de taxe pe salariile pe care le primesc pentru serviciile lor. În toate celelalte privinţe, ei nu beneficiază de privilegii şi imunităţi decât în măsura admisă de statul

acreditar. Totuși, statul acreditar trebuie să-și exercite jurisdicția asupra acestor persoane în așa fel încât să nu stânjenească în mod excesiv îndeplinirea funcțiilor misiunii.

Articolul 38

1. Exceptând cazul când statul acreditar a acordat privilegii și imunități suplimentare, agentul diplomatic care are naționalitatea statului acreditar sau care își are reședința permanentă în acest stat, nu beneficiază de imunitatea de jurtisdicție și de inviolabilitate decât pentru actele oficiale îndeplinite în exercițiul funcțiilor sale.

2. Ceilalți membri ai personalului misiunii și oamenii de serviciu particulari care sunt cetățeni ai statului acreditar sau care își au reședința permanentă în acest stat nu beneficiază de privilegii și imunități decât în măsura în care acest stat le recunoaște. Totuși, statul acreditar trebuie să-și exercite jurisdicția asupra acestor persoane în așa fel încât să nu stânjenească în mod excesiv îndeplinirea funcțiilor misiunii.

Articolul 39

1. Orice persoană având drept la privilegii și imunități beneficiază de ele de îndată ce pătrunde pe teritoriul statului acreditar pentru a-și lua în primire postul său, dacă ea se afla deja pe acest teritoriu, de îndată ce numirea sa a fost comunicată Ministerului Afacerilor Externe sau oricărui alt minister asupra căruia se va fi convenit.

2. Când funcțiile unei persoane care beneficiază de privilegii și imunități iau sfârșit, aceste privilegii și imunități încetează în mod normal în momentul în care această persoană părăsește țara sau la expirarea unui termen rațional care îi va fi fost acordat în acest scop, dar ele continuă până în acel moment, chiar în caz de conflict armat. Totuși, imunitatea continuă în ceea ce privește actele îndeplinite de către această persoană în exercitarea funcțiilor sale ca membru al misiunii.

3. În caz de deces al unui membru al misiunii, membrii familiei sale continuă să beneficieze de imunitățile și privilegiile de care ei benefiază, până la expirarea unui termen potrivit care să le permită să părăsească teritoriul statului acreditar.

4. În caz de deces al unui membru al misiunii care nu este cetățean al statului acreditar sau nu-și are reședința permanentă în acest stat, sau al unui membru al familiei sale care face parte din

gospodăria sa, statul acreditar permite retragerea bunurilor mobile ale defunctului, cu excepția acelora care vor fi fost achiziționate în această țară și care fac obiectul unei interziceri de export în momentul decesului său. El nu va fi prelevat de drepturile de succesiune asupra bunurilor mobile a căror prezență în statul acreditar se datora exclusiv prezenței în acest stat a defunctului în calitate de membru al misiunii.

Articolul 40

1. Dacă agentul diplomatic traversează teritoriul sau se găsește pe teritoriul unui al treilea stat, care i-a acordat o viză de pașaport, în cazul în care această viză este cerută, pentru a merge să-și asume funcțiile sau să-și ia în primire postul, sau pentru a se întoarce în țara sa, statul terț îi va acorda inviolabilitatea și toate celelalte imunități necesare pentru a-i permite trecerea sau întoarcerea. În același fel va proceda și cu membrii familiei agentului diplomatic care beneficiază de privilegii și imunități și care însoțesc sau călătoresc separat pentru a-l întâlni sau pentru a se întoarce în țara lor.

2. În condiții similare acelora care sunt prevăzute la paragraful 1 al prezentului articol, statele terțe nu trebuie să stânjenească trecerea pe teritoriul lor a membrilor personalului administrativ și tehnic sau de serviciu al misiunii și a membrilor familiilor lor.

3. Statele terțe acordă corespondenței și celorlalte comunicări oficiale în tranzit, inclusiv mesajele în cod sau cifrate, aceeași libertate și ocrotire ca și statul acreditar. Ele acordă curierilor diplomatici, cărora li s-a acordat viză de pașaport, dacă o asemenea viză se cere, și valizelor diplomatice în tranzit, aceeași inviolabilitate și aceeași ocrotire pe care statul acreditar este obligat să le-o acorde.

4. Obligațiile statelor terțe prevăzute la paragrafele 1, 2 și 3 ale prezentului articol se aplică de asemenea persoanelor menționate în aceste paragrafe, ca și comunicărilor oficiale și valizelor diplomatice, când prezența lor pe teritoriul statului terț este datorată forței majore.

Articolul 41

1. Fără prejudiciul privilegiilor și imunităților lor, toate persoanele care beneficiază de aceste privilegii și imunități au datoria de a respecta legile și regulamentele statului acreditar. Ele au de asemenea datoria de a nu se amesteca în treburile interne ale acestui stat.

2. Toate problemele oficiale tratate cu statul acreditar, încredințate misiunii statului acreditant, trebuie să fie tratate cu Ministerul Afacerilor Externe al statului acreditar sau prin intermediul său, sau cu oricare alt minister asupra căruia se va fi convenit.

3. Localurile misiunii nu vor fi utilizate într-un mod incompatibil cu funcțiile misiunii, așa cum sunt ele enunțate în prezenta Convenție, în alte reguli ale dreptului internațional sau în acordurile speciale în vigoare între statul acreditant și statul acreditar.

Articolul 42

Agentul diplomatic nu va exercita în statul acreditar vreo activitate profesională sau comercială în vederea unui câștig personal.

Articolul 43

Funcțiile unui agent diplomatic iau sfârșit în special:

a) prin notificarea statului acreditant către statul acreditar că funcțiile agentului diplomatic au luat sfârșit;

b) prin notificarea statului acreditar către statul acreditant că, în conformitate cu paragraful 2 al articolului 9, acest stat refuză să recunoască agentul diplomatic ca membru al misiunii.

Articolul 44

Statul acreditar trebuie, chiar și în caz de conflict armat, să acorde înlesniri care să permită persoanelor care beneficiază de privilegii și imunități, altele decât cetățenii statului acreditar, ca și membrilor familiei acestor persoane, indiferent de naționalitatea lor, să părăsească teritoriul său în termenele cele mai potrivite. El trebuie îndeosebi, dacă este nevoie, să le pună la dispoziție mijloacele de transport necesare pentru ei înșiși și pentru bunurile lor.

Articolul 45

În cazul ruperii relațiilor diplomatice între două state, sau dacă o misiune este rechemată definitiv sau temporar:

a) statul acreditar este obligat, chiar în caz de conflict armat, să respecte și să ocrotească localurile misiunii, precum și bunurile și arhivele sale;

b) statul acreditant poate încredința paza localurilor misiunii, cu bunurile care se găsesc aici, precum și arhivele unui stat terț acceptabil pentru statul acreditar;

c) statul acreditant poate încredința ocrotirea intereselor sale și ale cetățenilor săi unui stat terț acceptabil pentru statul acreditar.

Articolul 46

Cu consimțământul prealabil al statului acreditar și la cererea unui stat terț nereprezentat în acest stat, statul acreditant poate să asume ocrotirea temporară a intereselor statului terț și ale cetățenilor acestuia.

Articolul 47

1. Aplicând dispozițiile prezentei Convenții, statul acreditar nu va face discriminare între state.

2. Totuși, nu vor fi considerate ca discriminatorii:

a) faptul că statul acreditar aplică în mod restrictiv una din dispozițiile prezentei Convenții pentru motivul că aceasta este aplicată în acest mod misiunii sale din statul acreditant;

b) faptul că unele state își asumă în mod reciproc, prin cutumă sau pe cale de acord, un tratament mai favorabil decât cel cerut de dispozițiile prezentei Convenții.

Articolul 48

Prezenta Convenție va fi deschisă semnării tuturor statelor membre, ale Organizațiilor Națiunilor Unite sau ale unei instituții specializate, precum și oricărui stat parte la Statutul Curții Internaționale de Justiție și oricărui alt stat invitat de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite să devină parte la Convenție, după cum urmează: până la 31 octombrie 1961, la Ministerul Federal al Afacerilor Externe al Austriei, și apoi, până la 31 martie 1962, la sediul Organizației Națiunilor Unite la New York.

Articolul 49

Prezenta Convenție va fi ratificată. Instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 50

Prezenta Convenție va rămâne deschisă aderării oricărui stat care aparține uneia din cele patru categorii menționate la articolul 48. Instrumentele de aderare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 51

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecea zi de la data depunerii la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al douăzeci și doilea instrument de ratificare sau de aderare.

2. Pentru fiecare din statele care vor ratifica Convenția sau vor adera la aceasta după depunerea celui de-al douăzeci și doilea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare într-a treizecea zi după depunerea de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 52

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va notifica tuturor statelor care aparțin uneia din cele patru categorii menționate la articolul 48:

a) semnăturile puse pe prezenta Convenție și depunerea instrumentelor de ratificare sau de aderare, în conformitate cu articolele 48, 49 și 50;

b) data la care prezenta Convenție va intra în vigoare, în conformitate cu articolul 51.

Articolul 53

Originalul prezentei Convenții, al cărei text englez, chinez, spaniol, francez și rus au aceeași valoare, va fi depus la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, care va transmite o copie certificată conformă tuturor statelor aparținând uneia din cele patru categorii menționate la articolul 48.

Drept care plenipotențialii mai jos semnați, autorizați în modul cuvenit de guvernele lor respective, au semnat prezenta Convenție.

Încheiată la Viena, la optsprezece aprilie una mie nouă sute șaizeci și unu.

ANEXA 2

CONVENȚIA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA RELAȚIILE CONSULARE (24 aprilie 1963)

Statele părți la prezenta Convenție,

Amintind că, dintr-o epocă îndepărtată, între popoare s-au stabilit relații consulare,

Conștiente de scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite privind egalitatea suverană a statelor, menținerea păcii și a securității internaționale și dezvoltarea relațiilor amicale între națiuni.

Ținând seama de faptul că Conferința Națiunilor Unite asupra relațiilor și imunităților diplomatice a adoptat Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice care a fost deschisă pentru semnarea la 18 aprilie 1961,

Convinse că o convenție internațională asupra relațiilor, privilegiilor și imunităților consulare va contribui, de asemenea, la favorizarea relațiilor de prietenie între țări, indiferent de diversitatea regimurilor lor constituționale și sociale.

Convinse că scopul acestor privilegii și imunități nu este de a avantaja pe indivizi, ci de a asigura îndeplinirea eficace a funcțiilor lor de către posturile consulare în numele statelor lor respective,

Afirmând că regulile dreptului internațional cutumiar va continua să reglementeze problemele care n-au fost prevăzute în mod expres în dispozițiile prezentei Convenții,

Au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1

Definiții

1. În prezenta Convenție, expresiile următoare se înțeleg așa cum se precizează mai jos:

a) prin expresie "post consular" se înțelege orice consulat general, consulat, viceconsulat sau agenție consulară;

b) prin expresia "circumscripție consulară" se înțelege teritoriul atribuit unui post consular pentru exercitarea funcțiilor consulare;

c) prin expresia "șef de post consular" se înțelege persoana însărcinată să acționeze în această calitate;

d) prin expresia "funcționar consular" se înțelege orice persoană, inclusiv șeful de post consular, însărcinat în această calitate cu exercitarea funcțiilor consulare;

e) prin expresia "membru al personalului de serviciu" se înțelege orice persoană afectată serviciului casnic al unui post consular;

f) prin expresia "angajat consular" se înțelege orice persoană angajată în serviciile administrative sau tehnice ale unui post consular;

g) prin expresia "membrii postului consular" se înțelege funcționarii consulari, angajații consulari și membrii personalului de serviciu;

h) prin expresia "membrii personalului consular" se înțelege funcționarii consulari, cu excepția șefului postului consular, angajații consulari și membrii personalului de serviciu;

i) prin expresia "membru al personalului particular" se înțelege o persoană folosită în mod exclusiv în serviciul particular al unui membru al postului consular;

j) prin expresia "localuri consulare" se înțelege clădirile sau părțile de clădiri și terenul aferent care, indiferent în a cui proprietate se află, sunt folosite exclusiv pentru postul consular;

k) expresia "arhive consulare" cuprinde toate hârtiile, documentele, corespondența, cărțile, filmele, benzile de magnetofon și registrele postului consular, precum și materialul de cifru, fișierele și mobilierul destinate să le protejeze și să le păstreze.

2. Există două categorii de funcționari consulari: funcționari consulari de carieră și funcționari consulari onorifici. Dispozițiile capitolului II al prezentei Convenții se aplică posturilor consulare conduse de funcționari consulari de carieră; dispozițiile capitolului III se aplică posturilor consulare conduse de funcționari consulari onorifici.

3. Situația specială a membrilor consulatului care sunt cetățeni sau rezidenți permanenți ai statului de reședință este reglementată de articolul 71 al prezentei Convenții.

CAPITOLUL I

RELAȚIILE CONSULARE ÎN GENERAL

Secțiunea I
STABILIREA ŞI CONDUCEREA RELAȚIILOR CONSULARE

Articolul 2

Stabilirea relațiilor consulare

1. Stabilirea relațiilor consulare între state se face prin consimțământ reciproc.

2. Consimțământul dat pentru stabilirea de relații diplomatice între două state implică, dacă nu există o indicație contrară, consimțământul pentru stabilirea de relații consulare.

3. Ruperea relațiilor diplomatice nu atrage după sine ipso facto ruperea relațiilor consulare.

Articolul 3

Exercitarea funcțiilor consulare

Funcțiile consulare sunt exercitate de către posturile consulare. Ele sunt exercitate, de asemenea, de misiunile diplomatice, în conformitate cu prevederile prezentei Convenții.

Articolul 4

Stabilirea unui post consular

1. Un post consular nu poate fi stabilit pe teritoriul statului de reşedință decât cu consimțământul acestui stat.

2. Sediul postului consular, rangul şi circumscripția sa sunt fixate de către statul trimițător şi supuse aprobării statului de reşedință.

3. Statul trimițător nu poate aduce modificări ulterioare sediului postului consular, rangului sau circumscripției sale consulare decât cu consimțământul statului de reşedință.

4. Consimțământul statului de reşedință se cere de asemenea dacă un consulat general sau dacă un consulat vrea să deschidă un viceconsulat sau o agenție consulară într-o altă localitate decât aceea în care este stabilit el însuşi.

5. Consimţământul expres şi prealabil al statului de reşedinţă se cere de asemenea pentru deschiderea unui birou, făcând parte dintr-un consulat existent, în afara sediului acestuia.

Articolul 5

Funcţii consulare

Funcţiile consulare constau în:

a) a proteja în statul de reşedinţă interesele statului trimiţător şi ale cetăţenilor săi, persoane fizice sau juridice, în limitele admise de dreptul internaţional;

b) a favoriza dezvoltarea relaţiilor comerciale, economice, culturale şi ştiinţifice între statul trimiţător şi statul de reşedinţă şi a promova în orice alt mod relaţii amicale între ele în cadrul dispoziţiilor prezentei Convenţii;

c) a se informa, prin toate mijloacele licite, despre condiţiile şi evoluţia vieţii comerciale, economice, culturale şi ştiinţifice a statului de reşedinţă, a face rapoarte în această privinţă către guvernul statului trimiţător şi a da informaţii persoanelor interesate;

d) a elibera paşapoarte şi documente de călătorie cetăţenilor statului trimiţător, precum şi vize şi alte documente corespunzătoare persoanelor care doresc să meargă în statul trimiţător;

e) a acorda ajutor şi asistenţă cetăţenilor, persoane fizice şi juridice, ai statului trimiţător;

f) a acţiona în calitate de notar şi de ofiţer de stare civilă şi a exercita funcţiile similare, ca şi unele funcţii de ordin administrativ, în măsura în care legile şi regulamentele statului de reşedinţă, nu se opun la aceasta;

g) a apăra interesele cetăţenilor statului trimiţător, persoane fizice sau juridice, în succesiunile de pe teritoriul statului de reşedinţă, în conformitate cu legile şi regulamentele statului de reşedinţă;

h) a apăra, în limitele fixate de legile şi regulamentele statului de reşedinţă, interesele minorilor şi incapabililor, cetăţeni ai statului trimiţător, mai ales atunci când este cerută instituirea unei tutele sau curatele faţă de ei;

i) sub rezerva practicilor şi procedurilor în vigoare în statul de reşedinţă, a reprezenta pe cetăţenii statului trimiţător sau a lua măsuri în scopul asigurării reprezentării lor adecvate în faţa tribunalelor sau a altor autorităţi ale statului de reşedinţă pentru a cere, în conformitate

cu legile şi regulamentele statului de reşedinţă, adoptarea de măsuri provizorii în vederea apărării drepturilor şi intereselor acestor cetăţeni atunci când, datorită absenţei lor sau din orice altă cauză, ei nu-şi pot apăra în timp util drepturile şi interesele;

j) a transmite acte judiciare şi extrajudiciare sau a efectua comisii rogatorii în conformitate cu acordurile internaţionale în vigoare sau, în lipsa unor asemenea acorduri, în orice mod compatibil cu legile şi regulamentele statului de reşedinţă;

k) a exercita drepturile de control şi de inspecţie prevăzute de legile şi regulamentele statului trimiţător asupra vaselor maritime şi a navelor fluviale având naţionalitatea statului trimiţător şi asupra avioanelor înmatriculate în acest stat, ca şi asupra echipajelor lor;

l) a acorda asistenţă navelor şi avioanelor menţionate în alineatul k) din prezentul articol, precum şi echipajelor lor, a primi declaraţiile asupra curselor acestor nave, a examina şi a aviza documentele de bord şi, fără a prejudicia prerogativele autorităţilor statului de reşedinţă, a face anchete privind incidentele survenite în cursul călătoriei şi a reglementa, în măsura în care legile şi regulamentele statului trimiţător autorizează aceasta, divergenţele de orice natură între căpitan, ofiţeri şi marinari;

m) a exercita orice alte funcţii încredinţate unui post consular de către statul trimiţător, care nu sunt interzise de legile şi regulamentele statului de reşedinţă sau la care statul de reşedinţă nu se opune, sau care sunt menţionate în acordurile internaţionale în vigoare între statul trimiţător şi statul de reşedinţă.

Articolul 6

Exercitarea funcţiilor consulare în afara circumscripţiei consulare

În împrejurări speciale, un funcţionar consular poate, cu consimţământul statului de reşedinţă, să-şi exercite funcţiile în exteriorul circumscripţiei sale consulare.

Articolul 7

Exercitarea funcţiilor consulare într-un stat terţ

Statul trimiţător poate, după notificarea către statele interesate şi afară de cazul când unul dintre ele se opune în mod expres la aceasta, să însărcineze un post consular stabilit într-un stat să-şi asume exercitarea de funcţii consulare într-un alt stat.

Articolul 8

Exercitarea de funcții consulare în numele unui stat terț

După notificarea corespunzătoare către statul de reședință și afară de cazul când acesta se opune, un post consular al statului trimițător poate exercita funcții consulare în statul de reședință în numele unui stat terț.

Articolul 9

Clasele șefilor de post consular

1. Șefii de post consular se împart în patru clase, și anume:

1) consuli generali;

2) consuli;

3) viceconsuli;

4) agenți consulari.

2. Paragraful 1 al prezentului articol nu limitează cu nimic dreptul oricăreia din Părțile Contractante de a fixa denumirea funcționarilor consulari care nu sunt șefi de post consular.

Articolul 10

Numirea și admiterea șefilor de post consular

1. Șefii de post consulari sunt numiți de statul trimițător și sunt admiși pentru exercitarea funcțiilor lor de către statul de reședință.

2. Sub rezerva dispozițiilor prezentei Convenții, modalitățile de numire și de admitere a șefului de post consular sunt fixate respectiv prin legile, regulamentele și uzanțele statului trimițător și ale statului de reședință.

Articolul 11

Patenta consulară sau notificarea numirii

1. Șeful de post consular primește de la statul trimițător un document, sub formă de patentă sau un act similar, întocmit pentru fiecare numire, atestând calitatea sa și indicând, ca regulă generală, numele și prenumele său, categoria și clasa sa, circumscripția consulară și sediul postului consular.

2. Statul trimițător transmite patenta sau actul similar, pe cale diplomatică sau pe orice altă cale potrivită, guvernului statului pe teritoriul căruia șeful de post consular trebuie să-și exercite funcțiile.

3. Dacă statul de reşedinţă este de acord, statul trimiţător poate înlocui patenta sau actul similar printr-o notificare cuprinzând indicaţiile prevăzute în paragraful 1 din prezentul articol.

Articolul 12

Exequaturul

1. Şeful de post consular este admis să-şi exercite funcţiile printr-o autorizaţie a statului de reşedinţă denumită "exequatur", oricare ar fi forma acestei autorizaţii.

2. Statul care refuză să elibereze un exequatur nu este obligat să comunice statului trimiţător motivele refuzului său.

3. Sub rezerva prevederilor articolelor 13 şi 15, şeful de post consular nu poate intra în funcţie înainte de a fi primit exequaturul.

Articolul 13

Admiterea provizorie a şefilor de post consular

În timpul cât aşteaptă eliberarea exequaturului, şeful de post consular poate fi admis în mod provizoriu să exercite funcţiile sale. În acest caz, dispoziţiile prezentei Convenţii sunt aplicabile.

Articolul 14

Notificarea către autorităţile circumscripţiei consulare

De îndată ce şeful de post consular a fost admis, chiar cu titlu provizoriu, să-şi exercite funcţiile, statul de reşedinţă este obligat să informeze imediat autorităţile competente ale circumscripţiei consulare. El este de asemenea obligat să vegheze ca să fie luate măsurile necesare pentru ca şeful de post consular să poată să se achite de obligaţiile misiunii sale şi să beneficieze de tratamentul prevăzut de dispoziţiile prezentei Convenţii.

Articolul 15

Exercitarea cu titlu temporar a funcţiilor şefului de post consular

1. Dacă şeful de post consular este împiedicat să-şi exercite funcţiile sau dacă postul său este vacant, un girant interimar poate acţiona cu titlu provizoriu ca şef de post consular.

2. Numele şi prenumele girantului interimar sunt notificate fie de către misiunea diplomatică a statului trimiţător, fie, în lipsa unei misiuni

diplomatice a acestui stat în statul de reședință, de către șeful de post consular, fie, în cazul când acesta este împiedicat să o facă, de către autoritatea competentă a statului trimițător, Ministerului Afacerilor Externe al statului de reședință sau autorității desemnate de acest minister. De regulă, această notificare trebuie să fie făcută în prealabil. Statul de reședință poate condiționa de consimțământul său admiterea ca girant interimar a unei persoane care nu este nici agent diplomatic, nici funcționar consular al statului trimițător în statul de reședință.

3. Autoritățile competente ale statului de reședință trebuie să acorde asistență și protecție girantului interimar. În timpul gestiunii sale, dispozițiile prezentei Convenții îi sunt aplicabile în aceeași măsură ca și șefului de post consular în cauză. Totuși, statul de reședință nu este obligat să acorde unui girant interimar înlesnirile, privilegiile și imunitățile de care șeful de post consular se bucură numai în baza unor condiții pe care girantul interimar nu le îndeplinește.

4. Atunci când un membru al personalului diplomatic al reprezentației diplomatice a statului trimițător în statul de reședință este numit girant interimar de către statul trimițător în condițiile prevăzute în paragraful 1 al prezentului articol, el continuă să se bucure de privilegiile și imunitățile diplomatice, dacă statul de reședință nu se opune la aceasta.

Articolul 16

Precăderea între șefii de post consular

1. Ordinea de precădere a șefilor de post consular din fiecare clasă este determinată de data acordării exequaturului.

2. Totuși, în cazul în cere șeful de post consular, înainte de a obține exequaturul, este admis cu titlu provizoriu să exercite funcțiile sale, data acestei admiteri determină ordinea de precădere; această ordine este menținută și după acordarea exequaturului.

3. Ordinea de precădere între doi sau mai mulți șefi de post consular care au obținut exequaturul sau admiterea provizorie la aceeași dată este determinată de data la care patenta lor sau actul similar a fost prezentat, sau la care notificarea prevăzută la paragraful 3 al articolului 11 a fost făcută statului de reședință.

4. Giranții interimari se situează ca ordine de precădere după toți șefii de post consular. Între ei, ordinea de precădere este determinată de datele la care și-au luat funcțiile de giranți interimari și

care au fost indicate în notificările făcute în conformitate cu paragraful 2 al articolului 15.

5. Funcționarii consulari onorifici, șefi de post consular, se situează ca ordine de precădere în fiecare clasă după șefii de post consular de carieră, în ordinea și după regulile stabilite în paragrafele precedente.

6. Șefii de post consular au precădere asupra funcționarilor consulari care nu au această calitate.

Articolul 17

Îndeplinirea de acte diplomatice de către funcționarii consulari

1. Într-un stat în care statul trimițător nu are misiune diplomatică și nu este reprezentat prin misiunea diplomatică a unui stat terț, un funcționar consular poate, cu consimțământul statului de reședință și fără ca statul său consular să fie afectat prin aceasta, să fie însărcinat să îndeplinească acte diplomatice. Îndeplinirea acestor acte de către un funcționar consular nu-i conferă nici un drept la privilegiile și imunitățile diplomatice.

2. Un funcționar consular poate, după notificarea către statul de reședință, să fie însărcinat să reprezinte statul trimițător pe lângă orice organizație interguvernamentală. Acționând în această calitate, el are dreptul la toate privilegiile și imunitățile acordate prin dreptul internațional cutumiar sau prin acorduri internaționale unui reprezentant pe lângă o organizație interguvernamentală; totuși, în ceea ce privește orice funcție consulară exercitată de el, nu are dreptul la o imunitate de jurisdicție mai largă decât aceea de care beneficiază un funcționar consular în baza prezentei Convenții.

Articolul 18

Numirea aceiași persoane ca funcționar consular de către două sau mai multe state

Două sau mai multe state pot, cu consimțământul statului de reședință, să numească aceeași persoană în calitate de funcționar consular în acest stat.

Articolul 19

Numirea membrilor personalului consular

1. Sub rezerva dispozițiilor articolului 20, 22 și 23, statul trimițător poate numi liber pe membrii personalului consular.

2. Statul trimițător notifică statului de reședință numele și prenumele, categoria și clasa tuturor funcționarilor consulari, alții decât șeful de post consular, cu destul timp înainte pentru ca statul de reședință să poată exercita, dacă dorește, drepturile pe care i le conferă paragraful 3 al articolului 23.

3. Statul trimițător poate, dacă legile și regulamentele sale o cer, să roage statul de reședință să acorde exequatur unui funcționar consular care nu este șef de post consular.

4. Statul de reședință poate, dacă legile și regulamentele sale o cer, să acorde exequatur unui funcționar consular care nu este șef de post consular.

Articolul 20

Efectivul personalului consular

În lipsa unui acord explicit asupra efectivului personalului postului consular, statul de reședință poate cere ca acest efectiv să fie menținut în limitele considerate de el ca fiind raționale și normale, având în vedere circumstanțele și condițiile din circumscripția consulară și nevoile postului consular în cauză.

Articolul 21

Precăderea între funcționarii consulari ai unui post consular

Ordinea de precădere între funcționarii consulari ai unui post consular și orice schimbări care îi sunt aduse sunt notificate de misiunea diplomatică a statului trimițător sau, în lipsa unei asemenea misiunii în statul de reședință, de către șeful postului consular Ministerului Afacerilor Externe al statului de reședință sau autorității desemnate de acest minister.

Articolul 22

Naționalitatea funcționarilor consulari

1. Funcționarii consulari trebuie să aibă în principiu naționalitatea statului trimițător.

2. Funcționarii consulari nu pot fi aleși dintre cetățenii statului de reședință decât cu consimțământul expres al acestui stat care poate oricând să-l retragă.

3. Statul de reședință își poate rezerva același drept în ceea ce privește cetățenii unui stat terț care nu sunt și totodată cetățeni ai statului trimițător.

Articolul 23

Persoana declarată non grata

1. Statul de reşedinţă poate în orice moment să informeze statul trimiţător că un funcţionar consular este persona non grata sau că orice alt membru al personalului consular nu este acceptabil. În acest caz, statul trimiţător va rechema persoana în cauză sau va pune capăt funcţiilor sale în cadrul acestui post consular, după caz.

2. Dacă statul trimiţător refuză să îndeplinească sau nu îndeplineşte într-un termen rezonabil obligaţiile care îi revin conform paragrafului 1 al prezentului articol, statul de reşedinţă poate, după caz, să retragă exequaturul persoanei în cauză sau să înceteze de a o considera ca membru al personalului consular.

3. O persoană numită membru al unui post consular poate fi declarată inacceptabilă înainte de a ajunge pe teritoriul statului de reşedinţă, sau, dacă se găseşte deja acolo, înainte de a intra în funcţie la postul consular. Statul trimiţător trebuie, în acest caz, să retragă numirea.

4. În cazurile menţionate la paragrafele 1 şi 3 din prezentul articol, statul de reşedinţă nu este obligat să comunice statului trimiţător motivele hotărârii sale.

Articolul 24

Notificarea către statul de reşedinţă a numirilor, sosirilor şi plecărilor

1. Sunt notificate Ministerului Afacerilor Externe al statului de reşedinţă sau autorităţii desemnate de acest minister:

a) numirea membrilor postului consular, sosirea lor după numire la postul consular, plecarea lor definitivă sau încetarea funcţiilor lor, precum şi orice alte schimbări referitoare la statutul lor care pot să se producă în cursul serviciului lor la postul consular;

b) sosirea şi plecarea definitivă a unei persoane din familia unui membru al postului consular care face parte din căminul acestuia şi, dacă este cazul, faptul că o persoană devine sau încetează de a mai fi membru al familiei;

c) sosirea şi plecarea definitivă a membrilor personalului particular şi, dacă este cazul, sfârşitul serviciului lui în această calitate;

d) angajarea şi concedierea persoanelor care îşi au reşedinţa în statul de reşedinţă ca membri ai postului consular sau ca membri ai personalului particular care au dreptul la privilegii şi imunităţi.

2. Când este posibil, sosirea şi plecarea definitivă trebuie de asemenea să facă obiectul unei notificări prealabile.

Secţiunea a II-a
ÎNCETAREA FUNCŢIILOR CONSULARE

Articolul 25

Încetarea funcţiilor unui membru al unui post consular

Funcţiile unui membru al unui post consular iau sfârşit îndeosebi prin:

a) notificarea de către statul trimiţător către statul de reşedinţă despre faptul că funcţiile lui au încetat;

b) retragerea equaturului;

c) notificarea statului de reşedinţă către statul trimiţător despre faptul că el a încetat să mai considere persoana în cauză ca membru al personalului consular.

Articolul 26

Plecarea de pe teritoriul statului de reşedinţă

Statul de reşedinţă trebuie, chiar în caz de conflict armat, să acorde membrilor postului consular şi membrilor personalului particular, care nu sunt cetăţeni ai statului de reşedinţă, precum şi membrilor familiilor lor care locuiesc împreună cu ei, indiferent de naţionalitatea lor, timpul şi înlesnirile necesare pentru a-şi pregăti plecarea şi pentru a părăsi teritoriul acestui stat într-un termen cât mai scurt posibil după încetarea funcţiilor lor. El trebuie mai ales, dacă este necesar, să pună la dispoziţia lor mijloacele de transport necesare pentru ei înşişi şi pentru bunurile lor, cu excepţia bunurilor dobândite în statul de reşedinţă al căror export este interzis în momentul plecării.

Articolul 27

Protecţia localurilor şi arhivelor consulare şi a intereselor statului trimiţător în circumstanţe excepţionale

1. În cazul ruperii relaţiilor consulare între două state:

a) statul de reşedinţă este obligat, chiar în caz de conflict armat, să respecte şi să protejeze localurile consulare, ca şi bunurile postului consular şi arhivele consulare;

b) statul trimițător poate încredința paza localurilor consulare, ca şi a bunurilor care se găsesc în ele şi a arhivelor consulare, unui stat terț acceptabil pentru statul de reşedință;

c) statul trimițător poate încredința interesele sale şi ale cetățenilor săi unui stat terț acceptabil pentru statul de reşedință.

2. În caz de închidere temporară sau definitivă a unui post consular, sunt aplicabile prevederile alineatului a) din paragraful 1 al prezentului articol. În afară de acesta:

a) dacă statul trimițător nu este reprezentat în statul de reşedință printr-o misiune diplomatică, dar are un alt post consular pe teritoriul statului de reşedință, acest post consular poate fi însărcinat cu paza localurilor postului consular care a fost închis, a bunurilor care se găsesc acolo şi arhivelor consulare, precum şi cu consimțământul statului de reşedință, cu exercitarea funcțiilor consulare în circumscripția acestui post consular;

b) dacă statul trimițător nu are în statul de reşedință misiune diplomatică şi nici un alt post consular, sunt aplicabile prevederile alineatelor b) şi c) din paragraful 1 al prezentului articol.

CAPITOLUL II

ÎNLESNIRI, PRIVILEGII ŞI IMUNITĂȚI PRIVIND POSTURILE CONSULARE, FUNCȚIONARII CONSULARI DE CARIERĂ ŞI ALȚI MEMBRI AI UNUI POST CONSULAR

Secțiunea I
ÎNLESNIRI, PRIVILEGII ŞI IMUNITĂȚI PRIVIND POSTUL CONSULAR

Articolul 28

Înlesniri acordate postului consular pentru activitatea sa

Statul de reşedință acordă orice înlesniri pentru îndeplinirea funcțiilor postului consular.

Articolul 29

Folosirea drapelului şi a stemei naționale

1. Statul trimițător are dreptul de a folosi drapelul său național şi stema sa de stat în statul de reşedință, conform prevederilor prezentului articol.

2. Drapelul național al statului trimițător poate fi arborat, iar stema de stat poate fi așezată pa clădirea ocupată de către statul consular și pe poarta sa de intrare, precum și pe reședința șefului postului consular și pe mijloacele sale de transport, atunci când acestea sunt folosite în interes de serviciu.

3. În exercitarea dreptului acordat prin prezentul articol se va ține seama de legile, regulamentele și uzanțele statului de reședință.

Articolul 30

Localurile

1. Statul de reședință trebuie fie să faciliteze dobândirea pe teritoriul său, în cadrul legilor și regulamentelor sale, de către statul trimițător, a localurilor necesare postului consular, fie să ajute statul trimițător să-și procure localuri în alt mod.

2. El trebuie, de asemenea, dacă acest lucru este necesar, să ajute postul consular să obțină locuințe convenabile pentru membrii săi.

Articolul 31

Inviolabilitate localurilor consulare

1. Localurile consulare sunt inviolabile în măsura prevăzută în prezentul articol.

2. Autoritățile statului de reședință nu pot pătrunde în partea localurilor consulare pe care postul consular o folosește exclusiv pentru nevoile muncii sale, decât cu consimțământul șefului postului consular, al persoanei desemnate de acesta sau al șefului misiunii diplomatice a statului trimițător. Totuși, consimțământul șefului postului consular poate fi considerat ca obținut în caz de incendiu sau de alt sinistru care cere măsuri de protecție imediată.

3. Sub rezerva prevederilor paragrafului 2 din prezentul articol, statul de reședință are obligația specială de a lua orice măsuri necesare pentru a împiedica violarea sau deteriorarea localurilor consulare și pentru a împiedica tulburarea liniștii postului consular sau afectarea demnității sale.

4. Localurile consulare, mobilierul lor și bunurile postului consular, ca și mijloacele sale de transport, nu pot face obiectul vreunei forme de rechiziție în scopuri de apărare națională sau de utilitate publică. În cazul când o expropriere ar fi necesară în aceste

scopuri, vor fi luate toate măsurile corespunzătoare pentru a evita împiedicarea exercitării funcțiilor consulare, și statului trimițător îi va fi vărsată o indemnizație promptă, adecvată și efectivă.

Articolul 32

Scutirea fiscală a localurilor consulare

1. Localurile consulare și reședința șefului postului consular de carieră, asupra cărora statul trimițător sau orice persoană acționând în numele acestui stat este proprietar sau locatar, sunt scutite de orice impozite și taxe de orice fel, naționale, regionale sau comunale, cu excepția taxelor percepute ca remunerare pentru servicii concrete prestate.

2. Scutirea fiscală prevăzută în paragraful 1 al prezentului articol nu se aplică acestor impozite și taxe când, după legile și regulamentele statului de reședință, ele cad în sarcina persoanei care a contractat cu statul trimițător sau cu persoane care acționează în numele acestui stat.

Articolul 33

Inviolabilitatea arhivelor și documentelor consulare

Arhivele și documentele consulare sunt inviolabile în orice moment și în orice loc s-ar găsi.

Articolul 34

Libertatea de deplasare

Sub rezerva legilor și a regulamentelor referitoare la zonele în care accesul este interzis sau reglementat din motive de securitate națională, statul de reședință asigură tuturor membrilor postului consular libertatea de deplasare și de circulație pe teritoriul său.

Articolul 35

Libertatea de comunicare

1. Statul de reședință permite și protejează libera comunicare a postului consular pentru orice scopuri oficiale. Comunicând cu guvernul, cu misiunile diplomatice și cu celelalte posturi consulare ale statului trimițător, oriunde s-ar găsi ele, postul consular poate folosi toate mijloacele de comunicație potrivite, inclusiv curierii diplomatici sau consulari, valiza diplomatică sau consulară și mesajele în cod sau

cifrate. Totuși, postul consular nu poate instala și utiliza un post de radio-emisie decât cu asentimentul statului de reședință.

2. Corespondența oficială a postului consular este inviolabilă. Prin expresia "corespondență oficială" se înțelege întreaga corespondență referitoare la postul consular și la funcțiile sale.

3. Valiza consulară nu trebuie deschisă și nici reținută. Totuși, dacă autoritățile competente ale statului de reședință au motive serioase să creadă că valiza conține alte obiecte decât corespondența, documentele și obiectele vizate în paragraful 4 din prezentul articol, ele pot cere ca valiza să fie deschisă în prezența lor de către un reprezentant autorizat al statului trimițător. Dacă autoritățile statului trimițător refuză să satisfacă cererea, valiza este înapoiată la locul de origine.

4. Coletele care constituie valiza consulară trebuie să poarte semne exterioare vizibile ale caracterului lor și nu pot conține decât corespondența oficială și documente sau obiecte destinate exclusiv pentru folosință oficială.

5. Curierul consular trebuie să poarte un document oficial în care să se ateste calitatea sa și să se precizeze numărul de colete care constituie valiza consulară. Afară de cazul când statul de reședință consimte la aceasta, el nu trebuie să fie nici cetățean al statului de reședință, nici, cu excepția când el este cetățean al statului trimițător, o persoană cu reședința permanentă în statul de reședință. În exercitarea funcțiilor sale, acest curier este protejat de către statul de reședință. El se bucură de inviolabilitatea persoanei sale și nu poate fi supus nici unei forme de arest sau de detențiune.

6. Statul trimițător, misiunile sale diplomatice și posturile sale consulare pot desemna curieri consulari ad-hoc. În acest caz, prevederile paragrafului 5 din prezentul articol sunt de asemenea aplicabile, sub rezerva că imunitățile care sunt menționate în el vor înceta să se aplice din momentul în care curierul va fi remis destinatarului valiza consulară pe care o are în grijă.

7. Valiza consulară poate fi încredințată comandantului unei nave sau al unui avion comercial care trebuie să sosească într-un punct de intrare autorizat. Acest comandant trebuie să poarte un document oficial indicând numărul de colete care constituie valiza, dar el nu este considerat curier consular. Printr-un aranjament cu autoritățile locale competente, postul consular poate trimite pe unul din membrii săi să ia valiza, în mod direct și liber, de la comandantul navei sau al avionului.

Articolul 36

Comunicarea cu cetăţenii statului trimiţător

1. Pentru ca exercitarea funcţiilor consulare cu privire la cetăţenii statului trimiţător să fie uşurată:

a) funcţionarii consulari trebuie să aibă libertatea de a comunica cu cetăţenii statului trimiţător şi de a avea acces la aceştia. Cetăţenii statului trimiţător trebuie să aibă aceeaşi libertate de a comunica cu funcţionarii consulari şi de a avea acces la ei;

b) autorităţile competente ale statului de reşedinţă trebuie să avertizeze fără întârziere postul consular al statului trimiţător atunci când, în circumscripţia sa consulară, un cetăţean al acestui stat este arestat, încarcerat sau pus în stare de detenţiune preventivă sau reţinut în orice altă formă de detenţiune, dacă cetăţeanul în cauză cere aceasta. Orice comunicare adresată postului consular de către persoana arestată, încarcerată sau pusă în stare de detenţie preventivă sau reţinută în orice altă formă de detenţiune, trebuie de asemenea transmisă fără întârziere de către aceste autorităţi. Acestea trebuie să informeze fără întârziere persoana în cauză despre drepturile care îi revin în baza prezentului alineat;

c) funcţionarii consulari au dreptul de a vizita pe un cetăţean al statului trimiţător care este încarcerat, în stare de detenţiune preventivă sau reţinut în orice altă formă de detenţiune, de a se întreţine şi de a purta corespondenţă cu el, precum şi de a lua măsuri pentru asigurarea reprezentării lui în justiţie. De asemenea, ei au dreptul de a vizita pe un cetăţean al statului trimiţător care se află încarcerat sau deţinut în circumscripţia lor în executarea unei hotărâri judecătoreşti. Cu toate acestea, funcţionarii consulari trebuie să se abţină de a interveni în favoarea unui cetăţean încarcerat sau aflat în stare de detenţiune preventivă sau reţinut în orice altă formă de detenţiune, dacă cetăţeanul în cauză se opune în mod expres la aceasta.

2. Drepturile la care se referă paragraful 1 al prezentului articol trebuie să fie exercitate în conformitate cu legile şi regulamentele statului de reşedinţă, cu rezerva totuşi că aceste legi şi regulamente trebuie să permită deplina realizare a scopurilor pentru care sunt destinate drepturile acordate în baza prezentului articol.

Articolul 37

Informații în caz de deces, tutelă sau curatelă, de naufragiu și accident aerian

Dacă autoritățile competente ale statului de reședință dețin informațiile corespunzătoare, ele sunt obligate:

a) să informeze fără întârziere, în caz de deces al unui cetățean al statului trimițător, postul consular în circumscripția căruia a avut loc decesul;

b) să notifice fără întârziere postului consular competent toate cazurile în care numirea unui tutore sau curator apare a fi în interesul unui cetățean minor sau incapabil al statului trimițător. Totuși, acordarea acestei informații nu trebuie să prejudicieze aplicarea legilor și regulamentelor statului de reședință în ce privește numirea acestui tutore sau curator;

c) dacă o navă având naționalitatea statului trimițător naufragiază sau eșuează în marea teritorială sau în apele interioare ale statului de reședință sau dacă un avion înmatriculat în statul trimițător suferă un accident pe teritoriul statului de reședință, să informeze fără întârziere postul consular cel mai apropiat de locul unde s-a produs accidentul.

Articolul 38

Comunicarea cu autoritățile de reședință

1. În exercitarea funcțiilor lor, funcționarii consulari pot să se adreseze:

a) autorităților locale competente ale circumscripției lor consulare;

b) autorităților centrale competente ale statului de reședință dacă și în măsura în care acest lucru este admis de legile, regulamentele și uzanțele statului de reședință sau de acordurile internaționale respective.

Articolul 39

Drepturi și taxe consulare

1. Postul consular poate percepe pe teritoriul statului de reședință drepturile și taxele pe care legile și regulamentele statului trimițător le prevăd pentru actele consulare.

2. Sumele percepute cu titluri de drepturi și taxe prevăzute în paragraful 1 al prezentului articol și chitanțele pentru ele sunt exonerate de orice impozite și taxe în statul de reședință.

Secțiunea a II-a
FACILITĂRI, PRIVILEGII ŞI IMUNITĂȚI PRIVIND FUNCȚIONARII CONSULARI DE CARIERĂ ŞI CEILALȚI MEMBRI AI POSTULUI CONSULAR

Articolul 40

Protecția funcționarilor consulari

Statul de reşedință va trata pe funcționarii consulari cu respectul cuvenit şi va lua toate măsurile necesare pentru a împiedica orice atingere adusă persoanei, libertății şi demnității lor.

Articolul 41

Inviolabilitatea personală a funcționarilor consulari

1. Funcționarii consulari nu pot fi puşi în stare de arest sau de detențiune preventivă decât în caz de crimă gravă şi în urma unei hotărâri a autorităților judiciare competente.

2. Cu excepția cazului prevăzut în paragraful 1 al prezentului articol, funcționarii consulari nu pot fi încarcerați sau supuşi vreunei alte forme de limitare a libertății lor personale, decât în executarea unei hotărâri judecătoreşti definitive.

3. Când o procedură penală este intentată contra unui funcționar consular, acesta este obligat să se prezinte în fața autorităților competente. Totuşi, procedura trebuie să fie dusă cu menajamentele care se cuvin funcționarului consular în virtutea poziției sale oficiale şi, cu excepția cazului prevăzut în paragraful 1 al prezentului articol, în asemenea mod încât ea să jeneze cât mai puțin posibil exercitarea funcțiilor consulare. Atunci când, în circumstanțele menționate în paragraful 1 din prezentul articol, a devenit necesar ca funcționarul consular să fie pus în stare de detențiune preventivă, procedura îndreptată împotriva lui trebuie să fie deschisă în termenul cel mai scurt.

Articolul 42

Notificarea cazurilor de arestare, detențiune sau de urmărire

În caz de arestare, detențiune preventivă a unui membru al personalului consular sau de urmărire penală angajată împotriva lui, statul de reşedință este obligat să prevină neîntârziat pe şeful de post consular. Dacă acesta din urmă este el însuşi vizat de una din aceste

măsuri, statul de reședință trebuie să informeze despre acest lucru statul trimițător, pe cale diplomatică.

Articolul 43

Imunitatea de jurisdicție

1. Funcționarii consulari și angajații consulari nu pot fi chemați în fața autorităților judiciare și administrative ale statului de reședință pentru actele săvârșite în exercitarea funcțiilor consulare.

2. Totuși, prevederile paragrafului 1 din prezentul articol nu se aplică în caz de acțiune civilă:

a) care rezultă din încheierea unui contract de către un funcționar consular sau un angajat consular, pe care acesta nu l-a încheiat în mod expres sau implicit în calitatea sa de mandatar al statului trimițător;

b) intentată de un terț pentru o pagubă rezultând dintr-un accident cauzat în statul de reședință de un vehicul, o navă sau de un avion.

Articolul 44

Obligația de a depune ca martor

1. Membrii postului consular pot fi chemați să depună ca martori în cursul procedurilor judiciare și administrative. Angajații consulari și membrii personalului de serviciu nu trebuie să refuze să depună ca martori, cu excepția cazurilor menționate în paragraful 3 al prezentului articol. Dacă un funcționar refuză să depună ca martor, nici o măsură coercitivă sau altă sancțiune nu i se poate aplica.

2. Autoritatea care solicită mărturia trebuie să evite a împiedica un funcționar consular în îndeplinirea funcțiilor sale. El poate să obțină mărturia lui la reședința lui sau la postul consular, sau să accepte o declarație scrisă din partea sa ori de câte ori acest lucru este posibil.

3. Membrii unui post consular nu sunt obligați să depună mărturie asupra faptelor care au legătură cu exercitarea funcțiilor lor și să prezinte corespondența și documentele oficiale referitoare la acestea. Ei au de asemenea dreptul de a refuza să depună mărturie în calitate de experți asupra legislației statului trimițător.

Articolul 45

Renunțarea la privilegii și imunități

1. Statul trimițător poate renunța la privilegiile și imunitățile unui membru al postului consular, prevăzute în articolele 41, 43 și 44.

2. Renunțarea trebuie să fie întotdeauna expresă, sub rezerva dispozițiilor paragrafului 3 din prezentul articol și trebuie să fie comunicată în scris statului de reședință.

3. Dacă un funcționar consular sau un angajat consular angajează o procedură într-o materie în care ar beneficia de imunitatea de jurisdicție în virtutea articolului 43, el nu poate invoca imunitatea de jurisdicție față de nici o cerere reconvențională legată direct de cererea principală.

4. Scutirea prevăzută la paragrafele 1 și 2 din prezentul articol nu exclude participarea voluntară la regimul de securitate socială al statului de reședință, în măsura în care ea este admisă de acest stat.

Articolul 49

Scutirea fiscală

1. Funcționarii consulari și angajații consulari, precum și membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei, sunt scutiți de orice impozite și taxe, personale sau reale, naționale, regionale și comunale, cu excepția:

a) impozitelor indirecte încorporate în mod normal în prețul mărfurilor sau serviciilor;

b) impozitelor și taxelor pe bunurile imobile particulare situate pe teritoriul statului de reședință, sub rezerva dispozițiilor articolului 32;

c) drepturilor de succesiune și de mutație percepute de către statul de reședință, sub rezerva prevederilor paragrafului b) al articolului 51;

d) impozitelor și taxelor pe venituri particulare, inclusiv câștigurile în capital, care își au izvorul în statul de reședință, și a impozitelor pe capital prelevate asupra investițiilor efectuate în întreprinderi comerciale sau financiare situate în statul de reședință;

e) impozitelor și taxelor percepute ca remunerare a serviciilor particulare prestate;

f) taxelor de înregistrare, de grefă, de ipotecă și de timbru, sub rezerva dispozițiilor articolului 32.

2. Membrii personalului de serviciu sunt scutiți de impozite și taxe pe salariile pe care le primesc pentru serviciile lor.

3. Membrii postului consular care angajează persoane ale căror retribuții sau salarii nu sunt scutite de impozitul pe venit în statul de reședință trebuie să respecte obligațiile pe care legile și regulamentele acestui stat le impun în materie de percepere a impozitului pe venit celor care angajează.

Articolul 50

Scutirea de taxe vamale și de control vamal

1. În conformitate cu dispozițiile legislative și regulamentare pe care le poate adopta, statul de reședință autorizează intrarea și acordă scutirea de orice taxe vamale, impozite și alte redevențe conexe, cu excepția cheltuielilor de depozitare, de transport și a cheltuielilor pentru servicii similare, pentru:

a) obiectele destinate folosirii oficiale a postului consular;

b) obiectele de uz personal al funcționarului consular și al membrilor familiei sale care locuiesc împreună cu el, inclusiv efectele destinate instalării sale. Articolele de consum nu trebuie să depășească cantitățile necesare pentru folosirea lor directă de către cei interesați.

2. Angajații consulari beneficiază de privilegiile și scutirile prevăzute la paragraful 1 din prezentul articol în ceea ce privește obiectele importate cu ocazia primei lor instalări.

3. Bagajele personale însoțite de funcționarii consulari și de membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei sunt scutite de control vamal. Ele nu pot fi supuse controlului decât dacă există motive serioase să se presupună că ele conțin alte obiecte decât cele menționate la alineatul b) al paragrafului 1 din prezentul articol sau obiecte ale căror import sau export este interzis de către legile și regulamentele statului de reședință sau supus legilor și regulamentelor sale de carantină. Acest control nu poate avea loc decât în prezența funcționarului consular sau a membrului familiei sale, interesat.

Articolul 51

Succesiunea unui membru al postului consular sau a unui membru al familiei sale

În caz de deces al unui membru al postului consular sau al unui membru al familiei sale care locuia împreună cu el, statul de reședință este obligat:

a) să permită exportul bunurilor mobile ale defunctului, cu excepția celor care au fost dobândite în statul de reședință și care fac obiectul unei prohibiții de export în momentul decesului;

b) să nu perceapă taxe naționale, regionale sau comunale de succesiune sau de mutație asupra bunurilor mobile a căror prezență în statul de reședință se datora exclusiv prezenței în acest stat a

defunctului în calitate de membru al postului consular sau de membru al familiei unui membru al postului consular.

Articolul 52

Scutirea de prestații personale

Statul de reședință trebuie să scutească pe membrii postului consular și pe membrii familiei loc care locuiesc împreună cu ei de orice prestație personală și de orice serviciu de interes public, indiferent de caracterul lor, ca și de sarcinile militare, cum ar fi rechizițiile, contribuțiile și încartiruirile militare.

Articolul 53

Începutul și încetarea privilegiilor și imunităților consulare

1. Orice membru al postului consular beneficiază de privilegiile și imunitățile prevăzute în prezenta Convenție de la intrarea sa pe teritoriul statului de reședință pentru a ajunge la un post sau, dacă se găsește deja pe acest teritoriu, din momentul intrării sale în funcție la postul consular.

2. Membrii familiei unui membru al postului consular care locuiesc împreună cu el, precum și membrii personalului său particular, beneficiază de privilegiile și imunitățile prevăzute în prezenta Convenție începând cu una din datele următoare: aceea de când membrul respectiv al postului consular se bucură de privilegii și imunități conform paragrafului 1 al prezentului articol; aceea a intrării lor pe teritoriul statului de reședință sau aceea la care ei au devenit membri ai acestei familii sau ai personalului particular respectiv.

3. Când funcțiile unui membru al postului consular încetează, privilegiile și imunitățile sale, precum și acelea ale membrilor familiei sale care locuiesc împreună cu el sau ale membrilor personalului său particular încetează în mod normal la prima din datele următoare: în momentul în care persoana în cauză părăsește teritoriul statului de reședință sau la expirarea unui termen rezonabil care îi va fi acordat în acest scop, dar el subzistă până în acest moment, chiar în caz de conflict armat. În ceea ce privește persoanele menționate la paragraful 2 al prezentului articol, privilegiile și imunitățile lor încetează din momentul când ele încetează să mai aparțină căminului sau să mai fie în serviciul unui membru al postului consular, cu rezerva totuși că,

dacă aceste persoane intenţionează să părăsească teritoriul statului de reşedinţă într-un termen rezonabil, privilegiile şi imunităţile lor subzistă până în momentul plecării lor.

4. Totuşi, în ceea ce priveşte actele săvârşite de un funcţionar consular sau de un angajat consular în exercitarea funcţiilor sale, imunitatea de jurisdicţie subzistă fără limită de durată.

5. În caz de deces al unui membru al postului consular, membrii familiei sale care locuiau împreună cu el continuă să se bucure de privilegiile şi imunităţile de care beneficiază, până la prima din datele următoare: aceea la care ei părăsesc teritoriul statului de reşedinţă sau la expirarea unui termen rezonabil care le va fi fost acordat în acest scop.

Articolul 54

Obligaţiile statelor terţe

1. Dacă funcţionarul consular traversează teritoriul sau se găseşte pe teritoriul unui stat terţ care i-a acordat o viză, în cazul în care aceasta este necesară, pentru a se duce să-şi asume funcţiile sau să ajungă la post, sau pentru a se întoarce în statul trimiţător, statul terţ îi va acorda imunităţile prevăzute în celelalte articole din prezenta convenţie care pot fi necesare pentru a-i permite trecerea sau înapoierea. Statul terţ va proceda la fel pentru membrii familiei care locuiesc împreună cu el şi care beneficiază de privilegii şi imunităţi, când aceştia însoţesc pe funcţionarul consular sau călătoresc separat pentru i se alătura sau pentru a se înapoia în statul trimiţător.

2. În condiţiile similare celor prevăzute la paragraful 1 din prezentul articol, statele terţe nu trebuie să împiedice trecerea pe teritoriul lor a celorlalţi membri ai postului consular şi a membrilor familiilor lor care locuiesc împreună cu ei.

3. Statele terţe vor acorda corespondenţei oficiale şi celorlalte comunicări oficiale aflate în tranzit, inclusiv mesajelor în cod sau cifrate, aceeaşi libertate şi aceeaşi protecţie pe care statul de reşedinţă este obligat să le acorde în virtutea prezentei Convenţii. Ele vor acorda curierilor consulari cărora le-a fost eliberată viză, dacă aceasta este necesară, precum şi valizelor consulare aflate în tranzit, aceeaşi inviolabilitate şi aceeaşi protecţie pe care statul de reşedinţă este obligat să le acorde în baza prezentei Convenţii.

4. Obligaţiile statelor terţe prevăzute în paragrafele 1, 2 şi 3 ale prezentului articol se aplică şi persoanelor menţionate în aceste paragrafe, ca şi comunicărilor oficiale şi valizelor consulare, când prezenţa lor pe teritoriul statului terţ este datorată unui caz de forţă majoră.

Articolul 55

Respectarea legilor şi regulamentelor statului de reşedinţă

1. Fără prejudicierea privilegiilor şi imunităţilor lor, toate persoanele care beneficiază de aceste privilegii şi imunităţi au datoria de a respecta legile şi regulamentele statului de reşedinţă. Ele au de asemenea datoria de a nu se amesteca în treburile interne ale acestui stat.

2. Localurile consulare nu vor fi folosite într-un mod incompatibil cu exercitarea funcţiilor consulare.

3. Dispoziţiile paragrafului 2 din prezentul articol nu exclud posibilitatea instalării într-o parte a clădirii în care se găsesc localurile postului consular, a birourilor altor organisme sau agenţii, cu condiţia ca localurile afectate acestor birouri să fie separate de acelea care sunt folosite de către postul consular. În acest caz, aceste birouri nu sunt considerate, conform prezentei Convenţii, ca făcând parte din localurile consulare.

Articolul 56

Asigurarea contra pagubelor cauzate terţilor

Membrii postului consular trebuie să se conformeze tuturor obligaţiilor impuse de legile şi regulamentele statului de reşedinţă în materie de asigurare de răspundere civilă pentru utilizarea oricărui vehicul, navă sau avion.

Articolul 57

Dispoziţii speciale referitoare la ocupaţia particulară cu caracter lucrativ

1. Funcţionarii consulari de carieră nu vor exercita în statul de reşedinţă nici o activitate profesională sau comercială în profitul lor personal.

2. Privilegiile şi imunităţile prevăzute în prezentul capitol nu sunt acordate:

a) angajaţilor consulari şi membrilor personalului de serviciu care exercită în statul de reşedinţă o activitate particulară cu caracter lucrativ;

b) membrilor familiei unei persoane menționate la alineatul a) din prezentul paragraf și membrilor personalului său particular;

c) membrilor familiei unui membru al postului consular care exercită ei înșiși în statul de reședință o activitate particulară cu caracter lucrativ.

CAPITOLUL III

REGIMUL APLICABIL FUNCȚIONARILOR CONSULARI ONORIFICI ȘI POSTURILOR CONSULARE CONDUSE DE EI

Articolul 58

Dispoziții generale privind facilitățile, privilegiile și imunitățile

1. Articolele 28, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38 și 39, paragraful 3 din articolul 54 și paragrafele 2 și 3 din articolul 55 se aplică și posturilor consulare conduse de un funcționar consular onorific. În afară de acestea, facilitățile, privilegiile și imunitățile acestor posturi consulare sunt reglementate de articolele 59, 60, 61 și 62.

2. Articolele 42 și 43, paragraful 3 din articolul 44, articolele 45 și 53 și paragraful 1 din articolul 55 se aplică și funcționarilor consulari onorifici. În afară de aceasta, facilitățile, privilegiile și imunitățile acestor funcționari consulari sunt reglementate de articolele 63, 64, 65, 66 și 67.

3. Privilegiile și imunitățile prevăzute în prezentă Convenție nu sunt acordate membrilor familiei unui funcționar consular onorific sau unui angajat consular care este angajat într-un post consular condus de un funcționar consular onorific.

4. Schimbul de valize consulare între două posturi consulare situate în țări diferite și conduse de funcționari consulari onorifici este admis numai sub rezerva consimțământului celor două state de reședință.

Articolul 59

Protecția localurilor consulare

Statul de reședință ia măsurile necesare pentru a proteja localurile consulare ale unui post consular condus de un funcționar consular onorific și pentru a împiedica violarea sau deteriorarea lor și tulburarea liniștii sau afectarea demnității postului consular.

Articolul 60

Scutirea fiscală a localurilor consulare

1. Localurile consulare ale unui post consular condus de un funcţionar consular onorific, al căror proprietar sau locatar este statul trimiţător, sunt scutite de orice impozite şi taxe de orice natură, naţionale, regionale sau comunale, cu excepţia taxelor percepute ca remuneraţie pentru servicii concrete prestate.

2. Scutirea fiscală prevăzută la paragraful 1 din prezentul articol nu se aplică acestor impozite şi taxe atunci când, conform legilor şi regulamentelor statului de reşedinţă, ele cad în sarcina persoanei care a contractat cu statul trimiţător.

Articolul 61

Inviolabilitatea arhivelor şi documentelor consulare

Arhivele şi documentele consulare ale unui post consular condus de un funcţionar consular onorific sunt inviolabile în orice moment şi în orice loc s-ar găsi, cu condiţia ca ele să fie separate de celelalte hârtii şi documente şi, în special, de corespondenţa particulară a şefului de post consular şi a oricărei persoane care lucrează cu el, ca şi de bunurile, cărţile sau documentele care se referă la profesiunea sau la comerţul lor.

Articolul 62

Scutirea vamală

În conformitate cu dispoziţiile legislative şi regulamentare pe care le poate adopta, statul de reşedinţă acordă intrarea şi scutirea de orice taxe vamale, impozite şi de alte redevenţe conexe, cu excepţia cheltuielilor de depozitare, de transport şi a cheltuielilor pentru servicii similare, pentru următoarele obiecte, cu condiţia ca ele să fie destinate exclusiv folosirii oficiale a unui post consular condus de un funcţionar consular onorific: steme, drapele, firme, ştampile şi sigilii, cărţi, imprimate oficiale, mobilierul de birou, materialul şi rechizitele de birou şi obiectele similare furnizate postului consular de către statul trimiţător sau la cererea sa.

Articolul 63

Procedura penală

Dacă împotriva unui funcţionar consular onorific este angajată o procedură penală, acesta este obligat să se prezinte în faţa

autorităţilor competente. Totuşi, procedura trebuie să fie condusă cu menajamentele care se cuvin funcţionarului consular onorific în baza poziţiei sale oficiale şi, în afară de cazul când el se află în stare de arest sau de detenţiune, în aşa fel încât exercitarea funcţiilor sale consulare să fie stingherită cât mai puţin posibil. Atunci când apare necesitatea ca un funcţionar consular onorific să fie pus în stare de detenţiune preventivă, procedura îndreptată împotriva lui trebuie să fie deschisă în termenul cel mai scurt.

Articolul 64

Protecţia funcţionarului consular onorific

Statul de reşedinţă este obligat să acorde funcţionarului consular onorific protecţia care poate fi necesară în baza poziţiei sale oficiale.

Articolul 65

Scutirea de înmatriculare a străinilor şi de permise de şedere

Funcţionarii consulari onorifici, cu excepţia acelora care exercită în statul de reşedinţă o activitate profesională sau comercială în profitul lor personal, sunt scutiţi de toate obligaţiile prevăzute de legile şi regulamentele statului de reşedinţă în materie de înmatriculare a străinilor şi de permise de şedere.

Articolul 66

Scutirea fiscală

Funcţionarul consular onorific este scutit de orice impozite şi taxe asupra indemnizaţiilor şi onorariilor pe care le primeşte de la statul trimiţător pentru exercitarea funcţiilor consulare.

Articolul 67

Scutirea de prestaţii personale

Statul de reşedinţă trebuie să scutească pe funcţionarii consulari onorifici de orice prestaţie personală şi de orice serviciu de interes public, indiferent de natura lui, precum şi de sarcinile militare ca rechiziţii, contribuţii şi încartiruiri militare.

Articolul 68

Caracterul facultativ al instituţiei funcţionarilor consulari onorifici

Fiecare stat este liber să hotărască dacă va numi sau va primi funcţionari consulari onorifici.

CAPITOLUL IV

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 69

Agenții consulari care nu sunt șefi de post consular

1. Fiecare stat este liber să hotărască dacă va stabili sau va admite agenții consulare girate de către agenți consulari care nu au fost desemnați ca șefi de post consular de către statul trimițător.

2. Condițiile în care agențiile consulare menționate în paragraful 1 din prezentul articol pot să-și exercite activitatea, precum și privilegiile și imunitățile de care pot să se bucure agenții consulari care le girează sunt fixate prin acord între statul trimițător și statul de reședință.

Articolul 70

Exercitarea funcțiilor consulare de către o misiune diplomatică

1. Dispozițiile prezentei convenții se aplică, de asemenea, în măsura în care contextul o permite, și la exercitarea funcțiilor consulare de către o misiune diplomatică.

2. Numele membrilor misiunii diplomatice atașați secției consulare sau însărcinați în alt mod cu exercitarea funcțiilor consulare ale misiunii sunt notificate Ministerului Afacerilor Externe al statului de reședință sau autorităților desemnate de acest minister.

3. În exercitarea funcțiilor consulare, misiunea diplomatică poate să se adreseze:

a) autorităților locale ale circumscripției consulare;

b) autorităților centrale ale statului de reședință dacă legile, regulamentele și uzanțele statului de reședință sau acordurile internaționale respective permit aceasta.

4. Privilegiile și imunitățile membrilor misiunii diplomatice, menționați în paragraful 2 din prezentul articol, continuă să fie determinate de regulile dreptului internațional privind relațiile diplomatice.

Articolul 71

Cetățeni ai statului de reședință și persoane care au reședința permanentă în acest stat

1. Dacă statul de reședință nu acordă funcționarilor consulari, care sunt cetățeni ai statului de reședință sau care au reședința permanentă în acest stat, facilități, privilegii și imunități suplimentare, aceștia nu beneficiază decât de imunitate de jurisdicție și de inviolabilitate personală pentru actele oficiale îndeplinite în exercitarea funcțiilor lor și de privilegiul prevăzut în paragraful 3 al articolului 44. În ceea ce privește acești funcționari consulari, statul de reședință trebuie de asemenea să respecte obligația prevăzută în articolul 42. Dacă împotriva unui asemenea funcționar consular se angajează o acțiune penală, procedura trebuie să fie condusă, în afară de cazul când persoana în cauză se află în stare de arest sau de detențiune, în așa fel încât exercitarea funcțiilor consulare să fie stingherită cât mai puțin posibil.

2. Ceilalți membri ai postului consular care sunt cetățeni ai statului de reședință sau care au reședința permanentă în acest stat, membrii familiei lor, precum și membrii familiilor funcționarilor consulari menționați în paragraful 1 al prezentului articol nu beneficiază de facilități, privilegii și imunități decât în măsura în care acestea le sunt acordate de către statul de reședință. Membrii familiei unui membru al postului consular și membrii personalului particular care sunt ei înșiși cetățeni ai statului de reședință sau au reședința permanentă în acest stat nu beneficiază, de asemenea, de facilități, privilegii și imunități decât în măsura în care acestea le sunt acordate de către statul de reședință. Totuși, statul de reședință trebuie să-și exercite jurisdicția asupra acestor persoane astfel încât să nu împiedice în mod excesiv exercitarea funcțiilor postului consular.

Articolul 72

Nediscriminarea

1. În aplicarea dispozițiilor prezentei Convenții, statul de reședință nu va face discriminări între state.

2. Totuși, nu vor fi considerate ca discriminatorii:

a) faptul că statul de reședință aplică restrictiv una din dispozițiile prezentei Convenții, întrucât ea este astfel aplicată posturilor sale consulare în statul trimițător;

b) faptul că statele își acordă reciproc, prin cutumă sau prin acord, un tratament mai favorabil decât cel cerut de dispozițiile prezentei Convenții.

Articolul 73

Raportul dintre prezenta Convenţie şi celelalte acorduri internaţionale

1. Dispoziţiile prezentei Convenţii nu aduc atingere celorlalte acorduri internaţionale în vigoare în relaţiile dintre statele părţi la aceste acorduri.

2. Nici o dispoziţie din prezenta Convenţie nu poate împiedica statele să încheie acorduri internaţionale care să confirme, să completeze sau să dezvolte dispoziţiile acesteia, sau care să extindă sfera lor de aplicare.

CAPITOLUL V

DISPOZIŢII FINALE

Articolul 74

Semnarea

Prezenta Convenţie va fi deschisă spre semnare tuturor statelor membre ale Organizaţiei Naţiunilor Unite sau ale unei instituţii specializate, precum şi oricărui stat parte la statutul Curţii Internaţionale de Justiţie şi oricărui alt stat invitat de către Adunarea generală a Organizaţiilor Naţiunilor Unite să devină parte la Convenţie, după cum urmează: până la 31 octombrie 1963, la Ministerul Federal al Afacerilor Externe al Republicii Austria, şi apoi, până la 31 martie 1964, la sediul Organizaţiei Naţiunilor Unite la New York.

Articolul 75

Ratificarea

Prezenta Convenţie va fi supusă ratificării. Instrumentele de ratificare vor fi depuse Secretarului general al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Articolul 76

Aderarea

Prezenta Convenţie va rămâne deschisă pentru aderare oricărui stat aparţinând uneia din cele patru categorii menţionate în articolul 74. Instrumentele de aderare vor fi remise Secretarului general al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Articolul 77

Intrarea în vigoare

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare după treizeci de zile de la data depunerii pe lângă Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al 22-lea instrument de ratificare sau de aderare.

2. Pentru fiecare din statele care vor ratifica Convenția sau vor adera la ea după depunerea celui de-al 22-lea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare după treizeci de zile de la depunerea de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 78

Notificarea Secretarului general

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va notifica tuturor statelor aparținând uneia din cele patru categorii menționate în articolul 74:

a) semnarea prezentei Convenții și depunerea instrumentelor de ratificare sau de aderare, conform articolelor 74, 75 și 76;

b) data la care prezenta Convenție va intra în vigoare, conform articolului 77.

Articolul 79

Valabilitatea textelor

Originalul prezentei Convenții, a cărei text englez, chinez, spaniol, francez și rus au aceeași valabilitate, va fi depus la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite care va trimite câte o copie certificată conformă tuturor statelor aparținând uneia din cele patru categorii menționate la articolul 74.

Drept pentru care subsemnații plenipotențiari, împuterniciți în mod cuvenit de către guvernele lor respective, au semnat prezenta Convenție.

Întocmită la Viena, la 24 aprilie 1963

ANEXA 3

MODEL DE SCRISOARE DE ACREDITARE

Preşedintele României

Excelenţei Sale Domnului _____
(Maiestăţii Sale _____ ***)***

Excelenţă,
(Maiestate),

În voinţa de a contribui la continua întărire a relaţiilor prieteneşti existente între România şi _____ *şi exprimând convingerea că dezvoltarea acestor bune relaţii corespunde intereselor ambelor noastre ţări, cauzei păcii şi colaborării internaţionale, am hotărât să acreditez pe lângă Domnia (Maiestatea) Voastră pe domnul* _____ *în calitate de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar.*

Acreditând pe domnul _____ *prin prezenta scrisoare, rog pe Domnia (Maiestatea) Voastră să-l primească cu bunăvoinţă şi să dea crezare la tot ceea ce va avea onoarea să Vă expună în numele Guvernului României.*

_____
(Semnătura Preşedintelui)

_____
(Semnătura Ministrului de Externe)

Bucureşti _____
Nr. _____

ANEXA 4

MODEL DE SCRISOARE DE RECHEMARE

Preşedintele României

Excelenţei Sale Domnului _____
(Maiestăţii Sale _____***)***

Excelenţă,
(Maiestate),

În calitate de preşedinte al României, am hotărât să rechem din funcţia de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al României în _____ *pe domnul* _____ *care a primit o altă însărcinare.*

Mulţumind Excelenţei (Maiestăţii) Voastre pentru atenţia acordată domnului _____ *în timpul îndeplinirii misiunii sale, folosesc acest prilej pentru a vă exprima asigurarea înaltei mele consideraţiuni*

_____
(Semnătura Preşedintelui)

_____
(Semnătura Ministrului de Externe)

Bucureşti _____
Nr. _____

ANEXA 5

MODEL DE PATENTĂ CONSULARĂ

Ministerul Afacerilor Externe al României
Cabinetul ministrului

Bucureşti, _____
(data)

Ministrul Afacerilor Externe al României are onoarea să aducă la cunoştinţă numirea Domnului _____, *cetăţean român, în calitate de şef al Consulatului General al României în* _____,
(oraşul)
având rangul de Consul General şi acţionând în circumscripţia consulară în

_____
(regiunile sau districtele sau alte unităţi teritorial administrative)

Domnul _____ *a primit instrucţiunile şi competenţa de a proteja, conform legilor, uzanţelor şi cutumelor ce există între statele prietene, drepturile şi interesele resortisanţilor români, persoanelor juridice române şi de a contribui la dezvoltarea relaţiilor economice, comerciale, turistice, culturale şi ştiinţifice între cele două state, precum şi de a sprijini dezvoltarea relaţiilor amicale între România şi*

_____
(ţara de reşedinţă)

Guvernul _____, *magistraţii şi autorităţile civile*
(ţări de reşedinţă)
sunt rugate să binevoiască a recunoaşte Domnului _____ *calitatea de Consul general, şef al Consulatului General al României în* _____, *a-i garanta drepturile şi imunităţile proprii misiunii sale, conform statutului său şi dispoziţiilor Convenţiei de la Viena din 1963 cu privire la relaţiile consulare şi să accepte cererile şi recomandările pe care le va formula în calitatea sa oficială.*

Drept pentru care prezenta patentă poartă semnătura şi sigiliul oficial.

semnează
Ministrul Afacerilor Externe

ANEXA 6

MODEL DE EXEQUATOR

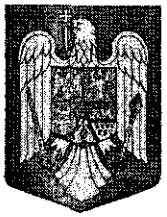

Ministerul Afacerilor Externe al României
Cabinetul ministrului

Bucureşti, _____
(data)

_____, *ministrul afacerilor externe al României, văzând patenta consulară prin care domnul* _____ *a fost numit consul general, şef al Consulatului General al* _____, *cu sediul la* _____ *şi având ca circumscripție consulară județele* _____

Din împuternicirea guvernului României,

Admite ca domnul _____ *să exercite funcțiile consulare, încredințate de Guvernul* _____, *în conformitate cu Convenția de la Viena din 1963, asupra relațiilor consulare, să acorde protecție şi să dea asistență persoanelor fizice şi juridice ale statului trimițător şi să ocrotească interesele acestuia în România, prin toate mijloacele legale, potrivit cu principiile de drept internațional.*

Autoritățile publice române sunt rugate să primească cererile şi propunerile pe care domnul _____ *le va formula în calitatea sa oficială sau în numele Guvernului* _____ *şi să-i asigure facilitățile, privilegiile şi imunitățile de care beneficiază în temeiul Convenției de la Viena, din 1963, asupra relațiilor consulare.*

Drept pentru care prezentul exequator *a fost semnat de ministrul afacerilor externe şi este prevăzut cu sigiliul statului.*

semnează
Ministrul Afacerilor Externe

ANEXA 7

MODEL DE NOTĂ VERBALĂ

AMBASADA ROMÂNIEI

_____
(capitala statului acreditar)

Nr. _____
1 Anexă, 10 file

Ambasada României prezintă salutul său Ministerului Afacerilor Externe al _____ *şi are onoarea de a-i solicita să binevoiască a trimite Ministerului Culturii al* _____ *proiectul programului de schimbări culturale pentru anul(ii) elaborat de Ministerul Culturii din România.*

*Rugând Ministerul Afacerilor Externe al*_____ *să-i comunice cât mai curând posibil data la care pot începe negocierile asupra acestui proiect, Ambasada României foloseşte acest prilej pentru a reînnoi Ministerului Afacerilor Externe al* _____ *asigurarea înaltei sale consideraţiuni.*

_____, _____
(capitala statului acreditar) *(data)*

MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE
al _____
în oraş _____

ANEXA 8

MODEL DE NOTĂ SEMNATĂ

(are caracter mai solemn decât nota verbală)

AMBASADA ROMÂNIEI

_____
(capitala statului acreditar)

_____, _____
(capitala statului acreditar) *(data)*

DOMNULE MINISTRU,

Vă mulțumesc și pe această cale pentru promptitudinea și amabilitatea cu care a-ți binevoit să-mi comunicați răspunsul la problema discutată săptămâna trecută.

După cum am convenit, am informat imediat în țară despre propunerea părții _____ (țării de reședință) și am deosebita plăcere de a vă aduce la cunoștință că o delegație a Ministerului Industriei din România va sosi la _____ (capitala statului acreditar) la data propusă de Dumneavoastră.

Vă rog, domnule ministru, să primiți asigurarea înaltei mele considerațiuni.

AMBASADOR,

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI _____
MINISTRUL AFACERILOR EXTERNE
AL _____

ANEXA 9

MODEL DE "AIDE-MÉMOIRE"[1]

AIDE - MÉMOIRE

Numele şefului delegaţiei _____

Numărul membrilor care compun delegaţia _____

Data sosirii la _____ , _____ , *cu (avion sau tren), orele* _____

Locul cazării _____

_____
(data)

[1] Nota "aide-mémoire" sau "pro-memoria" este folosită pentru a reaminti unele probleme de detaliu, unele date tehnice, statistice etc. sau pentru a expune conţinutul unei declaraţii făcute verbal. Aide-memoire se scrie pe o coală simplă fără antet, fără formule de curtoazie, se datează, dar nu se semnează, nu se ştampilează şi nu i se dă număr. Se predă de obicei în audienţă.

ANEXA 10

MODEL DE MEMORANDUM

MEMORANDUM

din 16 Mai 2000

al Guvernului României privind politicile economice

Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 422 din 1 septembrie 2000

1. Acest memorandum – care completează şi actualizează memorandumul din 26 iulie şi scrisoarea suplimentară de intenţie din 5 august 1999 – stabileşte obiectivele şi politicile economice ale Guvernului României pentru anul 2000, formulate într-un cadru pe termen mediu, în scopul aderării la UE. După cum este descris mai jos, programul economic este cuprinzător ca domenii, incluzând politici pentru soluţionarea dezechilibrelor macroeconomice continue, precum şi a problemelor structurale din sectorul bancar şi cel al întreprinderilor.

I. Performanţa din cadrul programului

2. Programul economic pentru 1999 a înregistrat rezultate foarte favorabile în termenii ajustării externe şi ai stabilităţii financiare, creând astfel condiţiile pentru reluarea creşterii economice şi reducerea inflaţiei în acest an. Datorită politicilor macroeconomice mai stricte şi a îmbunătăţirii competitivităţii externe, se estimează că deficitul contului curent s-a redus drastic la 1,3 miliarde USD (3,9% din PIB) în 1999 comparativ cu ţinta iniţială din program de 2,2 miliarde USD şi un deficit de 3,0 miliarde USD (7,2% din PIB) înregistrat în 1998. Această evoluţie favorabila, precum şi progresul în restructurarea bancara şi eliminarea incertitudinii legate de rambursările mari de datorie externa de la mijlocul anului, au condus la condiţii considerabil îmbunătăţite pe piaţa valutara interbancară şi pe cea monetară. De la 1,5 miliarde USD la mijlocul lui 1999, rezervele valutare brute ale statului s-au refăcut la 2,5 miliarde USD (2,3 luni din total importuri) la sfârşitul lui 1999, reflectând în principal cumpărările considerabile ale BNR de pe piaţa interbancară, în timp ce rata medie lunară a deprecierii nominale a leului a scăzut drastic după martie 1999. Între timp, ratele dobânzilor interbancare au scăzut semnificativ faţă de nivelurile lor din prima jumătate a anului 1999, în parte datorită sporirii încrederii pieţei. Performanţa externa deosebită a continuat în 2000: se estimează că în primul trimestru al anului 2000, balanţa comerciala a fost aproape echilibrata, în timp ce rezervele oficiale au continuat să crească în ciuda unui vârf al serviciului datoriei.

3. În ceea ce priveşte producţia şi inflaţia, evoluţiile au fost mai puţin favorabile în 1999. Se estimează că PIB-ul real a scăzut cu 3,2% în 1999, al treilea an consecutiv de declin. Ca aspect pozitiv, declinul din 1999 a fost uşor mai redus decât se aştepta în cadrul programului şi acum se pare ca a atins limita minimă, estimările preliminare sugerând o creştere a PIB-ului real de aproape 1% pe an pe baza datelor pentru primul trimestru al lui 2000. Inflaţia, care era deja la niveluri ridicate ca rezultat al creşterilor continue ale costurilor unitare cu forţa de muncă şi ale preţurilor administrate, s-a accelerat după corecţia mare a cursului de schimb din ultima parte a anului 1998 şi la începutul lui 1999. În ciuda condiţiilor unei cereri scăzute, rata inflaţiei exprimată ca IPC pe 12 luni a atins aproape 55% la sfârşitul anului 1999, comparativ cu 41% la sfârşitul lui 1998. Evoluţiile recente sunt mai încurajatoare; pe baza datelor la nivelul lunii martie 2000, rata anualizată a inflaţiei s-a redus de atunci la 49%.

4. Politicile macroeconomice au fost consolidate în mod considerabil în 1999 şi au fost în linii mari în conformitate cu programul, în ciuda devierilor din câteva domenii. Concret, criteriile de performanţă pentru politicile monetare şi externe au fost respectate la sfârşitul lunilor iulie, octombrie şi decembrie 1999. De asemenea, programul fiscal a fost implementat efectiv, dar au fost întâmpinate probleme în domeniul disciplinei financiare la nivelul autorităţilor locale şi întreprinderilor de stat (spre exemplu, reducerea arieratelor interne) şi în politica salarială (vezi Tabelul 1).

5. Criteriile de performanţă de la sfârşitul lunilor iulie, octombrie şi decembrie 1999 privind activele externe nete şi activele interne nete ale BNR au fost respectate cu marje confortabile. Reflectând o slăbire a performanţei fiscale în decembrie, plafonul privind creditul net guvernamental a fost depăşit la sfârşitul lui decembrie 1999 cu echivalentul a 0,6% din PIB. În cursul anului, plafonul a fost în mod confortabil respectat la sfârşitul lunii octombrie, în timp ce la sfârşitul lunii iulie fusese uşor depăşit, devierea fiind explicată prin emiterea mai devreme a titlurilor de stat pentru restructurarea Băncii Agricole. Cu toate acestea, poziţia mai slabă a fost compensata de întârzierea efectivă a unor cheltuieli programate cu restructurarea bancara pentru anul 2000 astfel încât deficitul bugetar a atins numai 3,5% din PIB (recent revizuit), în conformitate cu ţinta noastră (aproximativ 3,9% din PIB pe baza datelor vechi). Aceasta performanţă fiscală a fost în conformitate cu o îmbunătăţire a soldului primar de 3% din PIB faţă de anul 1998. Reflectând evoluţiile de mai sus, BNR a fost în măsura să sterilizeze efectiv cea mai mare parte din depăşirea creşterii programate pentru activele externe nete, asigurând astfel ca ţintele indicative pentru masa monetară şi baza monetară să fie atinse sau numai uşor depăşite.

6. Totuşi, eforturile noastre de întărire a disciplinei financiare la nivel de întreprindere au obţinut un succes limitat. Concret, trei criterii de performanţă – privind arieratele interne şi preluarea/garantarea creditelor bancare acordate întreprinderilor – nu au fost respectate la sfârşitul lunilor iulie, octombrie şi decembrie 1999.

7. Criteriul de performanță privind cheltuielile cu salariile în sectorul de stat (buget de stat, regii autonome, companii naționale și 24 din întreprinderile cu cele mai mari pierderi) a fost respectat la sfârșitul lunii iulie, dar a fost încălcat la sfârșitul lunilor octombrie și decembrie 1999 din cauza revizuirii, în sensul majorării, a datelor pe 1998 care au format baza pentru politica salarială pentru regiile autonome și companiile naționale, precum și a creșterilor salariale mari în sectorul bugetului de stat. În general, creșterea salarială din întreaga economie a persistat la niveluri mai mari decât cele țintite, agravând declinul ocupării forței de muncă în cursul anului trecut.

8. Dificultățile în administrarea garanțiilor de stat executate pentru împrumuturile garantate de stat acordate anterior întreprinderilor au dat naștere la arierate la plățile externe pentru o scurtă perioada, astfel încât criteriul de performanță permanent privind neacumularea de arierate la plățile externe către creditorii oficiali nu a fost respectat între august și decembrie 1999.

9. Precondiția privind eliminarea cotei mai mici de accize pentru produsele din tutun fabricate în România nu a fost realizata la timp din cauza respingerii neașteptate a ordonanței Guvernului de către Parlament. Totuși, la aflarea acestei întârzieri, Guvernul a instituit aceasta măsura printr-o ordonanță de urgentă.

II. Obiectivele și politicile economice pentru anul 2000 și după anul 2000

A. Strategia de bază și obiectivele

10. Revenind la obiectivele noastre economice pentru anul 2000, credem ca eforturile noastre ar trebui să se concentreze pe îmbunătățirea performanței de inflație și producție, consolidând în același timp ajustarea externa considerabila de anul trecut. În consecință, în 2000 deficitul contului curent va fi proiectat să rămână în linii mari neschimbat în raport cu PIB-ul; pe baza intrărilor de capital prevăzute de la creditorii oficiali și privați, aceasta va fi în conformitate cu o creștere a rezervelor valutare ale statului, până la sfârșitul anului 2000, de aproape 1 miliard USD până la echivalentul a aproximativ 3,1 luni din total importuri. După scăderea de 3,2% în 1999, se așteptă ca PIB-ul real să înregistreze o creștere pozitivă de 1,3% în 2000 pentru prima dată în patru ani. Aceasta va reflecta îmbunătățirea recentă a exporturilor și desprinderea cererii interne de limita să minimă. În cele din urmă, vom urmări reducerea inflației exprimată ca IPC pe 12 luni la aproape 27% până la sfârșitul anului 2000, comparat cu 55% la sfârșitul lui 1999. Inflației va reflecta în parte o rată mult mai redusă a deprecierii leului față de anul trecut, când a fost efectuată o depreciere reala corectivă mare; iar aceasta ar cere în mod critic ca, în linii mari, creșterea salariului nominal să fie încetinită corespunzător cu inflația proiectată.

11. Pe partea de politici, vom menține politici monetare și fiscale restrictive, în același timp consolidând implementarea politicilor în domeniile disciplinei financiare

şi politicii salariale, în vederea soluţionării problemelor persistente ale inflaţiei ridicate şi scăderii producţiei. Pentru a pune bazele unei creşteri sustenabile, intenţionam să redresăm slăbiciunile structurale prin continuarea restructurării sectorului bancar şi accelerarea privatizării şi lichidării întreprinderilor.

12. Pe termen mediu - în conformitate cu obiectivele noastre cheie de aderare la UE şi realizarea unei creşteri puternice şi sustenabile – intenţionam să facem noi progrese în stabilizarea economiei şi soluţionarea rigidităţilor structurale. Concret, intenţionam să limităm deficitul contului curent, în linii mari, la niveluri care ar putea fi finanţate de fluxuri de capital care nu creează datorie, în conformitate cu o reducere constantă a datoriei externe în PIB şi a ratelor serviciului datoriei. De asemenea, intenţionam să facem un progres constant în următorii câţiva ani pentru reducerea ratei inflaţiei la niveluri mai apropiate de cele existente în UE. Realizarea acestor obiective va necesita implementarea susţinută a politicilor fiscale şi monetare prudente, limitarea salariilor în sectorul de stat şi intensificarea eforturilor pentru avansarea în continuare a privatizării şi restructurării băncilor şi întreprinderilor.

B. Politica fiscală

13. Pentru a sprijini reducerea inflaţiei şi a elibera resurse financiare pentru sectorul privat, ţintim limitarea deficitului bugetar (exclusiv donaţii şi venituri din privatizare) la 3,5% din PIB în 2000, nemodificat faţă de anul 1999. Aceasta este însoţită de reforma fiscală care are ca scop reducerea distorsiunilor provocate de facilităţile economice, reducerea evaziunii fiscale şi îmbunătăţirea răspunsului de ofertă al economiei. O asemenea ţinta de deficit bugetar va fi în conformitate cu un excedent primar (definit aici ca excluzând cheltuielile cu dobânda şi restructurarea bancara) de 2,1% din PIB (faţă de 2,6% din PIB), precum şi cu o reducere drastică a contractării de datorie interna echivalenta cu aproape 0,1% din PIB în anul 2000 (comparat cu împrumutul net estimat de pe piaţa interna de 1,75% din PIB în 1999). Ţinta va continua să fie monitorizată pe baza creditului net al sistemului bancar dat bugetului general consolidat.

14. Pe partea de venituri, am implementat o reforma fiscală pe scară largă în scopul micşorării ratelor de impozitare, lărgirii bazei impozabile şi reducerii distorsiunilor, implicând o reducere a poverii fiscale asupra economiei cu 1% din PIB. În domeniul impozitării directe, am introdus (a) o noua lege a impozitului pe profit, cu o rată de impozitare de 25% (redusa de la 38%) şi o alocaţie fiscală pentru investiţii de 10% (micşorând colectările din venituri cu 1,25% din PIB, luând în considerare rata preferenţială de 5% pentru activităţile de export), (b) o noua lege pentru impozitul pe venitul global care lărgeşte baza de impozitare, spre exemplu, prin impozitarea venitului din pensiile mari şi prin corectarea venitului impozabil minim pentru erodarea trecută din inflaţie (reducând veniturile cu 0,75% din PIB) şi (c) solicitarea prin care convenţiile civile (precum şi contractele de munca) ale angajaţilor să facă obiectul tuturor contribuţiilor de asigurări sociale (crescând veniturile cu 0,25% din PIB pe

bază netă). În domeniul impozitării indirecte, am adoptat o rată uniforma de 19% pentru a înlocui precedentele rate de 11% și 22%, în același timp anulând exceptări selectate de la plată TVA pentru liberii profesioniști și asociațiile familiale, combustibilii de tipul M și P, precum și pentru consumul casnic de energie termica și electrica (crescând veniturile cu 0,25% din PIB). Am redus, de asemenea, suprataxa la import de la 4% la 2% în conformitate cu angajamentele la Organizația Mondială a Comerțului (reducând veniturile cu 0,1% din PIB). În cele din urmă, am lărgit baza de impozitare pentru toate accizele și am majorat accizele pentru alcool (crescând veniturile cu aproape 0,66% din PIB).

15. Cel mai important, am abrogat, de asemenea, definitiv legile 92 și 241 care prevedeau o varietate de facilități fiscale; aceste legi fuseseră suspendate în 1999 și, daca ar fi intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2000, ar fi micșorat veniturile fiscale cu echivalentul a 3% din PIB în 2000. De asemenea, am abrogat definitiv Ordonanță de urgentă 67 la 15 mai 2000. Pentru a înlocui acest sistem de facilități discreționar, costisitor și distorsionant, am redus deja cota impozitului pe profit și în prezent introducem în etape reduceri drastice ale taxelor vamale la importurile de echipamente tehnologice pentru investiții proprii, de care vor beneficia în primul rând întreprinderile mici și mijlocii, precum și doi mari noi investitori, iar într-o etapa ulterioară – în funcție cât de suficiente sunt resursele bugetare – toate întreprinderile. Vom evita orice exceptare de la plata TVA pentru investitori și rezolvăm problema de bază a perioadelor excesiv de lungi pentru procesarea rambursărilor de TVA.

16. Pe partea de cheltuieli, bugetul 2000 va marca un prim pas către un sector public mai sustenabil, cu o reducere țintită a ponderii cheltuielilor totale în PIB de aproape 1,25% din PIB. Cel mai important, sectorul public civil va suferi o reducere considerabilă: bugetul prevede o reducere de 22.700 de posturi; în plus, planificăm reducerea personalului din sectoarele apărare/ordine publică/siguranță națională cu 22.000 până la sfârșitul anului 2000; și am făcut creșteri salariale suplimentare la ministere, condiționate de reducerea personalului acestora. În domeniul cheltuielilor materiale și de funcționare, așteptăm să putem genera economii ca rezultat al închiderii a 3 agenții guvernamentale. În ceea ce privește subvențiile, am oprit programul cupoanelor pentru motorina pentru agricultură și am limitat suma totală a cupoanelor agricole la 4,3 trilioane lei; am redus subvențiile bugetare pentru metroul din București cu 36% în termeni reali; vom închide 425 km de linii locale de cale ferată neprofitabile și 366 de stații CFR și vom reduce 123 de perechi de trenuri pe distanță scurtă până la sfârșitul lunii mai 2000 (ceea ce ne permite să reducem subvențiile pentru calea ferata cu aproximativ 8% în termeni reali); și proiectăm ca cheltuiala cu subvențiile pentru diferentele de preț să fie diminuată cu 40% în termeni reali din cauza încetării subvenționării pentru depozitarea grâului și importul de pesticide. Cu privire la transferuri, ne așteptăm ca cheltuielile către Fondul pentru pensiile de stat să însumeze 6,9% din PIB în 2000. De asemenea, ne-am orientat către o mai bună repartizare a cheltuielilor sociale urmând recomandarea Băncii Mondiale și a Uniunii Europene

prin alocarea a 1% din PIB pentru cheltuielile cu protecţia copilului şi a persoanelor handicapate, reprezentând o creştere reală de 10%. În general, ponderea transferurilor sociale în PIB va reprezenta 9,1% din PIB comparat cu 9,2% în 1999. Guvernul a decis, de asemenea, să anuleze 5 din cele 12 "fonduri speciale" finanţate prin venituri alocate, care în trecut au îngreunat foarte mult o repartizare mai raţională a cheltuielilor. De asemenea, am implementat legi noi cu privire la achiziţiile publice, auditul şi controlul intern care ar trebui să reducă cheltuielile inutile. Sprijinul financiar pentru întreprinderile de stat, inclusiv prin injecţii de capital sau utilizarea depozitelor FPS drept garanţii pentru împrumuturile de la băncile comerciale, va fi evitat de acum înainte, reflectând nevoia de a aloca aceste resurse reduse unei mai bune utilizări. Acest angajament reprezintă un criteriu de performanţă în cadrul aranjamentului stand-by.

17. În ceea ce priveşte politicile de venituri, a trebuit de asemenea să facem pasul dificil în vederea modificării legislaţiei din trecut pentru a depăşi implicaţiile lor nesustenabile pe partea de cheltuieli: am suspendat cerinţa de a plăti prime de vacanta în sectorul public civil, am modificat dreptul general de acordare a plăţilor compensatorii dat prin Ordonanţă de Urgentă 98 pentru a preveni orice alte plăţi către noi solicitanţi; începând cu 20 iulie, vom înceta plăţile de ajutor de şomaj tehnic pentru personalul din industria de apărare; şi am revizuit noua lege a pensiilor de stat astfel încât să limitam creşterea implicata în rata de înlocuire (aceasta va permite ca recorelarea pensiilor să continue în limitele cadrului bugetar existent).

18. Ne-am confruntat cu serioase nerealizări în ceea ce priveşte noile aranjamente privind veniturile şi împărţirea sarcinilor între bugetul de stat şi bugetele locale, mai ales cu privire la asigurarea fondurilor pentru orfelinate şi la arieratele autorităţilor locale către utilităţile de termoficare. Ca răspuns, guvernul a mandatat consiliile locale să aloce sumele fixe desemnate pentru orfelinate; a înfiinţat Agenţia de Protecţie a Copilului care va primi veniturile alocate ce nu mai pot fi utilizate pentru alte cheltuieli ale autorităţilor locale; a eliberat imediat 400 miliarde lei în 1999 ca subvenţii pentru încălzire; şi a alocat în acest scop 1,2 trilioane lei în bugetul pe 2000. De asemenea, Ministerul Finanţelor şi Ministerul Funcţiei Publice vor conduce împreună un grup pentru studierea problemei arieratelor atât ale, cât şi către autorităţile publice locale şi utilităţile locale. Până la 30 iunie vom implementa recomandările acestui grup, în consultare cu personalul FMI.

19. În ciuda acestor reforme cuprinzătoare şi determinante, Guvernul recunoaşte ca acestea reprezintă numai un punct de pornire către un program pe termen mediu care ţinteşte o poziţie bugetară mai sustenabilă. Suntem în mod special îngrijoraţi de modelul sistemului nostru de pensii din ultimii ani în care o rată de dependenţă în creştere a necesitat întotdeauna contribuţii şi cheltuieli mai mari. În acest sens, reforma noastră cuprinzătoare va ţinti reducerea în mod constant a ratei de contribuţie în următorii ani. Aceasta va necesita în mod considerabil o creştere a

vârstei de pensionare și o revizuire a planurilor actuale de a introduce un pilon de pensii privat, astfel încât să-l facă mai puțin costisitor pentru buget. Pentru a facilita o politică de cheltuieli mai rațională, vom întreprinde în scurt timp, cu asistența Băncii Mondiale, o Analiză a cheltuielilor publice. Ne așteptăm, de asemenea, ca menținerea unui excedent primar în acest an să reducă povara cheltuielilor cu dobânzile în anul următor și așteptăm să folosim acest câștig pentru o reducere a deficitului bugetar. În eforturile noastre îndreptate către reforma sistemului de pensii, vom analiza atent, de asemenea, legile existente și inițiativele legislative curente conform cerințelor bugetare și într-o modalitate acceptabilă Băncii Mondiale – după cum am procedat când am modificat legea pensiilor de stat nou promulgată, care acum prevede o limită pentru rata de înlocuire și majorează vârstele minime de pensionare începând cu 2001.

C. Politica monetară și a cursului de schimb

20. Țintele de politica monetară pentru 2000 vor fi compatibile cu o reducere drastică a inflației și cu o acumulare mare a rezervelor valutare și se vor baza pe premisa unei viteze de rotații a masei monetare în linii mari neschimbată de la an la an. Poziția avută în vedere pentru politica cursului de schimb, însoțită de un control strict al creșterii salariale, va servi la păstrarea recentelor câștiguri în competitivitatea externă, în același timp contribuind la o stabilizare a așteptărilor pieței și la rate mai scăzute ale dobânzii în termeni reali. Implementarea programului monetar va continua să se bazeze pe luarea drept țintă a activelor interne nete ale băncii centrale. În cazul unor presiuni de majorare neașteptate pe rezerve și/sau curs de schimb, BNR se va angaja în intervenția de sterilizare în vederea atingerii țintei indicative pentru baza monetară, așa cum s-a făcut începând de la mijlocul lui 1999. BNR va fi, de asemenea, pregătită să-și mențină activele interne nete sub nivelul din program în cazul unor presiuni neașteptate de reducere pe rezerve și/sau presiuni de depreciere pe cursul de schimb al leului.

21. BNR intenționează să se bazeze din ce în ce mai mult pe instrumentele de piață. În contextul cerințelor mari de sterilizare, precum și a injecțiilor de lichiditate în curs la Banca Agricolă, BNR a crescut în noiembrie-decembrie 1999 rezerva minimă obligatorie pentru depozitele în lei cu încă 10 puncte procentuale la 30% (rezerva minimă obligatorie pentru depozitele în valuta a rămas nemodificată la 20%) pentru a reduce dependența sa masivă de operațiunile de atragere de depozite – comparativ cu o rezerva minimă obligatorie unificată de 15% în iunie 1999. Pentru a diminua efectele pe costurile de intermediere, BNR a decis să ajusteze lunar remunerarea asupra volumului de rezerve obligatorii rezultat prin majorare suplimentară (15%) pe baza diferiților indicatori de piață. În plus, intenționăm să ne abținem de la alte creșteri ale rezervelor minime obligatorii pentru depozitele în lei și, într-adevăr, să le reducem gradual și să le unificăm cu cele pentru depozitele în valută imediat ce condițiile pieței monetare se îmbunătățesc suficient. Între timp, în conformitate cu recomandările Departamentului de politică monetară și curs de schimb de la FMI, am publicat la

sfârşitul lunii martie 2000, un set de reglementări pentru operaţiuni pe piaţa creditului. Aceste reglementări: (a) vor clarifica statutul juridic al operaţiunilor de credit, inclusiv facilităţile de credit Lombard şi vor defini garanţiile eligibile, (b) vor defini şi clarifica procedurile de licitaţie pentru operaţiunile de atragere de depozite şi (c) vor defini tranzacţiile de răscumpărare şi răscumpărare inversă, swap şi cumpărări şi vânzări directe de titluri de stat. Reglementările ar trebui să faciliteze dezvoltarea în continuare a pieţei monetare interbancare, pieţei secundare pentru titlurile de stat şi utilizarea în mai mare măsură de către BNR a instrumentelor de piaţă pentru operaţiunile monetare. Intenţionăm, de asemenea, să trecem de la atragerea de depozite bilateral la licitarea de depozite (cu licitaţii de depozite care se aşteptă să crească la cel puţin 30% din totalul depozitelor existente până la sfârşitul lunii iunie 2000), ca o modalitate de creştere a eficientei acestor operaţiuni şi, de asemenea, de extindere a utilizării tranzacţiilor repo şi repo invers – în special luând în considerare că cerinţele de sterilizare se aşteptă să rămână mari în cursul anului 2000. Mai mult, rata Lombard a BNR va rămâne la un nivel semnificativ mai mare decât dobânda pieţei interbancare.

D. Politica de venituri şi disciplina financiară

22. Implementarea strictă a politicii de venituri din sfera sectorului de stat (buget de stat, regii autonome, companii naţionale şi 33 din întreprinderile cu cele mai mari pierderi) va fi cheia atingerii ţintei de inflaţie şi protejării câştigurilor din competitivitatea externă de cost.

♦ După cum s-a discutat mai sus, legea bugetului limitează cheltuielile cu salariile în bugetul de stat şi Fondul special pentru învăţământ la 35.182 miliarde lei în 2000, care ar reprezenta o creştere de 56% în termeni nominali şi o creştere de 12,5% în termeni reali pe baza ratei de inflaţie proiectate. Plata creşterilor salariale recent anunţate – inclusiv creşterile pentru învăţământ şi lucratorii altor sectoare bugetare ca urmare a OUG 24/2000 – va depinde strict de disponibilitatea fondurilor în cadrul acestui plafon pentru cheltuielile cu salariile. Personalul din sectorul public civil va fi redus din nevoia de a garanta că creşterile salariale efectuate nu vor conduce la încălcarea alocaţiilor bugetare. Am prevăzut deja în buget reduceri medii anuale ale personalului din sectorul public civil de 22.700 (circa 4,5%), inclusiv pentru personalul nedidactic de 10.500 la Ministerul Educaţiei Naţionale; planificăm încă o reducere de 12.500 a personalului din Ministerul Educaţiei Naţionale în septembrie. Personalul din sectoarele apărare/ordine publică/siguranţă naţională va fi redus cu circa 22.000 până la sfârşitul anului. Alte reduceri de personal pot să aibă loc în continuare în contextul restructurării ministerelor; şi ar fi de asemenea necesar să se efectueze creşteri mai mari de salarii pentru funcţionarii publici, alţii decât cei din învăţământ, faţă de limitele minime din ordonanţă de urgenţă a Guvernului nr 24/2000.

♦ Introducem un sistem de "avertizare din timp" al monitorizării salariilor, care să stea la baza controlului creşterilor salariale din sectorul bugetar. Ministerul Finanţelor şi Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale vor monitoriza împreună, lunar, cheltuiala salarială pe fiecare minister pentru a se asigura că

cheltuielile cu salariile nu depăşesc fondul de salarii alocat acelui minister. Fiecare ordonator de credit şi agenţie va avea plafonul sau specific pentru cheltuielile salariale lunare în conformitate cu alocaţia bugetara, în cadrul căreia trebuie acoperita orice creştere salarială. Acest sistem va fi supravegheat de Primul Ministru şi de către Guvern.

♦ Totalul fondului de salarii pentru regiile autonome şi companiile naţionale va fi strict limitat la de patru ori nivelul acestuia din trimestrul IV 1999 şi va fi ajustat în sensul scăderii în concordanţă cu reducerile de personal care nu contribuie la creşterea productivităţii muncii, spre exemplu ca urmare a depăşirii resurselor unei activităţi pentru care personalul a fost transferat la alte întreprinderi. Aceasta reprezintă o scădere de 9,5% în termeni reali în 2000 pe baza ratei de inflaţie proiectate. Bugetele pe 2000 ale regiilor autonome şi companiilor naţionale, care urmează să fie aprobate de către Guvern, vor fi în conformitate cu aceasta linie directoare şi vor fi monitorizate îndeaproape de Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale, precum şi de către ministerele responsabile.

♦ O politica salarială mult mai restrictivă pentru regiile autonome şi companiile naţionale, comparativ cu sectorul bugetului de stat, ar trebui de asemenea să reducă disparitatea mare dintre salarii, care a apărut între cele doua sectoare. La sfârşitul anului 1999 şi începutul anului 2000, salariile brute lunare în regiile autonome şi companiile naţionale au fost în medie de 3,7 milioane lei, în timp ce salariile în administraţia publică, învăţământ şi sectoarele de sănătate şi asistenţa socială au fost în medie de 2,1 milioane lei.

♦ Fondurile de salarii în anul 2000 ale celor 33 societăţi comerciale cu cele mai mari pierderi vor fi limitate la de patru ori nivelul estimat al acestora în trimestrul IV 1999; aceasta ar reprezenta o creştere nominală de 10% şi o scădere de 21% în termeni reali pe baza ratei de inflaţie proiectată. Evoluţiile salariale în aceste întreprinderi cu pierderi vor fi monitorizate îndeaproape de către Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale şi Fondul Proprietăţii de Stat (FPS).

În consecinţă, intenţionăm să limităm fondul de salarii nominal în sectorul de stat monitorizat la 32.480 miliarde lei în ianuarie-iunie, 45.572 miliarde lei în ianuarie-septembrie şi 62.095 miliarde lei în ianuarie-decembrie 2000. Aceasta reprezintă o creştere nominală de 40% şi o creştere de 1% în termeni reali în 2000 pe baza ratei de inflaţie proiectată ca medie anuală.

23. Luăm câteva măsuri pentru a da un impuls reducerii arieratelor din economie, în special pentru arieratele la cele trei mari utilităţi – PETROM, ROMGAZ şi CONEL – şi la buget. Primul set de măsuri este legat de continuarea reformelor pentru întărirea disciplinei salariale şi financiare în regiile autonome şi companiile naţionale ale căror bugete sunt aprobate de către guvern; şi în cele 33 de întreprinderi cu capital majoritar de stat cu cele mai mari pierderi. În acest scop, vom implementa o noua ordonanţă până la sfârşitul lui mai 2000 care prevede înlocuirea contractelor de management cu durata nelimitată existente cu contracte cu termen fix şi vom condiţiona plata de prime şi beneficii de îndeplinirea criteriilor financiare, condiţia cheie între acestea fiind reducerea arieratelor.

• Pentru fiecare din aceste întreprinderi, bugetul de venituri şi cheltuieli va include un program pentru reducerea arieratelor şi ţinte anuale pentru reducerea costurilor şi creşterea productivităţii muncii. Programul reducerii arieratelor pentru fiecare întreprindere va include ţinte trimestriale, în conformitate cu ţinta de reducere anuală a arieratelor. Pentru regiile autonome şi companiile naţionale ca grup şi cele 33 de întreprinderi cu cele mai mari pierderi ca grup, ţintele vor fi în conformitate cu limitarea arieratelor la nivelul lor de la sfârşitul lunii aprilie 2000.

• Fondurile de salarii vor fi restructurate faţă de sistemul actual, în care primele şi beneficiile sunt în general la fel de mari sau chiar mai mari decât salariile de bază. Pentru majoritatea angajaţilor, salariile de baza vor rămâne la nivelurile curente avute în vedere, dar primele şi beneficiile obişnuite vor fi limitate la 50% din fondul salariilor de bază. Soldul primelor şi beneficiilor obişnuite va fi transferat către un fond de premiere în funcţie de performanţe şi vor fi acordate doar la sfârşitul anului fiscal, strict pe baza criteriilor de performanţă, care vor include realizarea unui progres privind reducerea arieratelor de la şi către întreprindere.

• Pentru directori, salariul de bază al unui director de întreprindere va fi restricţionat la salariul unui subsecretar de stat; salariile de bază ale directorilor subordonaţi vor fi corelate cu cel al directorului general şi primele şi beneficiile vor fi acordate ca şi pentru majoritatea angajaţilor. Noua ordonanţă prevede ca, în cazul unei creşteri a arieratelor peste ţinta lor trimestrială, fondul lunar de salarii pentru conducere (inclusiv salariul de bază şi prime şi beneficii obişnuite) va fi imediat redus cu suma creşterii arieratelor, până la maximum 30% din fondul de salarii. La sfârşitul anului fiscal, directorului întreprinderii i se poate acorda o primă de performanţă de până la 100%, numai dacă au fost atinse ţintele pentru reducerea costurilor şi arieratelor şi pentru creşterea productivităţii muncii. Directorul întreprinderii va fi responsabil pentru acordarea premiilor de performanţă pentru directorii subordonaţi şi angajaţi; ordonatorul principal de credit – adică, ministerul implicat – va fi responsabil pentru acordarea de premii de performanţă pentru directorul general. Acordarea nejustificată de premii de performanţă va reprezenta o încălcare a legii.

24. Alte măsuri pentru creşterea disciplinei financiare includ stabilirea unui plan de acţiune de poprire a soldurilor bancare ale celor mai mari 30 de debitori la bugetul general consolidat (excluzând PETROM, CONEL şi ROMGAZ, pentru care se aplica un program separat). Aceasta va permite bugetului să aibă drept de preemţiune asupra resurselor financiare ale întreprinderilor. Prin acest mecanism, intenţionam să reducem asemenea arierate fiscale cu cel puţin 100 miliarde lei până la sfârşitul lunii iunie şi 200 miliarde lei până la sfârşitul lunii iulie, faţă de nivelul acestora de la sfârşitul lunii aprilie 2000. Eficienţa acestei măsuri va fi evaluata la următoarea analiză a programului.

25. Măsurile pentru rezolvarea problemei arieratelor sunt în special urgente, dată fiind creşterea recentă a arieratelor interne la cele trei mari utilităţi cu 10% în termeni reali în perioada ianuarie-martie 2000 faţă de scăderea ţintită de aproape 4% în termeni reali în aceeaşi perioadă.

▪ Au apărut probleme în cazurile în care CONEL furnizează agent termic unei utilități locale pentru distribuția către consumatorii casnici, pentru care consumatorii casnici plătesc utilității locale, dar utilitatea locală nu mai efectuează plata către CONEL. În colaborare cu Banca Mondială, vom cerceta măsuri pentru a reduce numărul intermediarilor responsabili de efectuarea plății consumatorilor către CONEL, inclusiv posibilitatea transferării proprietății centralelor termo-electrice (energie electrică și termică) și rețelei de distribuție de la caz la caz.

▪ De asemenea, facem câțiva pași suplimentari pentru îmbunătățirea situației financiare de la CONEL și ROMGAZ. În cazul CONEL, intenționăm să reducem semnificativ costurile și capacitatea excedentară, prin închiderea câtorva centrale termo-electrice care reprezintă aproximativ 4.500 MW/oră; în prezent, capacitatea instalată este de 18.000 MW/oră, dar cererea este de numai aproape 8.000 MW/oră. Aceste închideri de centrale vor implica, de asemenea, o reducere de personal de aproape 20.000 muncitori, dintr-un total în prezent de 72.000. Ca parte a acestui plan de restructurare, intenționăm de asemenea să majorăm tarifele la energie electrică, neschimbate din noiembrie 1999, cu 20% la începutul lui iunie 2000. În cazul ROMGAZ, unde tarifele au rămas neschimbate din iunie 1999, tarifele vor fi majorate cu cel puțin 20% în iunie.

26. În consecință, țintim să reducem arieratele către cele trei utilități cu aproximativ 15% în termeni reali în timpul anului până în decembrie 2000, pe baza ratei de inflație țintite. Plafoanele noastre țintă pentru soldul arieratelor la cele trei mari utilități sunt 18.735 miliarde lei la sfârșitul lui iunie, 17.652 miliarde lei la sfârșitul lui septembrie și 16.997 miliarde lei la sfârșitul lui decembrie 2000. Aceste plafoane reprezintă un criteriu de performanță în cadrul aranjamentului stand-by. Mai mult, măsurile descrise în paragrafele anterioare vor ajuta cele trei mari utilități la reducerea propriilor arierate fiscale către buget. Stocul arieratelor de la cele trei mari utilități către bugetul general consolidat a însumat 9.057 miliarde lei în decembrie 1999 și s-a majorat cu 1,4 trilioane lei la 10.445 miliarde lei în martie 2000. Țintim o reducere a acestor arierate la 10.195 miliarde lei până în iunie 2000, la 9.745 miliarde lei până la sfârșitul lui septembrie și la nivelul lor din decembrie 1999 de 9.057 miliarde lei până în decembrie 2000. Aceste plafoane reprezintă o scădere cumulată de 1.388 miliarde lei față de nivelul lor de la sfârșitul lunii martie și reprezintă, de asemenea, un criteriu de performanță în cadrul aranjamentului stand-by. Țintim o reducere similară a nivelului arieratelor altor utilități, regii autonome și companii naționale către bugetul general consolidat față de nivelul lor de la sfârșitul lunii aprilie 2000. Ținta pentru arieratele celor 33 de societăți comerciale cu pierderi către bugetul general consolidat este de a fi menținute la nivelul lor de la sfârșitul lunii aprilie 2000.

E. Balanța de plăți și managementul datoriei externe

27. Date fiind deficitul proiectat al contului curent de 1,4 miliarde USD (3.9% din PIB), intrările de capital și creșterea programată pentru activele externe nete ale BNR, ținta noastră pentru rezervele brute pentru 2000 este de 3,5 miliarde USD (3,1 luni de importuri). Acumularea rezervelor brute în 2000 va fi atinsă prin finanțarea excepțională de la Banca Mondială, UE și Fond.

28. Ne angajăm să evităm acumularea de noi arierate către creditorii externi, prin consolidarea procedurilor interne de management al datoriei la Ministerul Finanțelor. Cu diferite ocazii între august-decembrie 1999, România acumulase sume relativ mici ca arierate la plata externa pentru împrumuturile garantate de stat pentru întreprinderi, ca rezultat al procedurilor lente legate de autorizarea plăților în numele întreprinderilor aflate în incapacitate de plata. În consecință, pentru a se asigura ca nu va avea loc nici o nouă acumulare de arierate de plăți externe pe perioada aranjamentului, am luat măsuri de consolidare a procedurilor interne la Ministerul Finanțelor și de coordonare cu BNR în efectuarea plăților de datorie scadente. Concret, Guvernul a adoptat o hotărâre prin care se solicită ca toate întreprinderile care au plăți în contul serviciului datoriei garantate de stat, care devin scadente, să notifice Ministerului Finanțelor cu doua săptămâni înainte de data scadenței plății. După primirea acestei notificări, MF va trimite documentele de plată la BNR. BNR va face atunci imediat plata către creditorul extern, iar Ministerul Finanțelor va rambursa BNR suma în lei în două zile lucratoare.

29. Vom limita împrumuturile neconcesionale pe termen mediu și lung la 2,8 miliarde USD pentru 2000, cu un subplafon de 0,6 miliarde USD pentru scadențele între unu și trei ani. Plafoanele vor acoperi toate împrumuturile statului, BNR, băncilor și întreprinderilor pentru care guvernul deține controlul acțiunilor. Pentru o mai bună administrare a datoriei, vom limita contractarea/garantarea de către stat de instrumente de angajare de datorie care au clauza "put option" inclusă în contractele de datorie. Aceste plafoane constituie criteriu de performanță în cadrul aranjamentului stand-by.

30. Ne angajăm să nu introducem noi restricții de schimb sau să le intensificam pe cele existente, să nu permitem practica valutelor multiple sau să nu impunem și să nu intensificăm restricțiile de import pentru scopuri de balanță de plăți/fiscale. În legătură cu aceasta, în conformitate cu programul convenit cu OMC, am redus la jumătate suprataxa de import la 2% la începutul anului 2000 și planificăm să o eliminam la începutul anului 2001. Mai mult, am făcut progrese în negocierile în curs cu Suedia privind soluționarea arieratelor externe în dispută și vom continua aceste discuții pentru a rezolva această problemă într-o manieră consistentă cu obiectivele programului nostru.

F. Reforma sectorului financiar

31. După progresul de anul trecut în domeniul reformei sectorului financiar și restructurării bancare – remarcabil prin rezolvarea cazului Bancorex – prioritățile pentru 2000 vor fi privatizarea Băncii Agricole (BA) și Băncii Comerciale Romane (BCR), funcționarea efectivă a Agenției de Valorificare a Activelor Bancare (AVAB) și consolidarea în continuare a supravegherii bancare.

32. Restructurarea bancară în cadrul programului s-a concentrat pe trei bănci principale de stat care reprezentau peste 50% din sistemul bancar la sfârșitul anului 1998.

➢ În decembrie 1999, am finalizat cu succes închiderea Bancorex prin transferarea activelor sale neperformante la AVAB, transferarea pasivelor sale (acoperite de titluri de stat) la BCR şi absorbirea părţii ramase din bilanţul său de către BCR. Ca rezultat, a fost soluţionată o sursă serioasă de instabilitate financiară, în timp ce bugetul şi-a asumat pasive echivalente cu 4,5% din PIB-ul anual.

➢ Între timp, s-au făcut progrese în restructurarea/privatizarea Băncii Agricole prin: o reducere a costurilor administrative prin reducerea drastică de personal şi închiderea de sucursale; transferul tuturor activelor neperformante, inclusiv Fondul Dunărea (în sumă totală de 3.700 miliarde lei) la AVAB în schimbul titlurilor de stat; o îngheţare a acordării de noi credite; abţinerea de a se împrumuta de pe piaţa interbancară; şi menţinerea unor dobânzi la depozite la nivele uşor mai mici decât cele oferite de alte bănci. Mai mult, în efortul de a îmbunătăţi practicile de management şi perspectivele pentru o privatizare rapidă, guvernul a numit o nouă conducere în noiembrie anul trecut, prin aceasta, aducând efectiv BA sub controlul direct al BNR. Am insistat ca BA să respecte cerinţele de rezerve minime obligatorii (începând cu mijlocul lui martie 2000) în parte din motive de transparenţă financiară şi eficienţă a politicii monetare şi vom recapitaliza BA doar la terminarea privatizării băncii. Intenţionăm să grăbim procesul de privatizare a BA. Ca urmare a încheierii raportului de due-diligence la începutul lunii februarie, aşteptăm să primim până la mijlocul lunii mai expresii scrise de interes de la investitori potenţiali şi o ofertă fermă până la sfârşitul lui iunie 2000.

➢ Cu privire la BCR, intenţionăm să procedăm la pregătirea rapidă a acesteia pentru privatizare. O bancă de investiţii importantă a fost numită drept consultant de privatizare în decembrie 1999, iar un raport de due-diligence va fi pregătit până la sfârşitul lunii mai 2000. Intenţionăm ca BCR să fie oferită spre vânzare până la sfârşitul lunii iulie 2000 şi ca o ofertă fermă să fie primită până la sfârşitul lui septembrie 2000.

33. Pentru a face AVAB funcţională şi responsabilă, mai ales în lumina implicaţiilor sale pentru buget, Guvernul a numit în noiembrie anul trecut un nou preşedinte al Agenţiei şi a stabilit un consiliu de supraveghere cu cinci membri – conform unui acord anterior cu Banca Mondială privind termenii cerinţelor de organizare instituţională, inclusiv numirea unei conduceri şi personal calificate cu termeni de referinţă acceptabili pentru Bancă. Pentru a preveni erodarea prin inflaţie a valorii reale a datoriei – care a fost evaluată la aproximativ 2,3 miliarde USD la momentul transferului acesteia către AVAB în diferite momente începând de la mijlocul anului 1999, am decis (a) menţinerea denominării în valuta iniţială a datoriei în valuta (71% din portofoliul AVAB); (b) indexarea valorii datoriei denominată în moneda locala care urmează să fie reeşalonată în USD; (c) indexarea la dolar a datoriei ne-eşalonate care depăşeşte 10.000 USD. De la începutul lunii februarie, o firmă internaţională de contabilitate auditează portofoliul AVAB şi va prezenta o estimare completă a valorii recuperabile din activele AVAB la mijlocul lunii mai 2000. Aceasta ne va permite să stabilim obiectivele de performanţă - în termeni de venituri din recuperarea creditelor – pentru perioada rămasă din anul 2000 şi anii următori. Ţinta noastră preliminară pentru acest an, pe care s-a bazat

bugetul pe 2000, era de a colecta venituri de cel puțin 2.000 miliarde lei până la sfârșitul anului 2000. Am revizuit aceasta țintă majorând-o la 2.250 miliarde lei pe baza unor colectări efective mai bune în primul trimestru (610 miliarde lei) decât cele estimate și vom revizui din nou ținta la momentul viitoarei analize pe baza rezultatelor raportului auditorului.

34. Recenta restructurare organizatorică a BNR a consolidat responsabilitățile de supraveghere din cadrul băncii centrale, prin formarea unui nou departament de supraveghere bancară care unește departamentele anterioare de control și supraveghere. BNR intenționează să-și dubleze efortul pentru întărirea supravegherii bancare astfel încât să asigure practici bancare solide. În legătură cu dezvoltarea și aducerea la deplină operabilitate a unui sistem "indicator de avertizare timpurie" pentru supravegherea bancară – ca un mijloc de identificare a băncilor în dificultate - vom consolida acțiunile de efectuare a supravegherii descrise în Matricea decizională a acțiunilor implementate progresiv (MDAIP), care este în discuție și revizuita în consultare cu FMI (atât cu consultantul FMI, cât și cu misiunea Departamentului de politica monetară și curs de schimb). Până la sfârșitul lunii iunie 2000, MDAIP consolidată va fi pusă în aplicare, iar în consecință, toate regulile bancare și reglementările prudențiale vor fi cu și mai multa strictețe consolidate. Spre exemplu, băncilor care nu respecta cerințele de adecvare a capitalului și/sau cerințele de provizionare bazate pe clasificarea activelor, în funcție de gradul de nerespectare, li se va da un timp limitat pentru îndeplinirea treptată, împreună cu (sau urmat progresiv de) supraveghere întărită, administrare specială, suspendarea activităților de acordare a creditelor, amenzi pentru conducătorii băncilor și, în sfârșit, retragerea licenței bancare și inițierea procedurilor de faliment. În vederea ieșirii ușoare a băncilor insolvabile din sistemul bancar, am început să analizam legislația curentă cu privire la procedurile de faliment și lichidare pentru bănci, cu ajutorul juriștilor și specialiștilor în proceduri de faliment în vederea întăririi autorității băncii centrale și facilitarea rezolvării din timp. Aceasta analiză va fi realizată în consultare cu consilierul FMI de la BNR și până la sfârșitul lunii mai 2000 vor fi făcute propuneri de modificare a legilor relevante. În plus, toate băncile comerciale vor fi inspectate în 2000 și rapoarte rezumat ale echipelor de supraveghere din BNR vor fi pregătite până la sfârșitul lunii decembrie 2000. Au început să fie pregătite rapoarte lunare, ale căror copii vor fi furnizate personalului FMI, privind riscul sistemic al sistemului bancar din România, inclusiv acțiunile specifice de supraveghere/penalitățile aplicate folosind sistemul întărit al MDAIP. În ceea ce privește cooperativele de credit sau așa numitele bănci populare - care nu fac obiectul reglementării băncii centrale sau supravegherii, dar care se pare că și-au extins considerabil operațiunile de-a lungul timpului – BNR a inițiat pregătirea unui proiect de lege pentru reglementarea și supravegherea lor, care este în prezent în faza finală. Intenționăm să discutăm proiectul cu Fondul și Banca Mondială înainte de a-l înainta Parlamentului pentru aprobare.

G. Restructurarea și privatizarea întreprinderilor

35. În ciuda progresului fără precedent al privatizării de anul trecut și reducerii considerabile a forței de muncă din industrie în ultimii câțiva ani,

problemele structurale la nivel de întreprindere rămân un impediment cheie al creșterii și stabilității în România, demonstrând nevoia pentru restructurarea accelerată a întreprinderilor.

36. Efortul nostru de privatizare acționează la trei niveluri:

❖ Primul, vânzările directe ale întreprinderilor de stat de către Fondul Proprietății de Stat (FPS). Aproape 1.470 de întreprinderi (din care 70 au fost mari) au fost privatizate în 1999, reprezentând aproape 13% din capitalul FPS (evaluat la sfârșitul lui 1998); aceasta comparata cu ținta din program de 14%. Totalul cumulat al întreprinderilor privatizate la sfârșitul lui 1999, de la începutul reformei, reprezintă 35% din capitalul FPS. Privatizările prin vânzare ar fi fost mai mari în 1999, daca nu ar fi fost efectele perturbatoare ale noii legi a privatizării adoptate la mijlocul anului, care a mărit cerințele de protecție a mediului și a creat incertitudini juridice cu privire la obligațiile legate de datoria față de stat a întreprinderilor care sunt privatizate. Până în decembrie, volumul lunar al privatizărilor prin vânzare fusese restabilit la nivelul din prima jumătate a anului 1999. La începutul anului 2000, 2.154 de întreprinderi au rămas în portofoliul FPS cu o cota în capitalul FPS de aproape 29 trilioane lei. Aproximativ trei pătrimi din aceste întreprinderi, reprezentând aproape 85% din cota totală rămasă la FPS, vor fi oferite spre vânzare în 2000; celelalte vor fi fie lichidate, fie restructurate. Ca nivel minim, ne așteptăm să privatizam un procent suplimentar de 15% din capitalul inițial al FPS în 2000 prin vânzări directe de către FPS.

❖ Al doilea, privatizarea/lichidarea – prin metoda în "pachet" sau metoda caz cu caz implicând licitații internaționale – a 64 de întreprinderi mari, inclusiv 50 de întreprinderi grupate în 5 pachete – reprezentând 25% din capitalul FPS. Acest proces a atras un puternic interes din partea băncilor de investiții renumite pentru a servi drept consultanți, ceea ce este de bun augur pentru eventuala restructurare a acestor întreprinderi. Până la începutul lunii aprilie 2000, au fost semnate cu bănci de investiții sau consultanți de lichidare toate contractele cu excepția SIDEX și Tractorul. Licitația pentru Tractorul, care a fost împărțit în zece unități mici, a fost redeschisa. Dată fiind deteriorarea în continuare a poziției financiare a SIDEX, ne angajăm să continuăm procesul de privatizare a SIDEX în cea mai expeditivă maniera prin inițierea unei noi licitații și luarea unei decizii până la 15 iunie 2000. În conformitate cu înțelegerile la care s-a ajuns cu Banca Mondială, ne angajăm să oferim spre vânzare sau lichidare/restructurare până la sfârșitul lunii septembrie toate întreprinderile pentru care au fost deja semnate contracte cu bănci de investiții. De asemenea, intenționăm să finalizăm privatizarea sau lichidarea pentru 3 din cele 5 pachete și 10 din cele 12 întreprinderi caz cu caz (pentru care contractele cu băncile de investii au fost deja semnate) până la sfârșitul anului 2000.

❖ Al treilea, cu privire la companiile naționale (fostele regii autonome), după cum s-a convenit cu Banca Mondială, am oferit pentru privatizare la sfârșitul lui 1999 o cota minoritară de capital al PETROM (35%). Totuși, aceasta strategie a eșuat în atragerea vreunui interes serios. Vom analiza motivele care au condus la eșuarea acestei strategii, împreună cu Banca Mondială și vom deschide o licitație

pentru privatizarea pachetului de control al PETROM anul acesta. De asemenea, pregătim pentru privatizare companiile naționale din domeniul distribuției energiei. Împărțim CONEL în câteva unități separate: o unitate de producere a energiei hidroelectrice, o unitate pentru producerea energiei termice, o unitate pentru transport şi livrare şi o unitate pentru distribuție către consumatori. Unitatea de distribuție va fi împărțită într-un număr de sucursale mai mici care vor fi privatizate separat. De asemenea, vom împărți ROMGAZ în câteva unități separate: o unitate pentru producție, o unitate pentru transport, o unitate pentru stocarea gazului şi doua unități pentru distribuție. Cele doua unități pentru distribuție, care inițial erau separate pe baza criteriului geografic nord-sud, vor fi în schimb separate în câteva unități mai mici care urmează a fi privatizate separat.

37. Până acum, a fost făcut un progres în inițierea lichidării sau încheierii operațiunilor câtorva întreprinderi cu pierderi. Totuşi, din cauza procesului lent şi a declinului economic continuu, totalul pierderilor generate de întreprinderile aflate în portofoliul FPS şi alte întreprinderi de stat au continuat să crească. La zi, măsurile de reducere a pierderilor sunt considerate satisfăcătoare conform condiționalității din PSAL cu Banca Mondială: au fost numiți lichidatorii sau a fost oprită funcționarea, pentru întreprinderile de stat generând 12% din pierderile FPS (care, în schimb, reprezintă aproape 40% din totalul pierderilor din economie la sfârşitul lui 1998). Între timp, pierderile a sase companii miniere au fost reduse cu 47% în termeni reali. În 2000, intenționăm să ne dublăm eforturile pentru reducerea pierderilor totale din sectorul de stat (şi din întreprinderile aflate în portofoliul FPS, în particular) prin combinarea măsurilor de restructurare, privatizare şi lichidare. În aceasta privință, un alt set de întreprinderi din portofoliul FPS este selecționat pentru lichidarea/încetarea operațiunilor pentru reducerea pierderilor, iar alte închideri de mine se aşteptă în 2000, după cum s-a convenit provizoriu cu Banca Mondială. Pierderile din sectorul minier vor fi reduse cu 20% în termeni reali în 2000, iar contractele privind închiderea tehnică şi protecția mediului pentru cel puțin 10 mine trebuie încheiate.

H. Protecția socială

38. Declinul activității economice în ultimul an a sporit în continuare povară pentru cei mai săraci din societate. Criza recentă din orfelinate nu a fost decât un exemplu de continuare a suferinței umane pe care guvernul trebuie să o rezolve. În timp ce o îmbunătățire susținută în economia reală va trebui să fie principalul factor în îmbunătățirea condițiilor sociale, guvernul trebuie, de asemenea, să acționeze direct. Am făcut paşi pentru consolidarea tuturor funcțiilor legate de îngrijirea copiilor şi orfanilor doar într-o singură agenție. În plus, va fi întreprinsă o analiza cuprinzătoare a finanțării autorității locale (paragraf 18). Pentru a redresa situația financiară precară a pensionarilor cu cele mai mici pensii, am recorelat toate pensiile (paragraf 16). Casa națională pentru asigurările de sănătate este înființată acum şi este dotată cu resursele necesare pentru a asigura o prestare mult îmbunătățită a serviciilor medicale pentru populație. În următoarele

luni, vom întări protecția socială pentru șomerii pe termen lung și pentru cei mai săraci din societate, prin întreprinderea unor acțiuni legale în vederea consolidării responsabilității instituționale pentru livrarea de ajutoare și servicii de asistența socială; vom îmbunătăți alocațiile pentru schema de sprijinire a venitului minim în funcție de mijloacele de existenta; și o mai bună țintire a alocațiilor pentru copii pentru familiile cu mai mulți copii. Pentru a îmbunătăți impactul politicii publice privind reducerea sărăciei, vom înființa de asemenea o unitate de monitorizare a politicii de combatere a sărăciei (UMPCS) pe lângă Cabinetul Primului Ministru.

III. Monitorizarea programelor

39. Pe baza performantelor din cadrul programului de până acum și a politicilor descrise în aceasta scrisoare, cerem încheierea primei analize în cadrul aranjamentului și derogări pentru neîndeplinirea criteriului de performanță permanent privind arieratele de plata la extern pentru creditorii oficiali și celor cinci criterii de performanță de la sfârșitul lui decembrie 1999 privind creditul net acordat bugetului general consolidat de sistemul bancar, cheltuielile totale cu salariile, preluarea datoriei întreprinderilor la bănci de către bugetul general consolidat și emiterea de garanții de stat pentru împrumuturile bancare acordate întreprinderilor, arieratele interne către CONEL, ROMGAZ și PETROM, precum și reducerea netă a arieratelor fiscale ale CONEL, ROMGAZ către bugetul general consolidat.

40. De asemenea, cerem extinderea programului până la sfârșitul lunii februarie 2001. Implementarea programului va fi monitorizată pe baza criteriilor de performanță și a țintelor indicative după cum sunt descrise în următoarele câteva paragrafe. În plus, programul va fi revizuit de către Fond de două ori în perioada rămasă a aranjamentului stand-by: 15 august și 15 noiembrie 2000.

41. Criteriile de performanță sunt următoarele: (i) plafoane trimestriale privind activele interne nete ale BNR; (ii) plafoane trimestriale privind creditul sistemului bancar pentru bugetul general consolidat; (iii) limitele trimestriale pentru activele externe nete ale BNR; (iv) plafoanele trimestriale pentru fondurile de salarii nominale pentru bugetul de stat și Fondul special pentru învățământ, regiile autonome, companiile naționale și societățile comerciale cu pierderi; (v) plafoanele trimestriale privind contractarea sau garantarea de către stat a datoriei externe neconcesionale, cu subplafoane pentru scadentele între unu și trei ani; (vi) plafoane trimestriale privind nivelul datoriei externe cu scadenta de până la un an contractata sau garantata de către stat; (vii) plafoane trimestriale privind preluarea de către stat a datoriei întreprinderilor către bănci și garantarea împrumuturilor bancare pentru întreprinderi de către bugetul general consolidat; (viii) plafoane trimestriale privind arieratele interne către CONEL, ROMGAZ și PETROM; (ix) limite trimestriale privind reducerea netă a arieratelor fiscale ale CONEL, ROMGAZ și PETROM; (x) un criteriu de performanță permanent de neacumulare a arieratelor la plăți externe către creditorii externi oficiali se va aplica de asemenea.

42. Ţintele indicative sunt următoarele: (i) plafoane trimestriale privind baza monetară; (ii) plafoane trimestriale privind stocul arieratelor la plăţile externe; (iii) limite trimestriale privind activele externe nete ale sistemului bancar; şi (iv) plafoane trimestriale privind baza monetară. Plafoanele monetare pentru BNR vor fi definite ca media poziţiilor zilnice pentru perioada lunară în cauză.

43. Obiectivele structurale din cadrul programului includ: (i) ţinte trimestriale pentru privatizări prin vânzare; (ii) oferirea BCR pe piaţa pentru privatizare şi primirea expresiilor de interes scrise şi detaliate până la sfârşitul lui iulie; (iii) oferta fermă pentru privatizarea BCR până la sfârşitul lui septembrie; (iv) implementarea Matricii decizionale îmbunătăţite a acţiunilor implementate progresiv, după cum s-a convenit cu FMI (sfârşitul lui mai 2000); (v) ţinte trimestriale privind veniturile minime din recuperarea activelor neperformante din posesia AVAB; (vi) în absenţa unei oferte ferme pentru privatizarea Băncii Agricole (BA), iniţierea rezolvării situaţiei până la sfârşitul lunii iunie 2000; (vii) finalizarea privatizării BA sau încheierea situaţiei până la sfârşitul lunii septembrie; (viii) oferirea spre vânzare a şapte mari întreprinderi de stat selectate pentru privatizare (Tarom, Alro, Alprom, Electroputere, Hidromecanica, Antibiotice, Romvag) şi a celor cinci pachete de întreprinderi până la sfârşitul lui septembrie 2000; (ix) semnarea până la sfârşitul lui septembrie 2000 de noi contracte cu băncile de investiţii pentru privatizarea SIDEX şi Tractorul; (x) iniţierea procedurilor de lichidare/restructurare pentru toate cele cinci mari întreprinderi de stat selectate pentru lichidare/restructurare (Clujana Cluj, Siderurgica, Roman, Nitramonia, IUG) până la sfârşitul lui octombrie; (xi) încheierea acestor proceduri de lichidare/restructurare până la sfârşitul lunii decembrie 2000; şi (xii) revizuirea legislaţiei existente privind procedurile de faliment bancar şi pregătirea amendamentelor propuse (sfârşitul lunii iunie 2000).

44. Precondiţiile pentru încheierea primei analize includ: (i) abrogarea ordonanţei de urgentă 67 şi amendarea ordonanţei de urgentă 98; (ii) expresia scrisa de interes pentru Banca Agricola sau o decizie pentru a trece la rezolvarea Băncii Agricole.

Activele interne nete medii ale BNR sunt definite ca diferenţă între baza monetară medie (aşa cum este definită în tabelul XI) şi media activelor externe nete (activele externe nete, aşa cum sunt definite în tabelul II), ambele exprimate în moneda locală.

I. Plafoane pentru activele interne nete medii ale BNR

- miliarde lei -

Plafon	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	19.865
• 31 martie 2000	19.764
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanţă)	15.898
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanţă)	16.686
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanţă)	10.982

Pentru scopurile programului, stocurile medii ale activelor externe nete vor fi transformate în lei în vederea calculării activelor medii interne nete, la cursul de schimb mediu lunar leu/dolar programat: 20.639 lei/dolar, iunie 2000; 21.037 lei/dolar, septembrie 2000; 22.191 lei/dolar, decembrie 2000. Stocul mediu al activelor externe nete este definit ca media activelor externe nete zilnice, așa cum sunt definite în tabelul II.

Limitele vor fi monitorizate pe baza datelor zilnice din evidenta contabila a Băncii Naționale a României, date care vor fi furnizate săptămânal Fondului Monetar Internațional de către BNR. Plafonul pentru activele interne nete medii ale BNR va fi ajustat în următoarele condiții:

(1) Plafonul va fi coborât în mod proporțional, pentru fracțiunea din luna în care finanțarea externa brută, așa cum este definita în tabelul II, depășește nivelele programate, specificate în tabelul II.

(2) Plafonul va fi ridicat unu la unu, în mod proporțional pentru fracțiunea din luna și în limita insuficiențelor din finanțarea externă brută (specificată în tabelul II) până la sfârșitul lunii iunie 2000 și de până la 200 milioane dolari, valoare cumulată pentru perioada rămasă din anul 2000.

(3) Plafonul va fi ajustat pentru orice schimbare în rezervele minime obligatorii conform tabelului XI. Înainte de a efectua orice schimbare, BNR se va consulta cu personalul FMI.

II. Obiective pentru nivelele minime ale activelor externe nete (AEN) ale BNR

- milioane dolari SUA -

Nivel minim	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	846
• 31 martie 2000	945
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanță)	1.226
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanță)	1.337
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanță)	1.740

Activele externe nete ale BNR reprezintă diferența dintre activele de rezervă și pasivele externe.

Pentru scopurile programului, activele de rezerva trebuie să fie definite ca aurul monetar, disponibilitățile de DST, orice poziție de rezerva la FMI și disponibilitățile de valuta în monede convertibile ale BNR. Se exclud din rezervele brute activele pe termen lung, redepozitele BNR la băncile comerciale, orice active în monede neconvertibile, activele de rezerva grevate, activele de rezervă angajate drept colateral pentru creditele externe, activele de rezervă utilizate în contracte forward și metalele prețioase altele decât aurul. Aurul monetar trebuie evaluat la prețul contabil de 280,4 dolari SUA per uncie și disponibilitățile în DST la 1,355109 dolari SUA per DST. La 31 decembrie 1999, activele de rezerva ale BNR, conform definiției de mai sus, aveau valoarea de 2.462 milioane dolari SUA, inclusiv aurul evaluat la 932 milioane dolari SUA.

Pentru scopurile programului, pasivele externe trebuie definite ca împrumut, depozit, operaţiuni de swap (inclusiv orice cantitate din aurul BNR folosit drept garanţie) şi pasive forward ale BNR în monede convertibile către rezidenţi şi nerezidenţi, ca şi obligaţiile ce decurg din depozitele în valuta ale băncilor comerciale rezidente la BNR; cumpărări de la FMI; împrumuturi de pe pieţele internaţionale de capital; şi creditele "punte" de la BRI, bănci străine, guverne străine sau alte instituţii financiare, indiferent de scadenta lor. Obligaţiile denominate în yeni trebuie evaluate la respectivele lor cursuri de swap Samurai I la 108,25/USD şi Samurai II la 111,9/USD. La 31 martie 1999, pasivele externe ale BNR, conform definiţiei de mai sus, se ridicau la 1.616 milioane dolari SUA.

Toate activele şi pasivele denominate în valute convertibile, altele decât dolarul SUA, trebuie convertite la respectivele lor cursuri de schimb faţă de dolarul SUA din 31 decembrie 1999. Toate modificările în definirea sau evaluarea activelor sau pasivelor, precum şi detaliile operaţiunilor privind vânzările, cumpărările sau operaţiunile de swap cu aur trebuie, de asemenea, comunicate personalului FMI.

AEN ale BNR vor fi automat ajustate pentru sumele finanţării externe brute[1] care se abat de la nivelele programate (pe o bază cumulată).

- iunie 2000 - 295 milioane dolari SUA
- septembrie 2000 - 490 milioane dolari SUA
- decembrie 2000 - 640 milioane dolari SUA

Concret, dacă intrările din finanţarea externă:

(1) depăşesc limitele din program, limita inferioară a AEN la trimestru va fi mărită cu valoarea integrala a finanţării suplimentare;

(2) nu îndeplinesc limitele stabilite în program, limita inferioară a AEN va fi micşorată cu valoarea integrală a nerealizării până în iunie 2000, iar pentru perioada rămasă din an nu poate depăşi valoarea de 200 milioane dolari SUA.

Bugetul general consolidat include bugetul de stat, bugetele autorităţilor locale, fondurile de protecţie socială[2], Fondul Special pentru Dezvoltarea şi Modernizarea Vămilor, Fondul Special pentru Dezvoltarea Sistemelor Energetice, Fondul Special pentru Modernizarea Drumurilor, Fondul Special pentru Promovarea şi Dezvoltarea Turismului, Fondul Special pentru Protejarea Asiguraţilor, Fondul Special pentru Aviaţia Civilă, Fondul Naţional de solidaritate, Fondul special de susţinere a învăţământului de stat, Fondul special pentru reducerea riscurilor tehnologice, alte fonduri extrabugetare administrate de Ministerul Finanţelor sau alte ministere şi agenţii în afara cadrului bugetar; alte operaţiuni extrabugetare ale ministerelor finanţate din credite externe, fonduri în contrapartida constituite din

[1] Finanţarea externă este definită ca intrări din credite acordate Guvernului pentru susţinerea balanţei de plăţi, cu o scădere mai mare de un an, obţinute de Guvern de pe pieţele internaţionale de capital. Acesta exclude utilizarea resurselor Fondului

[2] Acestea include Fondul asigurărilor sociale de stat, Fondul pentru plata ajutorului de şomaj, Fondul pentru sănătate, Fondul asigurărilor sociale de sănătate, Fondul pentru risc şi accidente.

sumele creditelor externe și Fondul Proprietății de Stat. Orice fonduri noi create în perioada programului pentru preluarea operațiunilor de natura fiscală, așa cum sunt ele definite de Manualul Fondului Monetar Internațional de Statistica Financiară Guvernamentală, vor fi incluse în definiția bugetului general consolidat.

III. Plafoane pentru creditul net al sistemului bancar către bugetul general consolidat

- miliarde lei -

Plafon	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	43.621
• 31 martie 2000	43.154
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanță)	46.441
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanță)	46.213
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanță)	44.440

Pentru scopurile programului, creditul net al sistemului bancar către bugetul general consolidat este definit ca incluzând toate creanțele sistemului bancar asupra bugetului general consolidat, minus toate depozitele bugetului general consolidat în sistemul bancar. Creditul guvernamental în valuta existent la 31 decembrie 1999 va fi convertit la cursul de schimb de la sfârșitul lui decembrie 1999. Creditul guvernamental în valuta nou acordat în 2000 va fi evaluat la cursurile de schimb contabile (lei/USD): 18.697; 20.347; 20.916 și 21.964 pentru o asemenea datorie emisa între ianuarie-martie, aprilie-iunie, iulie-septembrie și, respectiv, octombrie-decembrie.

Împrumuturile statului la bănci, la o rată a dobânzii mai mică decât rata de referință a BNR, pentru finanțarea subîmprumuturilor către agenții economici, sunt excluse din depozitele guvernamentale; o lista convenită a conturilor care trebuie tratate ca depozite guvernamentale pentru scopurile programului este inclusa în FAD aide memoire "România: Măsurarea deficitului bugetar " Partea a II, Anexa 11, februarie 1994. Pentru scopurile programului, limitele creditului net către bugetul general consolidat vor fi ajustate în următoarele situații:

(1) Plafoanele vor fi micșorate, cu creșterea cumulată a stocului datoriei statului deținută de sectorul nebancar, începând cu 1 ianuarie 2000 și majorate, cu orice descreșteri ale acesteia.

(2) Plafoanele pentru creditul guvernamental net vor fi micșorate cu întreaga sumă a contrapartidei în lei a finanțării externe a bugetului general consolidat, care depășește nivelurile specificate în tabelul II, utilizând următoarele cursuri medii de schimb (lei per dolar SUA):

- aprilie – iunie - 20.347
- iulie – septembrie - 20.916
- octombrie – decembrie - 21.964

Plafoanele vor fi majorate cu 100% din nerealizarea finanţării externe (faţă de nivelurile din tabelul II) a bugetului general consolidat în iunie 2000 şi cu până la 200 milioane dolari SUA, cumulat, pentru perioada rămasă din an.

(3) Plafoanele creditului net vor fi ajustate pentru minusul sau plusul de finanţare externă alta decât cea pentru susţinerea balanţei de plăţi, adică finanţare externă pe proiecte, către bugetul general consolidat, faţă de următoarea evoluţie (date cumulate de la 1 ianuarie 2000):

- ❖ sfârşit iunie 2000 - 287 milioane dolari SUA, la un curs de 20.863 lei/USD
- ❖ sfârşit septembrie 2000 - 428 milioane dolari SUA, la un curs de 21.204 lei/USD
- ❖ sfârşit decembrie 2000 - 543 milioane dolari SUA, la un curs de 22.193 lei/USD

♦ Plafoanele vor fi micşorate cu 100 la suta din orice plus de finanţare externa alta decât cea pentru susţinerea balanţei de plăţi către bugetul general consolidat, de şi peste 150 milioane dolari SUA, faţă de evoluţia de mai sus;

♦ Plafoanele vor fi majorate cu 100 la sută din orice minus de finanţare externa alta decât cea pentru susţinerea balanţei de plăţi către bugetul general consolidat, până la un maxim de:

- ❖ sfârşit iunie 2000 - 100 milioane dolari SUA, la un curs de 20.863 lei/$
- ❖ sfârşit septembrie 2000 - 150 milioane dolari SUA, la un curs de 21.204 lei/$
- ❖ sfârşit decembrie 2000 - 200 milioane dolari SUA, la un curs de 22.193 lei/$

(4) Plafoanele vor fi reduse cu orice credit overdraft acordat Contului General al Trezoreriei de BNR, care depăşeşte limita legala de 391 miliarde lei (Aceasta limita ar putea fi schimbata după consultarea cu personalul Fondului, în situaţia în care are loc o schimbare a limitei legale a creditului overdraft aşa cum este definita în Statutul BNR).

(5) Plafoanele vor fi majorate cu orice emisiune de obligaţiuni de stat legata de închiderea Bancorex[1] şi rezolvarea cazului Băncii Agricole, până la un maximum de 250 milioane dolari SUA, la cursul de schimb existent şi costurile de dobândă aferente.

(6) Plafoanele vor fi micşorate (majorate) cu plusul (minusul) încasărilor din privatizare ale FPS şi autorităţilor locale, precum şi veniturilor din recuperarea activelor de la AVAB, comparativ cu următoarele niveluri cumulate de la 1 ianuarie 2000:

- ❖ sfârşit iunie 2000 - 3.700 miliarde lei
- ❖ sfârşit septembrie 2000 - 6.100 miliarde lei
- ❖ sfârşit decembrie 2000 - 10.225 miliarde lei

[1] În timp ce închiderea Bancorex s-a terminat la sfârşitul lunii decembrie 1999, câteva dintre pasivele sale transferate la B.C.R. au fost garantate de Ministerul Finanţelor, care va emite titluri de stat imediat ce aceste pasive ajung la scadenţă şi sunt realizate în decursul anului 2000 şi după.

Pentru scopurile programului, preluarea datoriei întreprinderilor față de bănci de către bugetul general consolidat și emiterea unei garanții pentru preluarea datoriei întreprinderilor față de bănci sunt tratate ca fiind echivalente. Aceasta limita include orice împrumut la care Guvernul plătește sau garantează dobânda, chiar dacă suma împrumutului nu este garantată. Bugetul general consolidat este definit în tabelul III. Criteriul se aplică de asemenea utilizării resurselor FPS pentru recapitalizarea întreprinderilor.

IV. Limite pentru preluarea datoriei întreprinderilor față de bănci de către bugetul general consolidat și emiterea de garanții guvernamentale pentru împrumuturile bancare acordate întreprinderilor

- miliarde lei -

Plafon	Efectiv
Datoria preluată și garanțiile date de Guvern - 31 martie 2000	200
Creștere de la 31 martie 2000:	
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanță)	0
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanță)	0
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanță)	0

Aceste limite exclud:

- ♦ contractarea sau garantarea de datorie externă, pentru care sunt stabilite limite separate în tabelele V și VI;
- ♦ datoria transferată la AVAB în procesul restructurării bancare.

Datele pentru monitorizare vor fi furnizate lunar Fondului de către Ministerul Finanțelor.

V. Plafoane privind contractarea sau garantarea datoriei externe pe termen mediu și lung

- milioane dolari SUA -

Plafon	Efectiv	
	Scadențe între 1 și 3 ani	***Scadență mai mare de un an***
• 31 martie 2000	6	605
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanță)	300	1.400
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanță)	450	2.100
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanță)	600	2.800

Plafoanele se aplică la contractarea și garantarea datoriei externe neconcesionale, cu scadente inițiale mai mari de un an, de către bugetul general consolidat, Banca Națională, regiile autonome și alte întreprinderi și bănci comerciale, la care Guvernul sau FPS este acționar majoritar. Plafoanele se aplică,

de asemenea, şi tuturor preluărilor de împrumuturi pentru datoria externă care nu au fost garantate şi contractate anterior de către bugetul general consolidat.

Bugetul general consolidat este definit în tabelul III. În ceea ce priveşte băncile comerciale, acestea includ: Banca Comercială Română (BCR), Banca Agricolă, Eximbank şi Casa de Economii şi Consemnaţiuni (CEC). Plafoanele exclud liniile de finanţare de tip revolving a importului, acordate pentru mai mult de un an, pasivele externe pe termen scurt ale sistemului bancar, precum şi pasivele către FMI, creditele "punte" primite de la BRI, bănci străine, guverne străine sau alte instituţii financiare. Datoria aflată în cadrul acestor plafoane va fi evaluată în dolari SUA, la cursul de schimb valabil la data la care contractul sau garanţia intră în vigoare. Vânzările de bonuri de tezaur către nerezidenţi sunt excluse din aceste plafoane, dacă vânzările sunt efectuate prin mecanismul obişnuit de licitaţie şi nu implică nici o garanţie a cursurilor de schimb şi credite care sunt considerate concesionale.

Plafoanele vor fi ajustate în următoarele circumstanţe:

În cazul în care oricare dintre băncile comerciale, la care bugetul general consolidat sau FPS sunt acţionari majoritari, este privatizată, contractarea sau garantarea datoriei sale neconcesionale pe termen mediu şi lung va fi exclusă din plafoane. Caracterul concesional al noilor împrumuturi va fi stabilit pe baza costurilor finanţării (dobânzi şi alte costuri) şi pe baza termenilor rambursării (scadentei), după cum urmează: vor fi considerate credite concesionale, cele cu un element de donaţie de cel puţin 35%. Caracterul concesional al unui credit va fi determinat prin compararea valorii nete prezente a plăţilor de dobânzi şi rambursărilor de rate de împrumut cu valoarea nominala a creditului. Valoarea netă prezentă a dobânzilor şi rambursărilor de rate de împrumut va fi redusă pe baza ratelor de referinţă pentru dobânzile comerciale OECD (CIRR) pentru valuta creditului, plus o marjă. Pentru creditele cu o perioada de rambursare mai mică de 15 ani, reducerea va fi egală cu rata medie CIRR a celor 6 luni care preced data la care creditul a fost contractat, plus o marjă de 0,75 la sută. Pentru creditele cu scadente de 15 ani sau mai mari, rata de reducere va fi egala cu media dobânzilor CIRR a celor 10 ani care preced data contractării creditului plus o marjă, ce variază în funcţie de scadenta creditului. Pentru creditele ale căror scadenţe sunt cuprinse între 15-19 ani, marja va fi de 1 la sută, pentru creditele între 20-29 de ani, marja va fi de 1,15 la sută, iar pentru creditele cu scadenţe la 30 ani sau mai mari, 1,25 la sută.

Plafoanele vor fi monitorizate pe baza datelor furnizate lunar FMI de către Ministerul Finanţelor şi BNR.

VI. Plafoane pentru soldul datoriei externe pe termen scurt

- milioane USD -

Plafon	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	1,7
• 31 martie 2000	1,5
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanţă)	0
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanţă)	0
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanţă)	0

Plafoanele se aplică soldului datoriei externe pe termen scurt cu scadente iniţiale de până la un an inclusiv, contractată sau garantată de bugetul general consolidat, BNR, regii autonome şi alte întreprinderi în care statul sau FPS-ul au o participare majoritară de capital. Bugetul general consolidat este definit în tabelul III. Datoria externă pe termen scurt include toate obligaţiile pe termen scurt, altele decât creditele de import obişnuite şi soldurile existente în baza aranjamentelor bilaterale de plăţi. Plafoanele se aplica, de asemenea, instrumentelor de datorie cu "put option" care ar fi solicitate într-un an de la data contractării. Sunt excluse din plafoane pasivele pe termen scurt ale sistemului bancar, aşa cum sunt ele definite în tabelul VIII. Datoria inclusă în aceste limite va fi evaluată în USD la cursul de schimb existent. O astfel de datorie – care corespunde soldurilor existente din acordurile bilaterale de plăţi – a însumat 1,7 milioane USD la sfârşitul lui decembrie 1999.

Plafoanele vor fi ajustate în următoarele circumstanţe:

În cazul în care oricare dintre băncile comerciale la care bugetul general consolidat sau FPS deţin capital majoritar se privatizează, datoria ei pe termen scurt se va exclude din plafoane. Plafoanele vor fi urmărite pe baza datelor furnizate lunar Fondului de către Ministerul Finanţelor şi BNR.

VII. Plafoane pentru arieratele interne la CONEL, ROMGAZ şi PETROM

- miliarde lei -

Plafon	Efectiv			
	Total	CONEL	ROMGAZ	PETROM
Stocul arieratelor:				
• 31 decembrie 1999	15.708	6.557	3351	5.800
• 31 martie 2000	18.669	8.060	4.361	6.248
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanţă)	18.735	8.091	4.237	6.407
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanţă)	17.652	7.576	3.858	6.218
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanţă)	16.997	7.095	3.626	6.276

Arieratele se refera la conturile de creditori cu restanţe de peste 30 de zile. Pentru scopurile programului arieratele de plăţi faţă de CONEL, ROMGAZ şi PETROM cuprind arierate de la toţi clienţii interni, inclusiv entităţi ale bugetului general (aşa cum sunt definite în tabelul III), întreprinderi cu capital majoritar de stat, proprietate mixtă, precum şi persoane private juridice şi fizice. Toate arieratele care se reeşalonează vor fi specificate în raportare.

Datele pentru monitorizare vor fi furnizate lunar Fondului de către Ministerul Finanţelor.

Bugetul general consolidat este definit în tabelul III. Limitele minime se vor aplica oricărei scăderi nete începând cu sfârşitul lunii martie 2000. Arieratele includ toate obligaţiile de plata restante către bugetul general consolidat, adică,

includ impozite, accize, contribuţii asigurări sociale, redevenţe de exploatare şi rambursări credite. Reeşalonarea arieratelor nu va fi luata în calcul ca o reducere a arieratelor în cadrul acestui criteriu de performanţă.

VIII. Limite minime privind reducerea netă a arieratelor CONEL, ROMGAZ şi PETROM către bugetul general consolidat

- miliarde lei -

Limită minimă	Efectiv
Stocul estimat al arieratelor CONEL, ROMGAZ şi PETROM la bugetul general consolidat la sfârşitul lunii martie 2000[1]	10.445
Reducerea netă acumulată a arieratelor CONEL, ROMGAZ şi PETROM către bugetul general consolidat:	
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanţă)	250
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanţă)	700
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanţă)	1.388

IX. Plafon pentru fondurile cumulate de salarii ale regiilor autonome şi companiilor naţionale, societăţilor comerciale şi sectorului bugetar

Fondurile de salarii ale bugetului de stat şi Fondului special pentru educaţie, regiilor autonome şi companiilor naţionale şi celor 33 societăţi comerciale cu cele mai mari pierderi vor fi limitate în conformitate cu următoarele:

Fondul de salarii pentru bugetul de stat şi Fondul special pentru educaţie va creste cu 56% în termeni nominali pe întregul an 2000. Fondurile anuale de salarii ale regiilor autonome şi companiilor naţionale vor fi limitate la de 4 ori nivelul lor din trimestrul IV 1999 (de patru ori 5.768 miliarde lei pentru regiile autonome şi companiile naţionale şi de patru ori 715 miliarde lei pentru societăţile comerciale).

Plafoanele cumulate pentru fondul total de salarii ale bugetului de stat, regiilor autonome şi companiilor naţionale, şi celor 33 de întreprinderi cele mai mari producătoare de pierderi vor fi:

- ianuarie-martie 2000 - 13.856 miliarde lei (estimat)
- ianuarie-iunie 2000 - 32.480 miliarde lei (criteriu de performanţă)
- ianuarie-septembrie 2000 - 45.572 miliarde lei (criteriu de performanţă)
- ianuarie-decembrie 2000 - 62.095 miliarde lei (criteriu de performanţă)

La baza acestor ţinte totale stau următoarele plafoane pe sector:

Plafoanele pentru fondul cumulat de salarii pentru sectorul bugetului de stat şi Fondul special pentru învăţământ în cadrul acestei politici sunt: 7.583 miliarde lei pentru ianuarie-martie; 19.023 miliarde lei pentru ianuarie-iunie; 25.387 miliarde lei pentru ianuarie-septembrie; şi 35.182 miliarde lei pentru ianuarie-decembrie.

[1] Această cifră exclude arieratele fondurilor de asigurări sociale şi ale autorităţilor locale, care sunt oricum acoperite de criteriul de performanţă.

Plafoanele salariilor pentru regiile autonome sunt: 5.510 miliarde lei pentru ianuarie-martie; 11.997 miliarde lei pentru ianuarie-iunie; 17.996 miliarde lei pentru ianuarie-septembrie; și 23.994 miliarde lei pentru ianuarie-decembrie.

Plafoanele salariilor pentru cele 33 societăți comerciale: 763 miliarde lei pentru ianuarie-martie; 1.460 miliarde lei pentru ianuarie-iunie; 2.189 miliarde lei pentru ianuarie-septembrie; și 2.919 miliarde lei pentru ianuarie-decembrie.

Acest criteriu de performanță va fi măsurat în mod cumulat între diferitele sectoare și în timp.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale va prelua responsabilitatea pentru colectarea datelor de la Ministerul Finanțelor (pentru sectorul bugetar), diferiții ordonatori de credit (pentru regiile autonome și companiile naționale) și FPS (pentru cele 33 societăți comerciale) și va raporta lunar Fondului.

X. Obiective orientative pentru nivelurile minime ale activelor externe nete ale sistemului bancar

- milioane dolari SUA -

Nivel minim	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	1.397
• 31 martie 2000	1.486
• 30 iunie 2000	1.767
• 30 septembrie 2000	1.878
• 31 decembrie 2000	2.281

Activele externe nete ale sistemului bancar cuprind activele externe de rezervă minus pasivele externe.

Pentru scopurile programului, activele de rezerva vor fi definite ca incluzând aurul monetar, disponibilitățile în DST, poziția de rezerva la FMI și disponibilitățile în valute convertibile ale BNR și ale băncilor comerciale. Din activele de rezervă vor fi excluse activele pe termen lung, toate activele în monede neconvertibile și metalele prețioase, altele decât aurul. Aurul monetar va fi evaluat la un preț contabil de 280,4 dolari SUA per uncie, iar disponibilitățile de DST la un curs de 1,355109 dolari SUA pentru un DST. La 31 decembrie 1999 activele de rezerva ale sistemului bancar, definite ca mai sus, însumau 3.623 milioane dolari SUA, inclusiv aurul evaluat la 932 milioane dolari SUA.

Pentru scopurile programului, pasivele externe se definesc ca incluzând pasivele pe termen scurt, mediu și lung, în valute convertibile, ale BNR și băncilor comerciale față de nerezidenți, precum și pasivele decurgând din creditele primite de la FMI și creditele punte de la BRI, bănci străine, guverne străine sau orice altă instituție financiară, indiferent de scadențele lor. Pentru scopurile programului, pasivele externe ale BNR sunt definite conform II de mai sus. La 31 decembrie 1999, pasivele externe ale sistemului bancar din România, așa cum sunt definite mai sus, se ridicau la 2.226 milioane dolari SUA.

Toate activele şi pasivele denominate în valute convertibile altele decât dolarul SUA, inclusiv DST, vor fi transformate în dolari SUA la cursurile lor de schimb faţă de dolar la 31 decembrie 1999. Toate modificările în definirea sau evaluarea activelor sau pasivelor, precum şi în detaliile operaţiunilor referitoare la vânzări, cumpărări sau operaţiuni de swap cu aur vor fi, de asemenea, comunicate personalului FMI.

Nivelul minim al activelor externe nete ale sistemului bancar va fi ajustat pentru sumele finanţării externe brute efective care se abat de la limitele programului (specificate în (c) mai jos pe baza cumulată). Mai precis, dacă intrările din finanţarea externă:

(a) depăşesc limitele stabilite de program, nivelul minim al AEN pentru trimestrul respectiv va fi mărit cu 100 la sută din finanţarea suplimentară.

(b) sunt sub limitele din program, limita inferioara a AEN va fi micşorata cu 100 la suta la finele lunii iunie 2000, dar cu până la 200 milioane de dolari SUA pentru perioada rămasă din an.

(c)	iunie 2000:	- 295 milioane dolari SUA
	septembrie 2000:	- 490 milioane dolari SUA
	decembrie 2000:	- 640 milioane dolari SUA

XI. Obiective indicative pentru plafoanele bazei monetare medii

- miliarde lei -

Plafon	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	34.658
• 31 martie 2000	37.262
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanţă)	40.706
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanţă)	44.308
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanţă)	49.084

Baza monetară medie este definită ca sumă a mediei numerarului în circulaţie din afara BNR şi a depozitelor medii (rezerve obligatorii, plus excesul de rezerve) ale băncilor comerciale la BNR. Depozitele băncilor comerciale exclud rezervele obligatorii şi excesul de rezerve în valută, constituite pentru depozitele în valută.

Datele privind baza monetară vor fi urmărite pe baza datelor indicatorilor zilnici ai BNR, care vor fi transmise Fondului săptămânal de către BNR. La 31 martie 2000, numerarul în circulaţie în afara BNR a fost de 17.238 miliarde lei, în timp ce depozitele medii ale băncilor comerciale la BNR au fost de 20.024 miliarde lei. Estimări ale stocului bazei monetare medii calculate pe baza situaţiilor contabile ale BNR vor fi transmise săptămânal Fondului.

Plafoanele pentru baza monetară medie vor fi ajustate în următoarele situaţii:

1) Dacă rata rezervelor obligatorii va fi modificată de la 30 procente pentru toate rezervele obligatorii ţinute în lei, ţintele bazei monetare vor fi ajustate prin înmulţirea diferenţei de rată a rezervelor obligatorii cu depozitele programate pentru care rezervele sunt ţinute în lei. Înainte de a face aceste schimbări, BNR se va consulta cu personalul Fondului.

2) Țintele bazei monetare pentru septembrie și decembrie presupun ca rezerva minimă pentru toate depozitele sunt respectate. ținta pentru iunie presupune ca cerințele de rezerve pentru depozitele de la Banca Agricolă și Bankcoop sunt pe deplin respectate, dar exclude cerința de rezervă minimă pentru partea din depozite transferata de la Bancorex la BCR pentru care titlurile de stat aferente nu au ajuns la scadentă.

3) Țintele de bază monetară vor fi reduse proporțional în măsura în care totalul rezervelor din sistemul bancar scade sub nivelul rezervelor minime obligatorii. Ajustarea ar putea fi reconsiderata în perioada analizei programului.

XII. Obiective indicative pentru masa monetară

- miliarde lei -

Plafon	Efectiv
Stoc la:	
• 31 decembrie 1999	134.114
• 31 martie 2000	136.105
• 30 iunie 2000 (criteriu de performanță)	147.808
• 30 septembrie 2000 (criteriu de performanță)	156.576
• 31 decembrie 2000 (criteriu de performanță)	172.463

Masa monetară este definita ca pasivele sistemului bancar față de sectorul nebancar. Masa monetară include depozitele în valută ale rezidenților, dar exclude depozitele de stat și depozitele instituțiilor monetare străine și ale altor nerezidenți.

Pentru scopurile programului, activele externe nete și depozitele care sunt denominate în valută vor fi transformate în lei la cursurile de schimb contabile de la sfârșitul perioadei: 30 iunie 2000, 20.648 lei/dolar; 30 septembrie 2000, 21.173 lei/dolar; 31 decembrie 2000 22.430 lei/dolar. Creditul denominat în valuta va fi transformat în lei la cursul de schimb de 18.255 lei/dolar de la sfârșitul lunii decembrie 1999. Cursul de schimb la sfârșitul lunii martie 2000 a fost 19.480 lei/dolar.

Datele pentru masa monetară vor fi monitorizate pe baza datelor lunare din situațiile contabile ale băncilor și ale sistemului bancar, care vor fi transmise Fondului, lunar, de BNR. La data de 31 martie 2000, masa monetară era constituită din: numerar în circulație în afara bănci lor de 16.070 miliarde lei; depozite în lei de 68.815 miliarde lei; și depozite în valuta de 2.629 milioane dolari SUA, evaluate la cursul de schimb de la 31 martie 2000 de 19.480 lei/dolar.

Plafonul pentru sfârșitul lunii decembrie 2000 include estimări ale plăților de dobânzi de la sfârșitul anului ce vor fi plătite de CEC. Programul ia în considerare plăți de dobânzi de 3,5 trilioane lei la sfârșitul lunii decembrie 2000....

ANEXA 11

DECLARAȚIA PRIVIND DREPTUL LA DEZVOLTARE

Adoptată prin rezoluția nr. 41/128 din 4 decembrie 1986 de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite.

Adunarea Generală,

Având în vedere scopul şi principiile Cartei Naţiunilor Unite cu privire la realizarea cooperării internaţionale în vederea soluţionării problemelor internaţionale de natură economică, socială, culturală sau umanitară şi în vederea încurajării şi respectării drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale ale tuturor fără a se face distincţia între rase, persoane de sex diferit, vorbitori de alte limbi, sau persoane de alte religii,

Recunoscându-se faptul că dezvoltarea reprezintă un vast proces economic, social, cultural şi politic, având drept scop îmbunătăţirea constantă a bunăstării întregii populaţii şi a tuturor indivizilor pe baza participării lor active, libere şi semnificative în procesul dezvoltării şi distribuirii corecte a beneficiilor rezultând de aici,

Luând în considerare faptul că în baza prevederilor Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, toată lumea are dreptul la o ierarhie socială şi internaţională în care drepturile şi libertăţile stabilite în acea Declaraţie să poată fi pe deplin realizate,

Readucând în discuţie prevederile Convenţiei Internaţionale Asupra Drepturilor Economice, Sociale şi Culturale şi ale Convenţiei Internaţionale Asupra Drepturilor Civile şi Politice,

Readucând în discuţie acordurile, convenţiile, rezoluţiile, recomandările şi alte instrumente ale Naţiunilor Unite şi ale agenţiilor specializate în dezvoltarea integrală a omului, progresul economico-social şi dezvoltarea tuturor popoarelor, inclusiv acele instrumente care privesc decolonizarea, prevenirea discriminării, respectarea şi observarea respectării drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, menţinerea păcii şi a securităţii internaţionale şi promovarea relaţiilor de prietenie şi cooperare între State în conformitate cu Carta,

Readucând în discuţie dreptul popoarelor la determinare proprie, în virtutea prin care ele au dreptul să-şi stabilească în mod liber statutul politic şi să se ocupe cu dezvoltarea lor economică, socială şi culturală,

Readucând în discuție dreptul popoarelor de a-și exercita pe deplin suveranitatea asupra bogățiilor și resurselor naturale, subiect al prevederilor relevante ale ambelor Convenții asupra Drepturilor Omului,

Urmărind obligația Statelor în baza Cartei de a promova respectarea universală și observarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți fără vreo distincție cum ar fi rasa, culoarea, sexul, limba, religia, opinia politică sau alte opinii, originea națională sau socială, proprietate, stare civilă sau altele,

Luând în considerare că eliminarea violărilor mari și flagrante ale drepturilor omului la popoarele și indivizii afectați de situații care rezultă din colonialism, neo-colonialism, apartheid, toate formele de rasism și discriminare rasială, dominare străină și ocupație, agresiune și amenințări la suveranitatea națională, unitate națională și integritate teritorială și amenințări de război ar putea contribui la stabilirea circumstanțelor propice dezvoltării unei mari părți a omenirii,

Fiind preocupată de existența obstacolelor serioase în calea dezvoltării, precum și realizarea completă a oamenilor și a popoarelor, constituită, *inter alia*, prin negarea drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale, și luând în considerare că toate drepturile umane și libertățile fundamentale sunt indivizibile și interdependente și că, pentru a promova dezvoltarea, ar trebui acordată atât o atenție egală, cât și considerații urgente implementării, promovării și protecției drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale și că, în consecință, promovarea și respectarea unor anumite drepturi nu pot justifica negarea altor drepturi umane sau libertăți fundamentale,

Luând în considerare faptul că pacea internațională și securitatea sunt elementele esențiale pentru realizarea dreptului la dezvoltare,

Reafirmându-se că există o relație strânsă între dezarmare și dezvoltare și că progresul în domeniul dezarmării ar putea promova considerabil domeniul dezvoltării și că resursele cedate prin măsuri de dezarmare ar trebui să fie dedicate dezvoltării economico-sociale și bunăstării tuturor popoarelor, în particular, al celor din țările în dezvoltare.

Recunoscând că oamenii sunt subiectul central al procesului de dezvoltare și că politica de dezvoltare ar trebui să facă din individul uman principalul participant și beneficiar al dezvoltării,

Recunoscând faptul că asigurarea condițiilor favorabile dezvoltării popoarelor şi indivizilor umani este responsabilitatea primordială a Statelor lor,

Fiind conştientă de faptul că eforturile la nivel internațional de a promova şi proteja drepturile umane ar trebui însoțite de eforturile de a stabili o nouă ordine economică mondială,

Confirmând faptul că dreptul la dezvoltare este un drept inalienabil şi că egalitatea şanselor de dezvoltare este un prerogativ atât pentru națiuni, cât şi pentru indivizii care alcătuiesc o națiune,

Proclamă următoarea Declarație privind Dreptul la Dezvoltare:

Articolul 1

1. Dreptul la dezvoltare este dreptul inalienabil în virtutea căruia fiecare individ uman şi toți oamenii au dreptul de a participa, de a contribui la şi de a se bucura de dezvoltarea economică, socială, culturală şi politică, în care toate drepturile omului şi libertățile fundamentale pot fi pe deplin realizate.

2. Dreptul omului la dezvoltare implică de asemenea realizarea integrală a dreptului popoarelor la determinare proprie, care include, în conformitate cu prevederile relevante atât ale Convenției Internaționale a Drepturilor Omului, exercitarea dreptului inalienabil de a-şi exprima suveranitatea asupra tuturor bogățiilor şi resurselor naturale.

Articolul 2

1. Omul este subiectul central al dezvoltării şi ar trebui să fie participant activ şi beneficiar al dreptului la dezvoltare.

2. Toți oamenii au o responsabilitate asupra dezvoltării, în mod individual şi colectiv, luându-se în considerare nevoia lor pentru respectarea integrală a drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi a responsabilităților lor către comunitate, care pot asigura realizarea completă şi liberă a ființei umane, şi ar trebui de aceea să promoveze şi să protejeze o măsură politică, economică sau socială pentru dezvoltare.

3. Statele au dreptul şi datoria de a formula politicile de dezvoltare națională potrivite, care să aibă în vedere îmbunătățirea constantă a bunăstării întregii populații şi a tuturor indivizilor, pe baza participării lor active în procesul de dezvoltare şi în distribuirea corectă a beneficiilor rezultate.

Articolul 3

1. Statele au responsabilitatea primară pentru crearea condițiilor naționale și internaționale favorabile realizării dreptului la dezvoltare.

2. Realizarea dreptului la dezvoltare presupune respectarea integrală a legii internaționale cu privire la relațiile de prietenie și cooperare dintre State în conformitate cu Carta Națiunilor Unite.

3. Statele au datoria de a coopera pentru asigurarea dezvoltării și eliminării obstacolelor din calea dezvoltării. Statele ar trebui să conștientizeze drepturile lor și să-și îndeplinească datoriile într-o asemenea manieră încât să promoveze o nouă ordine economică internațională bazată pe o suveranitate egală, interdependență, interese reciproce și cooperare între toate Statele, precum și să încurajeze respectarea și observarea respectării drepturilor omului.

Articolul 4

1. Statele au datoria de a lua măsuri, în mod individual și colectiv, pentru a formula politicile de dezvoltare internațională cu privire la realizarea integrală a dreptului la dezvoltare.

2. Este necesară o acțiune susținută pentru a accelera dezvoltarea țărilor în curs de dezvoltare. Ca un efort suplimentar al țărilor în curs de dezvoltare, o cooperare internațională eficientă este esențială pentru asigurarea în aceste țări a mijloacelor potrivite și a facilităților astfel încât să fie asigurată dezvoltarea lor completă.

Articolul 5

Statele vor face pași hotărâți pentru a elimina violările flagrante ale drepturilor omului în cazul popoarelor și indivizilor afectați de situații precum acelea care rezultă din apartheid, toate formele de rasism și discriminare rasială, colonialism, dominație și ocupație străină, agresiune, amestec străin și amenințarea suveranității naționale, a unității naționale și a integrității teritoriale, pericolul de război și refuzul de a se recunoaște dreptul fundamental al popoarelor la determinare proprie.

Articolul 6

1. Toate statele ar trebui să coopereze pentru promovarea, încurajarea și întărirea respectării universale a tuturor drepturilor

omului şi a libertăţilor fundamentale pentru toţi fără a se face distincţie cu privire la rasă, sex, limbă sau religie.

2. Toate drepturile omului şi libertăţile fundamentale sunt indivizibile şi interdependente; o atenţie egală şi o consideraţie urgentă ar trebui acordată implementării, promovării şi protecţiei drepturilor civile, politice, economice, sociale şi culturale.

3. Statele ar trebui să ia măsuri pentru a elimina obstacolele în calea dezvoltării rezultând din eşecul respectării drepturilor civile şi politice, precum şi cele economice, sociale şi culturale.

Articolul 7

Toate statele ar trebui să promoveze stabilirea, menţinerea şi întărirea păcii şi securităţii internaţionale şi, în acest scop, ar trebui să facă tot posibilul pentru a realiza dezarmarea generală şi completă sub control internaţional, precum şi de a se asigura că mijloacele materiale deblocate prin măsuri de dezarmare sunt folosite pentru dezvoltare, în particular pentru dezvoltarea ţărilor aflate în curs de dezvoltare.

Articolul 8

1. Statele ar trebui să-şi asume răspunderea, la nivel naţional, asupra tuturor măsurilor necesare pentru realizarea dreptului la dezvoltare şi vor asigura, *inter alia*, egalitatea şanselor pentru toţi în accesul lor la resursele de bază, educaţie, servicii medicale, alimentaţie, locuinţe, locuri de muncă şi distribuirea corectă a veniturilor. Ar trebui luate măsuri eficiente pentru a se asigura că femeile au un rol activ în procesul de dezvoltare. Reforme economice şi sociale potrivite cu privire la eradicarea nedreptăţilor sociale ar trebui luate.

2. Statele ar trebui să încurajeze participarea populară în toate sferele, ca un factor important în dezvoltarea şi îndeplinirea integrală a tuturor drepturilor omului.

Articolul 9

1. Toate aspectele dreptului la dezvoltare stabilite în prezenta Declaraţie sunt indivizibile şi interdependente şi fiecare dintre ele ar trebui luate în considerare ca un întreg.

2. Nimic din prezenta Declaraţie nu va fi interpretată ca fiind contrară scopurilor şi principiilor Naţiunilor Unite sau ca orice Stat,

grup sau persoană să aibă dreptul de a se angaja în orice activități care să aibă ca scop principal violarea drepturilor stabilite în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în Convențiile Internaționale asupra Drepturilor Omului.

Articolul 10

Ar trebui luate măsuri pentru a asigura exercitarea întreagă și întărirea dreptului la dezvoltare, care include formularea, adoptarea și implementarea măsurilor politice, legislative și de altă natură la nivel național și internațional.

ÎNTREBĂRI RECAPITULATIVE

CAPITOLUL 1.

1. Cum se manifestă conținutul diplomației?
2. Explicați de ce diplomația este știință și artă în același timp.
3. Care este obiectul de studiu al științei "diplomația"?
4. Explicați triada "relații internaționale-politică externă - diplomație".
5. Prezentați domeniile de acțiune diplomatică și forme actuale ale diplomației.
6. Prezentați funcțiile de bază ale diplomației.

CAPITOLUL 2.

1. În ce constă importanța relațiilor diplomatice în viața internațională?
2. Prezentați condițiile stabilirii de relații diplomatice.
3. Explicați în ce condiții poate interveni încetarea relațiilor diplomatice.
4. Ce reprezintă relațiile consulare.

CAPITOLUL 3.

1. Explicați conținutul diplomației economice.
2. Prezentați funcțiile diplomației economice
3. Cum se desfășoară diplomația economică bilaterală?
4. Cum s-a instituționalizat diplomația economică multilaterală?
5. În ce constă identificarea anticipată și diplomația economică preventivă?
6. Care sunt principalele preocupări actuale ale diplomației economice românești?

CAPITOLUL 4.

1. Ce sensuri se dau misiunilor diplomatice?
2. Prezentați misiunile diplomatice în diplomația bilaterală.
3. Prezentați misiunile diplomatice în diplomația multilaterală.
4. Prezentați structura misiunii diplomatice.
5. Prezentați clasele șefilor de misiune diplomatică.
6. Redactați o scrisoare de acreditare a unui ambasador într-o țară prietenă.
7. Prezentați personalul diplomatic al misiunii.
8. Ce reprezintă corpul diplomatic?
9. Arătați funcțiile exercitate de posturile consulare.
10. Redactați o patentă consulară.

CAPITOLUL 5.

1. Prezentați funcțiile misiunii diplomatice.
2. Prezentați principalele tipuri de comunicare în activitatea diplomatică.
3. Redactați o notă verbală adecvată Ministerului Afacerilor Externe din țara dumneavoastră de reședință prin care propuneți negocierea unui acord de cooperare economică și tehnico-științifică.
4. Redactați un Aide-mémoire prin care anunțați sosirea în țara dumneavoastră de reședință a unei delegații a Camerei de Comerț și Industrie din țara pe care o reprezentați.
5. Ce reprezintă un Memorandum?

CAPITOLUL 6.

1. Care sunt caracteristicile organizațiilor internaționale interguvernamentale?
2. Care sunt principalele organe ale ONU?
3. Prezentați organizațiile cu vocație continentală din Europa.
4. Prezentați principalele organizații subregionale cu caracter economic din Europa.
5. Realizați o succintă prezentare a participării României la organizații internaționale.

CAPITOLUL 7.

1. Cum s-a realizat diplomația prin conferințe internaționale?
2. În ce constă rolul misiunilor speciale în relațiile internaționale?
3. Prezentați principalele momente ale organizării unei conferințe internaționale.
4. Cum se realizează diplomația prin trimiși itineranți?
5. Ce reprezintă birourile temporare?

CAPITOLUL 8.

1. Care sunt principiile speciale de politică economică pe baza cărora se orientează negocierile?
2. Prezentați principiile fundamentale ale negocierilor dintre țări.
3. Cum pot fi clasificate negocierile economice internaționale după tipul de înțelegere?
4. Prezentați principalele rezultate ale negocierilor desfășurate în cadru multilateral (UNCTAD sau OMC).
5. Prezentați particularități ale negocierilor de aderare la Uniunea Europeană.

CAPITOLUL 9.

1. Cum sunt fundamentate pe plan teoretic imunitățile, privilegiile și facilitățile diplomatice?

2. În ce constă imunitatea de jurisdicție a misiunii diplomatice și a agentului diplomatic?
3. În ce constă inviolabilitatea misiunii diplomatice și a agentului diplomatic?
4. În ce constau privilegiile misiunii diplomatice și ale membrilor lor?
5. Prezentați privilegiile și imunitățile consulare comparativ cu cele diplomatice.

CAPITOLUL 10.

1. Cum se definesc ceremonialul și protocolul diplomatic?
2. Prin ce se manifestă curtoazia internațională?
3. Prezentați principalele reguli de etichetă.
4. Prezentați principalele forme de ținută vestimentară.
5. Prezentați principalele acțiuni protocolare specifice muncii diplomatice

Bibliografie selectivă

1. **Anghel M. Ion** - *"Dreptul diplomatic şi consular"*, Editura "Lumina Lex", Bucureşti, 1996.
2. **Baird John** - *"Business Communication: Strategies and solutions"*, New York, Mc. Graw Hill Book Company, 1983
3. **Baldrige Letiția** - *"Codul manierelor în afaceri"*, A.S.E. World Entreprises, Amerocrat – Business Tech International, Ediția a II-a
4. **Berindei Dan** - *"Din începuturile diplomației româneşti moderne"*, Editura Politică, Bucureşti, 1965.
5. **Bolintineanu Alexandru, Năstase Adrian** - *"Drept internațional contemporan"*, Bucureşti, 1995.
6. **Council of Europe** - *"Manual de cooperare transfrontalieră"*, Bucureşti, 2000
7. **Foltham R.G.** - *"Introducere în dreptul şi practica diplomației"*, Editura All.
8. **Ficeac Bogdan** - *"Tehnici de manipulare"*, Editura Nemira, Bucureşti, 1996.
9. **Hiltrop M-Jean, Udall Sheila** - *"Arta negocierii"*, Editura Teora, 1998.
10. **Klebes Heinrich** - *"Diplomația parlamentară"*, Institutul Român de Studii Internaționale (IRSI), Centrul de Informare şi Documentare al Consiliului European la Bucureşti, Bucureşti, 1998.
11. **Lebel Pierre** - *"L'art de la negociation"*, Les éditions d'organisation, Paris, 1984.
12. **Malița Mircea** - *"Diplomația"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970.
13. **Marin George** - *"Uzanțe diplomatice şi de protocol, Caiet de seminar"*, A.S.E. Bucureşti, 1996.
14. **Molle Patrick** - *"La négocomunication"*, Les éditions d'organisation, Paris, 1987.

15. Prutianu Ştefan - *"Comunicarea şi negocierea în afaceri"*, Editura Polirom, Iaşi, 1998.

16. Prutianu Ştefan - *"Comunicarea interumană şi negocierea afacerilor"*, Editura Universităţii "Al. I. Cuza", Iaşi, 1996.

17. Popescu Dan - *"Arta de a comunica"*, Editura Economică, Bucureşti, 1998

18. Puiu Alexandru - *"Management internaţional"*, Editura Independenţa Economică, 1999

19. Romanian Institute of International Studies, Norwegian Institute of International Affairs - *"Regionalism. Concepts and Approaches at the Turn of the Centry"*, Bucharest, 1995

20. Tănăsie Petre - *"Uzanţe diplomatice şi de protocol"*, Universitatea "Constantin Brâncoveanu", 1993.

21. Voiculescu Dan - *"Negocierea – forma de comunicare în relaţiile interumane"*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991

22. *** - *"Handbook for Official Trade Representatives"*, International Trade Centre UNCTAD/GATT, Geneva, 1993

Table of Content

CHAPTER I. DIPLOMACY. ITS ROLE AND OBJECTIVES WITHIN THE CONTEMPORARY SOCIETY **7**

I. Definition and essence of diplomacy..... 7

II. Subject matter and method of study..... 10

III. Appearance and historical development of diplomacy.... 11

IV. Domains of diplomatic action and present forms of diplomacy..... 22

V. Basic functions of diplomacy..... 28

CHAPTER 2. DIPLOMATIC RELATIONSHIPS..... **32**

I. The importance of diplomatic relationships at international level 32

II. Establishing diplomatic relationships 34

III. Developing diplomatic relationships 38

IV. Ceasing diplomatic relationships 39

V. Diplomatic relationships, consular relationships, economic relationships 46

CHAPTER 3. ECONOMIC DIPLOMACY..... **48**

I. Foreign economic policy and economic policy. The role of economic diplomacy..... 49

II. Functions of economic diplomacy 53

III. Institutional bodies of economic diplomacy 57

IV. Anticipated identification and preventive economic diplomacy 61

V. Present concerns of economic diplomacy in Romania 65

CHAPTER 4. DIPLOMATIC MISSIONS AND CONSULAR POSITIONS ... **68**

I. Definitions and classifications of diplomatic missions 69

II. Initiation and ceasing of diplomatic missions 72

III. Structure of diplomatic missions 74

IV. Members of diplomatic missions 76

V. Diplomatic body 91

VI. Consular position 93

CHAPTER 5. COMMUNICATION – WAY OF COMPLETING THE DIPLOMATIC APPROACH 98
I. Functions of diplomatic missions 98
II. Communication – basis of the diplomatic activity 103
III. Diplomatic style and language 105

CHAPTER 6. DIPLOMATIC BY INTERNATIONAL ORGANIZATION ... 107
I. Definition and characteristics of international organizations .. 107
II. Categories of international organizations and their importance for the contemporary society 110
III. Diplomacy by international organizations 112
IV. Contribution of diplomacy through international organizations to the development of international economic cooperation, to securing peace and strengthening of international securities 123
V. Romania's participation at the activity of international organizations 130

CHAPTER 7. INSTANT DIPLOMACY 132
I. Special missions 133
II. Diplomacy by international conferences 135
III. Diplomacy by itinerant delegates 149
IV. Temporary offices 150

CHAPTER 8. COMMUNICATION AND NEGOTIATION – BASIC FUNCTIONS OF DIPLOMACY. PARTICULARITIES OF NEGOTIATIONS OF ADHERING TO THE EUROPEAN UNION 151
I. Communication and negotiations – essential requirements of the functioning of the international economy 152
II. Objectives and requirements of the international economic negotiations 155
III. Strategies and tactics in negotiations. Steps of negotiating process 157
IV. Bilateral negotiations and their mechanisms 162
V. Multilateral economic negotiations 166
VI. Particularities of the negotiations of adhering to the European Union 171
VII. A new era of international negotiations for Romania 176

CHAPTER 9. DIPLOMATIC IMMUNITIES AND PRIVILEGES 179
I. Definition and necessity of diplomatic immunities and privileges 180
II. Immunity of jurisdiction of diplomatic missions and their members 183
III. Inviolability 188
IV. Privileges of diplomatic missions and their members 194
V. Differed granting of diplomatic immunity and privileges ... 198
VI. Duration of diplomatic immunity and privileges 199
VII. Consular privileges and immunities in comparison with the diplomatic ones 200
VIII. Privileges of economic representatives 202

CHAPTER 10. DIPLOMATIC CEREMONIAL AND PROTOCOL..... 203
I. Definition and role of ceremonial and protocol within the economic relationships 203
II. The main standards of ceremonial and protocol 206
III. Organizing protocol actions 220
IV. Usages of diplomatic ceremonial and protocol in Romania 227

ANNEXES..... 232
1. Convention on diplomatic relationships, agreed upon in Wien, on April 18, 1961 232
2. Convention form Wien regarding consular relationships (April 24, 1963) 249
3. Sample of accreditation letter 281
4. Sample of recalling letter 282
5. Sample of consular patent 283
6. Sample of exequator 284
7. Sample of verbal note..... 285
8. Sample of signed note..... 286
9. Sample of "Aide-memoire"..... 287
10. Sample of Memorandum..... 288
11. Declaration regarding the right of development 317

STUDENT'S GUIDE 323

SELECTED BIBLIOGRAPHY..... 326

TABLE OF CONTENTS (IN ENGLISH AND FRENCH) 328

Sommaire

CHAPITRE 1. LA DIPLOMATIE. SON ROLE ET SES OBJECTIFS DANS LA SOCIETE CONTEMPORAINE 7
I. La définition et le contenu de la diplomatie 7
II. L' objet d'étude et la méthode de recherche 10
III. L'apparition et l'évolution historique de la diplomatie ... 11
IV. Les domaines d'action diplomatique et les formes actuelles de la diplomatie 22
V. Les fonctions essentielles de la diplomatie 28

CHAPITRE 2. LES RELATIONS DIPLOMATIQUES **32**
I. L'importance des relations diplomatiques dans la vie internationale 32
II. Etablir des relations diplomatiques 34
III. Développer les relations diplomatiques 38
IV. Cesser les relations diplomatiques 39
V. Les relations diplomatiques, les relations consulaires et les relations économiques 46

CHAPITRE 3. LA DIPLOMATIE ECONOMIQUE **48**
I. La politique économique exterieuré et la diplomatie économique. Le rôle de la diplomatie économique 49
II. Les fonctions de la diplomatie économique 53
III. Les organismes institutionnels de la diplomatie économique 57
IV. L'identification anticipée et la diplomatie économique préventive 61
V. Des préoccupations actuelles de la diplomatie économique en Roumanie 65

CHAPITRE 4. LES MISSIONS DIPLOMATIQUES ET LES POSTES CONSULAIRES **68**
I. La définition et les catégories de missions diplomatiques .. 69
II. L'ouverture et la clôture des missions diplomatiques 72
III. La structure des missions diplomatiques 74
IV. Les membres des missions diplomatiques 76
V. Le corps diplomatique..... 91
VI. Les postes consulaires 93

CHAPITRE 5. LA COMMUNICATION - MOYEN DE REALISER LA DEMARCHE DIPLOMATIQUE 98
I. Les fonctions de la mission diplomatique 98
II. La communication - fondement de l'activité diplomatique 103
III. Le style et le language diplomatique 105

CHAPITRE 6. LA DIPLOMATIE PAR LES ORGANISATIONS INTERNATIONALES 107
I. La notion et les caracteristiqués de l'organisation internationale 107
II. Les catégories d'organisations internationales et leur importance dans la société contemporaine 110
III. La diplomatie par les organisations internationales 112
IV. La contribution de la diplomatie par les organisations internationales au développement de la coopération économique mondiale, à la garantie de la paix et au renforcement de la sécurité internationale 123
V. La participation de la Roumanie à l'activité des organisations internationales 130

CHAPITRE 7. LA DIPLOMATIE AD HOC 132
I. Les missions spéciales 133
II. La diplomatie par les conférences internationales 135
III. La diplomatie par les envoyés itinérants 149
IV. Les bureaux temporaires 150

CHAPITRE 8. LA COMMUNICATION ET LA NEGOCIATION- FONCTIONS ESSENTIELLES DE LA DIPLOMATIE. LES PARTICULARITÉS DES NÉGOCIATIONS EN VUE DE L'ADHESION A L'UNION EUROPEENNE 151
I. La communication et les négociations - exigenus essentielles du fonctionnement de l'économie mondiale .. 152
II. Des objectifs et des exigences au cadre des négociations économiques internationales 155
III. La stratégie et la tactique de négocier. Les étapes du processus de la négociation 157
IV. Les négociations bilatérales et leurs mécanismes 162
V. Les négociations économiques multilatérales 166
VI. Les particularités des négociations en vue de l'adhésion à l'Union Européenne..... 171
VII. Le nouveau era des négociations internationales pour Romania 176

CHAPITRE 9. LES IMMUNITES ET LES PRIVILEGES DIPLOMATIQUE **179**
I. La notion et la nécéssité des immunités et des privilèges diplomatiques 180
II. L'immunité de juridiction des missions diplomatiques et de leurs membres 183
III. L'inviolabilité 188
IV. Les privilèges de la mission diplomatique et de ses membres 194
V. L'octroi différentiel des immunités et des privilès diplomatiques 198
VI. La durée des immunités et des privilèges diplomatiques . 199
VII. Les privilèges et les immunités consulaires par rapport à ceux diplomatiques 200
VIII. Les priviléges des représentants économiques 202

CHAPITRE 10. LE CEREMONIAL ET LE PROTOCOLE DIPLOMATIQUE **203**
I. La definition et le rôle du cérémonial et de protocole 203
II. Les principales formes de cérémonial et de protocole 206
III. L'organisation des actions protocolaires 220
IV. Les usages du cérémonial et du protocole diplomatique en Roumanie 227

ANNEXES..... **232**
1. Convention relative aux relations diplomatiques, conclue à Vienne, le 18 avril 1961..... 232
2. Convention de Vienne relative aux relations consulaires (le 24 avril 1963) 249
3. Modéle de lettre de créance 281
4. Modéle de lettre de rappel 282
5. Modéle de patente consulaire 283
6. Modéle d'exequator 284
7. Modéle de note verbale 285
8. Modéle de note signé 286
9. Modéle d' "Aide-mémoire" 287
10. Modéle de Memorandum 288
11. Déclaration relative au droit au développement 317

LE GUIDE DE L'ETUDIANT **323**

BIBLIOGRAPHIE SELECTIVE **326**

SOMMAIRE EN LANGUES ETRAGERES (ANGLAIS, FRANCAIS) **328**